C. CORNELII TACITI
OPERA.

TOMUS TERTIUS.

C. CORNELII TACITI
OPERA
SUPPLEMENTIS,
NOTIS ET DISSERTATIONIBUS
ILLUSTRAVIT
GABRIEL BROTIER.

TOMUS TERTIUS.

PARISIIS,
Ex Typographia L. F. DELATOUR,
viâ San-Jacobeâ.

M. DCC. LXXVI.
Cum Approbatione & Privilegio Regis.

Adanne

C. CORNELII
TACITI
ANNALIUM
PARS ALTERA.

ACCESSERE

SUPPLEMENTA

LIBRORUM XI & XVI.

BREVIARIUM
SUPPLEMENTI
LIBRI UNDECIMI ANNALIUM.

I. P*ORTENTOSA anni initia. Claudius Cenſor.* II. *Polybii, liberti, arrogantia & pœna.* III. *Aulo Plautio, Britannorum victori, decreta ovatio. Veſpaſiani virtus & præmia.* IV. *Revocatur majeſtatis crimen.* V. *Meſſalina, Vitellii ſocietate audax, in civium fortunas graſſatur. Everſo Pompeio Magno, Poppæam & Valerium Aſiaticum circumvenit.* Cetera habet Tacitus Annalium libro XI, 1 & ſeqq.

Geſta hæc,

A.U.C.	J.C.	
DCCC.	47.	Coſſ. { TI. CLAUDIO Cæſare IV, L. VITELLIO III.

SUPPLEMENTUM
LIBRI UNDECIMI
ANNALIUM.

Auctore GABRIELE BROTIER.

PORTENTOSIS initiis inclaruit ſæcularis hic annus, quo Claudius Cæſar IV, A. U. C. ſed ſuffectus tantùm, novo circa Principem exemplo, L. Vitellius III, conſulatum iniere. 800. J. C. 47. Ipſis Kalendis Januariis, nocte, quâ defecit luna, Theram inter & Theraſiam in Ægæo mari enata inſula. Fabulas addidere, qui phœnicem in Urbem allatum, videndum in Comitio propoſuerunt. Mendacium, licèt omnibus compertum, a plebe tamen ſpectatum eſt avidè, atque etiam actis teſtatum.

Princeps, alias in curas intentus, censo-
A. U. C. rium nomen, pòst Paullum Plancumque
800. censores neglectum, cum consulari ad-
J. C. sumpsit, ut reipublicæ, labentibus sæculis
47. simulque gliscentibus vitiis fatiscenti, subveniret. Quidam senatorum, luxu ad inopiam contemptumque delapsi, ordine moti sunt. At equites, numero & opibus tuti, Principis severitatem effugêre. Cetera censuræ multitudine legum corrupta.

II. PUDEBAT quoque Principis, ineptè seduli, qui rempublicam legibus fatigabat, dum ipsius domus majoribus vitiis urgebatur; prævalidâ in dies libertorum arrogantiâ. Patientiam, metu magis, quàm reverentiâ diu exercitam, vicit rei indignitas. Fortè cùm in theatro pantomimus illud vatis dictum, « Res non ferenda opibus potens mastigia », protulisset, omnium ora statim in Polybium conversa, qui majore audaciâ ejusdem poetæ versum vociferatus est, « Reges quoque exstitisse de caprariis ». Adversùs talem hominis impudentiam immotus fuit Princeps. Sed vota civium absolvit Messalina: non tamen recti studio; sed semper infidâ scelerum societate accensa, Polybium, suis adulteriis inligatum, corripuit & interfecit: laudandum quidem

ob literarum ſtudia & ingenii facilitatem, ni ingenuas artes probroſâ fortunâ dehoneſtaſſet. A. U. C. 800. J. C. 47.

III. VERUM, ne continuis Meſſalinæ fœditatibus avocetur legentium animus, lætiora de Britannis narrandum. Aulus Plautius, quem ſuprà memoravi, rem Romanam lentis, ſed certis, promoverat incrementis. Barbari fruſtra impetus fecere, peregrinæ dominationis odio & locorum peritiâ ad fiduciam elati: ſemper reſtitit ducis providentia, & Veſpaſiani virtus interrita. Adverſis caſibus fracti, nihil jam audebant; & Plautius pacis artibus dominationem ultrà intendit. Cùm bella ita ſtarent, miſſus eſt proprætor Oſtorius Scapula, qui feliciter cœpta continuaret. Plautio decreta ovatio; Urbemque ingreſſo obviàm progreſſus eſt Princeps, & in Capitolium eunti, indeque revertenti latus texit: fortè ultra Imperatoriam majeſtatem, at non ſupra Plautii merita civilis. Veſpaſiano, ob domitas validiſſimas duas gentes, Vectemque inſulam in deditionem redactam, data triumphalia ornamenta.

IV. HÆC inter recruduit, vetus Urbi malum, majeſtatis crimen, tuendi Principis ſpecie, ſed prædandi causâ repeti-

tum. Accuſati plurimi. Ignobiles tutata
A. U. C. eſt humilitas, dictitante Principe, « De
800. » pulice, ut de ferâ, non eſſe vindican-
J. C. » dum ». In hoc ſtetit clementia. Sævitum
47. in nobiles potenteſque, quòd ſoli ad prædam ſufficerent. Atque ita pereuntibus deerat etiam commune ſub prioribus Principatibus ſolatium, cùm, vel morituri, de Claudii crudelitate queri non poſſent, uxoriam ejus imbecillitatem miſerarentur.

V. UNA enim tot tantarumque cædium cauſa erat Meſſalina. Femina, libidinum adſuetudine, & Vitellii, ſcelerum ſatellitis, ſocietate audax, in civium fortunas vitaſque impunè graſſabatur. Loco criminum erant muliebria odia. Sic in Pompeii Magni, quem nobilitas & cum Cæſaris domo adfinitas in invidiam adduxerant, perniciem ruit. Mox Poppæam & Valerium Aſiaticum, illam, ob præcellentem formæ pulchritudinem, hunc, propter ingentes opes ipſoſque Poppææ amores odioſum, circumvênit. *Nam Valerium Aſiaticum, bis conſulem, fuiſſe quondam adulterum ejus credidit: pariterque hortis inhians, quos ille à Lucullo cœptos inſigni magnificentiâ extollebat, Suilium accuſandis utriſque immittit.*

BREVIARIUM

LIBRI UNDECIMI.

I. VALERIUS *Asiaticus, Vitellii; Poppæa, Messalinæ artibus evertuntur.* IV. *Equitibus Romanis perniciem adfert insomnium.* V. *In advocatorum perfidiam lex Cincia flagitatur: pecuniis, quas caperent, positus modus.* VIII. *Parthi discordant: Bardanes cæditur: regnat Gotarzes.* XI. *Ludi sæculares.* XII. *Insana Messalinæ & Silii libido.* XIII. *Claudius, matrimonii sui ignarus, munia censoria usurpat: tres novas literas addit.* XV. *Senatusconsultum de haruspicum disciplinâ.* XVI. *Cheruscorum gens regem Româ petit.* XVIII. *Corbulo Chaucos reprimit: alia moliturus, cæso*

Gannaſco, ni Claudius, ducis virtutem veritus, novam in Germanias vim prohibuiſſet. XXI. *Curtii Rufi obſcuritas & incrementa.* XXII. *Cn. Novius cum ferro in Principem deprehenſus. Quæſturæ origo ac vices.* XXIII. *De ſupplendo ſenatu agitatur. Galli, civitate Romanâ pridem donati, jus adipiſcendorum in Urbe honorum, cauſam eorum orante Principe, adſequuntur.* XXV. *Luſtrum conditum.* XXVI. *Meſſalina, Silio palam nubit. Claudius trepidat: libertorum tamen impulſu in uxorem & libidinum miniſtros animadvertit.* XXXVIII. *Decreta Narciſſo quæſtoria inſignia.*

Hæc geſta annis fere duobus.

A.U.C.	J.C.		
DCCC.	47.	Coff.	Ti. Claudio Cæſare IV, L. Vitellio III.
DCCCI.	48.	Coff.	Aulo Vitellio, L. Vipsanio Poblicolâ.

C. CORNELII *TACITI* ANNALES.

LIBER UNDECIMUS.

. . . .

. . Nam Valerium Asiaticum, bis consulem, fuisse quondam adulterum ejus credidit : pariterque hortis inhians, quos ille a Lucullo cœptos insigni magnificentiâ extollebat, Suilium accusandis utrisque immittit. Adjungitur Sosibius, Britannici educator, qui per speciem benevolentiæ moneret Claudium « cavere » vim atque opes Principibus infensas : » præcipuum auctorem Asiaticum inter- » ficiendi Cæsaris, non extimuisse in con- » cione populi Romani fateri, gloriamque

A. U. C. 800. J. C. 47.

A. U. C. 800. J. C. 47.

»facinoris ultro petere : clarum ex eo in »Urbe, diditâ per provincias famâ, parare »iter ad Germanicos exercitus ; quando »genitus Viennæ, multiſque & validis »propinquitatibus ſubnixus, turbare gen»tiles nationes promptum haberet». At Claudius, nihil ultrà ſcrutatus, citis cum militibus, tamquam opprimendo bello, Criſpinum prætorii præfectum miſit : a quo repertus eſt apud Baias, vincliſque inditis, in Urbem raptus.

II. NEQUE data ſenatûs copia : intra cubiculum auditur, Meſſalinâ coram, & Suilio «corruptionem militum, quos »pecuniâ & ſtupro in omni flagitio ob»ſtrictos» arguebat, exin «adulterium »Poppææ», ac poſtremùm «mollitiam »corporis» objectante. Ad quod victo ſilentio, prorupit reus, & «Interroga», inquit, «Suili, filios tuos, virum eſſe me »fatebuntur»: ingreſſuſque defenſionem, commoto majorem in modum Claudio, Meſſalinæ quoque lacrimas excivit : quibus abluendis cubiculo egrediens, monet Vitellium, ne elabi reum ſineret. Ipſa ad perniciem Poppææ feſtinat, ſubditis, qui terrore carceris ad voluntariam mortem propellerent : adeò ignaro Cæſare, ut, paucos poſt dies, epulantem apud

ſe maritum ejus Scipionem percunctaretur, « cur ſine uxore diſcubuiſſet »? atque ille « functam fato » reſponderet. A. U. C. 800. J. C. 47.

III. Sed consultanti ſuper abſolutione Aſiatici, flens Vitellius commemoratâ vetuſtate amicitiæ, utque Antoniam, Principis matrem, pariter obſervaſſent, dein percurſis Aſiatici in rempublicam officiis recentique adversùs Britanniam militiâ, quæque alia conciliandæ miſericordiæ videbantur : liberum ei mortis arbitrium permiſit : & ſecuta ſunt Claudii verba, in eamdem clementiam. Hortantibus dehinc quibuſdam inediam & lenem exitum, « remittere beneficium » Aſiaticus ait : & uſurpatis quibus inſueverat exercitationibus, lauto corpore, hilarè epulatus, cùm ſe honeſtiùs calliditate Tiberii, vel impetu C. Cæſaris periturum dixiſſet, quàm quòd fraude muliebri & impudico Vitellii ore caderet, venas exſolvit : viſo tamen antè rogo, juſſoque transferri partem in aliam, ne opacitas arborum vapore ignis minueretur. Tantum illi ſecuritatis noviſſimæ fuit.

IV. Vocantur poſt hæc patres, pergitque Suilius addere reos equites Romanos inluſtres, quibus *Petra* cognomentum; ac cauſa necis, quòd domum ſuam Valerii

A. U. C. 800. J. C. 47.

& Poppææ congressibus præbuissent. Verùm « nocturnæ quietis species » alteri objecta, « tamquam vidisset Claudium » spiceâ coronâ evinctum, spicis retro » conversis : eâque imagine gravitatem » annonæ dixisset ». Quidam « pampineam » coronam albentibus foliis visam », atque « ita interpretatum » tradidere, « vergente » autumno mortem Principis ostendi ». Illud haud ambigitur, qualicumque insomnio, ipsi fratrique perniciem allatam. Sestertiûm quindecies, & insignia præturæ Crispino decreta. Adjecit Vitellius sestertiûm decies Sosibio : « quòd Britannicum » præceptis, Claudium consiliis juvaret ». Rogatus sententiam & Scipio : « cùm » idem », inquit, « de admissis Poppææ, » sentiam, quod omnes, putate me idem » dicere, quod omnes ». Eleganti temperamento inter conjugalem amorem, & senatoriam necessitatem.

V. CONTINUUS inde & sævus accusandis reis Suilius, multique audaciæ ejus æmuli. Nam cuncta legum & magistratuum munia in se trahens Princeps, materiam prædandi patefecerat : nec quidquam publicæ mercis tam venale fuit, quàm advocatorum perfidia : adeò ut Samius insignis eques Romanus, quadringentis nummo-

rum millibus Suilio datis, & cognitâ prævaricatione, ferro in domo ejus incubuerit. Igitur incipiente C. Silio, consule designato, cujus de potentiâ & exitio in tempore memorabo, consurgunt patres, legemque Cinciam flagitant; quâ cavetur antiquitus, ne quis ob causam orandam pecuniam donumve accipiat.

A. U. C. 800. J. C. 47.

VI. Deinde obstrepentibus his quibus ea contumelia parabatur, discors Suilio Silius acriter incubuit, « veterum oratorum » exempla referens, « qui famam » in posteros, præmia eloquentiæ cogitavissent pulcherrima. Alioquin & bonarum artium principem sordidis ministeriis fœdari: ne fidem quidem integram manere, ubi magnitudo quæstuum spectetur. Quòd si in nullius mercedem negotia sint, pauciora fore: nunc inimicitias, accusationes, odia, & injurias foveri; ut, quomodo vis morborum pretia medentibus, sic fori tabes pecuniam advocatis ferat. Meminissent C. Asinii, & Messalæ, ac recentiorum Aruntii & Æsernini: ad summa provectos incorruptâ vitâ & facundiâ ». Talia dicente consule designato, consentientibus aliis, parabatur sententia, quâ lege « repetundarum tenerentur »: cùm Suilius,

A. U. C. 800. J. C. 47.

& Cossutianus, & ceteri, qui non judicium (quippe in manifestos) sed pœnam statui videbant, circumsistunt Cæsarem, antè acta deprecantes. Et postquam annuit, agere incipiunt.

VII. « QUEM ILLUM tantâ superbiâ esse, » ut æternitatem famæ spe præsumat? usui » & rebus subsidium præparari, ne quis » inopiâ advocatorum potentioribus ob» noxius sit. Neque tamen eloquentiam » gratuitò contingere: omitti curas fami» liares, ut quis se alienis negotiis inten» dat: multos militiâ, quosdam exercendo » agros tolerare vitam: nihil a quoquam » expeti, nisi cujus fructus antè providerit. » Facilè Asinium, & Messalam, inter » Antonium & Augustum bellorum præ» miis refertos, aut ditium familiarum » heredes Æserninos & Arruntios, ma» gnum animum induisse. Prompta sibi » exempla, quantis mercedibus P. Clo» dius, aut C. Curio, concionari soliti » sint: se, modicos senatores, quietâ repu» blicâ, nulla, nisi pacis, emolumenta » petere: cogitaret plebem, quæ togâ » enitesceret: sublatis studiorum pretiis, » etiam studia peritura ». Ut minùs decora hæc, ita haud frustra dicta Princeps ratus, capiendis pecuniis posuit modum,

uſque ad dena ſeſtertia, quem egreſſi repetundarum tenerentur. A. U. C.

VIII. SUB idem tempus Mithridates, 800.
quem imperitaſſe Armeniis, & ad præ- J. C.
ſentiam Cæſaris vectum memoravi, mo- 47.
nente Claudio, in regnum remeavit, fiſus Pharaſmanis opibus. Is rex Iberis, idemque Mithridatis frater, nuntiabat « diſcordare Parthos: ſummaque imperii » ambigua, minora ſine curâ haberi ». Nam inter Gotarzis pleraque ſæva (qui necem fratri Artabano, conjugique ac filio ejus properaverat, unde metus ejus in ceteros) accivere Bardanen. Ille, ut erat magnis auſis promptus, biduo tria millia ſtadiorum invadit, ignarumque & exterritum Gotarzen proturbat: neque cunctatur, quin proximas præfecturas corripiat, ſolis Seleucenſibus dominationem ejus abnuentibus: in quos, ut patris ſui quoque defectores, irâ magis, quàm ex uſu præſenti accenſus, implicatur obſidione urbis validæ, & munimentis objecti amnis, muroque & commeatibus firmatæ. Interim Gotarzes, Daharum Hyrcanorumque opibus auctus, bellum renovat: coactuſque Bardanes omittere Seleuciam, Bactrianos apud campos caſtra contulit.

A. U. C. 800. J. C. 47.

IX. TUNC, diſtractis Orientis viribus; & quónam inclinarent incertis, caſus Mithridati datus eſt occupandi Armeniam, vi militis Romani ad excidenda caſtellorum ardua, ſimulque Ibero exercitu campos perſultante. Nec enim reſtitere Armenii, fuſo, qui prœlium auſus erat, Demonacte præfecto. Paullulum cunctationis attulit rex minoris Armeniæ Cotys, verſis illuc quibuſdam procerum; dein literis Cæſaris coercitus: & cuncta in Mithridaten fluxere, atrociorem, quàm novo regno conduceret. At Parthi imperatores, cùm pugnam pararent, fœdus repentè faciunt, cognitis popularium inſidiis, quas Gotarzes fratri patefecit: congreſſique, primò cunctantur; deinde complexi dextras, apud altaria deûm pepigere, « fraudem inimicorum ulciſci, » atque ipſi inter ſe concedere ». Potior Bardanes viſus retinendo regno. At Gotarzes, ne quid æmulationis exſiſteret, penitus in Hyrcaniam abiit: regreſſoque Bardani deditur Seleucia, ſeptimo poſt defectionem anno; non ſine dedecore Parthorum, quos una civitas tamdiu eluſerat.

X. EXIN validiſſimas præfecturas invaſit: & reciperare Armeniam parabat, ni

a Vibio Marſo, Syriæ legato, bellum minitante, cohibitus foret. Atque interim Gotarzes pænitentiâ conceſſi regni, & revocante nobilitate, cui in pace durius ſervitium eſt, contrahit copias: & huic contrà itum ad amnem Erinden: in cujus tranſgreſſu multùm certato, pervicit Bardanes, proſperiſque prœliis medias nationes ſubegit ad flumen Sinden, quod Dahas Arioſque diſterminat. Ibi modus rebus ſecundis poſitus: nam Parthi, quamquam victores, longinquam militiam aſpernabantur. Igitur, exſtructis monimentis, quibus opes ſuas teſtabatur, nec cuiquam antè Arſacidarum tributa illis de gentibus parta, regreditur: ingens gloriâ, atque eò ferocior, & ſubjectis intolerantior: qui dolo antè compoſito, incautum venationique intentum interfecere, primam intra juventam, ſed claritudine paucos inter ſenum regum, ſi perinde amorem inter populares, quàm metum apud hoſtes, quæſiviſſet. Nece Bardanis turbatæ Parthorum res, inter ambiguos, quis in regnum acciperetur. Multi ad Gotarzen inclinabant; quidam ad Meherdaten, prolem Phraatis, obſidio nobis datum. Deinde prævaluit Gotarzes: potituſque regiam, per ſævitiem ac luxum

A. U. C. 800. J. C. 47.

A. U. C. 800. J. C. 47. adegit Parthos mittere ad Principem Romanum occultas preces, quîs « permitti » Meherdaten patrium ad fastigium » orabant.

XI. IISDEM consulibus ludi sæculares octingentesimo post Romam conditam, quarto & sexagesimo quàm Augustus ediderat, spectati sunt. Utriusque Principis rationes prætermitto, satis narratas libris quibus res imperatoris Domitiani composui: nam is quoque edidit ludos sæculares, iisque intentiùs adfui, sacerdotio quindecimvirali præditus, ac tum prætor: quod non jactantiâ refero, sed quia collegio quindecimvirûm antiquitus ea cura, & magistratus potissimùm exsequebantur officia cærimoniarum. Sedente Claudio Circensibus ludis, cùm pueri nobiles equis ludicrum Trojæ inirent, interque eos Britannicus, imperatore genitus, & L. Domitius adoptione mox in imperium & cognomentum Neronis adscitus, favor plebis acrior in Domitium, loco præsagii acceptus est: vulgabaturque « adfuisse » infantiæ ejus dracones in modum custo» dum »; fabulosa & externis miraculis adsimulata: nam ipse, haudquaquam suî detractor, « unam omnino anguem in » cubiculo visam » narrare solitus est.

XII. VERUM inclinatio populi supererat ex memoriâ Germanici, cujus illa reliqua suboles virilis : & matri Agrippinæ miseratio augebatur, ob sævitiam Messalinæ : quæ semper infesta, & tunc commotior, quominus strueret crimina & accusatores, novo & furori proximo amore detinebatur. Nam in C. Silium, juventutis Romanæ pulcherrimum, ita exarserat, ut Juniam Silanam nobilem feminam, matrimonio ejus exturbaret, vacuoque adultero poti-retur. Neque Silius flagitii, aut periculi, nescius erat ; sed certo, si abnueret, exitio, & nonnullâ fallendi spe, simul magnis præmiis, opperiri futura, & præsentibus frui, pro solatio habebat. Illa non furtim, sed multo comitatu ventitare domum ; egressibus adhærescere ; largiri opes, honores : postremò, velut translatâ jam fortunâ, servi, liberti, paratus Principis apud adulterum visebantur.

A. U. C. 800. J. C. 47.

XIII. AT CLAUDIUS matrimonii sui ignarus, & munia censoria usurpans, « theatralem populi lasciviam » severis edictis increpuit, « quòd in P. Pomponium » consularem » (is carmina scenæ dabat) « inque feminas inlustres probra jecerat ». Et lege latâ, sævitiam creditorum coercuit, ne in mortem parentum pecunias

A. U. C. 800. J. C. 47.

filiis familiarum fenori darent: fonteſque aquarum, ab Simbruinis collibus deductos, Urbi intulit. Ac novas literarum formas addidit, vulgavitque: comperto Græcam quoque literaturam non ſimul cœptam, abſolutamque.

XIV. PRIMI per figuras animalium Ægyptii ſenſus mentis effingebant (ea antiquiſſima monumenta memoriæ humanæ impreſſa ſaxis cernuntur) & « literarum ſemet inventores » perhibent. « Inde Phœnicas, quia mari præpollebant, intuliſſe Græciæ, gloriamque adeptos, tamquam repererint, quæ acceperant ». Quippe fama eſt « Cadmum claſſe Phœnicum vectum, rudibus adhuc Græcorum populis artis ejus auctorem fuiſſe ». Quidam « Cecropem Athenienſem, vel Linum Thebanum, & temporibus Trojanis Palamedem Argivum » memorant, « ſexdecim literarum formas; mox alios, ac præcipuum Simonidem ceteras reperiſſe ». At in Italiâ Etruſci ab Corinthio Demarato, Aborigines Arcade ab Evandro didicerunt: & formæ literis Latinis, quæ veterrimis Græcorum. Sed nobis quoque paucæ primùm fuere: deinde additæ ſunt. Quo exemplo Claudius tres literas adjecit,

quæ usui imperitante eo, pòst obliteratæ, aspiciuntur etiam nunc in ære publicandis plebiscitis per fora ac templa fixo. A. U. C. 800. J. C. 47.

XV. RETULIT deinde ad senatum super collegio haruspicum, ne « vetustissima » Italiæ disciplina per desidiam exolesce- » ret: sæpe adversis reipublicæ temporibus » accitos, quorum monitu redintegratas » cærimonias, & in posterum rectiùs ha- » bitas: primoresque Etruriæ sponte, aut » patrum Romanorum impulsu, retinuisse » scientiam, & in familias propagasse: » quod nunc segniùs fieri, publicâ circa » bonas artes socordiâ, & quia externæ » superstitiones valescant. Et læta quidem » in præsens omnia; sed benignitati deûm » gratiam referendam, ne ritus sacrorum » inter ambigua culti, per prospera obli- » terarentur ». Factum ex eo senatuscon- sultum: « viderent pontifices, quæ reti- » nenda firmandaque haruspicum ».

XVI. EODEM anno Cheruscorum gens regem Româ petivit, amissis per interna bella nobilibus, & uno reliquo stirpis regiæ, qui apud Urbem habebatur, nomine *Italicus*. Paternum huic genus e Flavio, fratre Arminii; mater ex Catumero, principe Cattorum, erat. Ipse formâ decorus, & armis equisque in patrium

A. U. C. 800. J. C. 47.

noſtrumque morem exercitus. Igitur Cæſar, auctum pecuniâ, additis ſtipatoribus, hortatur « gentile decus magno animo » capeſſere. Illum primum Romæ ortum, » nec obſidem, ſed civem, ire externum » ad imperium ». Ac primò lætus Germanis adventus, atque eò magis, quòd nullis diſcordiis imbutus, pari in omnes ſtudio ageret; celebrari, coli, modò comitatem & temperantiam nulli inviſam, ſæpius vinolentiam ac libidines, grata barbaris uſurpans. Jamque ad proximos, jam longiùs clareſcere; cùm potentiam ejus ſuſpectantes, qui factionibus floruerant, diſcedunt ad conterminos populos, ac teſtificantur, « Adimi veterem Germaniæ libertatem, & Romanas opes » inſurgere: adeò neminem iiſdem in » terris ortum, qui principis locum im» pleat: niſi exploratoris Flavii progenies » ſupra cunctos attollatur? Fruſtra Armi» nium præſcribi: cujus ſi filius hoſtili in » ſolo adultus, in regnum veniſſet, poſſe » extimeſci, infectum alimonio, ſervitio, » cultu, omnibus externis. Ac, ſi paterna » Italico mens eſſet, non alium infenſiùs » arma contra patriam ac deos penates, » quàm parentem ejus, exercuiſſe ».

XVII. His atque talibus, magnas

copias

copias coegere: nec pauciores Italicum ſequebantur. « Non enim inrupiſſe ad » invitos, ſed accitum » memorabant: « quando nobilitate ceteros anteiret, vir» tutem experirentur, an dignum ſe patruo » Arminio, avo Catumero, præberet. » Nec patrem rubori, quòd fidem adversùs » Romanos, volentibus Germanis, ſump» tam, numquam omiſiſſet: falsò liber» tatis vocabulum obtendi ab iis, qui » privatim degeneres, in publicum exitioſi, » nihil ſpei, niſi per diſcordias habeant ». Adſtrepebat huic alacre vulgus; & magno inter barbaros prœlio victor rex; dein ſecundâ fortunâ ad ſuperbiam prolapſus, pulſuſque, ac rurſus Langobardorum opibus refectus, per læta, per adverſa, res Cheruſcas adflictabat.

A. U. C. 800. J. C. 47.

XVIII. Per idem tempus Chauci, nullâ diſſenſione domi, & morte Sanquinii alacres, dum Corbulo adventat, inferiorem Germaniam incurſavere, duce Gannaſco: qui natione Canninefas auxiliaris, & diu meritus, pòſt transfuga, levibus navigiis prædabundus, Gallorum maximè oram vaſtabat, non ignarus dites & imbelles eſſe. At Corbulo provinciam ingreſſus, magnâ cum curâ, & mox gloriâ, cui principium illa militia fuit, triremes

alveo Rheni, ceteras navium, ut quæque
A. U. C. habiles, per æstuaria & fossas adegit:
800. lintribusque hostium depressis, & extur-
J. C. bato Gannasco, ubi præsentia satis com-
47. posita sunt, legiones operum & laboris ignavas, populationibus lætantes, veterem ad morem reduxit: ne quis agmine decederet, nec pugnam, nisi jussus, iniret: stationes, vigiliæ, diurna nocturnaque munia, in armis agitabantur. Feruntque « militem, quia vallum non accinc»tus, atque alium, quia pugione tan»tùm accinctus foderet, morte puni»tos ». Quæ nimia, & incertum an falsò jacta, originem tamen e severitate ducis traxere: intentumque & magnis delictis inexorabilem scias, cui tantum asperitatis etiam adversùs levia credebatur.

XIX. CETERUM is terror milites hostesque in diversum adfecit: nos virtutem auximus; barbari ferociam infregere. Et natio Frisiorum, post rebellionem, clade L. Apronii cœptam, infensa, aut malè fida, datis obsidibus, consedit apud agros a Corbulone descriptos. Idem senatum, magistratus, leges imposuit. Ac ne jussa exuerent, præsidium immunivit; missis, qui majores Chaucos ad deditionem

pellicerent, ſimul Gannaſcum dolo adgrederentur. Nec inritæ, aut degeneres A. U. C.
inſidiæ fuere adversùs transfugam, & 800.
violatorem fidei. Sed cæde ejus motæ J. C.
Chaucorum mentes, & Corbulo ſemina 47.
rebellionis præbebat; ut lætâ apud pleroſque, ita apud quoſdam ſiniſtrâ famâ: « Cur hoſtem conciret? adverſa in rem» publicam caſura: cùm proſpere egiſſet, » formidoloſum paci virum inſignem, & » ignavo Principi prægravem ». Igitur Claudius adeò novam in Germanias vim prohibuit, ut referri præſidia cis Rhenum juberet.

XX. Jam caſtra in hoſtili ſolo molienti Corbuloni, hæ literæ redduntur. Ille re ſubitâ, quamquam multa ſimul offunderentur, metus ex Imperatore, contemptio ex barbaris, ludibrium apud ſocios, nihil aliud prolocutus, quàm « Beatos quon» dam duces Romanos », ſignum receptui dedit. Ut tamen miles otium exueret, inter Moſam Rhenumque, trium & viginti millium ſpatio, foſſam perduxit, quâ incerta Oceani vetarentur: inſignia tamen triumphi indulſit Cæſar, quamvis bellum negaviſſet. Nec multò pòſt Curtius Rufus eumdem honorem adipiſcitur, qui in agro Mattiaco recluſerat ſpecus, quæ-

A. U. C. 800. J. C. 47.

rendis venis argenti: unde tenuis fructus, nec in longum fuit. At legionibus cum damno labor, effodere rivos, quæque in aperto gravia, humum infrà moliri: quîs subactus miles, & quia plures per provincias similia tolerabantur, componit occultas literas nomine exercituum, precantium Imperatorem, «ut, quibus permissurus esset exercitus, triumphalia antè tribueret».

XXI. DE ORIGINE Curtii Rufi, quem gladiatore genitum quidam prodidere, neque falsa prompserim, & vera exsequi pudet. Postquam adolevit, sectator quæstoris, cui Africa obtigerat, dum in oppido Adrumeto vacuis per medium diei porticibus secretus agitat, oblata ei species muliebris ultra modum humanum, & audita est vox: «Tu es, Rufe, qui in hanc provinciam pro consule venies». Tali omine in spem sublatus, digressusque in Urbem, & largitione amicorum, simul acri ingenio, quæsturam, & mox nobiles inter candidatos præturam Principis suffragio adsequitur: cùm hisce verbis Tiberius dedecus natalium ejus velavisset, «Curtius Rufus videtur mihi ex se natus». Longâ post hæc senectâ, & adversùs superiores tristi adulatione, arrogans mino-

ribus, inter pares difficilis, consulare imperium, triumphi insignia, ac postremò Africam obtinuit: atque ibi defunctus, fatale præsagium implevit. A. U. C. 800. J. C. 47.

XXII. Interea Romæ, nullis palam, neque cognitis mox causis, Cn. Novius, insignis eques Romanus, ferro accinctus reperitur in cœtu salutantium Principem: nam postquam tormentis dilaniabatur, de se Novius: conscios non edidit, incertum an occultans. Iisdem consulibus P. Dolabella censuit « spectaculum gla- » diatorum per omnes annos celebran- » dum, pecuniâ eorum, qui quæsturam » adipiscerentur ». Apud majores virtutis id præmium fuerat, cunctisque civium, si bonis artibus fiderent, licitum petere magistratus: ac ne ætas quidem distinguebatur, quin primâ juventâ consulatum ac dictaturas inirent. Sed quæstores, regibus etiam tum imperantibus, instituti sunt: quod lex curiata ostendit, ab L. Bruto repetita. Mansitque consulibus potestas deligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret: creatique primùm Valerius Potitus, Æmilius Mamercus, LXIII anno post Tarquinios exactos, ut rem militarem comitarentur. Dein gliscentibus negotiis, duo additi,

qui Romæ curarent. Mox duplicatus nu-
A. U. C. merus, stipendiariâ jam Italiâ, & acce-
800. J. C. dentibus provinciarum vectigalibus. Pòst
47. lege Sullæ viginti creati supplendo senatui, cui judicia tradiderat: &, quamquam equites judicia reciperavissent, quæstura tamen ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentium, gratuitò concedebatur, donec sententiâ Dolabellæ velut venum daretur.

XXIII. A. VITELLIO, L. Vipsanio con-
A. U. C. sulibus, cùm de supplendo senatu agita-
801. retur, primoresque Galliæ, quæ *Comata*
J. C. appellatur, fœdera & civitatem Romanam
48. pridem adsecuti, jus adipiscendorum in Urbe honorum expeterent: multus eâ super re variusque rumor, & studiis diversis apud Principem certabatur, adseverantium, « Non adeò ægram Italiam, » ut senatum suppeditare Urbi suæ ne» quiret: suffecisse olim indigenas con» sanguineis populis, nec pænitere veteris » reipublicæ. Quin adhuc memorari exem» pla, quæ priscis moribus ad virtutem » & gloriam Romana indoles prodiderit. » An parum, quòd Veneti & Insubres » curiam inruperint, nisi cœtus alienige» narum, velut captivitas, inferatur? » quem ultrà honorem residuis nobilium?

» aut si quis pauper e Latio senator foret? A. U. C.
» Oppleturos omnia divites illos, quorum 801.
» avi proavique, hostilium nationum du- J. C.
» ces, exercitus nostros ferro vique ce- 48.
» ciderint; divum Julium apud Alesiam
» obsederint. Recentia hæc: quid si me-
» moria eorum inoriretur, qui Capitolio
» & arce Romanâ manibus eorumdem
» prostratis (*). Fruerentur sanè vocabulo
» civitatis: insignia patrum, decora ma-
» gistratuum, ne vulgarent ».

XXIV. His atque talibus haud permotus Princeps, & statim contrà disseruit; & vocato senatu, ita exorsus est. « Majores » mei (quorum antiquissimus Clausus, » origine Sabinâ, simul in civitatem » Romanam, & in familias patriciorum » adscitus est) hortantur, utì paribus con- » siliis rempublicam capessam, transfe- » rendo huc, quod usquam egregium » fuerit. Neque enim ignoro Julios Albâ, » Coruncanios Camerio, Porcios Tusculo; » &, ne vetera scrutemur, Etruriâ Luca- » niâque, & omni Italiâ, in senatum » accitos. Postremò ipsam ad Alpes pro- » motam, ut non modò singuli viritim,

(*) Supplendum videtur: *Quid si memoria eorum renovaretur, qui, Capitolio & arce Romanâ manibus eorumdem fere superatis, pretium populi Romani mille pondo auri fecerint?*

A. U. C. 801. J. C. 48.

»sed terræ gentesque in nomen nostrum »coalescerent. Tunc solida domi quies, »& adversùs externa floruimus, cùm »Transpadani in civitatem recepti, cùm »specie deductarum per orbem terræ le»gionum, additis provincialium validis»simis, fesso imperio subventum est. Num »pænitet Balbos ex Hispaniâ, nec minùs »insignes viros e Galliâ Narbonensi tran»sivisse? Manent posteri eorum, nec »amore in hanc patriam nobis conce»dunt. Quid aliud exitio Lacedæmoniis »& Atheniensibus fuit, quamquam armis »pollerent, nisi quòd victos pro alieni»genis arcebant? At conditor noster Ro»mulus tantùm sapientiâ valuit, ut ple»rosque populos eodem die hostes, dein »cives habuerit. Advenæ in nos regna»verunt. Libertinorum filiis magistratus »mandari, non, ut plerique falluntur, »repens, sed priori populo factitatum est. »At cum Senonibus pugnavimus: scilicet »Volsci & Æqui, numquam adversam »nobis aciem struxere? Capti a Gallis »sumus. Sed & Tuscis obsides dedimus, »& Samnitium jugum subivimus. Atta»men si cuncta bella recenseas, nullum »breviore spatio, quàm adversùs Gallos, »confectum. Continua inde ac fida pax,

»Jam moribus, artibus, adfinitatibus »nostris mixti, aurum & opes suas inferant potiùs, quàm separati habeant. »Omnia, patres conscripti, quæ nunc »vetustissima creduntur, nova fuere: »plebei magistratus post patricios; Latini »post plebeios; ceterarum Italiæ gentium »post Latinos. Inveterascet hoc quoque: »& quod hodie exemplis tuemur, inter »exempla erit».

A. U. C. 801. J. C. 48.

XXV. Orationem Principis secuto patrum consulto, primi Ædui senatorum in Urbe jus adepti sunt: datum id fœderi antiquo, & quia soli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano usurpant. Iisdem diebus in numerum patriciorum adscivit Cæsar vetustissimum quemque e senatu, aut quibus clari parentes fuerant: paucis jam reliquis familiarum, quas Romulus *majorum*, & L. Brutus *minorum gentium* appellaverant; exhaustis etiam, quas dictator Cæsar lege Cassiâ, & Princeps Augustus lege Sæniâ sublegêre. Lætaque hæc in rempublicam munia, multo gaudio censoris inibantur. Famosos probris quonam modo senatu depelleret anxius, mitem & recèns repertam, quàm ex severitate priscâ, rationem adhibuit: monendo, « secum quisque de se consul-

A. U. C. 801. J. C. 48.

»taret, peteretque jus exuendi ordinis: »facilem ejus rei veniam: & motos senatu, & excusatos simul propositurum: »ut judicium censorum, ac pudor sponte »cedentium permixti, ignominiam mollirent». Ob ea Vipsanius consul retulit, «*patrem senatûs* appellandum esse Claudium: quippe promiscuum *patris patriæ* »cognomentum: nova in rempublicam »merita, non usitatis vocabulis honoranda». Sed ipse cohibuit consulem, ut nimiùm assentantem: condiditque lustrum, quo censa sunt civium LVIIII. LXXXIIII. LXXII. Isque illi finis inscitiæ erga domum suam fuit: haud multò pòst, flagitia uxoris noscere ac punire adactus, ut deinde ardesceret in nuptias incestas.

XXVI. JAM MESSALINA, facilitate adulterorum in fastidium versa, ad incognitas libidines profluebat; cùm «abrumpi »dissimulationem» etiam Silius, sive fatali vecordiâ, an imminentium periculorum remedium ipsa pericula ratus, urgebat. «Quippe non eò ventum, ut senectam »Principis opperirentur: insontibus in»noxia consilia; flagitiis manifestis, sub»sidium ab audaciâ petendum: adesse »conscios paria metuentes. Se cælibem, »orbum, nuptiis & adoptando Britannico

» paratum : manſuram eamdem Meſſalinæ » potentiam, additâ ſecuritate, ſi præve- » nirent Claudium, ut inſidiis incautum, » ita iræ properum ». Segniter hæ voces acceptæ, non amore in maritum, ſed ne Silius, ſumma adeptus, ſperneret adulteram; ſceluſque inter ancipitia probatum, veris mox pretiis æſtimaret: nomen tamen matrimonii concupivit; ob magnitudinem infamiæ, cujus apud prodigos noviſſima voluptas eſt. Nec ultrà exſpectato, quàm dum ſacrificii gratiâ Claudius Oſtiam proficiſceretur, cuncta nuptiarum ſollemnia celebrat.

A. U. C. 801. J. C. 48.

XXVII. Haud ſum ignarus fabuloſum viſum iri, tantum ullis mortalium ſecuritatis fuiſſe, in civitate omnium gnarâ & nihil reticente, nedum conſulem deſignatum, cum uxore Principis, prædictâ die, adhibitis, qui obſignarent, velut ſuſcipiendorum liberorum causâ, conveniſſe: atque illam audiſſe auſpicum verba, ſubiſſe, ſacrificaſſe apud deos, diſcubitum inter convivas, oſcula, complexus, noctem denique actam licentiâ conjugali. Sed nihil compoſitum miraculi causâ, verùm audita ſcriptaque ſenioribus tradam.

XXVIII. Igitur domus Principis

A. U. C. 801. J. C. 48.

inhorruerat; maximéque, quos penes potentia, & si res verterent, formido, non jam secretis colloquiis, sed apertè fremere. « Dum histrio cubiculum Principis persultaverit, dedecus quidem inlatum; sed excidium procul abfuisse: nunc juvenem nobilem, dignitate formæ, vi mentis, ac propinquo consulatu, majorem ad spem accingi: nec enim occultum, quid post tale matrimonium superesset ». Subibat sine dubio metus, reputantes « hebetem Claudium, & uxori devinctum, multasque mortes jussu Messalinæ patratas ». Rursus ipsa facilitas Imperatoris fiduciam dabat, « si atrocitate criminis prævaluissent, posse opprimi damnatam antequam ream. Sed in eo discrimen verti, si defensio audiretur, utque clausæ aures etiam confitenti forent ».

XXIX. Ac PRIMÒ Callistus jam mihi circa necem Cæsaris narratus, & Appianæ cædis molitor Narcissus, flagrantissimâque, eo in tempore, gratiâ Pallas, agitavere, « num Messalinam secretis minis depellerent amore Silii, cuncta alia dissimulantes »: deinde metu, ne ad perniciem ultro traherentur, desistunt, Pallas per ignaviam, Callistus prioris quoque

regiæ peritus, & potentiam cautis, quàm acribus consiliis, tutiùs haberi. Perstitit Narcissus, & solum id immutans, ne quo sermone præsciam criminis & accusatoris faceret, ipse ad occasiones intentus, longâ apud Ostiam Cæsaris morâ, duas pellices, quarum is corpori maximè insueverat, largitione ac promissis, & uxore dejectâ, plus potentiæ ostentando, perpulit delationem subire.

A. U. C. 801. J. C. 48.

XXX. Exin Calpurnia (id pellici nomen) ubi datum secretum, Cæsaris genibus provoluta, « nupsisse Messalinam » Silio » exclamat. Simul Cleopatram, quæ idem opperiens adstabat, « an compe- » risset »? interrogat: atque illâ annuente, « cieri Narcissum » postulat. Is « veniam » in præteritum petens, quòd ei Titios, » Vectios, Plautios dissimulavisset, nec » nunc Silio adulteria objecturum » ait; « ne domum, servitia, & ceteros fortunæ » paratus reposceret: frueretur immo. At » is redderet uxorem, rumperetque ta- » bulas nuptiales ». « An discidium », inquit, « tuum nosti? nam matrimonium » Silii vidit populus, & senatus, & mi- » les: ac ni properè agis, tenet Urbem » maritus ».

XXXI. Tum potissimum amicorum

A. U. C. 801. J. C. 48.

vocat; primúmque rei frumentariæ præfectum Turranium, pòst Lusium Getam, prætorianis impositum, percunctatur. Quibus fatentibus, certatim ceteri circumstrepunt, « iret in castra, firmaret prætorias » cohortes, securitati antè, quàm vindictæ, » consuleret ». Satis constat eo pavore offusum Claudium, ut identidem interrogaret, « an ipse imperii potens? an Silius » privatus esset »? At Messalina non aliàs solutior luxu, adulto autumno, simulacrum vindemiæ per domum celebrabat: urgeri præla, fluere lacus, & feminæ pellibus accinctæ assultabant, ut sacrificantes, vel insanientes, Bacchæ: ipsa crine fluxo, thyrsum quatiens; juxtáque Silius, hederâ vinctus, gerere cothurnos, jacere caput, strepente circùm procaci choro. Ferunt Vectium Valentem, lasciviâ in præaltam arborem connisum, interrogantibus « quid aspiceret », respondisse, « tempestatem ab Ostiâ atrocem »: sive ceperat ea species, seu fortè lapsa vox in præsagium vertit.

XXXII. NON RUMOR interea, sed undique nuntii incedunt, qui « gnara » Claudio cuncta, & venire promptum » ultioni » afferrent. Igitur Messalina Lucullianos in hortos, Silius, dissimulando

metu, ad munia fori digrediuntur. Ce-
teris paſſim dilabentibus, adfuere centu- A. U. C.
riones, inditaque ſunt vincula, ut quis 801.
reperiebatur in publico, aut per latebras. J. C.
Meſſalina tamen, quamquam res adverſæ 48.
conſilium adimerent, ire obviam, &
aſpici a marito, quod ſæpe ſubſidium ha-
buerat, haud ſegniter intendit: juſſitque
« ut Britannicus & Octavia in complexum
» patris pergerent ». Et Vibidiam, vir-
ginum Veſtalium vetuſtiſſimam, oravit,
« Pontificis maximi aures adire, clemen-
» tiam expetere ». Atque interim tribus
omnino comitantibus (id repentè ſolitu-
dinis erat) ſpatium Urbis pedibus emenſa,
vehiculo, quo purgamenta hortorum eri-
piuntur, Oſtienſem viam intrat: nullâ
cujuſquam miſericordiâ, quia flagitiorum
deformitas prævalebat.

XXXIII. TREPIDABATUR nihilominus
a Cæſare: quippe Getæ, prætorii præ-
fecto, haud ſatis fidebat, ad honeſta, ſeu
prava, juxtà levi. Ergo Narciſſus, adſum-
ptis quibus idem metus, « non aliam ſpem
» incolumitatis Cæſaris » affirmat, « quàm
» ſi jus militum uno illo die in aliquem
» libertorum transferret »: « ſeque » offert
« ſuſcepturum ». Ac ne, dum in Urbem
vehitur, ad pænitentiam a L. Vitellio &

A. U. C. 801. J. C. 48.

P. Largo Cæcinâ mutaretur; in eodem gestamine sedem poscit, sumitque.

XXXIV. CREBRA post hæc fama fuit, inter diversas Principis voces, cùm modò incusaret flagitia uxoris, aliquando ad memoriam conjugii, & infantiam liberorum revolveretur, non aliud prolocutum Vitellium, quàm « ô facinus! ô scelus »! Instabat quidem Narcissus « aperire ambages, & veri copiam facere »: sed non ideo pervicit, quin suspensa, &, quò ducerentur, inclinatura responderet; exemploque ejus Largus Cæcina uteretur. Et jam erat in aspectu Messalina, clamitabatque « audiret Octaviæ & Britannici matrem »: cùm obstreperet accusator, « Silium & nuptias » referens. Simul codicillos, libidinum indices, tradidit, quibus visus Cæsaris averteret. Nec multò pòst Urbem ingredienti offerebantur communes liberi, nisi Narcissus « amoveri eos » jussisset. Vibidiam depellere nequivit, quin multâ cum invidiâ flagitaret, « ne indefensa conjunx exitio daretur ». Igitur « auditurum Principem, & fore diluendi criminis facultatem » respondit: « iret interim virgo & sacra capesseret ».

XXXV. MIRUM inter hæc silentium Claudii: Vitellius ignaro propior: omnia

liberto obediebant. « Patefieri domum » adulteri, atque illuc deduci Imperato- » rem » jubet. Ac primùm in vestibulo, effigiem patris Silii consulto senatûs abolitam, demonstrat: tum quidquid habitum Neronibus & Drusis, in pretium probri cessisse: incensumque & ad minas erumpentem, castris infert, paratâ concione militum; apud quos, præmonente Narcisso, pauca verba fecit. Nam etsi justum dolorem, pudor impediebat. Cohortium clamor dehinc continuus, « nomina reorum & pœnas » flagitantium: admotusque Silius tribunali, non defensionem, non moras tentavit, precatus « ut mors adceleraretur ». Eadem constantia & inlustres equites Romanos cupidos maturæ necis fecit. Titium Proculum custodem a Silio Messalinæ datum, & indicium offerentem Vectium Valentem, & confessum, & Pompeium Urbicum, ac Saufellum Trogum ex consciis trahi ad supplicium jubet. Decius quoque Calpurnianus, vigilum præfectus, Sulpicius Rufus, ludi procurator, Juncus Virgilianus, senator, eâdem pœnâ adfecti.

A. U. C. 801. J. C. 48.

XXXVI. SOLUS MNESTER cunctationem attulit, dilaniatâ veste, clamitans « aspi- » ceret verberum notas, reminisceretur

A. U. C. 801. J. C. 48.

»vocis, quâ se obnoxium jussis Messalinæ »dedisset. Aliis largitione, aut spei ma»gnitudine, sibi ex necessitate culpam: »nec cuiquam antè pereundum fuisse, si »Silius rerum potiretur». Commotum his, & pronum ad misericordiam Cæsarem perpulere liberti, « ne, tot inlus»tribus viris interfectis, histrioni consu»leretur: sponte an coactus tam magna »peccavisset, nihil referre». Ne Trauli quidem Montani, equitis Romani, defensio recepta est: is modestâ juventâ, sed corpore insigni, accitus ultro, noctemque intra unam a Messalinâ proturbatus erat, paribus lasciviis ad cupidinem & fastidia. Suilio Cæsonino, & Plautio Laterano mors remittitur: huic ob patrui egregium meritum; Cæsoninus vitiis protectus est, tamquam in illo fœdissimo cœtu passus muliebria.

XXXVII. Interim Messalina Lucullianis in hortis prolatare vitam, componere preces, nonnullâ spe, & aliquando irâ: tantâ inter extrema superbiâ agebat. Ac ni cædem ejus Narcissus properavisset, verterat pernicies in accusatorem. Nam Claudius domum regressus, & tempestivis epulis delinitus, ubi vino incaluisset, « iri » jubet « nuntiarique miseræ» (hoc

enim verbo usum ferunt) « dicendam ad » causam posterâ die adesset ». Quod ubi auditum, & languescere ira, redire amor, ac si cunctarentur, propinqua nox, & uxorii cubiculi memoria timebantur; prorumpit Narcissus, denuntiatque centurionibus & tribuno qui aderant, « exsequi » cædem: ita Imperatorem jubere ». Custos & exactor e libertis, Evodus datus. Isque raptim in hortos prægressus, reperit fusam humi, adsidente matre Lepidâ: quæ florenti filiæ haud concors, supremis ejus necessitatibus ad miserationem evicta erat; suadebatque « ne percussorem op» periretur: transisse vitam, neque aliud, » quàm morti, decus quærendum ». Sed animo per libidines corrupto, nihil honestum inerat: lacrimæque & questus inriti ducebantur; cùm impetu venientium pulsæ fores, adstitit tribunus per silentium, ac libertus increpans multis ac servilibus probris.

A. U. C. 801. J. C. 48.

XXXVIII. TUNC primùm fortunam suam introspexit, ferrumque accepit, quod frustra jugulo ac pectori per trepidationem admovens, ictu tribuni transfigitur: corpus matri concessum. Nuntiatumque Claudio epulanti « perisse Messa» linam », non distincto, suâ, an alienâ,

A. U. C. 801, J. C. 48. manu : nec ille quæſivit ; popoſcitque poculum, & ſolita convivio celebravit. Ne ſecutis quidem diebus, odii, gaudii, iræ, triſtitiæ, ullius denique humani affectûs ſigna dedit ; non cùm lætantes accuſatores aſpiceret, non cùm filios mærentes. Juvitque oblivionem ejus ſenatus, cenſendo « nomen & effigies privatis ac publicis locis demovendas » : decreta Narciſſo « quæſtoria inſignia » ; leviſſimum faſtigii ejus, cùm ſupra Pallantem & Calliſtum ageret. Honeſta quidem, ſed ex quibus deterrima orirentur, triſtitiis multis.

BREVIARIUM

LIBRI DUODECIMI.

I. CLAUDIUS *de matrimonio deliberat. Inter Lolliam Paullinam, Juliam Agrippinam & Æliam Petinam certatur.* III. *Pallantis ſtudio, ſuiſque illecebris, Agrippina prævalet : juſtæ inter patruos & fratrum filias nuptiæ decreto ſenatûs ſtatuuntur.* VIII. *Mortem ſibi conſciſcit Silanus : Calvina, ſoror ejus, Italiâ pellitur. Annæus Seneca ab exſilio revocatus.* IX. *Octavia, Claudii filia, Neroni deſponſa.* X. *Parthi regem Româ petunt Meherdaten; qui, prœlio congreſſus, a Gotarze vincitur. Mors Gotarzis : Vonones ſuccedit : mox Vologeſes.* XV. *Mithridates Ponti regnum reciperare tentat :*

victus, Romam ducitur. XXII. *Lollia & Calpurnia Agrippinæ odiis pervertuntur.* XXIII. *Repetitum Salutis augurium. Pomerium Urbis prolatum : veteres ejus fines.* XXV. *Nero a Claudio adoptatur.* XXVII. *Colonia in oppidum Ubiorum deducta, ut Agrippinæ nomen inclaresceret. Catti, latrocinia agitantes, victi.* XXIX. *Vannius, Suevorum rex, pellitur regno.* XXXI. *P. Ostorii in Britanniâ res ; & de Caractaco victoria. Ostorio, vitâ functo, suffectus A. Didius.* XLI. *Virilis toga Neroni maturata : Britannicus posthabitus Agrippinæ artibus.* XLIII. *Romæ prodigia, & annonæ caritas.* XLIV. *Bellum inter Armenios Iberosque, Parthis ac Romanis gravissimorum inter se motuum causa.* LII. *Furius Scribonianus in exsilium actus. Mathematici Italiâ pulsi.* LIII.

Senatusconsultum de pœnâ feminarum, quæ servis conjungerentur. Pallantis, quem repertorem relationis ediderat Claudius, præmia. LIV. *Commotæ Judææ quies reddita, damnato Cumano.* LV. *Clitarum turbas componit Antiochus.* LVI. *Claudius lacum Fucinum emittit, edito priùs navalis prœlii spectaculo.* LVIII. *Causas Iliensium & Bononiensium orat Nero. Bononiensi coloniæ igni haustæ subventum. Reddita Rhodiis libertas. Tributum Apamensibus in quinquennium remissum.* LIX. *Statilium Taurum Agrippina evertit.* LX. *Procuratorum in provinciis auctoritas stabilita.* LXI. *Data Cois immunitas.* LXII. *Byzantiis tributa in quinquennium remissa.* LXIV. *Crebra prodigia. Lepidæ mors indicta.* LXVI. *Claudius adversâ valetudine corripitur. Agrippina, occasionis*

propera, infuſo boletis veneno eum interimit. LXIX. *Britannico Agrippinæ blanditiis eluſo, Nero Imperator conſalutatur. Claudio cæleſtes honores decernuntur.*

Hæc geſta annis ſex.

A.U.C.	J.C.		
DCCCII.	49.	Coſſ.	C. Pompeio Longino Gallo, Q. Veranio.
DCCCIII.	50.	Coſſ.	C. Antistio Vetere, M. Suillio Nerviliano.
DCCCIV.	51.	Coſſ.	Ti. Claudio Cæſare V, Ser. Cornelio Orphito.
DCCCV.	52.	Coſſ.	P. Cornelio Syllâ Fauſto, L. Salvio Othone Titiano.
DCCCVI.	53.	Coſſ.	Decimo Junio Silano, Quinto Haterio Antonino.
DCCCVII.	54.	Coſſ.	M. Asinio Marcello, Manio Acilio Aviolâ.

C. CORNELII *TACITI* ANNALES.

LIBER DUODECIMUS.

CÆDE MESSALINÆ convulſa Principis domus, orto apud libertos certamine, quis deligeret uxorem Claudio cælibis vitæ intoleranti, & conjugum imperiis obnoxio. Nec minore ambitu feminæ exarſerant, ſuam quæque nobilitatem, formam, opes, contendere, ac digna tanto matrimonio oſtentare. Sed maximè ambigebatur inter Lolliam Paullinam, M. Lollii conſularis filiam, & Juliam Agrippinam, Germanico genitam: huic Pallas,

A. U. C. 801. J. C. 48.

illi Callistus, fautores aderant: at Ælia
A. U. C. Petina e familiâ Tuberonum, Narcisso
801. fovebatur. Ipse modò huc, modò illuc,
J. C. ut quemque suadentium audierat, promp-
48. tus, discordantes in consilium vocat, ac «promere sententiam, & adjicere »rationes» jubet.

II. NARCISSUS «vetus matrimonium, »familiam communem» (nam Antonia ex Petinâ erat) «nihil in penatibus ejus »novum» disserebat, «si sueta conjunx »rediret, haud quaquam novercalibus »odiis usura in Britannicum & Octaviam, »proxima suis pignora». Callistus «im»probatam longo discidio, ac si rursus »adsumeretur, eo ipso superbam, longé»que rectiùs Lolliam induci, quando »nullos liberos genuisset, vacuam æmu»latione, & privignis parentis loco fu»turam». At Pallas id maximè in Agrippinâ laudare, quòd «Germanici nepotem »secum traheret, dignum prorsus impe»ratoriâ fortunâ; stirpem nobilem, & »familiæ Claudiæ quæ posteros conjun»geret; nec femina, expertæ fecunditatis, »integrâ juventâ, claritudinem Cæsarum »aliam in domum ferret».

III. PRÆVALUERE hæc, adjuta Agrippinæ inlecebris; quæ ad eum per speciem

necessitudinis crebrò ventitando, pellicit patruum, ut prælata ceteris, & nondum uxor, potentiâ uxoriâ jam uteretur. Nam ubi sui matrimonii certa fuit, struere majora, nuptiasque Domitii, quem ex Cn. Ahenobarbo genuerat, & Octaviæ, Cæsaris filiæ, moliri: quod sine scelere perpetrari non poterat, quia L. Silano desponderat Octaviam Cæsar; juvenemque & alia clarum, insigni triumphalium, & gladiatorii muneris magnificentiâ, protulerat ad studia vulgi. Sed nihil arduum videbatur in animo Principis, cui non judicium, non odium erat, nisi indita & jussa.

A. U. C. 801. J. C. 48.

IV. Igitur Vitellius, nomine censoris serviles fallacias obtegens, ingruentiumque dominationum provisor, quò gratiam Agrippinæ pararet, consiliis ejus implicari, serere crimina in Silanum, cui sanè decora & procax soror, Junia Calvina, haud multùm antè Vitellii nurus fuerat: hinc initium accusationis, fratrumque non incestum, sed incustoditum amorem ad infamiam traxit: & præbebat Cæsar aures, accipiendis adversùm generum suspicionibus caritate filiæ promptior. At Silanus, insidiarum nescius, ac fortè eo anno prætor, repentè per edictum Vitellii

A. U. C. 801. J. C. 48.

ordine ſenatorio movetur, quamquam lecto pridem ſenatu, luſtroque condito, ſimul adfinitatem Claudius diremit, adactuſque Silanus ejurare magiſtratum, & reliquus præturæ dies in Eprium Marcellum collatus eſt.

A. U. C. 802. J. C. 49.

V. C. Pompeio, Q. Veranio conſulibus, pactum inter Claudium & Agrippinam matrimonium. Jam famâ, jam amore inlicito firmabatur, nec dum celebrare ſollemnia nuptiarum audebant, nullo exemplo deductæ in domum patrui fratris filiæ. Quin & inceſtum, ac, ſi ſperneretur, ne in malum publicum erumperet, metuebatur. Nec antè omiſſa cunctatio, quàm Vitellius ſuis artibus id perpetrandum ſumpſit. Percunctatuſque Cæſarem, « an juſſis populi, an auctoritati ſenatûs » cederet »? ubi ille « unum ſe civium, » & conſenſui imparem » reſpondit, « op» periri intra palatium » jubet: ipſe curiam ingreditur, ſummamque rempublicam agi obteſtans, veniam dicendi ante alios expoſcit, orditurque: « Graviſſimos Prin» cipis labores, quîs orbem terræ capeſſat, » egere adminiculis, ut, domeſticâ curâ » vacuus, in commune conſulat: quod » porro honeſtius cenſoriæ mentis leva» men, quàm adſumere conjugem proſ-

» peris dubiisque ſociam? cui cogitationes
» intimas, cui parvos liberos tradat; non A. U. C.
» luxui, aut voluptatibus adſuefactus, 802.
» ſed qui primâ ab juventa legibus obtem- J. C.
» peraviſſet ». 49.

VI. Postquam hæc favorabili oratione præmiſit, multaque patrum aſſentatio ſequebatur; capto rurſus initio, « Quando » maritandum Principem cuncti ſuade- » rent, deligi oportere feminam nobili- » tate, puerperiis, ſanctimoniâ inſignem. » Nec diu anquirendum, quin Agrippina » claritudine generis anteiret: datum ab » eâ fecunditatis experimentum; & con- » gruere artes honeſtas. Id verò egregium, » quod, proviſu deûm, vidua jungeretur » Principi, ſua tantùm matrimonia ex- » perto: audiviſſe a parentibus, vidiſſe » ipſos, arripi conjuges ad libita Cæſarum: » procul id a præſenti modeſtiâ: ſtatueretur » immo documentum, quo uxorem Im- » perator acciperet. At enim nova nobis » in fratrum filias conjugia, ſed aliis gen- » tibus ſollemnia, neque lege ullâ prohi- » bita. Et ſobrinarum diu ignorata, tem- » pore addito percrebuiſſe: morem ac- » commodari prout conducat; & fore hoc » quoque in his, quæ mox uſurpentur ».

VII. Haud defuere qui certatim, « ſi

A. U. C. 802. J. C. 49.

»cunctaretur Cæſar, vi acturos» teſtificantes, erumperent curiâ. Conglobatur promiſcua multitudo, «populumque Romanum eadem rogare» clamitat. Nec Claudius ultrà exſpectato, obvium apud forum præbet ſe gratantibus; ſenatumque ingreſſus «decretum poſtulat, quo juſtæ »inter patruos fratrumque filias nuptiæ »etiam in poſterum ſtatuerentur». Neque tamen repertus eſt, niſi unus talis matrimonii cupitor, T. Alledius Severus, eques Romanus, quem plerique Agrippinæ gratiâ impulſum ferebant. Verſa ex eo civitas, & cuncta feminæ obediebant, non per laſciviam, ut Meſſalinæ, rebus Romanis inludenti. Adductum, & quaſi virile, ſervitium. Palam ſeveritas, ac ſæpius ſuperbia: nihil domi impudicum, niſi dominationi expediret: cupido auri immenſa obtentum habebat, quaſi ſubſidium regno pararetur.

VII. DIE NUPTIARUM Silanus ſibi mortem conſcivit: ſive eò uſque ſpem vitæ produxerat; ſeu delecto die, augendam ad invidiam. Calvina, ſoror ejus, Italiâ pulſa eſt. Addidit Claudius, «ſacra ex »legibus Tulli regis piaculaque apud lu»cum Dianæ per pontifices danda»: inridentibus cunctis, quòd pœnæ procuratio-

nesque incesti id temporis exquirerentur. At Agrippina, ne malis tantùm facinoribus notesceret, veniam exsilii pro Annæo Senecâ, simul præturam impetrat, lætum in publicum rata, ob claritudinem studiorum ejus; utque Domitii pueritia tali magistro adolesceret, & consiliis ejusdem ad spem dominationis uterentur: quia Seneca fidus in Agrippinam, memoriâ beneficii, & infensus Claudio, dolore injuriæ, credebatur.

A. U. C. 802. J. C. 49.

IX. Placitum dehinc non ultrà cunctari: sed designatum consulem, Memmium Pollionem, ingentibus promissis inducit, sententiam expromere, quâ oraretur Claudius, « despondere Octaviam » Domitio »: quod ætati utriusque non absurdum, & majora patefacturum erat. Pollio haud disparibus verbis, ac nuper Vitellius, censet: despondeturque Octavia: ac super priorem necessitudinem, sponsus jam & gener Domitius æquari Britannico, studiis matris, & arte eorum, quîs ob accusatam Messalinam ultio ex filio timebatur.

X. Per idem tempus legati Parthorum ad expetendum, ut retuli, Meherdaten missi, senatum ingrediuntur, mandataque in hunc modum incipiunt: « Non se

A. U. C. 802. J. C. 49.

» fœderis ignaros, nec defectione a familiâ
» Arsacidarum venire: sed filium Vononis,
» nepotem Phraatis, accedere adversùs
» dominationem Gotarzis, nobilitati ple-
» bique juxtà intolerandam. Jam fratres,
» jam propinquos, jam longiùs sitos,
» cædibus exhaustos: adjici conjuges gra-
» vidas, liberos parvos, dum socors domi,
» bellis infaustus, ignaviam sævitiâ tegat.
» Veterem sibi ac publicè cœptam nobis-
» cum amicitiam; & subveniendum sociis,
» virium æmulis, cedentibusque per reve-
» rentiam. Ideo regum obsides liberos
» dari, ut si domestici imperii tædeat,
» sit regressus ad Principem patresque,
» quorum moribus adsuefactus rex melior
» adsisceretur ».

XI. UBI HÆC atque talia dissertavere, incipit orationem Cæsar « de fastigio Ro-
» mano, Parthorumque obsequiis »: seque divo Augusto adæquabat, « petitum ab
» eo regem » referens, omissâ Tiberii memoriâ, quamquam is quoque miserat. Addiditque præcépta (etenim aderat Meherdates) « ut non dominationem &
» servos, sed rectorem & cives cogita-
» ret, clementiamque ac justitiam quantò
» ignara barbaris, tantò toleratiora capes-
» seret ». Hinc versus ad legatos, extollit

laudibus «alumnum Urbis, ſpectatæ ad »id modeſtiæ; ac tamen ferenda regum »ingenia, neque uſui crebras mutationes: »rem Romanam huc ſatietate gloriæ pro»vectam, ut externis quoque gentibus »quietem velit». Datum poſt hæc C. Caſſio, qui Syriæ præerat, deducere juvenem ripam ad Euphratis.

A. U. C. 802. J. C. 49.

XII. EA TEMPESTATE Caſſius ceteros præminebat peritiâ legum: nam militares artes per otium ignotæ, induſtrioſque aut ignavos pax in æquo tenet. Attamen, quantum ſine bello dabatur, revocare priſcum morem, exercitare legiones, curâ, proviſu, perinde agere, ac ſi hoſtis ingrueret. Ita dignum majoribus ſuis, & familiâ Caſſiâ ratus, per illas quoque gentes celebratâ. Igitur excitis quorum de ſententiâ petitus rex, poſitiſque caſtris apud Zeugma, unde maximè pervius amnis, poſtquam inluſtres Parthi rexque Arabum Abgarus advenerat; monet Meherdaten, «barbarorum impetus acres, »cunctatione langueſcere, aut in perfidiam »mutari: itaque urgeret cœpta». Quod ſpretum fraude Abgari, qui juvenem ignarum, & ſummam fortunam in luxu ratum, multos per dies attinuit apud oppidum Edeſſam. Et vocante Carrhene,

A. U. C. 802. J. C. 49.

«promptasque res» ostentante «si citi »advenissent», non cominus Mesopotamiam, sed flexu Armeniam petunt, id temporis importunam, quia hiems occipiebat.

XIII. EXIN nivibus & montibus fessi, postquam campos propinquabant, copiis Carrhenis adjunguntur. Transmissoque amne Tigri, permeant Adiabenos, quorum rex Izates societatem Meherdatis palam induerat: in Gotarzen per occulta & magis fida inclinabat. Sed capta in transitu urbs Ninos, vetustissima sedes Assyriæ, & Arbela, castellum insigne famâ, quòd postremò inter Darium atque Alexandrum prœlio Persarum illic opes conciderant. Interea Gotarzes apud montem, cui nomen *Sambulos*, vota diis loci suscipiebat, præcipuâ religione Herculi: qui, tempore stato, per quietem monet sacerdotes, «ut, templum juxta, equos venatui ador-»natos sistant». Equi, ubi pharetras telis onustas accepere, per saltus vagi, nocte demum vacuis pharetris, multo cum anhelitu redeunt. Rursus deus, quà silvas pererraverit, nocturno visu demonstrat: reperiunturque fusæ passim feræ.

XIV. CETERUM Gotarzes, nondum satis aucto exercitu, flumine Cormâ pro

munimento uti; & quamquam per insectationes & nuntios ad prœlium vocaretur, nectere moras, locos mutare, &, missis corruptoribus, exuendam ad fidem hostes emercari. Ex quîs Izates Adiabenus, mox Abgarus Arabum cum exercitu abscedunt; levitate gentili, & quia experimentis cognitum est, barbaros malle Româ petere reges, quàm habere. At Meherdates, validis auxiliis nudatus, ceterorum proditione suspectâ, quod unum reliquum, rem in casum dare, prœlioque experiri statuit. Nec detrectavit pugnam Gotarzes, deminutis hostibus ferox. Concursumque magnâ cæde, & ambiguo eventu: donec Carrhenem, profligatis obversis, longiùs evectum integer a tergo globus circumveniret. Tum omni spe perditâ, Meherdates promissa Parrhacis, paterni clientis, secutus, dolo ejus vincîtur; traditurque victori. Atque ille « non propinquum, neque Arsacis de » gente, sed alienigenam & Romanum » increpans, auribus decisis vivere jubet, ostentui clementiæ suæ, & in nos dehonestamento. Dein Gotarzes morbo obiit, accitusque in regnum Vonones, Medis tum præsidens. Nulla huic prospera, aut adversa, quîs memoraretur. Brevi &

A. U. C. 802. J. C. 49.

inglorio imperio perfunctus est: resque Parthorum in filium ejus Vologesen translatæ.

A. U. C 802. J. C. 49.

XV. AT MITHRIDATES Bosporanus, amissis opibus vagus, posteaquam Didium ducem Romanum, roburque exercitûs abisse cognoverat, relictos in novo regno Cotyn juventâ rudem, & paucas cohortium cum Julio Aquilâ, equite Romano; spretis utrisque, concire nationes, inlicere perfugas, postremò exercitu coacto, regem Dandaridarum exturbat, imperioque ejus potitur. Quæ ubi cognita, & jam jamque Bosporum invasurus habebatur, diffisi propriis viribus Aquila & Cotys, quia Zorsines, Siracorum rex, hostilia resumpserat, externas & ipsi gratias quæsivere, missis legatis ad Eunonen, qui Aorsorum genti præcellebat. Nec fuit in arduo societas, potentiam Romanam adversùs rebellem Mithridaten ostentantibus. Igitur pepigere, « equestribus prœliis » Eunones certaret; obsidia urbium Ro» mani capesserent ».

XVI. TUM composito agmine incedunt: cujus frontem & terga, Aorsi; media cohortes, & Bosporani, tutabantur, nostris in armis. Sic pulsus hostis: ventumque Sozam oppidum Dandaricæ,

quod desertum a Mithridate, ob ambiguos popularium animos obtineri, relicto ibi præsidio, visum. Exin in Siracos pergunt. Et transgressi amnem Pandam, circumveniunt urbem Uspen, editam loco, & mœnibus ac fossis munitam, nisi quòd mœnia non saxo, sed cratibus revinctis, ac mediâ humo, adversùm inrumpentes invalida erant: eductæque altiùs turres, facibus atque hastis turbabant obsessos: ac ni prœlium nox diremisset, cœpta patrataque expugnatio eumdem intra diem foret. A. U. C. 802. J. C. 49.

XVII. Postero misere legatos, «veniam liberis corporibus» orantes: «servitii decem millia» offerebant: quod aspernati sunt victores, quia trucidare deditos sævum, tantam multitudinem custodiâ cingere arduum: ut belli potiùs jure caderent. Datumque militibus, qui scalis evaserant, signum cædis. Excidio Uspensium metus ceteris injectus, nihil tutum ratis, cùm arma, munimenta, impediti, vel eminentes, loci, amnesque & urbes juxtà perrumperentur. Igitur Zorsines, diu pensitato Mithridatisne rebus extremis, an patrio regno consuleret; postquam prævaluit gentilis utilitas, datis obsidibus, apud effigiem Cæsaris procu-

buit, magnâ gloriâ exercitûs Romani; quem incruentum & victorem, tridui itinere abfuiffe ab amne Tanai conftitit. Sed in regreffu difpar fortuna fuit; quia navium quafdam, quæ mari remeabant, in litora Taurorum delatas circumvenere barbari, præfecto cohortis, & plerifque centurionum interfectis.

A. U. C. 802. J. C. 49.

XVIII. Interea Mithridates, nullo in armis fubfidio, confultat cujus mifericordiam experiretur. Frater Cotys, proditor olim, deinde hoftis, metuebatur. Romanorum nemo id auctoritatis aderat, ut promiffa ejus magni penderentur. Ad Eunonen convertit, propriis odiis non infenfum, & recèns conjunctâ nobifcum amicitiâ, validum. Igitur cultu, vultuque quàm maximè ad præfentem fortunam comparato, regiam ingreditur, genibufque ejus provolutus, « Mithridates », inquit, « terrâ marique Romanis per tot » annos quæfitus, fponte adfum. Utere, » ut voles, prole magni Achæmenis, quod » mihi folum hoftes non abftulerunt ».

XIX. At Eunones claritudine viri, mutatione rerum, & prece haud degenere permotus, adlevat fupplicem, laudatque « quòd gentem Aorforum, » quòd fuam dexteram petendæ veniæ

» delegerit ». Simul legatos literaſque ad Cæſarem in hunc modum mittit : « Populi » Romani imperatoribus magnarumque » nationum regibus, primam ex ſimilitu» dine fortunæ amicitiam : ſibi & Claudio, » etiam communionem victoriæ eſſe. Bel» lorum egregios fines, quotiens ignoſ» cendo tranſigatur. Sic Zorſini victo nihil » ereptum. Pro Mithridate quando gravius » mereretur, non potentiam, non regnum » precari ; ſed ne triumpharetur, neve » pœnas capite expenderet ».

A. U. C. 802. J. C. 49.

XX. At Claudius, quamquam nobilitatibus externis mitis, dubitavit tamen, accipere captivum pacto ſalutis, an repetere armis, rectius foret. Huc dolor injuriarum, & libido vindictæ adigebat. Sed diſſerebatur contrà : « Suſcipi bellum » avio itinere, importuoſo mari : ad hoc » reges feroces ; vagos populos ; ſolum » frugum egens : tum tædium ex morâ, » pericula ex properantiâ ; modicam vic» toribus laudem, ac multum infamiæ, » ſi pellerentur : quin arriperet oblata, & » ſervaret exſulem : cui inopi quantò lon» giorem vitam, tantò plus ſupplicii fore ». His permotus, ſcripſit Eunoni, « meritum » quidem noviſſima exempla Mithrida» tem, nec ſibi vim ad exſequendum

A. U. C. 802. J. C. 49.

»deesse : verùm ita majoribus placitum, »quantâ pervicaciâ in hostem, tantâ be»neficentiâ adversùs supplices utendum : »nam triumphos de populis regnisque »integris adquiri».

XXI. TRADITUS post hoc Mithridates, vectusque Romam per Junium Cilonem, procuratorem Ponti, ferociùs, quàm pro fortunâ disseruisse apud Cæsarem ferebatur. Elataque vox ejus in vulgum hisce verbis : «Non sum remissus ad te, sed »reversus : vel, si non credis, dimitte, »& quære»: vultu quoque interrito permansit, cùm rostra juxta, custodibus circumdatus, visui populo præberetur. Consularia insignia Ciloni, Aquilæ prætoria decernuntur.

XXII. IISDEM consulibus, atrox odii Agrippina, ac Lolliæ infensa, quòd secum de matrimonio Principis certavisset, molitur crimina, & accusatorem, qui objiceret «Chaldæos, magos, interroga»tumque Apollinis Clarii simulacrum »super nuptiis Imperatoris». Exin Claudius, inauditâ reâ, multa de claritudine ejus apud senatum præfatus, «sorore L. »Volusii genitam, majorem ei patruum »Cottam Messalinum esse, Memmio »quondam Regulo nuptam»; (nam de

C. Cæſaris nuptiis conſultò reticebat) addidit « perniciosa in rempublicam con- A. U. C.
» ſilia, & materiem ſceleri detrahendam. 802.
» Proin, publicatis bonis, cederet Italiâ ». J. C.
Ita quinquagies ſeſtertium ex opibus im- 49.
menſis exſuli relictum. Et Calpurnia inluſtris femina pervertitur, quia formam ejus laudaverat Princeps, nullâ libidine, ſed fortuito ſermone: unde vis Agrippinæ citra ultima ſtetit. In Lolliam mittitur tribunus, a quo ad mortem adigeretur. Damnatus & lege repetundarum Cadius Rufus, accuſantibus Bithynis.

XXIII. GALLIÆ Narbonenſi, ob egregiam in patres reverentiam datum, « ut » ſenatoribus ejus provinciæ, non exquiſitâ » Principis ſententiâ, jure quo Sicilia » haberetur, res ſuas inviſere liceret ». Ituræique & Judæi, defunctis regibus Sohemo atque Agrippâ, provinciæ Syriæ additi. Salutis augurium quinque & viginti annis omiſſum repeti, ac deinde continuari placitum. Et pomerium Urbis auxit Cæſar more priſco; quo iis qui protulere imperium, etiam terminos Urbis propagare datur. Nec tamen duces Romani, quamquam magnis nationibus ſubactis, uſurpaverant, niſi L. Sulla, & divus Auguſtus.

A. U. C. 802. J. C. 49.

XXIV. REGUM in eo ambitio, vel gloria, variè vulgata. Sed initium condendi, & quod pomerium Romulus posuerit, noscere haud absurdum reor. Igitur a foro boario, ubi æreum tauri simulacrum aspicimus, quia id genus animalium aratro subditur, sulcus designandi oppidi cœptus, ut magnam Herculis aram amplecteretur. Inde certis spatiis interjecti lapides, per ima montis Palatini ad aram Consi, mox ad Curias veteres, tum ad sacellum Larium forumque Romanum. Capitolium non a Romulo, sed a T. Tatio additum Urbi credidere. Mox pro fortunâ pomerium auctum. Et quos tum Claudius terminos posuerit, facile cognitu, & publicis actis perscriptum.

A. U. C. 803. J. C. 50.

XXV. C. ANTISTIO, M. Suillio consulibus, adoptio in Domitium, auctoritate Pallantis, festinatur: qui obstrictus Agrippinæ, ut conciliator nuptiarum, & mox stupro ejus inligatus, stimulabat Claudium, « consuleret reipublicæ, Britannici pue» ritiam robore circumdaret. Sic apud » divum Augustum, quamquam nepotibus » subnixum, viguisse privignos: a Tiberio, » super propriam stirpem, Germanicum » adsumptum. Se quoque accingeret ju» vene, partem curarum capessituro ».

His evictus, biennio majorem natu Domitium filio anteponit, habitâ apud senatum oratione in eumdem, quem a liberto acceperat, modum. Adnotabant periti, nullam antehac adoptionem inter patricios Claudios reperiri, eosque ab Atto Clauso continuos duravisse.

A. U. C. 803. J. C. 50.

XXVI. CETERUM actæ Principi grates, exquisitiore in Domitium adulatione. Rogataque lex, quâ « in familiam Claudiam & nomen Neronis transiret ». Augetur & Agrippina cognomento *Augustæ*: quibus patratis, nemo adeò expers misericordiæ fuit, quem non Britannici fortunæ mæror adficeret: desolatus paullatim etiam servilibus ministeriis, intempestiva novercæ officia in ludibria vertebat, intelligens falsi. Neque enim segnem ei fuisse indolem ferunt: sive verum; seu periculis commendatus, retinuit famam sine experimento.

XXVII. SED Agrippina, quò vim suam sociis quoque nationibus ostentaret, in oppidum Ubiorum, in quo genita erat, veteranos coloniamque deduci impetrat; cui nomen inditum ex vocabulo ipsius. Ac fortè acciderat, ut eam gentem, Rheno transgressam, avus Agrippa in fidem acciperet. Iisdem temporibus in

A. U. C. 803. J. C. 50.

superiore Germaniâ trepidatum, adventu Cattorum, latrocinia agitantium. Deinde L. Pomponius, legatus, auxiliares Vangionas ac Nemetas, addito equite alario, monuit, « ut anteirent populatores, vel dilapsis improvisi circumfunderentur ». Et secuta consilium ducis industria militum, divisique in duo agmina, qui lævum iter petiverant, recèns reversos, prædâque per luxum usos, & somno graves circumvenere. Aucta lætitia, quòd quosdam e clade Varianâ, post quadragesimum annum, servitio exemerant.

XXVIII. At qui dextris & propioribus compendiis ierant, obvio hosti & aciem auso, plus cladis faciunt. Et prædâ famâque onusti, ad montem Taunum revertuntur, ubi Pomponius cum legionibus opperiebatur, si Catti cupidine ulciscendi casum pugnæ præberent. Illi metu, ne hinc Romanus, inde Cherusci, cum quîs æternùm discordant, circumgrederentur, legatos in Urbem & obsides misere: decretusque Pomponio triumphalis honos, modica pars famæ ejus apud posteros, in quîs carminum gloriâ præcellit.

XXIX. Per idem tempus Vannius, Suevis a Druso Cæsare impositus, pellitur regno, primâ imperii ætate clarus,

acceptuſque popularibus : mox diuturnitate in ſuperbiam mutans, & odio accolarum, ſimul domeſticis diſcordiis circumventus. Auctores fuere Vibillius, Hermundurorum rex, & Vangio ac Sido, ſorore Vannii geniti. Nec Claudius, quamquam ſæpe oratus, arma certantibus barbaris interpoſuit, tutum Vannio perfugium promittens, ſi pelleretur; ſcripſitque P. Atellio Hiſtro, qui Pannoniam præſidebat, « legionem ipſaque e provinciâ » lecta auxilia, pro ripâ componeret, ſub» ſidio victis, & terrorem adversùs vic» tores, ne fortunâ elati, noſtram quoque » pacem turbarent »: nam vis innumera, Lygii, aliæque gentes adventabant, famâ ditis regni, quod Vannius xxx. per annos prædationibus & vectigalibus auxerat. Ipſi manus propria pedites, eques e Sarmatis Jazygibus erat, impar multitudini hoſtium : eóque caſtellis ſeſe defenſare, bellumque ducere ſtatuerat.

A. U. C. 803. J. C. 50.

XXX. SED JAZYGES, obſidionis impatientes, & proximos per campos vagi, neceſſitudinem pugnæ attulere, quia Lygius Hermunduruſque illic ingruerant. Igitur degreſſus caſtellis Vannius, funditur prœlio : quamquam rebus adverſis laudatus, « quòd & pugnam manu capeſſiit,

»& corpore adverſo vulnera excepit».
A. U. C. Ceterùm ad claſſem, in Danubio opperientem, perfûgit. Secuti mox clientes,
803. J. C. 50. & acceptis agris, in Pannoniâ locati ſunt. Regnum Vangio ac Sido inter ſe partivere, egregiâ adversùs nos fide: ſubjectis, ſuone, an ſervitii ingenio, dum adipiſcerentur dominationes, multâ caritate, & majore odio, poſtquam adepti ſunt.

XXXI. AT IN Britanniâ P. Oſtorium, proprætorem, turbidæ res excepere, effuſis in agrum ſociorum hoſtibus, eò violentiùs, quòd novum ducem, exercitu ignoto, & cœptâ hieme, iturum obviam non rebantur. Ille gnarus primis eventibus metum aut fiduciam gigni, citas cohortes rapit: & cæſis qui reſtiterant, disjectos conſectatus, ne rurſus conglobarentur, infenſaque & infida pax non duci, non militi, requiem permitteret, detrahere arma ſuſpectis, cinctoſque caſtris Antonam & Sabrinam, fluvios, cohibere parat. Quod primi Iceni abnuêre, valida gens, nec prœliis contuſi, quia ſocietatem noſtram volentes acceſſerant: hiſque auctoribus, circumjectæ nationes locum pugnæ delegere, ſeptum agreſti aggere, & aditu anguſto, ne pervius equiti foret. Ea munimenta dux Romanus, quamquam ſine

robore legionum ſociales copias ducebat, perrumpere adgreditur, & diſtributis cohortibus, turmas quoque, peditum ad munia accingit. Tunc dato ſigno perfringunt aggerem, ſuiſque clauſtris impeditos turbant. Atque illi conſcientiâ rebellionis, & obſeptis effugiis, multa & clara facinora fecere. Quâ pugnâ filius legati, M. Oſtorius, ſervati civis decus meruit. A. U. C. 803. J. C. 50.

XXXII. CETERUM clade Icenorum compoſiti, qui bellum inter & pacem dubitabant; & ductus in Cangos exercitus. Vaſtati agri, prædæ paſſim actæ: non auſis aciem hoſtibus, vel ſi ex occulto carpere agmen tentarent, punito dolo. Jam ventum haud procul mari, quod Hiberniam inſulam aſpectat; cùm ortæ apud Brigantas diſcordiæ retraxere ducem, deſtinationis certum, ne nova moliretur, niſi prioribus firmatis. Et Brigantes quidem, paucis, qui arma cœptabant, interfectis, in reliquos datâ veniâ, reſedêre. Silurum gens, non atrocitate, non clementiâ mutabatur, quin bellum exerceret, caſtriſque legionum premenda foret. Id quò promptiùs veniret, colonia Camulodunum validâ veteranorum manu deducitur in agros captivos, ſubſidium

adversùs rebelles, & imbuendis ſociis ad
A. U. C. officia legum.

803. J. C. 50. XXXIII. ITUM inde in Siluras, ſuper propriam ferociam, Caractaci viribus confiſos: quem multa ambigua, multa proſpera extulerant, ut ceteros Britannorum imperatores præmineret. Sed tum aſtu, tum locorum fraude prior, vi militum inferior, transfert bellum in Ordovicas; additiſque, qui pacem noſtram metuebant, noviſſimum caſum experitur: ſumpto ad prœlium loco, ut aditus, abſceſſus, cuncta nobis importuna, & ſuis in melius eſſent. Tunc montibus arduis, & ſi qua clementer accedi poterant, in modum valli ſaxa præſtruit: & præfluebat amnis vado incerto, catervaque majorum pro munimentis conſtiterant.

XXXIV. AD HOC gentium ductores circumire, hortari, firmare animos, minuendo metu, accendendâ ſpe, aliiſque belli incitamentis. Enimverò Caractacus huc illuc volitans, « illum diem, illam » aciem » teſtabatur, « aut reciperandæ » libertatis, aut ſervitutis æternæ initium » fore: vocabatque nomina majorum, » qui dictatorem Cæſarem pepuliſſent; » quorum virtute vacui a ſecuribus & tri» butis, intemerata conjugum & liberorum » corpora

» corpora retinerent ». Hæc atque talia dicenti, adſtrepere vulgus; gentili quiſque religione obſtringi, « non telis, non » vulneribus ceſſuros ».

A. U. C. 803. J. C. 50.

XXXV. Obstupefecit ea alacritas ducem Romanum: ſimul objectus amnis, additum vallum, imminentia juga, nihil niſi atrox & propugnatoribus frequens, terrebat. Sed miles prœlium poſcere, « cuncta virtute expugnabilia » clamitare; præfectique ac tribuni paria diſſerentes, ardorem exercitûs intendebant. Tum Oſtorius, circumſpectis, quæ impenetrabilia, quæque pervia, ducit infenſos, amnemque haud difficulter evadit. Ubi ventum ad aggerem, dum miſſilibus certabatur, plus vulnerum in nos, & pleræque cædes oriebantur. Poſteaquam, factâ teſtudine, rudes & informes ſaxorum compages diſtractæ, parque cominus acies, decedere barbari in juga montium. Sed eò quoque inrupere ferentarius graviſque miles: illi, telis adſultantes, hi, conferto gradu; turbatis contrà Britannorum ordinibus, apud quos nulla loricarum galearumve tegmina: & ſi auxiliaribus reſiſterent, gladiis ac pilis legionariorum; ſi huc verterent, ſpathis & haſtis auxiliarium ſternebantur: clara ea victoria fuit,

captâque uxore & filiâ Caractaci, fratres
A. U. C. quoque in deditionem accepti.
803. XXXVI. IPSE (ut ferme intuta sunt
J. C. adversa) cùm fidem Cartismanduæ, re-
50. ginæ Brigantum, petivisset, vinctus ac victoribus traditus est, nono pòst anno, quàm bellum in Britanniâ cœptum. Unde fama ejus evecta insulas, & proximas provincias pervagata, per Italiam quoque celebrabatur: avebantque visere, quis ille, tot per annos, opes nostras sprevisset. Ne Romæ quidem ignobile Caractaci nomen erat. Et Cæsar, dum suum decus extollit, addidit gloriam victo. Vocatus quippe, ut ad insigne spectaculum, populus. Stetere in armis prætoriæ cohortes, campo qui castra præjacet. Tum, incedentibus regiis clientelis, phaleræ torquesque, quæque externis bellis quæsierat, traducta; mox fratres, & conjunx, & filia: postremò ipse ostentatus. Ceterorum preces degeneres fuere, ex metu. At non Caractacus, aut vultu demisso, aut verbis, misericordiam requirens, ubi tribunali adstitit, in hunc modum locutus est.

XXXVII. « SI QUANTA nobilitas & » fortuna mihi fuit, tanta rerum prospe- » rarum moderatio fuisset, amicus potiùs

» in hanc Urbem, quàm captus veniſſem :
» neque dedignatus eſſes claris majoribus A. U. C.
» ortum, pluribus gentibus imperitantem, 803.
» fœdere pacis accipere. Præſens ſors mea, J. C.
» ut mihi informis, ſic tibi magnifica eſt : 50.
» habui equos, viros, arma, opes : quid
» mirum, ſi hæc invitus amiſi ? Non, ſi
» vos omnibus imperitare vultis, ſequitur
» ut omnes ſervitutem accipiant. Si ſtatim
» deditus traderer ; neque mea fortuna,
» neque tua gloria inclaruiſſet. Supplicium
» meî oblivio ſequetur : at ſi incolumem
» ſervaveris, æternum exemplar clementiæ
» ero ». Ad ea Cæſar veniam ipſique, &
conjugi, & fratribus, tribuit. Atque illi,
vinclis abſoluti, Agrippinam quoque haud
procul alio ſuggeſtu conſpicuam, iiſdem,
quibus Principem, laudibus gratibuſque
venerati ſunt. Novum ſanè, & moribus
veterum inſolitum, feminam ſignis Romanis
præſidere. Ipſa ſemet parti a majoribus
ſuis imperii ſociam ferebat.

XXXVIII. Vocati poſthac patres,
multa & magnifica ſuper captivitate Caractaci
diſſeruere : « Neque minùs id
» clarum, quàm cùm Siphacem P. Scipio,
» Perſen L. Paullus, & ſi qui alii vinctos
» reges populo Romano oſtendêre ». Cenſentur
« Oſtorio triumphi inſignia, »

A. U. C. 803. J. C. 50.

prosperis ad id rebus ejus, mox ambiguis: sive, quòd, amoto Caractaco, quasi debellatum foret, minùs intenta apud nos militia fuit; sive hostes, miseratione tanti regis, acriùs ad ultionem exarsere. Præfectum castrorum, & legionarias cohortes exstruendis apud Siluras præsidiis relictas, circumfundunt. Ac ni citò vicis & castellis proximis subventum foret, copiæ tum occidione occubuissent. Præfectus tamen & octo centuriones, ac promptissimus quisque manipulus cecidere: nec multò pòst pabulantes nostros, missasque ad subsidium turmas profligant.

XXXIX. TUM Ostorius cohortes expeditas exposuit: nec ideo fugam sistebat, ni legiones prœlium excepissent. Earum robore æquata pugna, dein nobis pro meliore fuit. Effugêre hostes tenui damno, quia inclinabat dies. Crebra hinc prœlia, & sæpius in modum latrocinii: per saltus, per paludes; ut cuique sors, aut virtus: temere, provisò; ob iram, ob prædam; jussu, & aliquando ignaris ducibus: ac præcipuâ Silurum pervicaciâ, quos accendebat vulgata imperatoris Romani vox: « ut quondam Sugambri excisi, & in Gal- » lias trajecti forent, ita Silurum nomen » penitus exstinguendum ». Igitur duas

auxiliares cohortes, avaritiâ præfectorum incautiùs populantes, intercepere. Spoliaque & captivos largiendo, ceteras quoque nationes ad defectionem trahebant, cùm tædio curarum fessus Ostorius, concessit vitâ, lætis hostibus, tamquam ducem haud spernendum, etsi non prœlium, at certè bellum, absumpsisset.

A. U. C. 803. J. C. 50.

XL. At Cæsar, cognitâ morte legati, ne provincia sine rectore foret, A. Didium suffecit. Is properè vectus, non tamen integras res invênit, adversâ interim legionis pugnâ, cui Manlius Valens præerat: auctaque & apud hostes ejus rei fama, quò venientem ducem exterrerent; atque illo augente audita, ut major laus compositis, vel si duravissent, venia justior tribueretur. Silures id quoque damnum intulerant, latéque persultabant, donec accursu Didii pellerentur. Sed post captum Caractacum, præcipuus scientiâ rei militaris Venusius, e Jugantum civitate, ut suprà memoravi, fidusque diu, & Romanis armis defensus, cùm Cartismanduam reginam matrimonio teneret, mox orto discidio, & statim bello, etiam adversùs nos hostilia induerat. Sed primò tantùm inter ipsos certabatur, callidisque Cartismandua artibus, fratrem ac propinquos

Venusii intercepit. Inde accensi hostes, stimulante ignominiâ, ne feminæ imperio subderentur: valida & lecta armis juventus regnum ejus invadunt: quod nobis prævisum, & missæ auxilio cohortes acre prœlium fecere, cujus initio ambiguo, finis lætior fuit. Neque dispari eventu pugnatum a legione, cui Cesius Nasica præerat. Nam Didius, senectute gravis, & multâ copiâ honorum, per ministros agere, & arcere hostem satis habebat. Hæc, quamquam a duobus Ostorio Didioque proprætoribus plures per annos gesta, conjunxi, ne divisa haud perinde ad memoriam suî valerent. Ad temporum ordinem redeo.

A. U. C. 803. J. C. 50.

XLI. Ti. CLAUDIO quintùm, Ser. Cornelio Orphito consulibus, virilis toga Neroni maturata, quò capessendæ reipublicæ habilis videretur. Et Cæsar adulationibus senatûs libens cessit, « ut vicesimo » ætatis anno consulatum Nero iniret: » atque interim designatus, proconsulare » imperium extra Urbem haberet, ac » *princeps juventutis* appellaretur ». Additum nomine ejus donativum militi, congiarium plebi. Et ludicro Circensium, quod adquirendis vulgi studiis edebatur, Britannicus in prætextâ, Nero triumpha-

A. U. C. 804. J. C. 51.

lium veste transvecti sunt. Spectaret populus hunc decore imperatorio, illum puerili habitu; ac perinde fortunam utriusque præsumeret. Simul, qui centurionum tribunorumque sortem Britannici miserabantur, remoti fictis causis, & alii per speciem honoris: etiam libertorum si quis incorruptâ fide, depellitur, tali occasione. Obvii inter se, Nero *Britannicum* nomine, ille *Domitium*, salutavere. Quod, ut discordiæ initium, Agrippina multo questu, ad maritum defert: « sperni » quippe « adoptionem; quæque censuerint patres, » jusserit populus, intra penates abrogari: » ac nisi pravitas tam infensa docentium » arceatur, eruptura in publicam perni» ciem ». Commotus his, quasi criminibus, Claudius, optimum quemque educatorem filii exsilio ac morte adficit: datosque a novercâ, custodiæ ejus imponit.

A. U. C. 804. J. C. 51.

XLII. Nondum tamen summa moliri Agrippina audebat, ni prætoriarum cohortium curâ exsolverentur Lusius Geta, & Rufius Crispinus, quos Messalinæ memores, & liberis ejus devinctos credebat. Igitur « distrahi cohortes ambitu duorum, » &, si ab uno regerentur, intentiorem » fore disciplinam » adseverante uxore, transfertur regimen cohortium ad Burrum

A. U. C. 804. J. C. 51.

Afranium, egregiæ militaris famæ, gnarum tamen cujus ſponte præficeretur. Suum quoque faſtigium Agrippina extollere altiùs, carpento Capitolium ingredi, qui mos ſacerdotibus, & ſacris antiquitus conceſſus, venerationem augebat feminæ, quam imperatore genitam, ſororem ejus qui rerum potitus ſit, & conjugem, & matrem fuiſſe, unicum ad hunc diem exemplum eſt. Inter quæ præcipuus propugnator ejus Vitellius, validiſſimâ gratiâ, ætate extremâ (adeò incertæ ſunt potentium res) accuſatione corripitur, deferente Junio Lupo ſenatore. Is crimina majeſtatis, & cupidinem imperii objectabat. Præbuiſſetque aures Cæſar, niſi Agrippinæ minis magis, quàm precibus mutatus eſſet, ut accuſatori aquâ atque igne interdiceret: hactenus Vitellius voluerat.

XLIII. MULTA eo anno prodigia evenere. Inſeſſum diris avibus Capitolium: crebris terræ motibus prorutæ domus: ac dum latiùs metuitur, trepidatione vulgi, invalidus quiſque obtriti. Frugum quoque egeſtas, & orta ex eo fames, in prodigium accipiebatur. Nec occulti tantùm queſtus; ſed jura reddentem Claudium circumvaſere clamoribus turbidis, pulſumque in extremam fori partem vi urgebant, donec

militum globo infenſos perrupit. Quindecim dierum alimenta Urbi non ampliùs ſuperfuiſſe conſtitit : magnâque deûm benignitate, & modeſtiâ hiemis, rebus extremis ſubventum. At herculè olim ex Italiæ regionibus longinquas in provincias commeatus portabant : nec nunc infecunditate laboratur, ſed Africam potiùs & Ægyptum exercemus, navibuſque & caſibus vita populi Romani permiſſa eſt.

A. U. C. 804. J. C. 51.

XLIV. EODEM anno bellum inter Armenios Iberoſque exortum, Parthis quoque ac Romanis graviſſimorum inter ſe motuum cauſa fuit. Genti Parthorum Vologeſes imperitabat, maternâ origine ex pellice Græcâ, conceſſu fratrum regnum adeptus. Iberos Pharaſmanes vetuſtâ poſſeſſione, Armenios frater ejus Mithridates obtinebat opibus noſtris. Erat Pharaſmani filius nomine Rhadamiſtus, decorâ proceritate, vi corporis inſignis, & patrias artes edoctus, clarâque inter accolas famâ. Is « modicum Iberiæ regnum » ſenectâ patris detineri » ferociùs crebriúſque jactabat, quàm ut cupidinem occultaret. Igitur Pharaſmanes juvenem potentiæ promptæ, & ſtudio popularium accinctum, vergentibus jam annis ſuis metuens, aliam ad ſpem trahere, &

A. U. C. 804. J. C. 51.

« Armeniam » ostentare, « pulsis Parthis, » datam Mithridati a semet » memorando: sed « vim differendam, & potiorem do- » lum, quò incautum opprimerent ». Ita Rhadamistus, simulatâ adversùs patrem discordiâ, tamquam novercæ odiis impar, pergit ad patruum: multâque ab eo comitate in speciem liberûm cultus, primores Armeniorum ad res novas inlicit, ignaro & ornante insuper Mithridate.

XLV. RECONCILIATIONIS specie adsumptâ, regressus ad patrem, « quæ fraude » confici potuerint, prompta » nuntiat, « cetera armis exsequenda ». Interim Pharasmanes belli causas confingit: « prœ- » lianti sibi adversùs Regem Albanorum, » & Romanos auxilio vocanti fratrem ad- » versatum; eamque injuriam excidio ipsius » ultum iturum ». Simul magnas copias filio tradidit. Ille inruptione subitâ territum, exutumque campis Mithridaten, compulit in castellum Gorneas, tutum loco, ac præsidio militum, quîs Cælius Pollio præfectus, centurio Casperius præerat. Nihil tam ignarum barbaris, quàm machinamenta & astus oppugnationum. At nobis ea pars militiæ maximè gnara est. Ita Rhadamistus frustra, vel cum damno, tentatis munitionibus, obsidium

incipit. Et cùm vis negligeretur, avaritiam præfecti emercatur, obtestante Casperio, A. U. C. ne socius rex, ne Armenia, donum po- 804. puli Romani, scelere & pecuniâ verte- J. C. rentur. Postremò, quia multitudinem 51. hostium Pollio, jussa patris Rhadamistus, obtendebant, pactus inducias, abscedit; ut nisi Pharasmanen bello absterruisset, C. Ummidium Quadratum præsidem Syriæ doceret, quo in statu Armeniæ forent.

XLVI. Digressu centurionis, velut custode exsolutus præfectus, hortari Mithridaten ad sanciendum fœdus; « conjunctionem fratrum, ac priorem ætate » Pharasmanen, & cetera necessitudinum » nomina » referens, « quòd filiam ejus » in matrimonio haberet; quòd ipse Rha» damisto socer esset. Non abnuere pacem » Iberos, quamquam in tempore validio» res; & satis cognitam Armeniorum » perfidiam: nec aliud præsidii, quàm » castellum commeatu egenum: ne du» bitaret armis incruentas conditiones » malle ». Cunctante ad ea Mithridate & suspectis præfecti consiliis, quòd pellicem regiam polluerat, inque omnem libidinem venalis habebatur, Casperius interim ad Pharasmanen pervadit: « utque » Iberi obsidio decedant, » expostulat.

Ille propalam incerta, & sæpius molliora
A. U. C. respondens, secretis nuntiis monet Rhada-
804. mistum, « oppugnationem quoquo modo
J. C. » celerare ». Augetur flagitii merces, &
51. Pollio occultâ corruptione impellit milites, ut « pacem » flagitarent, « seque » præsidio abituros » minitarentur. Quâ necessitate, Mithridates diem locumque fœderi accepit, castelloque egreditur.

XLVII. AC PRIMO Rhadamistus in amplexus ejus effusus, simulare obsequium, « socerum » ac « parentem » appellare. Adjicit jusjurandum, « non ferro, non » veneno vim allaturum »: simul in lucum propinquum trahit, « provisum illic sa» crificium imperatum » dictitans, « ut » diis testibus pax firmaretur ». Mos est regibus, quotiens in societatem coeant, implicare dextras, pollicesque inter se vincire, nodoque præstringere: mox ubi sanguis in artus extremos se effuderit, levi ictu cruorem eliciunt, atque invicem lambunt: id fœdus arcanum habetur, quasi mutuo cruore sacratum. Sed tunc, qui ea vincula admovebat, decidisse simulans, genua Mithridatis invadit, ipsumque prosternit: simulque concursu plurium injiciuntur catenæ; ac compede, quod dedecorum barbaris, trahebatur.

Moxque vulgus, duro imperio habitum, probra ac verbera intentabat. Et erant contrà, qui tantam fortunæ commutationem miſerarentur. Secutaque cum parvis liberis conjunx, cuncta lamentatione complebat. Diverſis & contectis vehiculis abduntur, dum Pharaſmanis juſſa exquirerentur. Illi cupido regni fratre & filiâ potior, animuſque ſceleribus paratus: viſui tamen conſuluit, ne coram interficerentur. Et Rhadamiſtus, quaſi jurisjurandi memor, non ferrum, non venenum in ſororem & patruum expromit; ſed projectos in humum, & veſte multâ graviqne opertos necat. Filii quoque Mithridatis, quòd cædibus parentum inlacrimaverant, trucidati ſunt.

A. U. C. 804. J. C. 51.

XLVIII. At Quadratus cognoſcens proditum Mithridaten, & regnum ab interfectoribus obtineri, vocat conſilium, docet acta, & an ulciſceretur conſultat. Paucis decus publicum curæ: plures tuta diſſerunt. « Omne ſcelus externum cum » lætitiâ habendum. Semina etiam odio» rum jacienda, ut ſæpe Principes Romani » eamdem Armeniam ſpecie largitionis, » turbandis barbarorum animis præbue» rint. Potiretur Rhadamiſtus male partis, » dum inviſus, infamis; quando id magis

A. U. C. 804. J. C. 51.

»ex uſu, quàm ſi cum gloria adeptus »foret». In hanc ſententiam itum. Ne tamen annuiſſe facinori viderentur, & diverſa Cæſar præciperet, miſſi ad Pharaſmanen nuntii, ut abſcederet a finibus Armeniis, filiumque abſtraheret.

XLIX. ERAT Cappadociæ procurator Julius Pelignus, ignavi animi, & deridiculo corporis juxtà deſpiciendus; ſed Claudio perquam familiaris, cùm privatus olim converſatione ſcurrarum iners otium oblectaret. Is Pelignus, auxiliis provincialium contractis, tamquam recuperaturus Armeniam, dum ſocios magis, quàm hoſtes, prædatur, abſceſſu ſuorum, & incurſantibus barbaris, præſidii egens, ad Rhadamiſtum venit: doniſque ejus evictus, ultro «regium inſigne ſumere» cohortatur; ſumentique adeſt auctor & ſatelles. Quod ubi turpi famâ divulgatum, ne ceteri quoque ex Peligno conjectarentur, Helvidius Priſcus legatus cum legione mittitur, rebus turbidis pro tempore ut conſuleret. Igitur properè montem Taurum tranſgreſſus, moderatione plura, quàm vi, compoſuerat; cùm «redire in »Syriam» jubetur, «ne initium belli »adversùs Parthos exſiſteret».

L. NAM VOLOGESES caſum invadendæ

Armeniæ obveniſſe ratus, quam a majoribus ſuis poſſeſſam, externus rex flagitio obtineret, contrahit copias, fratremque Tiridaten deducere in regnum parat; ne qua pars domûs ſine imperio ageret. Inceſſu Parthorum, ſine acie pulſi Iberi: urbeſque Armeniòrum Artaxata & Tigranocerta jugum accepere. Deinde atrox hiems, ſeu parum proviſi commeatus, & orta ex utroque tabes, perpellunt Vologeſen omittere præſentia: vacuamque rurſus Armeniam Rhadamiſtus invaſit, truculentior quàm antea, tamquam adversùs defectores & in tempore rebellaturos. Atque illi quamvis ſervitio ſueti, patientiam abrumpunt, armiſque regiam circumveniunt.

A. U. C. 804. J. C. 51.

LI. NEC aliud Rhadamiſto ſubſidium fuit, quàm pernicitas equorum, quîs ſeque & conjugem abſtulit. Sed conjunx gravida, primam utcumque fugam ob metum hoſtilem, & mariti caritatem, toleravit. Poſt feſtinatione continuâ, ubi quati uterus, & viſcera vibrantur, orare « ut morte honeſtâ contumeliis captivi» tatis eximeretur ». Ille primò amplecti, adlevare, adhortari, modò virtutem admirans, modò timore æger, ne quis relictâ potiretur. Poſtremò, violentiâ

amoris, & facinorum non rudis, deſtringit
A. U. C. acinacem, vulneratamque ripam ad Araxis
804. trahit, flumini tradit, ne corpus etiam
J. C. auferretur. Ipſe præceps Iberos ad patrium
51. regnum pervadit. Interim Zenobiam (id mulieri nomen) placidâ illuvie, ſpirantem, ac vitæ manifeſtam, advertêre paſtores; & dignitate formæ haud degenerem reputantes, obligant vulnus, agreſtia medicamina adhibent; cognitoque nomine & caſu, in urbem Artaxata ferunt: unde publicâ curâ deducta ad Tiridaten, comiterque excepta, cultu regio habita eſt.

A. U. C. LII. Fausto Sullâ, Salvio Othone
805. conſulibus, Furius Scribonianus in exſi-
J. C. lium agitur, quaſi «finem Principis per
52. »Chaldæos ſcrutaretur»: adnectebatur criminis «Junia mater ejus», ut «casûs »prioris» (nam relegata erat) «impa»tiens». Pater Scriboniani Camillus arma per Dalmatiam moverat. Idque ad clementiam trahebat Cæſar, quòd ſtirpem hoſtilem iterum conſervaret. Neque tamen exſuli longa poſthac vita fuit: morte fortuitâ, an per venenum exſtinctus eſſet, ut quiſque credidit, vulgavere. «De »mathematicis Italiâ pellendis» factum ſenatuſconſultum, atrox & irritum. Lau-

dati dehinc oratione Principis; « qui ob » angustias familiares ordine senatorio » sponte cederent », motique « qui remanendo impudentiam paupertati adjicerent ». A. U. C. 805. J. C. 52.

LIII. INTER quæ refertur ad patres « de pœnâ feminarum, quæ servis conjungerentur ». Statuiturque « ut, ignaro » domino, ad id prolapsa, in servitute: » sin consensisset, pro libertâ haberetur ». Pallanti, quem « repertorem ejus relationis » ediderat Cæsar, « prætoria insignia, & centies quinquagies sestertium » censuit consul designatus Barea Soranus: additum a Scipione Cornelio, « grates » publicè agendas, quòd regibus Arcadiæ » ortus, veterrimam nobilitatem usui publico postponeret, seque inter ministros » Principis haberi sineret ». Adseveravit Claudius, « contentum honore Pallantem, » intra priorem paupertatem subsistere ». Et fixum est ære publico senatusconsultum, quo libertinus sestertii ter millies possessor, antiquæ parcimoniæ laudibus cumulabatur.

LIV. AT NON frater ejus, cognomento *Felix*, pari moderatione agebat, jam pridem Judææ impositus, & cuncta malefacta sibi impunè ratus, tantâ potentiâ

A. U. C. 805. J. C. 52.

subnixo. Sanè præbuerant Judæi speciem motûs, ortâ seditione, (*) postquam, cognitâ cæde ejus, haud obtemperatum esset: manebat metus, ne quis Principum eadem imperitaret. Atque interim Felix intempestivis remediis delicta accendebat, æmulo ad deterrima Ventidio Cumano, cui pars provinciæ habebatur: ita divisis, ut huic Galilæorum natio, Felici Samaritæ parerent, discordes olim, & tum contemptu regentium minùs coercitis odiis. Igitur raptare inter se, immittere latronum globos, componere insidias, & aliquando prœliis congredi, spoliaque & prædas ad procuratores referre. Hique primò lætari, mox gliscente pernicie, cùm arma militum interjecissent, cæsi milites. Arsissetque bello provincia, ni Quadratus, Syriæ rector, subvenisset. Nec diu adversùs Judæos, qui in necem militum proruperant, dubitatum, quin capite pœnas luerent: Cumanus & Felix cunctationem adferebant, quia Claudius, causis rebellionis auditis,

(*) Hìc aliquid excidit, supplendum videtur: *Sanè præbuerant Judæi speciem motûs, ortâ seditione ob Caii Cæsaris effigiem in templo locandam; postquam, cognitâ cæde ejus, haud obtemperatum esset, manebat metus ne quis Principum eadem imperitaret.* Vide Notas ad Annal. XII, 54.

jus ſtatuendi etiam de procuratoribus dederat. Sed Quadratus Felicem inter judices oſtentavit, receptum in tribunal, quò ſtudia accuſantium deterrerentur. Damnatuſque flagitiorum, quæ duo deliquerant, Cumanus; & quies provinciæ reddita. A. U. C. 805. J. C. 52.

LV. Nec multò pòſt agreſtium Cilicum nationes, quibus *Clitarum* cognomentum, ſæpe & aliàs commotæ, tunc Troſobore duce, montes aſperos caſtris cepere. Atque inde decurſu in litora, aut urbes, vim cultoribus & oppidanis, ac plerumque in mercatores & navicularios audebant. Obſeſſaque civitas Anemurienſis, & miſſi e Syriâ in ſubſidium equites, cum præfecto Curtio Severo, turbantur: quòd duri circùm loci, peditibuſque ad pugnam idonei, equeſtre prœlium haud patiebantur. Dein rex ejus oræ Antiochus, blandimentis adversùs plebem, fraude in ducem, cùm barbarorum copias diſſociaſſet, Troſobore pauciſque primoribus interfectis, ceteros clementiâ compoſuit.

LVI. Sub idem tempus, inter lacum Fucinum amnemque Lirin, perrupto monte, quò magnificentia operis a pluribus viſeretur, lacu in ipſo navale prœlium adornatur; ut quondam Auguſtus,

A. U. C. 805. J. C. 52.

ſtructo cis Tiberim ſtagno, ſed levibus navigiis, & minore copiâ ediderat. Claudius triremes quadriremeſque & undeviginti hominum millia armavit; cincto ratibus ambitu, ne vaga effugia forent: ac tamen ſpatium amplexus, ad vim remigii, gubernantium artes, impetuſque navium, & prœlio ſolita. In ratibus prætoriarum cohortium manipuli turmæque adſtiterant, antepoſitis propugnaculis, ex quîs catapultæ baliſtæque tenderentur. Reliqua lacûs, claſſiarii tectis navibus obtinebant. Ripas & colles, ac montium edita in modum theatri, multitudo innumera complevit, proximis e municipiis, & alii Urbe ex ipsâ, viſendi cupidine, aut officio in Principem. Ipſe inſigni paludamento, neque procul Agrippina chlamyde auratâ præſedêre. Pugnatum, quamquam inter ſontes, fortium virorum animo: ac poſt multum vulnerum, occidioni exempti ſunt.

LVII. Sed perfecto ſpectaculo, apertum aquarum iter. Incuria operis manifeſta fuit, haud ſatis depreſſi ad lacûs ima, vel media. Eóque, tempore interjecto, altiùs effoſſi ſpecus; & contrahendæ rurſus multitudini, gladiatorum ſpectaculum editur, inditis pontibus pedeſtrem

ad pugnam. Quin & convivium effluvio lacûs appositum magnâ formidine cunctos adfecit, quia vis aquarum prorumpens, proximа trahebat, convulsis ulterioribus, aut fragore & sonitu exterritis. Simul Agrippina trepidatione Principis usa, ministrum operis Narcissum incusat « cupi» dinis, ac prædarum ». Nec ille reticet, « impotentiam muliebrem nimiasque spes » ejus » arguens.

A. U. C. 805. J. C. 52.

LVIII. D. JUNIO, Q. Haterio consulibus, sedecim annos natus Nero Octaviam, Cæsaris filiam, in matrimonium accepit. Utque studiis honestis, & eloquentiæ gloriâ nitesceret; causâ Iliensium susceptâ, « Romanum Troiâ demissum, » & Juliæ stirpis auctorem Æneam », aliaque haud procul fabulis vetera facundè exsecutus, perpetrat « ut Ilienses omni » publico munere solverentur ». Eodem oratore, Bononiensi coloniæ igni haustæ subventum, centies sestertii largitione. Redditur Rhodiis libertas, adempta sæpe aut firmata, prout bellis externis meruerant, aut domi seditione deliquerant: tributumque Apamensibus, terræ motu convulsis, in quinquennium remissum.

A. U. C. 806. J. C. 53.

LIX. AT CLAUDIUS sævissima quæque promere adigebatur ejusdem Agrippinæ

A. U. C. 806. J. C. 53.

artibus, quæ Statilium Taurum opibus inluſtrem, hortis ejus inhians, pervertit, accuſante Tarquitio Priſco. Legatus is Tauri, Africam imperio proconſulari regentis, poſtquam revenerant, pauca « repetundarum crimina », ceterùm « magicas ſuperſtitiones » objectabat. Nec ille diutiùs falſum accuſatorem, indignaſque ſordes perpeſſus, vim vitæ ſuæ attulit, ante ſententiam ſenatûs. Tarquitius tamen curiâ exactus eſt: quod patres odio delatoris, contra ambitum Agrippinæ pervicere.

LX. EODEM anno ſæpius audita vox Principis, « parem vim rerum habendam » a procuratoribus ſuis judicatarum, ac ſi » ipſe ſtatuiſſet ». Ac ne fortuitò prolapſus videretur, ſenatûs quoque conſulto cautum pleniùs, quàm antea & uberiùs. Nam divus Auguſtus, « apud equeſtres, » qui Ægypto præſiderent, lege agi, decre- » taque eorum proinde haberi » juſſerat, « ac ſi magiſtratus Romani conſtituiſſent »: mox alias per provincias, & in Urbe pleraque conceſſa ſunt, quæ olim a prætoribus noſcebantur. Claudius omne jus tradidit, de quo totiens ſeditione, aut armis, certatum, cùm Semproniis rogationibus equeſter ordo in poſſeſſione

judiciorum locaretur; aut rursum Serviliæ leges senatui judicia redderent: Mariusque & Sulla olim de eo vel præcipuè bellarent. Sed tunc ordinum diversa studia: & quæ vicerant, publicè valebant. C. Oppius & Cornelius Balbus primi Cæsaris opibus potuere conditiones pacis & arbitria belli tractare. Matios posthac & Vedios, & cetera equitum Romanorum prævalida nomina, referre nihil attinuerit; cùm Claudius libertos, quos rei familiari præfecerat, sibique & legibus adæquaverit.

A. U. C. 806. J. C. 53.

LXI. RETULIT dein «de immunitate »Cois tribuendâ». Multaque «super anti»quitate eorum» memoravit: «Argivos, »vel Cœum Latonæ parentem, vetustis»simos insulæ cultores: mox adventu »Æsculapii artem medendi inlatam, »maximéque inter posteros ejus celebrem »fuisse», nomina singulorum referens, & quibus quisque ætatibus viguissent. Quin etiam dixit «Xenophontem, cujus »scientiâ ipse uteretur, eâdem familiâ »ortum: precibusque ejus dandum, ut »omni tributo vacui in posterum Coi, »sacram & tantùm dei ministram insulam »colerent». Neque dubium habetur, multa eorumdem in populum Romanum

merita, ſociaſque victorias potuiſſe tradi.
A. U. C. Sed Claudius facilitate ſolitâ, quod uni
806. conceſſerat, nullis extrinſecus adjumentis
J. C. velavit.
53.

LXII. AT BYZANTII, datâ dicendi copiâ, cùm « magnitudinem onerum » apud ſenatum deprecarentur, cuncta repetivere; orſi « a fœdere, quod nobiſcum » icerant, quâ tempeſtate bellavimus » adversùs regem Macedonum, cui ut » degeneri, Pſeudophilippi vocabulum » impoſitum ». « Miſſas » poſthac « copias » in Antiochum, Perſen, Ariſtonicum, » & piratico bello adjutum Antonium »; memorabant « quæque Sullæ, aut Lu» cullo, aut Pompeio obtuliſſent ». Mox « recentia in Cæſares merita, quando » ea loca inſiderent, quæ tranſmeantibus » terrâ marique ducibus, exercitibuſque, » ſimul vehendo commeatu opportuna » forent ».

LXIII. NAMQUE arctiſſimo inter Europam Aſiamque divortio, Byzantium in extremâ Europâ poſuere Græci, quibus Pythium Apollinem conſulentibus, « ubi » conderent urbem », redditum oraculum eſt: « quærerent ſedem, cæcorum terris » adverſam ». Eâ ambage Chalcedonii monſtrabantur, quòd priores illuc advecti,

prævisâ

prævisâ locorum utilitate, pejora legissent.
Quippe Byzantium fertili solo, fecundo- A. U. C.
que mari, quia vis piscium innumera 806.
Ponto erumpens, & obliquis subter undas J. C.
saxis exterrita, omisso alterius litoris 53.
flexu, hos ad portus defertur. Unde primò quæstuosi & opulenti; pòst magnitudine onerum urgente, « finem aut modum » orabant, adnitente Principe, qui « Thracio » Bosporanoque bello recens fessos, ju» vandosque » retulit. Ita tributa in quinquennium remissa.

LXIV. M. Asinio, Manio Acilio con-
sulibus, mutationem rerum in deterius A. U. C.
portendi, cognitum est crebris prodigiis. 807.
Signa ac tentoria militum igne cælesti J. C.
arsere. Fastigio Capitolii examen apium 54.
insedit. Biformes hominum partus: & suis fetum editum, cui accipitrum ungues inessent. Numerabatur inter ostenta, deminutus omnium magistratuum numerus, quæstore, ædili, tribuno, ac prætore, & consule, paucos intra menses defunctis. Sed in præcipuo pavore Agrippina vocem Claudii, quam temulentus jecerat, « fatale » sibi, ut conjugum flagitia ferret, dein » puniret », metuens, agere & celerare statuit, perditâ priùs Domitiâ Lepidâ,

A. U. C. 807. J. C. 54.

muliebribus causis: quia Lepida minore Antoniâ genita, avunculo Augusto, Agrippinæ sobrina prior, ac Cneii, mariti ejus, soror, parem sibi claritudinem credebat: nec forma, ætas, opes multùm distabant; & utraque impudica, infamis, violenta, haud minùs vitiis æmulabantur, quàm si qua ex fortunâ prospera acceperant. Enimvero certamen acerrimum, amita potiùs, an mater, apud Neronem prævaleret. Nam Lepida blandimentis ac largitionibus juvenilem animum devinciebat; truci contrà ac minaci Agrippinâ, quæ filio dare imperium, tolerare imperitantem nequibat.

LXV. CETERUM objecta sunt « quòd » conjugium Principis devotionibus petivisset, quódque parum coercitis per » Calabriam servorum agminibus pacem » Italiæ turbaret ». Ob hæc mors indicta, multùm adversante Narcisso, qui, Agrippinam magis magisque suspectans, prompsisse inter proximos ferebatur, « certam sibi perniciem, seu Britannicus » rerum, seu Nero potiretur. Verùm ita » de se meritum Cæsarem, ut vitam usui » ejus impenderet. Convictam Messalinam » & Silium. Pares iterum accusandi causas

» esse, si Nero imperitaret. Britannico » successore, nullum Principi meritum : » ac novercæ insidiis domum omnem con- » velli, majore flagitio, quàm si impudi- » citiam prioris conjugis reticuisset : quam- » quam ne impudicitiam quidem nunc » abesse, Pallante adultero : ne quis am- » bigat, decus, pudorem, corpus, cuncta » regno viliora habere ». Hæc atque talia dictitans, amplecti Britannicum, « robur » ætatis quàm maturrimum » precari : modò ad deos, modò ad ipsum tendere manus, « adolesceret, patris inimicos » depelleret : matris etiam interfectores » ulcisceretur ».

A. U. C. 807. J. C. 54.

LXVI. In tanta mole curarum, Claudius valetudine adversâ corripitur, refovendisque viribus mollitie cæli, & salubritate aquarum, Sinuessam pergit. Tum Agrippina, sceleris olim certa, & oblatæ occasionis propera, nec ministrorum egens, de genere veneni consultavit : « ne repentino & præcipiti facinus prode- » retur ; si lentum & tabidum delegisset, » ne admotus supremis Claudius, & dolo » intellecto, ad amorem filii rediret ». « Exquisitum aliquid » placebat, « quod » turbaret mentem, & mortem differret ».

A. U. C. 807. J. C. 54.

Deligitur artifex talium, vocabulo *Locusta*, nuper veneficii damnata, & diu inter inſtrumenta regni habita. Ejus mulieris ingenio paratum virus, cujus miniſter e ſpadonibus fuit Halotus, inferre epulas, & explorare guſtu ſolitus.

LXVII. ADEOQUE cuncta mox pernotuere, ut temporum illorum ſcriptores prodiderint, « infuſum delectabili cibo » boletorum venenum; nec vim medi» caminis ſtatim intellectam, ſocordiâne » Claudii, an vinolentiâ ». Simul ſoluta alvus ſubveniſſe videbatur. Igitur exterrita Agrippina, & quando ultima timebantur, ſpretâ præſentium invidiâ, proviſam jam ſibi Xenophontis medici conſcientiam adhibet. Ille tamquam niſus evomentis adjuvaret, pinnam rapido veneno inlitam faucibus ejus demiſiſſe creditur: haud ignarus ſumma ſcelera incipi cum periculo, peragi cum præmio.

LXVIII. VOCABATUR interim ſenatus; votaque pro incolumitate Principis conſules & ſacerdotes nuncupabant, cùm jam exanimis veſtibus & fomentis obtegeretur, dum res firmando Neronis imperio componuntur. Jam primùm Agrippina, velut dolore victa & ſolatia

conquirens, tenere amplexu Britannicum, « veram paterni oris effigiem » appellare, ac variis artibus demorari, ne cubiculo egrederetur. Antoniam quoque, & Octaviam, ſorores ejus, attinuit, & cunctos aditus cuſtodiis clauſerat; crebróque vulgabat, « ire in melius valetudinem Prin» cipis », quò miles bonâ in ſpe ageret, tempuſque proſperum ex monitis Chaldæorum adventaret.

A. U. C. 807. J. C. 54.

LXIX. Tunc medio diei, tertium ante Idus Octobris foribus palatii repentè diductis, comitante Burro, Nero egreditur ad cohortem, quæ more militiæ excubiis adeſt. Ibi, monente Præfecto, feſtis vocibus exceptus, inditur lecticæ. Dubitaviſſe quoſdam ferunt, reſpectantes, rogitanteſque « ubi Britannicus eſſet »? mox, nullo in diverſum auctore, quæ offerebantur ſecuti ſunt. Inlatuſque caſtris Nero, & congruentia tempori præfatus, promiſſo donativo, ad exemplum paternæ largitionis, *Imperator* conſalutatur. Sententiam militum ſecuta patrum conſulta: nec dubitatum eſt apud provincias. Cæleſteſque honores Claudio decernuntur, & funeris ſollemne perinde ac divo Auguſto celebratur: æmulante Agrippinâ

proaviæ Liviæ magnificentiam. Testa-
A. U. C. mentum tamen haud recitatum, ne an-
807. tepositus filio privignus, injuriâ & invidiâ
J. C. animos vulgi turbaret.
54.

BREVIARIUM

LIBRI TERTIIDECIMI.

I. SILANUS *per dolum Agrippinæ veneno interemptus. Narcissus ad mortem agitur.* II. *Burri & Senecæ laus. Censorium Claudii funus: laudatur a Principe.* IV. *Bona Neronis initia; multaque arbitrio senatûs constituta.* VI. *Parthi Armeniam adsectant: quibus Domitius Corbulo opponitur.* XII. *Delapso Nerone in amorem Actes libertæ, Agrippina infremit; simulque infracta ejus potentia.* XIV. *Pallas curâ rerum demovetur.* XV. *Mox venenum Britannico properatum: festinum ejus funus, proviso antè paratu & modico.* XVIII. *Agrippina, Neroni offensior, visa res novas moliri: accusata eo*

nomine, ultionem in delatores, & præmia amicis obtinet. XXII. *Silana in exsilium acta. Deferuntur a Pæto Pallas ac Burrus: exsilium accusatori inrogatum.* XXIV. *Urbs lustrata.* XXV. *Neronis luxus, & lascivi per noctem discursus. Histriones Italiâ pulsi.* XXVI. *Actum in senatu de fraudibus libertorum, iisque in servitutem revocandis: nihil tamen in commune derogatum.* XXVIII. *Jus tribunorum & ædilium cohibitum. Ærarii cura variè habita.* XXX. *Damnatur Vipsanius Lenas. Mors L. Volusii.* XXXI. *Magistratus, qui provincias obtinerent, ludos edere prohibiti.* XXXII. *Dominorum securitati consultum. Pomponia Græcina mariti judicio permissa, & insons absoluta.* XXXIII. *De repetundis postulantur P. Celer, Cossutianus Capito, Eprius Marcellus.* XXXIV.

Neronis liberalitas. Prolatatum de obtinendâ Armeniâ bellum, acriter ſumitur. Priſcâ ſeveritate & diſciplinâ firmato milite, Corbulo Armeniam ingreditur: urbem Artaxata capit & incendit. XLII. *P. Suilius Romæ damnatur.* XLIV. *Octavius Sagitta, amore vecors, Pontiam ferro tranſverberat: mira liberti fides.* XLV. *Sabinam Poppæam amare incipit Nero.* XLVII. *Cornelius Sulla Maſſiliam amovetur.* XLVIII. *Puteolanorum ſeditio.* XLIX. *Pætus Thraſea leviori ſenatuſconſulto contradicit, ut Patrum honos creſceret.* L. *Publicanorùm immodeſtia. Vectigalia contra Neronis impetum retenta. Leges cujuſque publici, occultæ ad id tempus, proſcribuntur.* LIII. *In Germaniâ Friſii res movent: inſeſſis juxta Rhenum agris, mox juſſi decedere: capti cæſive, qui*

reſtitere. Eoſdem agros, pari fato, occupant Anſibarii. LVII. *Inter Hermunduros Cattoſque bellum, Cattis exitioſum.* LVIII. *Ruminalis arbor revireſcit.*

Geſta hæc annis quatuor.

A.U.C.	J.C.		
DCCCVIII.	55.	Coſſ.	NERONE CLAUDIO Cæſare, L. ANTISTIO Vetere.
DCCCIX.	56.	Coſſ.	Q. VOLUSIO Saturnino, P. CORNELIO Scipione.
DCCCX.	57.	Coſſ.	NERONE CLAUDIO Cæſare II, L. CALPURNIO Piſone.
DCCCXI.	58.	Coſſ.	NERONE CLAUDIO Cæſare III, VALERIO MESSALA.

C. CORNELII *TACITI* ANNALES.

LIBER TERTIUSDECIMUS.

PRIMA novo principatu mors Junii Silani, proconſulis Aſiæ, ignaro Nerone, per dolum Agrippinæ paratur : non quia ingenii violentiâ exitium irritaverat, ſegnis & dominationibus aliis faſtiditus, adeò ut C. Cæſar *pecudem auream* eum appellare ſolitus ſit : verùm Agrippina, fratri ejus L. Silano necem molita, ultorem metuebat, crebrâ vulgi famâ, « anteponendum eſſe vix dum pueritiam » egreſſo Neroni, & imperium per ſcelus A. U. C. 807. J. C. 54.

A. U. C. 807. J. C. 54.

»adepto, virum ætate compoſitâ, in»ſontem, nobilem, &, quod tunc ſpec»taretur, e Cæſarum poſteris». Quippe & Silanus divi Auguſti abnepos erat: hæc cauſa necis: miniſtri fuere P. Celer, eques Romanus, & Helius libertus, rei familiari Principis in Aſiâ impoſiti. Ab his proconſuli venenum inter epulas datum eſt, apertiùs quàm ut fallerent. Nec minùs properatò Narciſſus, Claudii libertus, de cujus jurgiis adversùs Agrippinam retuli, aſperâ cuſtodiâ, & neceſſitate extremâ, ad mortem agitur; invito Principe, cujus abditis adhuc vitiis per avaritiam ac prodigentiam mirè congruebat.

II. IBATURQUE in cædes, niſi Afranius Burrus, & Annæus Seneca obviam iſſent. Hi rectores imperatoriæ juventæ, &, rarum in ſocietate potentiæ, concordes, diversâ arte ex æquo pollebant. Burrus militaribus curis, & ſeveritate morum; Seneca præceptis eloquentiæ, & comitate honeſtâ: juvantes invicem, quò faciliùs lubricam Principis ætatem, ſi virtutem aſpernaretur, voluptatibus conceſſis retinerent. Certamen utrique unum erat contra ferociam Agrippinæ, quæ, cunctis malæ dominationis cupidinibus flagrans, habebat in partibus Pallantem; quo auctore,

Claudius nuptiis inceſtis, & adoptione exitioſâ, ſemet perverterat. Sed neque Neroni infra ſervos ingenium; & Pallas, triſti arrogantiâ modum liberti egreſſus, tædium ſuî moverat. Propalam tamen omnes in eam honores cumulabantur, ſignumque more militiæ petenti tribuno dedit, *optimæ matris*. Decreti & a ſenatu « duo lictores, flaminium Claudiale », ſimul Claudio « cenſorium funus », & mox « conſecratio ».

A. U. C. 807. J. C. 54.

III. DIE funeris, laudationem ejus Princeps exorſus eſt. Dum « antiquitatem » generis, conſulatus, ac triumphos ma- » jorum » enumerabat, intentus ipſe & ceteri. « Liberalium » quoque « artium » commemoratio, « & nihil, regente eo, » reipublicæ triſte ab externis accidiſſe », pronis animis audita. Poſtquam ad « pro- » videntiam ſapientiamque » flexit, nemo riſui temperare, quamquam oratio a Senecâ compoſita, multum cultûs præferret: ut fuit illi viro ingenium amœnum, & temporis ejus auribus accommodatum. Adnotabant ſeniores, quibus otioſum eſt vetera & præſentia contendere, « primum » ex iis, qui rerum potiti eſſent, Neronem » alienæ facundiæ eguiſſe ». Nam dictator Cæſar ſummis oratoribus æmulus; &

Augusto prompta ac profluens, quæ de-
A. U. C. ceret Principem, eloquentia fuit. Tiberius
807. artem quoque callebat, quâ verba expen-
J. C. deret, tum validus sensibus, aut consultò
54. ambiguus. Etiam C. Cæsaris turbata mens vim dicendi non corrupit. Nec in Claudio, quotiens meditata dissereret, elegantiam requireres. Nero puerilibus statim annis, vividum animum in alia detorsit. Cælare, pingere, cantus aut regimen equorum exercere: & aliquando carminibus pangendis, inesse sibi elementa doctrinæ ostendebat.

IV. CETERUM peractis tristitiæ imitamentis, curiam ingressus, & « de auctoritate patrum, & consensu militum » præfatus, « consilia sibi & exempla capessendi egregiè imperii » memoravit: « nec juventam armis civilibus, aut domesticis discordiis imbutam: nulla odia, nullas injurias, nec cupidinem ultionis adferre ». Tum formam futuri principatûs præscripsit, ea maximè declinans, quorum recens flagrabat invidia. « Non enim se negotiorum omnium judicem fore, ut, clausis unam intra domum accusatoribus & reis, paucorum potentia grassaretur. Nihil in penatibus suis venale, aut ambitioni pervium: discretam

»domum & rempublicam. Teneret anti- A. U. C.
»qua munia ſenatus. Conſulum tribuna- 807.
»libus Italia & publicæ provinciæ adſiſte- J. C.
»rent. Illi patrum aditum præberent: ſe 54.
»mandatis exercitibus conſulturum».

V. Nec defuit fides. Multaque arbitrio ſenatûs conſtituta ſunt: «Ne quis ad cauſam orandam mercede aut donis emeretur. Ne deſignatis quidem quæſtoribus edendi gladiatores neceſſitas eſſet». Quod quidem, adverſante Agrippinâ, «tamquam acta Claudii ſubverterentur», obtinuere patres: qui in palatium ob id vocabantur, ut adſtaret abditis a tergo foribus velo diſcreta, quod viſum arceret, auditus non adimeret. Quin & legatis Armeniorum cauſam gentis apud Neronem orantibus, eſcendere ſuggeſtum Imperatoris, & præſidere ſimul parabat; niſi, ceteris pavore defixis, Seneca admonuiſſet, «venienti matri occurreret». Ita ſpecie pietatis, obviam itum dedecori.

VI. Fine anni, turbidis rumoribus, «prorupiſſe rurſum Parthos, & rapi Armeniam», allatum eſt, «pulſo Rhadamiſto», qui ſæpe regni ejus potitus, dein profugus, tum quoque bellum deſeruerat. Igitur in Urbe ſermonum avidâ, «quemadmodum Princeps, vix ſeptem-

A. U. C. 807. J. C. 54.

»decim annos egressus, suscipere eam »molem, aut propulsare posset? quod »subsidium in eo, qui a femina regeretur? »num prœlia quoque & oppugnationes »urbium, & cetera belli, per magistros »administrari possent», anquirebant. Contra alii, «meliùs evenisse» disserunt, «quàm si invalidus senectâ & ignaviâ »Claudius, militiæ ad labores vocaretur, »servilibus jussis obtemperaturus. Burrum »tamen & Senecam multarum rerum ex»perientiâ cognitos: & Imperatori quan»tùm ad robur deesse? cùm octavodecimo »ætatis anno Cn. Pompeius, nonodecimo »Cæsar Octavianus, civilia bella sustinue»rint. Pleraque in summâ fortunâ auspiciis »& consiliis, quàm telis & manibus geri. »Daturum planè documentum, honestis, »an secus amicis uteretur, si ducem amotâ »invidiâ egregium, quàm si pecuniosum »& gratiâ subnixum per ambitum deli»geret».

VII. HÆc atque talia vulgantibus, Nero & «juventutem proximas per provincias »quæsitam supplendis Orientis legionibus »admovere, legionesque ipsas propiùs »Armeniam collocari» jubet. «Duosque »veteres reges Agrippam & Antiochum »expedire copias, quîs Parthorum fines

» ultro intrarent, ſimul pontes per amnem
» Euphraten jungi. Et minorem Arme- A. U. C.
» niam Ariſtobulo, regionem Sophenen 807.
» Sohemo cum inſignibus regiis » mandat. J. C.
Exortuſque in tempore æmulus Vologeſo, 54.
filius Vardanes. Et abſceſſere Armeniâ
Parthi, tamquam differrent bellum.

VIII. Sed apud ſenâtum omnia in majus celebrata ſunt, ſententiis eorum, qui « ſupplicationes, & diebus ſupplicationum » veſtem Principi triumphalem, utque » ovans Urbem iniret, effigieſque ejus pari » magnitudine ac Martis Ultoris, eodem » in templo », cenſuere: præter ſuetam adulationem læti, quòd Domitium Corbulonem retinendæ Armeniæ præpoſuerat: videbaturque locus virtutibus patefactus. Copiæ Orientis ita dividuntur, ut pars auxiliarium cum duabus legionibus apud provinciam Syriam, & legatum ejus Quadratum Ummidium, remaneret; par civium ſociorumque numerus Corbuloni eſſet, additis cohortibus aliſque, quæ apud Cappadociam hiemabant. Socii reges, prout bello conduceret, parere juſſi. Sed ſtudia eorum in Corbulonem promptiora erant: qui, ut famæ inſerviret, quæ in novis cœptis validiſſima eſt, itinere properè confecto, apud Ægæas, civitatem

A. U. C. 807. J. C. 54.

Ciliciæ, obvium Quadratum habuit, illuc progreſſum, ne, ſi ad accipiendas copias Syriam intraviſſet Corbulo, omnium ora in ſe verteret, corpore ingens, verbis magnificus, & ſuper experientiam ſapientiamque, etiam ſpecie inanium validus.

IX. CETERUM uterque Vologeſen regem nuntiis monebant, « pacem quàm » bellum mallet; datiſque obſidibus, ſo» litam prioribus reverentiam in populum » Romanum continuaret ». Et Vologeſes, quò bellum ex commodo pararet, an ut æmulationis ſuſpectos per nomen obſidum amoveret, tradit nobiliſſimos ex familiâ Arſacidarum. Accepitque eos centurio Hiſteius, ab Ummidio miſſus fortè prior, eâ de causâ adito rege. Quod poſtquam Corbuloni cognitum eſt; « ire » præfectum cohortis Arrium Varum, « & reciperare » obſides » jubet. Hinc ortum inter præfectum & centurionem jurgium, ne diutiùs externis ſpectaculo eſſet, arbitrium rei obſidibus legatiſque, qui eos ducebant, permiſſum. Atque illi ob recentem gloriam, & inclinatione quadam etiam hoſtium, Corbulonem prætulere. Unde diſcordia inter duces: querente Ummidio, « prærepta, quæ ſuis conſiliis patraviſſet »; teſtante contrà Corbulone, « non priùs

» conversum regem ad offerendos obsides, » quàm ipse dux bello delectus, spes ejus » ad metum mutaret ». Nero, quò componeret diversos, sic evulgari jussit: « Ob » res a Quadrato & Corbulone prospere » gestas, laurum fascibus Imperatoriis » addi ». Quæ in alios consules egressa, conjunxi.

A. U. C. 807. J. C. 54.

X. EODEM anno Cæsar « effigiem Cn. » Domitio patri, consularia insignia As» conio Labeoni », quo tutore usus erat petivit a senatu: sibique « statuas argento » vel auro solidas », adversùs offerentes prohibuit. « Et quamquam censuissent » patres, ut principium anni inciperet » mense Decembri », quo ortus erat Nero, veterem religionem Kalendarum Januariarum inchoando anno retinuit. Neque recepti sunt inter reos Carinas Celer, senator, servo accusante; aut Julius Densus, equester, cui favor in Britannicum crimini dabatur.

XI. CLAUDIO Nerone, L. Antistio consulibus, cùm in acta Principum jurarent magistratus, « in sua acta collegam » Antistium jurare » prohibuit: magnis patrum laudibus, ut juvenilis animus, levium quoque rerum gloriâ sublatus, majores continuaret. Secutaque lenitas in

A. U. C. 808. J. C. 55.

A. U. C. 808. J. C. 55.

Plautium Lateranum, quem ob adulterium Messalinæ ordine remotum, reddidit senatui, « clementiam suam » obstringens crebris orationibus; quas Seneca, testificando quàm honesta præciperet, vel jactandi ingenii, voce Principis vulgabat.

XII. Ceterum infracta paullatim potentia matris, delapso Nerone in amorem libertæ, cui vocabulum *Acte* fuit: simul adsumptis in conscientiam Othone & Claudio Senecione, adolescentulis decoris: quorum Otho, familiâ consulari, Senecio, liberto Cæsaris patre genitus, ignarâ matre, dein frustra obnitente, penitus inrepserant per luxum & ambigua secreta: ne severioribus quidem Principis amicis adversantibus, mulierculâ, nullâ cujusquam injuriâ, cupidines Principis explente: quando uxore ab Octaviâ, nobili quidem & probitatis spectatæ, fato quodam, an quia prævalent inlicita, abhorrebat: metuebaturque ne in stupra feminarum inlustrium prorumperet, si illâ libidine prohiberetur.

XIII. Sed Agrippina « libertam æmulam, nurum ancillam », aliaque eumdem in modum muliebriter fremere. Neque pænitentiam filii, aut satietatem

opperiri: quantóque fœdiora exprobrabat, acriùs accendere: donec vi amoris subactus, exueret obsequium in matrem, seque Senecæ permitteret. Ex cujus familiaribus Annæus Serenus, simulatione amoris adversùs eamdem libertam, primas adolescentis cupidines velaverat, præbueratque nomen, ut quæ Princeps furtim mulierculæ tribuebat, ille palam largiretur. Tum Agrippina, versis artibus, per blandimenta juvenem adgredi, « suum potiùs cubiculum ac sinum » offerre « contegendis, quæ prima ætas, & » summa fortuna expeterent ». Quin & fatebatur « intempestivam severitatem », & suarum opum quæ haud procul Imperatoriis aberant, copias tradebat: ut nimia nuper coercendo filio, ita rursum intemperanter demissa. Quæ mutatio neque Neronem fefellit, & proximi amicorum metuebant, orabantque « cavere insidias » mulieris semper atrocis, tum & falsæ ». Fortè illis diebus Cæsar, inspecto ornatu, quo Principum conjuges ac parentes effulserant, deligit vestem & gemmas, misitque donum matri: nullâ parcimoniâ, cùm præcipua & cupita aliis, prior deferret. Sed Agrippina « non his instrui cultus » suos, sed ceteris arceri » proclamat,

A. U. C. 808.
J. C. 55.

A. U. C. 808. J. C. 55.

« & dividere filium, quæ cuncta ex ipsâ » haberet ». Nec defuere qui in deterius referrent.

XIV. Et Nero, infensus iis, quibus superbia muliebris innitebatur, demovet Pallantem curâ rerum, quîs a Claudio impositus, velut arbitrum regni agebat. Ferebaturque, degrediente eo, magnâ prosequentium multitudine, non absurdè dixisse: « Ire Pallantem, ut ejuraret ». Sanè pepigerat Pallas, « ne cujus facti » in præteritum interrogaretur, paresque » rationes cum republicâ haberet ». Præceps post hæc Agrippina, ruere in terrorem & minas, neque Principis auribus abstinere, quominus testaretur, « adultum » jam esse Britannicum, veram dignamque stirpem suscipiendo patris imperio, » quod insitus & adoptivus, per injurias » matris exerceret. Non abnuere se, quin » cuncta infelicis domûs mala patefierent, » suæ in primis nuptiæ, suum veneficium. » Id solum diis & sibi provisum, quòd » viveret privignus. Ituram cum illo in » castra. Audiretur hinc Germanici filia, » inde debilis rursus Burrus & exsul Se» neca, truncâ scilicet manu, & profes» soriâ linguâ, generis humani regimen » expostulantes ». Simul intendere manus,

aggerere probra: « consecratum Clau- A. U. C.
» dium, infernos Silanorum manes » in- 808.
vocare, « & tot inrita facinora ». J. C. 55.

XV. TURBATUS his Nero, & propinquo die, quo quartumdecimum ætatis annum Britannicus explebat, volutare secum, modò matris violentiam, modò ipsius indolem, ut quidem experimento nuper cognitam, quo tamen favorem latè quæsivisset. Festis Saturno diebus inter alia æqualium ludicra, regnum lusu sortientium, evenerat ea sors Neroni. Igitur ceteris diversa, nec ruborem allatura: ubi Britannico jussit, « exsurgeret, pro» gressusque in medium cantum aliquem » inciperet », inrisum ex eo sperans pueri, sobrios quoque convictus, nedum temulentos, ignorantis; ille constanter exorsus est carmen, quo « evolutum eum sede » patriâ rebusque summis », significabatur. Unde orta miseratio manifestior, quia dissimulationem nox & lascivia exemerat. Nero, intellectâ invidiâ, odium intendit. Urgentibusque Agrippinæ minis, quia nullum crimen, neque jubere cædem fratris palam audebat, occulta molitur; « pararique venenum » jubet, ministro Pollione Julio, prætoriæ cohortis tribuno, cujus curâ attinebatur damnata veneficii,

nomine *Locusta*, multâ scelerum famâ.
A. U. C. 808. J. C. 55. Nam ut proximus quisque Britannico neque fas, neque fidem pensi haberet, olim provisum erat. Primum venenum ab ipsis educatoribus accepit, transmisitque, exsolutâ alvo, parum validum, sive temperamentum inerat, ne statim sæviret. Sed Nero, lenti sceleris impatiens, minitari tribuno, jubere « supplicium veneficæ, » quòd, dum rumorem respiciunt, dum » parant defensiones, securitatem mo» rarentur ». Promittentibus dein « tam » præcipitem necem, quàm si ferro ur» geretur », cubiculum Cæsaris juxta decoquitur virus, cognitis antea venenis rapidum.

XVI. Mos habebatur, Principum liberos, cum ceteris idem ætatis nobilibus, sedentes vesci in aspectu propinquorum, propriâ & parciore mensâ. Illic epulante Britannico, quia cibos potusque ejus delectus ex ministris gustu explorabat, ne omitteretur institutum, aut utriusque morte proderetur scelus, talis dolus repertus est. Innoxia adhuc, ac præcalida, & libata gustu potio traditur Britannico. Dein, postquam fervore aspernabatur, frigidâ in aquâ adfunditur venenum; quod ita cunctos ejus artus pervasit, ut

vox

vox pariter & ſpiritus raperentur. Trepidatur a circumſedentibus, diffugiunt imprudentes. At quibus altior intellectus, reſiſtunt defixi, & Neronem intuentes. Ille, ut erat reclinis, & neſcio ſimilis, « ſolitum ita », ait, « per comitialem » morbum, quo primùm ab infantiâ ad» flictaretur Britannicus, & redituros » paullatim viſus ſenſuſque ». At Agrippinæ is pavor, ea conſternatio mentis, quamvis vultu premeretur, emicuit, ut perinde ignaram fuiſſe, ac ſororem Britannici Octaviam, conſtiterit: quippe ſibi ſupremum auxilium ereptum, & parricidii exemplum intelligebat. Octavia quoque, quamvis rudibus annis, dolorem, caritatem, omnes affectus abſcondere didicerat. Ita poſt breve ſilentium, repetita convivii lætitia.

A. U. C. 808. J. C. 55.

XVII. Nox eadem necem Britannici & rogum conjunxit, proviſo antè funebri paratu, qui modicus fuit. In campo tamen Martis ſepultus eſt, adeò turbidis imbribus, ut vulgus iram deûm portendi crediderit adversùs facinus, cui plerique etiam hominum ignoſcebant, antiquas fratrum diſcordias, & inſociabile regnum æſtimantes. Tradunt plerique eorum temporum ſcriptores, « crebris ante exitium

A. U. C. 808. J. C. 55.

diebus, inlusum isse pueritiæ Britannici Neronem: ut jam non præmatura, neque sæva mors videri queat, quamvis inter sacra mensæ, ne tempore quidem ad complexum sorori dato, ante oculos inimici properata sit, in illum supremum Claudiorum sanguinem, stupro priùs, quàm veneno, pollutum. Festinationem exsequiarum edicto Cæsar defendit, id a majoribus institutum referens, « subtrahere oculis acerba funera, neque laudationibus, aut pompâ detinere. Ceterùm & sibi amisso fratris auxilio, reliquas spes in republicâ sitas: & tantò magis fovendum patribus populoque Principem, qui unus superesset e familiâ, summum ad fastigium genitâ ». Exin largitione potissimos amicorum auxit.

XVIII. NEC defuere, qui arguerent viros gravitatem adseverantes, « quòd domos, villas, id temporis, quasi prædam divisissent ». Alii necessitatem adhibitam credebant a Principe, sceleris sibi conscio, & veniam sperante, si largitionibus validissimum quemque obstrinxisset. At matris ira nullâ munificentiâ leniri; sed amplecti Octaviam, crebra cum amicis secreta habere; super ingenitam avaritiam, undique pecunias, quasi in

ſubſidium, corripiens: tribunos & centuriones comiter excipere: nomina & virtutes nobilium, qui etiam tum ſupererant, in honore habere; quaſi quæreret ducem & partes. Cognitum id Neroni, « excubiaſque militares », quæ, ut conjugi Imperatoris ſolitum, & matri ſervabantur, « & Germanos » ſuper eumdem honorem cuſtodes additos « degredi » jubet. Ac ne cœtu ſalutantium frequentaretur, ſeparat domum, matremque transfert in eam, quæ Antoniæ fuerat: quotiens ipſe illuc ventitaret, ſeptus turbâ centurionum, & poſt breve oſculum digrediens. A. U. C. 808. J. C. 55.

XIX. NIHIL rerum mortalium tam inſtabile ac fluxum eſt, quàm fama potentiæ, non ſuâ vi nixæ. Statim relictum Agrippinæ limen. Nemo ſolari, nemo adire, præter paucas feminas, amore an odio, incertum. Ex quibus erat Junia Silana, quam matrimonio C. Silii a Meſſalinâ depulſam, ſuprà retuli, inſignis genere, formâ, laſciviâ, & Agrippinæ diu percara: mox occultis inter eas offenſionibus, quia Sextium Africanum, nobilem juvenem, a nuptiis Silanæ deterruerat Agrippina, « impudicam & » vergentem annis » dictitans; non ut

Africanum ſibi ſeponeret, ſed ne opibus & orbitate Silanæ maritus potiretur. Illa, ſpe ultionis oblatâ, parat accuſatores ex clientibus ſuis, Iturium & Calviſium, non vetera, & ſæpius jam audita deferens, «quòd Britannici mortem lugeret», aut «Octaviæ injurias evulgaret»: ſed «deſtinaviſſe eam, Rubellium Plautum, per maternam originem pari ac Nero gradu a divo Auguſto, ad res novas extollere; conjugioque ejus potiri, ac rempublicam rurſus invadere»: hæc Iturius & Calviſius Atimeto, Domitiæ, Neronis amitæ, liberto, aperiunt. Qui lætus oblatis (quippe inter Agrippinam & Domitiam infenſa æmulatio exercebatur) Paridem hiſtrionem, libertum & ipſum Domitiæ, impulit «ire properè, crimenque atrociter deferre».

A. U. C. 808. J. C. 55.

XX. Provecta nox erat, & Neroni per vinolentiam trahebatur; cùm ingreditur Paris, ſolitus alioquin id temporis luſus Principis intendere. Sed tunc compoſitus ad mæſtitiam, expoſitoque indicii ordine, ita audientem exterret, ut non tantùm matrem Plautumque interficere, ſed Burrum etiam demovere præfecturâ deſtinaret, tamquam Agrippinæ gratiâ provectum, & vicem reddentem. Fabius

Rusticus auctor est, « scriptos esse ad » Cæcinam Tuscum codicillos, mandatâ » ei prætoriarum cohortium curâ : sed ope » Senecæ dignationem Burro retentam ». Plinius & Cluvius nihil dubitatum de fide præfecti referunt : sanè Fabius inclinat ad laudes Senecæ, cujus amicitiâ floruit. Nos consensum auctorum secuti, quæ diversa prodiderint, sub nominibus ipsorum tra-demus. Nero trepidus, & interficiendæ matris avidus, non priùs differri potuit, quàm Burrus necem ejus promitteret, si facinoris coargueretur : « Sed cuicum- » que, nedum parenti, defensionem tri- » buendam : nec accusatores adesse, sed » vocem unius ex inimicâ domo adferri. » Refutare tenebras, & vigilatam convivio » noctem, omniaque temeritati & inscitiæ » propiora ».

A. U. C. 808. J. C. 55.

XXI. SIC lenito Principis metu, & luce ortâ, itur ad Agrippinam, ut nos-ceret objecta, dissolveretque, vel pœnâ lueret. Burrus iis mandatis, Senecâ co-ram, fungebatur. Aderant & ex libertis, arbitri sermonis. Deinde a Burro, post-quam crimina & auctores exposuit, mi-naciter actum. Agrippina, ferociæ memor, « Non miror », inquit, « Silanam num- » quam edito partu, matrum affectus

A. U. C. 808. J. C. 55.

» ignotos habere. Neque enim perinde à » parentibus liberi, quàm ab impudicâ » adulteri, mutantur. Nec, si Iturius & » Calvisius, adesis omnibus fortunis, no» vissimam suscipiendæ accusationis ope» ram anui rependunt, ideo aut mihi » infamia parricidii, aut Cæsari conscientia » subeunda est. Nam Domitiæ inimicitiis » gratias agerem, si benevolentiâ mecum » in Neronem meum certaret. Nunc per » concubinum Atimetum, & histrionem » Paridem, quasi scenæ fabulas componit. » Baiarum suarum piscinas extollebat, » cùm meis consiliis adoptio, & procon» sulare jus, & designatio consulatûs, & » cetera adipiscendo imperio prępararen» tur. Aut exsistat, qui cohortes in Urbe » tentatas, qui provinciarum fidem labe» factatam, denique servos, vel libertos, » ad scelus corruptos arguat. Vivere ego, » Britannico potiente rerum, poteram: » at si Plautus, aut quis alius, rempubli» cam judicaturus obtinuerit, desunt sci» licet mihi accusatores, qui non verba, » impatientiâ caritatis aliquando incauta, » sed ea crimina objiciant, quibus, nisi » a filio, absolvi non possim ». Commotis qui aderant, ultroque spiritus ejus mitigantibus, « colloquium filii » exposcit:

tibi nihil pro innocentiâ, quasi diffideret; nec beneficiis, quasi exprobraret, disseruit; sed ultionem in delatores, & præmia amicis obtinuit. A. U. C. 808. J. C. 55.

XXII. Præfectura annonæ Fenio Rufo, cura ludorum, qui a Cæsare parabantur, Arruntio Stellæ; Ægyptus C. Balbillo permittuntur. Syria P. Anteio destinata: & variis mox artibus elusus, ad postremum in Urbe retentus est. At Silana in exsilium acta. Calvisius quoque & Iturius relegantur. De Atimeto supplicium sumptum, validiore apud libidines Principis Paride, quàm ut pœnâ afficeretur. Plautus ad præsens silentio transmissus est.

XXIII. Deferuntur dehinc « consensisse Pallas, ac Burrus, ut Cornelius » Sulla claritudine generis, & adfinitate » Claudii », cui per nuptias Antoniæ, gener erat, « ad imperium vocaretur ». Ejus accusationis auctor exstitit Pætus quidam, exercendis apud ærarium sectionibus famosus, & tum vanitatis manifestus. Nec tam grata Pallantis innocentia; quàm gravis superbia fuit: quippe nominatis libertis ejus, quos conscios haberet, respondit; « nihil umquam se domi, nisi » nutu, aut manu significasse, vel si plura

A. U. C. 808. J. C. 55.

»demonstranda essent scripto usum, ne »vocem consociaret». Burrus, quamvis reus, inter judices sententiam dixit. Exsiliumque accusatori inrogatum, & tabulæ exustæ sunt, quibus obliterata ærarii monimenta retrahebat.

XXIV. FINE anni, statio cohortis, adsidere ludis solita, demovetur, quò major species libertatis esset; utque miles, theatrali licentiæ non permixtus, incorruptior ageret, & plebes daret experimentum, an, amotis custodibus, modestiam retineret. Urbem Princeps lustravit e responso haruspicum, quòd Jovis ac Minervæ ædes de cælo tactæ erant.

A. U. C. 809. J. C. 56.

XXV. Q. VOLUSIO, P. Scipione consulibus, otium foris, fœda domi lascivia, quâ Nero itinera Urbis, & lupanaria, & diverticula, veste servili in dissimulationem suî compositus, pererrabat, comitantibus, qui raperent ad venditionem exposita, & obviis vulnera inferrent: adversùs ignaros adeò, ut ipse quoque exciperet ictus, & ore præferret. Deinde, ubi «Cæsarem esse, qui grassaretur», pernotuit, augebantur injuriæ adversùs viros feminasque insignes, & quidam, permissâ semel licentiâ sub nomine Neronis, inulti, propriis cum globis, eadem

exercebant, & in modum captivitatis nox agebatur. Julius quidem Montanus, senatorii ordinis, sed qui nondum honorem capessisset, congressus fortè per tenebras cum Principe, quia vi attentantem acriter repulerat, deinde agnitum oraverat, quasi exprobrasset, mori adactus est. Nero autem metuentior in posterum, milites sibi, & plerosque gladiatores circumdedit, qui rixarum initia modica, & quasi privata sinerent: si a læsis validiùs ageretur, arma inserebant. Ludicram quoque licentiam, & fautores histrionum velut in prœlia convertit, impunitate & præmiis, atque ipse occultus, & plerumque coram prospectans: donec discordi populo, & gravioris motûs terrore, non aliud remedium repertum est, quàm ut histriones Italiâ pellerentur, milesque theatro rursum adsideret.

A. U. C. 809. J. C. 56.

XXVI. Per idem tempus actum in senatu «de fraudibus libertorum», efflagitatumque «ut adversùs malè meritos, »revocandæ libertatis jus patronis dare»tur». Nec deerant qui censerent. Sed consules relationem incipere non ausi, ignaro Principe, perscripsere tamen consensum senatûs, «Ille jam auctor constitu»tionis fieret, ut inter paucos & sententiæ

A. U. C. 809. J. C. 56.

» adversos » : quibusdam coalitam libertatē irreverentiam eò prorupisse frementibus, « ut æquo cum patronis jure agerent, » sententiam eorum consultarent, ac ver- » beribus manus ultro intenderent, im- » pudenter vel pœnam suam dissuadentes. » Quid enim aliud læso patrono conces- » sum, quàm ut vicesimum ultra lapidem, » in oram Campaniæ libertum releget? » Ceteras actiones promiscuas & pares » esse. Tribuendum aliquod telum, quod » sperni nequeat. Nec grave manumissis, » per idem obsequium retinendi liberta- » tem, per quod adsecuti sint. At crimi- » num manifestos, meritò ad servitutem » retrahi; ut metu coerceantur, quos » beneficia non mutavissent ».

XXVII. DISSEREBATUR contrà; « Pau- » corum culpam ipsis exitiosam esse de- » bere: nihil universorum juri derogan- » dum: quippe latè fusum id corpus. Hinc » plerumque tribus, decurias, ministeria » magistratibus & sacerdotibus, cohortes » etiam in Urbe conscriptas: & plurimis » equitum, plerisque senatoribus, non » aliunde originem trahi. Si separarentur » libertini, manifestam fore penuriam » ingenuorum: non frustra majores, cùm » dignitatem ordinum dividerent, liber-

»tatem in communi posuisse. Quin & A. U. C. »manumittendi duas species institutas, 809. »ut relinqueretur pænitentiæ, aut novo J. C. »beneficio locus. Quos vindictâ patronus 56. »non liberaverit, velut vinculo servitutis »attineri. Dispiceret quisque merita, »tardéque concederet, quod datum non »adimeretur». Hæc sententia valuit. Scripsitque Cæsar senatui, «privatim expen»derent causam libertorum, quotiens »a patronis arguerentur: in commune »nihil derogarent». Nec multò pòst, ereptus amitæ libertus Paris, quasi jure civili; non sine infamiâ Principis, cujus jussu perpetratum ingenuitatis judicium erat.

XXVIII. MANEBAT nihilominus quædam imago reipublicæ. Nam inter Vibullium prætorem & plebei tribunum Antistium ortum certamen, quòd immodestos fautores histrionum, & a prætore in vincula ductos, tribunus «omitti» jussisset: comprobavere patres, incusatâ «Antistii »licentiâ». Simul prohibiti tribuni «jus »prætorum & consulum præripere, aut »vocare ex Italiâ cum quibus lege agi »posset». Addidit L. Piso, designatus consul, «ne quid intra domum pro po»testate animadverterent: neve multam

A. U. C. 809. J. C. 56.

»ab iis dictam, quæstores ærarii in publicas »tabulas, ante quatuor menses, referrent; »medio temporis contradicere liceret: »deque eo consules statuerent». Cohibita arctiùs & ædilium potestas, statutumque «quantum curules, quantum plebei pi»gnoris caperent, vel pœnæ inrogarent». Eò Helvidius Priscus, tribunus plebis, adversùs Obultronium Sabinum, ærarii quæstorem, contentiones proprias exercuit, «tamquam jus hastæ adversùs inopes »inclementer augeret». Dein Princeps curam tabularum publicarum a quæstoribus ad præfectos transtulit.

XXIX. VARIE habita, ac sæpe immutata ejus rei forma. Nam Augustus permisit senatui deligere præfectos: dein, ambitu suffragiorum suspecto, sorte ducebantur ex numero prætorum, qui præessent. Neque id diu mansit, quia sors deerrabat ad parum idoneos. Tunc Claudius quæstores rursum imposuit; iisque, ne metu offensionum segniùs consulerent, extra ordinem honores promisit. Sed deerat robur ætatis eum primum magistratum capessentibus. Igitur Nero præturâ perfunctos, & experientiâ probatos delegit.

XXX. DAMNATUS iisdem consulibus Vipsanius Lænas, «ob Sardiniam provin-

»ciam avarè habitam». Absolutus Cestius Proculus repetundarum, cedentibus accusatoribus. Clodius Quirinalis, « quòd »præfectus remigum, qui Ravennæ ha»berentur, velut infimam nationum, »Italiam luxuriâ sævitiaque adflictavisset», veneno damnationem antevertit. C. Aminius Rebius, ex primoribus peritiâ legum, & pecuniæ magnitudine, cruciatus ægræ senectæ, misso per venas sanguine, effugit: haud creditus sufficere ad constantiam sumendæ mortis, ob libidines muliebriter infamis. At L. Volusius egregiâ famâ concessit; cui tres & nonaginta anni spatium vivendi, præcipuæque opes bonis artibus, inoffensa tot Imperatorum malitia fuit.

A. U. C. 809. J. C. 56.

XXXI. NERONE secundùm, L. Pisone consulibus, pauca memoriâ digna evenere: nisi cui libeat, laudandis fundamentis & trabibus, quîs molem amphitheatri apud campum Martis Cæsar exstruxerat, volumina implere: cùm ex dignitate populi Romani repertum sit, res inlustres annalibus, talia diurnis Urbis actis mandare. Ceterùm coloniæ Capua atque Nuceria, additis veteranis, firmatæ sunt: plebeique congiarium quadringeni nummi viritim dati, & sestertium quadringenties ærario inlatum est ad reti-

A. U. C. 810. J. C. 57.

A. U. C. 810. J. C. 57.

nendam populi fidem. Vectigal quoque quintæ & viceſimæ venalium mancipiorum remiſſum, ſpecie magis quàm re: quia cùm venditor pendere juberetur, in partem pretii emptoribus adcreſcebat. Edixit Cæſar, « ne quis magiſtratus, aut » procurator, qui provinciam obtineret, » ſpectaculum gladiatorum, aut ferarum, » aut quod aliud ludicrum ederet ». Nam antè non minùs tali largitione, quàm corripiendis pecuniis, ſubjectos adfligebant; dum quæ libidine deliquerant, ambitu propugnant.

XXXII. FACTUM & ſenatuſconſultum ultioni juxtà & ſecuritati, « ut ſi quis a » ſuis ſervis interfectus eſſet, ii quoque, » qui teſtamento manumiſſi ſub eodem » tecto manſiſſent, inter ſervos ſupplicia » penderent ». Redditur ordini Lurius Varius, conſularis, avaritiæ criminibus olim perculſus. Et Pomponia Græcina, inſignis femina, Plautio, qui ovans ſe de Britanniis retulit, nupta, ac « ſuper» ſtitionis externæ » rea, mariti judicio permiſſa. Iſque priſco inſtituto, propinquis coram, de capite famâque conjugis cognovit, & inſontem nuntiavit. Longa huic Pomponiæ ætas, & continua triſtitia fuit. Nam poſt Juliam, Druſi filiam,

dolo Messalinæ interfectam, per quadraginta annos, non cultu nisi lugubri, non animo nisi mæsto egit. Idque illi, imperitante Claudio, impune, mox ad gloriam vertit. A. U. C. 810. J. C. 57.

XXXIII. Idem annus plures reos habuit: quorum P. Celerem, accusante Asiâ, quia absolvere nequibat Cæsar, traxit, senectâ donec mortem obiret. Nam Celer, interfecto, ut memoravi, Silano proconsule, magnitudine sceleris cetera flagitia obtegebat. Cossutianum Capitonem Cilices detulerant, « maculosum fœdumque, & idem jus audaciæ in provinciâ ratum, quod in Urbe exercuerat ». Sed pervicaci accusatione conflictatus, postremò defensionem omisit, ac lege repetundarum damnatus est. Pro Eprio Marcello, a quo Lycii res repetebant, eò usque ambitus prævaluit, ut quidam accusatorum ejus exsilio mulctarentur, « tanquam insonti periculum fecissent ».

XXXIV. Nerone tertiùm consule, simul iniit consulatum Valerius Messala, cujus proavum, oratorem Corvinum, divo Augusto, abavo Neronis, collegam in eo magistratu fuisse, pauci jam senum meminerant: sed nobili familiæ honor A. U. C. 811. J. C. 58.

A. U. C. 811. J. C. 58.

auctus est, oblatis in singulos annos quingenis sestertiis, quibus Messala paupertatem innoxiam sustentaret. Aurelio quoque Cottæ, & Haterio Antonino, annuam pecuniam statuit Princeps, quamvis per luxum avitas opes dissipassent. Ejus anni principio, mollibus adhuc initiis prolatatum inter Parthos Romanosque de obtinendâ Armeniâ bellum, acriter sumitur: quia nec Vologeses sinebat fratrem Tiridaten dati a se regni expertem esse, aut alienæ id potentiæ donum habere: & Corbulo dignum magnitudine populi Romani rebatur, parta olim a Lucullo Pompeioque recipere. Ad hæc Armenii ambiguâ fide utraque arma invitabant, situ terrarum, similitudine morum Parthis propiores, conubiisque permixti, ac libertate ignotâ, illuc magis ad servitium inclinantes.

XXXV. SED Corbuloni plus molis adversùs ignaviam militum, quàm contra perfidiam hostium erat. Quippe Syriâ transmotæ legiones, pace longâ segnes, munia Romanorum ægerrimè tolerabant. Satis constitit fuisse in eo exercitu veteranos, qui non stationem, non vigilias inissent; vallum fossamque quasi nova & mira viserent: sine galeis, sine loricis,

nitidi & quæstuosi, militiâ per oppida expletâ. Igitur dimissis, quibus senecta, aut valetudo adversa erat, supplementum petivit. Et habiti per Galatiam ac Cappadociam delectus. Adjectaque ex Germaniâ legio, cum equitibus alariis, & peditatu cohortium: retentusque omnis exercitus sub pellibus, quamvis hieme sævâ adeò, ut obducta glacie, nisi effossa humus, tentoriis locum non præberet. Ambusti multorum artus vi frigoris, & quidam inter excubias exanimati sunt. Adnotatusque miles, qui fascem lignorum gestabat, ita præriguisse manus, ut oneri adhærentes, truncis brachiis deciderent. Ipse cultu levi, capite intecto, in agmine, in laboribus, frequens adesse: laudem strenuis, solatium invalidis, exemplum omnibus ostendere. Dehinc quia duritiam cæli militiæque multi abnuebant, deserebantque, remedium severitate quæsitum est. Nec enim, ut in aliis exercitibus, primum alterumque delictum venia prosequebatur, sed qui signa reliquerat, statim capite pœnas luebat: idque usu salubre, & misericordiâ melius apparuit. Quippe pauciores illa castra deseruere, quàm ea in quibus ignoscebatur.

A. U. C. 811. J. C. 58.

XXXVI. INTERIM Corbulo, legionibus

A. U. C. 811. J. C. 58.

intra caſtra habitis, donec ver adoleſceret, diſpoſitiſque per idoneos locos cohortibus auxiliariis, ne pugnam priores auderent, prædicit. Curam præſidiorum Pactio Orphito, primipili honore perfuncto, mandat. Is quamquam incautos barbaros, & bene gerendæ rei caſum offerri ſcripſerat, « tenere ſe munimentis, & majores copias » opperiri » jubetur. Sed rupto imperio, poſtquam paucæ e proximis caſtellis turmæ advenerant, pugnamque imperitiâ poſcebant, congreſſus cum hoſte funditur. Et damno ejus exterriti qui ſubſidium ferre debuerant, ſua quiſque in caſtra trepidâ fugâ rediere. Quod graviter Corbulo accepit: increpitumque Pactium, & præfectos, militeſque, « tendere omnes » extra vallum » juſſit: inque eâ contumeliâ detenti, nec niſi precibus univerſi exercitûs exſoluti ſunt.

XXXVII. AT TIRIDATES ſuper proprias clientelas, ope Vologeſi fratris adjutus, non furtim jam, ſed palam bello infenſare Armeniam, quoſque fidos nobis rebatur depopulari; & ſi copiæ contrà ducerentur, eludere; huc quoque & illuc volitans, plura famâ, quàm pugnâ exterrere. Igitur Corbulo, quæſito diu prœlio, fruſtra habitus, & exemplo hoſtium

circumferre bellum coactus, dispartit vires, ut legati præfectique diversos locos pariter invaderent : simul regem Antiochum monet, « proximas sibi præfecturas » petere ». Nam Pharasmanes, interfecto filio Rhadamisto, « quasi proditore suî », quò fidem in nos testaretur, vetus adversùs Armenios odium promptiùs exercebat. Tuncque primùm illecti Isichi, gens haud aliàs socia Romanis, avia Armeniæ incursavit. Ita consilia Tiridati in contrarium vertebant. Mittebatque oratores, qui suo Parthorumque nomine expostularent, « cur datis nuper obsidibus, » redintegratâque amicitiâ, quæ novis » quoque beneficiis locum aperiret, vetere » Armeniæ possessione depelleretur ? Ideo » nondum ipsum Vologesen commotum, » quia causâ, quàm vi agere mallent. Sin » perstaretur in bello, non defore Arsa» cidis virtutem fortunamque, sæpius jam » clade Romanâ expertam ». Ad ea Corbulo, satis comperto, Vologesen defectione Hyrcaniæ attineri, suadet Tiridati « precibus Cæsarem adgredi : posse illi » regnum stabile, & res incruentas con» tingere, si omisså spe longinquâ & serâ, » præsentem potioremque sequeretur ».

A. U. C. 811. J. C. 58.

XXXVIII. PLACITUM dehinc, « quia

A. U. C. 811. J. C. 58.

»commeantibus invicem nuntiis, nihil in »summam pacis proficiebatur, colloquio »ipsorum tempus locumque destinari». «Mille equitum præsidium» Tiridates «affore sibi» dicebat: «quantum Corbu»loni cujusque generis militum adsisteret, »non statuere, dum, positis loricis & »galeis, in faciem pacis, veniretur». Cuicumque mortalium, nedum veteri & provido duci, barbaræ astutiæ patuissent. «Ideo arctum inde numerum finiri, & »hinc majorem offerri, ut dolus pararetur. »Nam equiti, sagittarum usu exercito, »si detecta corpora objicerentur, nihil »profuturam multitudinem». Dissimulato tamen intellectu, «rectiùs de his, »quæ in publicum consulerentur, totis »exercitibus coram dissertaturos» respondit. Locumque delegit, cujus pars altera colles erant clementer adsurgentes, accipiendis peditum ordinibus; pars in planitiem porrigebatur, ad explicandas equitum turmas. Dieque pacto, prior Corbulo socias cohortes & auxilia regum pro cornibus, medio sextam legionem constituit; cui accita per noctem aliis ex castris, tria millia tertianorum permiscuerat, unâ cum aquilâ, quasi eadem legio spectaretur. Tiridates, vergente

jam die, procul adſtitit, unde videri magis, quàm audiri poſſet. Ita ſine congreſſu dux Romanus abſcedere militem ſua quemque in caſtra jubet.

A. U. C. 811. J. C. 58.

XXXIX. Rex, ſive fraudem ſuſpectans, quia plura ſimul in loca ibatur, ſive ut commeatus noſtros Pontico mari, & Trapezunte oppido adventantes interciperet, properè diſcedit. Sed neque commeatibus vim facere potuit, quia per montes ducebantur præſidiis noſtris inſeſſos: & Corbulo, ne inritum bellum traheretur, utque Armenios ad ſua defendenda cogeret, exſcindere parat caſtella. Sibique, quod validiſſimum in eâ præfecturâ, cognomento *Volandum*, ſumit; minora Cornelio Flacco legato, & Inſteio Capitoni, caſtrorum præfecto, mandat. Tum circumſpectis munimentis, & quæ expugnationi idonea, proviſis, hortatur milites, « ut hoſtem vagum, neque paci » aut prœlio paratum, ſed perfidiam & » ignaviam fugâ confitentem, exuerent » ſedibus, gloriæque pariter & prædæ con» ſulerent ». Tum quadripartito exercitu, hos in teſtudinem conglobatos, ſubruendo vallo inducit; alios ſcalas mœnibus admovere, multos tormentis faces & haſtas incutere jubet. Libratoribus funditoribuſ-

A. U. C. 811. J. C. 58.

que attributus locus, unde eminus glandes torquerent; ne qua pars subsidium laborantibus ferret, pari undique motu. Tantus inde ardor certantis exercitûs fuit, ut intra tertiam diei partem, nudati propugnatoribus muri, obices portarum subversi, capta escensu munimenta, omnesque puberes trucidati sint, nullo milite amisso, paucis admodum vulneratis: & imbelle vulgus sub coronâ venum datum: reliqua præda victoribus cessit. Pari fortunâ legatus ac præfectus usi sunt, tribusque unâ die castellis expugnatis, cetera terrore, & alia sponte incolarum, in deditionem veniebant: unde orta fiducia caput gentis Artaxata adgrediendi. Nec tamen proximo itinere ductæ legiones, quæ si amnem Araxen, qui mœnia adluit, ponte transgrederentur, sub ictum dabantur: procul, & latioribus vadis transiere.

XL. AT TIRIDATES, pudore & metu, ne, si concessisset obsidioni, nihil opis in ipso videretur; si prohiberet, impeditis locis, seque & equestres copias inligaret: statuit postremò ostendere aciem, & dato die prœlium incipere, vel simulatione fugæ, locum fraudi parare. Igitur repentè agmen Romanum circumfundit,

non ignaro duce nostro, qui viæ pariter & pugnæ composuerat exercitum. Latere dextro tertia legio, sinistro sexta incedebat, mediis decumanorum delectis: recepta inter ordines impedimenta, & tergum mille equites tuebantur: quibus jusserat, « ut instantibus cominus resisterent, refugos non sequerentur ». In cornibus pedites sagittariique, & cetera manus equitum ibat, productior cornu in sinistro per ima collium, ut si hostis intravisset, fronte simul & sinu exciperetur. Adsultare ex diverso Tiridates, non usque ad jactum teli, sed tum minitans, tum specie trepidantis, si laxare ordines & diversos consectari posset. Ubi nihil temeritate solutum, nec amplius, quàm decurio equitum audentiùs progressus, & sagittis confixus, ceteros ad obsequium exemplo firmaverat, propinquis jam tenebris abscessit.

A. U. C. 811. J. C. 58.

XLI. ET CORBULO, castra in loco metatus, an expeditis legionibus nocte Artaxata pergeret, obsidioque circumdaret, agitavit, concessisse illuc Tiridaten ratus. Dein postquam exploratores attulere « longinquum regis iter, & Medi an Albani peterentur, incertum », lucem opperitur: præmissaque levis armatura,

quæ muros interim ambiret, oppugnationemque eminus inciperet. Sed oppidani, portis ſponte patefactis, ſe ſuaque Romanis permiſere: quod ſalutem ipſis tulit. Artaxatis ignis immiſſus, deletaque & ſolo adæquata ſunt: quia nec teneri ſine valido præſidio, ob magnitudinem mœnium, nec id nobis virium erat, quod firmando præſidio, & capeſſendo bello divideretur: vel ſi integra & incuſtodita relinquerentur, nulla in eo utilitas aut gloria, quòd capta eſſent. Adjicitur miraculum, velut numine oblatum. Nam cuncta extrà, tectis tenus ſole inluſtria fuere; quod mœnibus cingebatur, ita repentè atrâ nube coopertum, fulguribuſque diſcretum eſt, ut, quaſi infenſantibus deis, exitio tradi crederetur. Ob hæc conſalutatus *imperator* Nero: ex ſenatuſconſulto « ſupplicationes » habitæ: « ſtatuæque & arcus, & continui conſulatus Principi: utque inter feſtos referretur dies, quo patrata victoria, quo nuntiata, quo relatum de eâ eſſet », aliaque in eamdem formam decernuntur, adeò modum egreſſa, ut C. Caſſius de ceteris honoribus adſenſus, « ſi pro benignitate fortunæ diis grates agerentur, ne totum quidem annum ſupplicationibus ſufficere »:

A. U. C. 811. J. C. 58.

»sufficere» differuerit: «eóque oportere »dividi sacros & negotiosos dies, quîs »divina colerent, & humana non impe- »dirent». A. U. C. 811. J. C. 58.

XLII. Variis deinde casibus jactatus, & multorum odia meritus reus, haud tamen sine invidiâ Senecæ damnatur. Is fuit P. Suilius, imperitante Claudio, terribilis ac venalis, & mutatione temporum, non, quantùm inimici cuperent, demissus: quique se nocentem videri, quàm supplicem mallet. Ejus opprimendi gratiâ repetitum credebatur senatusconsultum, pœnaque Cinciæ legis, adversùs eos, qui pretio causas oravissent: nec Suilius questu aut exprobratione abstinebat, præter ferociam animi, extremâ senectâ liber, & Senecam increpans, «infensum amicis Claudii, sub quo justis»simum exsilium pertulisset. Simul studiis »inertibus, & juvenum imperitiæ suetum, »livere his, qui vividam & incorruptam »eloquentiam tuendis civibus exercerent. »Se quæstorem Germanici; illum domûs »ejus adulterum fuisse. An gravius existi»mandum, sponte litigatoris, præmium »honestæ operæ adsequi, quàm corrum»pere cubicula Principum feminarum? »Quâ sapientiâ, quibus philosophorum

A. U. C. 811. J. C. 58.

»præceptis, intra quadriennium regiæ »amicitiæ, ter millies sestertium para»visset? Romæ testamenta & orbos, velut »indagine ejus capi. Italiam & provincias, »immenso fenore hauriri. At sibi labore »quæsitam, & modicam pecuniam esse. »Crimen, periculum, omnia potiùs to»leraturum, quàm veterem, ac diu par»tam dignationem subitæ felicitati sub»mitteret».

XLIII. NEC deerant, qui hæc iisdem verbis, aut versa in deterius, Senecæ deferrent. Repertique accusatores, «di»reptos socios, cùm Suilius provinciam »Asiam regeret, ac publicæ pecuniæ pe»culatum» detulere. Mox, quia inquisitionem annuam impetraverant, brevius visum, suburbana crimina incipi, quorum obvii testes erant. Ii, «acerbitate accu»sationis Q. Pomponium ad necessitatem »belli civilis detrusum: Juliam Drusi fi»liam, Sabinamque Poppæam ad mortem »actas; & Valerium Asiaticum, Lusium »Saturninum, Cornelium Lupum cir»cumventos; jam equitum Romanorum »agmina damnata, omnemque Claudii »sævitiam» Suilio objectabant. Ille, «nihil »ex his sponte susceptum, sed Principi »paruisse» defendebat, donec eam oratio-

nem Cæſar cohibuit, « compertum ſibi » referens « ex commentariis patris ſui, » nullam cujuſquam accuſationem ab eo » coactam ». Tum « juſſa Meſſalinæ » prætendi, & labare defenſio. « Cur enim » neminem alium delectum, qui ſævienti » impudicæ vocem præberet ? Puniendos » rerum atrocium miniſtros, ubi pretia » ſcelerum adepti, ſcelera ipſa aliis dele- » gent ». Igitur ademptâ bonorum parte (nam filio & nepti pars concedebatur, eximebanturque etiam quæ teſtamento matris, aut aviæ acceperant) in inſulas Baleares pellitur : non in ipſo diſcrimine, non poſt damnationem fractus animo. Ferebaturque copioſâ & molli vitâ ſecretum illud toleraviſſe. Filium ejus Nerulinum adgreſſis accuſatoribus per invidiam patris, & crimina repetundarum, interceſſit Princeps, tamquam ſatis expletâ ultione.

A. U. C. 811. J. C. 58.

XLIV. PER IDEM tempus Octavius Sagitta, plebei tribunus, Pontiæ, mulieris nuptæ, amore vecors, ingentibus donis adulterium, & mox ut omitteret maritum, emercatur ; ſuum matrimonium promittens, ac nuptias ejus pactus. Sed ubi mulier vacua fuit, nectere moras, « adverſam patris voluntatem » cauſari,

A. U. C. 811. J. C. 58.

repertâque ſpe ditioris conjugis, promiſſa exuere. Octavius contrà modò conqueri, modò minitari, « famam perditam, pe» cuniam exhauſtam » obteſtans : denique ſalutem, quæ ſola reliqua eſſet, arbitrio ejus permittens. Ac poſtquam ſpernebatur, « noctem unam ad ſolatium » poſcit, « quâ delinitus, modum in poſterum adhi» beret ». Statuitur nox. Et Pontia conſciæ ancillæ cuſtodiam cubiculi mandat. Ille, uno cum liberto, ferrum veſte occultum infert. Tum, ut adſolet in amore & irâ, jurgia, preces, exprobratio, ſatisfactio, & pars tenebrarum libidine ſepoſita. Et queſtu incenſus, nihil metuentem ferro tranſverberat, & accurrentem ancillam vulnere abſterret, cubiculoque prorumpit. Poſterâ die manifeſta cædes, haud ambiguus percuſſor : quippe manſitaſſe unà convincebatur. Sed libertus « ſuum illud » facinus » profiteri, « ſe patroni injurias » ultum eſſe ». Commoveratque quoſdam magnitudine exempli : donec ancilla, ex vulnere refecta, verum aperuit : poſtulatuſque apud conſules a patre interfectæ, poſtquam tribunatu abierat, ſententiâ patrum, & lege de ſicariis condemnatur.

XLV. NON MINUS inſignis, eo anno, impudicitia, magnorum reipublicæ

malorum initium fecit. Erat in civitate Sabina Poppæa, T. Ollio patre genita, sed nomen avi materni sumpserat, inlustri memoriâ Poppæi Sabini, consulari & triumphali decore præfulgentis. Nam Ollium, honoribus nondum functum, amicitia Sejani pervertit. Huic mulieri cnncta alia fuere, præter honestum animum. Quippe mater ejus, ætatis suæ feminas pulchritudine supergressa, gloriam pariter & formam dederat. Opes claritudini generis sufficiebant. Sermo comis, nec absurdum ingenium: modestiam præferre, & lasciviâ uti: rarus in publicum egressus; idque velatâ parte oris, ne satiaret aspectum, vel quia sic decebat. Famæ numquam pepercit, maritos & adulteros non distinguens: neque affectui suo, aut alieno obnoxia, unde utilitas ostenderetur, illuc libidinem transferebat. Igitur agentem eam in matrimonio Rufi Crispini, equitis Romani, ex quo filium genuerat, Otho pellexit juventâ ac luxu, & quia flagrantissimus in amicitiâ Neronis habebatur. Nec mora, quin adulterio matrimonium jungeretur.

A. U. C. 811. J. C. 58.

XLVI. OTHO, sive amore incautus, laudare « formam elegantiamque uxoris » apud Principem; sive ut accenderet, ac,

A. U. C. 811. J. C. 58.

ſi eâdem feminâ potirentur, id quoque vinculum potentiam ei adjiceret. Sæpe auditus eſt conſurgens e convivio Cæſaris, « ſe ire ad illam, ſibi conceſſam » dictitans « nobilitatem, pulchritudinem, vota om» nium, & gaudia felicium ». His atque talibus inritamentis, non longa cunctatio interponitur. Sed accepto aditu, Poppæa primùm per blandimenta & artes valeſcere, « imparem cupidini ſe, & formâ » Neronis captam » ſimulans: mox, acri jam Principis amore, ad ſuperbiam vertens, ſi ultra unam alteramque noctem attineretur, « nuptam eſſe ſe » dictitans, « nec poſſe matrimonium amittere, de» vinctam Othoni per genus vitæ, quod » nemo adæquaret. Illum animo & cultu » magnificum: ibi ſe ſummâ fortunâ digna » viſere. At Neronem pellice ancillâ, & » adſuetudine Actes devinctum, nil e » contubernio ſervili, niſi abjectum & » ſordidum traxiſſe ». Dejicitur familiaritate ſuetâ, pòſt congreſſu & comitatu, Otho: & ad poſtremum, ne in Urbe æmulatus ageret, provinciæ Luſitaniæ præficitur: ubi uſque ad civilia arma, non ex priore infamiâ, ſed integre ſanctéque egit, procax otii, & poteſtatis temperantior.

XLVII. Hactenus Nero flagitiis & sceleribus velamenta quæsivit. Suspectabat maximè Cornelium Sullam, socors ingenium ejus in contrarium trahens, callidumque & simulatorem interpretando. Quem metum Graptus, ex libertis Cæsaris, usu & senectâ a Tiberio usque domum Principum edoctus, tali mendacio intendit. Pons Milvius in eo tempore, celebris nocturnis inlecebris erat: ventitabatque illuc Nero, quò solutiùs Urbem extra lasciviret. Igitur « regredienti per » viam Flaminiam compositas insidias, fa» toque evitatas, quoniam diverso itinere » Sallustianos in hortos remeaverit, aucto» remque ejus doli Sullam », ementitur: quia fortè, redeuntibus ministris Principis, quidam, per juvenilem licentiam, quæ tunc passim exercebatur, inanem metum fecerant. Neque servorum quisquam, neque clientium Sullæ agnitus: maximéque despecta, & nullius ausi capax natura ejus, a crimine abhorrebat: perinde tamen, quasi convictus esset, cedere patriâ, & Massiliensium mœnibus coerceri jubetur.

A. U. C. 811. J. C. 58.

XLVIII. Iisdem consulibus auditæ Puteolanorum legationes, quas diversas ordo plebesque ad senatum miserant: illi

A. U. C. 811. J. C. 58.

« vim multitudinis », hi « magistratuum » & primi cujusque avaritiam » increpantes. Cúmque seditio ad saxa & minas ignium progressa, necem & arma perliceret, C. Cassius adhibendo remedio delectus: quia severitatem ejus non tolerabant, precante ipso, ad Scribonios fratres ea cura transfertur, datâ cohorte prætoriâ: cujus terrore, & paucorum supplicio, rediit oppidanis concordia.

XLIX. NON referrem vulgatissimum senatusconsultum, quo « civitati Syracusanorum egredi numerum, edendis » gladiatoribus finitum, permittebatur »; nisi Pætus Thrasea contrà dixisset, præbuissetque materiem obtrectatoribus arguendæ sententiæ. « Cur enim, si rempublicam egere libertate senatoriâ crederet, tam levia consectaretur? quin » de bello aut pace, de vectigalibus & » legibus quibusque aliis res Romana continetur, suaderet dissuaderetve? Licere » patribus, quotiens jus dicendæ sententiæ » accepissent, quæ vellent, expromere, » relationemque in ea postulare. An solum » emendatione dignum, ne Syracusis spectacula largiùs ederentur? Cetera per » omnes imperii partes perinde egregia, » quàm si non Nero, sed Thrasea regimen

» eorum teneret? Quòd si summa dissimu- A. U. C.
» latione transmitterentur, quantò magis 811.
» inanibus abstinendum»? Thrasea contrà, J. C.
rationem poscentibus amicis, « non præ- 58.
» sentium ignarum», respondebat, « ejus-
» modi consulta corrigere: sed patrum
» honori dare, ut manifestum fieret,
» magnarum rerum curam non dissimu-
» laturos, qui animum etiam levissimis
» adverterent».

L. EODEM anno, crebris populi flagitationibus, immodestiam publicanorum arguentis, dubitavit Nero « an cuncta » vectigalia omitti juberet; idque pulcher- » rimum donum generi mortalium daret». Sed impetum ejus, multùm priùs laudatâ « magnitudine animi», attinuere senatores, « dissolutionem imperii» docendo, « si fructus, quibus respublica sustineretur, deminuerentur. Quippe, sublatis » portoriis, sequens, ut tributorum abolitio expostularetur. Plerasque vectigalium » societates, a consulibus & tribunis plebis » constitutas, acri etiam populi Romani » tum libertate. Reliqua mox ita provisa, » ut ratio quæstuum & necessitas erogationum inter se congruerent. Temperandas planè publicanorum cupidines, » ne per tot annos sine querelâ tolerata,

»novis acerbitatibus ad invidiam verte-
A. U. C. »rent».
811. LI. Ergo edixit Princeps, « ut leges
J. C. »cujuſque publici, occultæ ad id tempus,
58. »proſcriberentur : omiſſas petitiones, non »ultra annum reſumerent. Romæ prætor, »per provincias, qui pro prætore, aut »conſule eſſent, jura adversùs publicanos »extra ordinem redderent : militibus im- »munitas ſervaretur, niſi in iis, quæ veno »exercerent». Aliaque admodum æqua, quæ brevì ſervata, dein fruſtra habita ſunt. Manet tamen abolitio quadrageſimæ quinquageſimæque, & quæ alia exactionibus inlicitis nomina publicani invenerant. Temperata apud tranſmarinas provincias frumenti ſubvectio. Et « ne cenſibus ne- »gotiatorum naves adſcriberentur, tri- »butumque pro illis penderent», conſtitutum.

LII. Reos ex provinciâ Africâ, qui proconſulare imperium illic habuerant, Sulpicium Camerinum, & Pomponium Silvanum, abſolvit Cæſar : Camerinum adversùs privatos & paucos, ſævitiæ magis quàm captarum pecuniarum crimina objicientes. Silvanum magna vis accuſatorum circumſteterat, poſcebatque « tempus »evocandorum teſtium» : reus « illico

»defendi» poſtulabat. Valuitque pecuniosâ orbitate & ſenectâ, quam ultra vitam eorum produxit, quorum ambitu evaſerat. A. U. C. 811. J. C. 58.

LIII. Quietæ ad id tempus res in Germaniâ fuerant, ingenio ducum, qui, pervulgatis triumphi inſignibus, majus ex eo decus ſperabant, ſi pacem continuaviſſent. Paullinus Pompeius, & L. Vetus, eâ tempeſtate exercitui præerant. Ne tamen ſegnem militem attinerent, ille inchoatum ante tres & ſexaginta annos a Druſo aggerem coercendo Rheno, abſolvit: Vetus Moſellam atque Ararim, factâ inter utrumque foſsâ, connectere parabat, ut copiæ per mare, dein Rhodano & Arare ſubvectæ, per eam foſſam, mox fluvio Moſellâ, in Rhenum, exin Oceanum decurrerent; ſublatiſque itinerum difficultatibus, navigabilia inter ſe Occidentis Septemtrioniſque litora fierent. Invidit operi Ælius Gracilis, Belgicæ legatus, deterrendo Veterem, « ne »legiones alienæ provinciæ inferret, ſtu»diaque Galliarum adfectaret: formido»loſum id Imperatori » dictitans; quo plerumque prohibentur conatus honeſti.

LIV. Ceterum continuo exercituum otio, fama inceſſit, ereptum jus legatis

A. U. C. 811. J. C. 58.

ducendi in hostem. Eóque Frisii juventutem saltibus aut paludibus, imbellem ætatem per lacus admovêre ripæ, agrosque vacuos, & militum usui sepositos, insedêre, auctore Verrito & Malorige, qui nationem eam regebant, in quantum Germani regnantur. Jamque fixerant domos, semina arvis intulerant, utque patrium solum exercebant; cùm Vibius Avitus, acceptâ a Paullino provinciâ, minitando « vim Romanam, nisi abscederent Frisii veteres in locos, aut novam sedem a Cæsare impetrarent », perpulit Verritum & Malorigem preces suscipere. Profectique Romam, dum aliis curis intentum Neronem opperiuntur, inter ea, quæ barbaris ostentantur, intravere Pompeii theatrum, quo magnitudinem populi viserent. Illic per otium (neque enim ludicris ignari oblectabantur) dum « consessum caveæ, discrimina ordinum, quis eques, ubi senatus » percunctantur, advertêre quosdam cultu externo in sedibus senatorum: & « quinam forent » rogitantes, postquam audiverant, « earum gentium legatis id honoris datum, quæ virtute & amicitiâ Romanâ præcellerent, NULLOS MORTALIUM ARMIS AUT FIDE ANTE GERMANOS ESSE », exclamant,

degrediunturque, & inter patres considunt: quod comiter a visentibus exceptum, quasi impetûs antiqui, & bonâ æmulatione. Nero civitate Romanâ ambos donavit. « Frisios decedere agris » jussit. Atque illis adspernantibus, auxiliaris eques repentè immissus, necessitatem attulit, captis cæsisve, qui pervicaciùs restiterant.

A U. C. 811. J. C. 58.

LV. Eosdem agros Ansibarii occupavere, validior gens, non modò suâ copiâ, sed adjacentium populorum miseratione: quia pulsi a Chaucis, & sedis inopes, tutum exsilium orabant. Aderatque iis clarus per illas gentes, & nobis quoque fidus, nomine Boiocalus, « vinctum se » rebellione Cheruscâ, jussu Arminii », referens; « mox Tiberio & Germanico » ducibus, stipendia meruisse; & quin» quaginta annorum obsequio id quoque » adjungere, quòd gentem suam ditioni » nostræ subjiceret. Quotam partem cam» pi jacere, in quam pecora & armenta » militum aliquando transmitterentur? » Servarent sanè receptos gregibus, inter » hominum famam; modò ne vastitatem » & solitudinem mallent, quàm amicos » populos. Chamavorum quondam ea » arva, mox Tubantum, & pòst Usipiorum

A. U. C. 811. J. C. 58.

»fuiſſe. Sicuti cælum diis, ita terras generi mortalium datas: quæque vacuæ, »eas publicas eſſe». Solem deinde reſpiciens, & cetera ſidera vocans, quaſi coram interrogabat, « vellentne contueri »inane ſolum? potiùs mare ſuperfunde»rent adversùs terrarum ereptores».

LVI. Et commotus his Avitus «patienda meliorum imperia. Id diis, quos »implorarent, placitum, ut arbitrium »penes Romanos maneret, quid darent, »quid adimerent; neque alios judices, »quàm ſeipſos paterentur». Hæc in publicum Anſibariis reſpondit; ipſi Boiocalo, «ob memoriam amicitiæ daturum agros»: quod ille, ut proditionis pretium, aſpernatus, addidit: «Deeſſe nobis terra, in »quâ vivamus; in quâ moriamur, non »poteſt»: atque ita, infenſis utrimque animis, diſceſſum. Illi Bructeros, Tencteros, ulteriores etiam nationes ſocias bello vocabant. Avitus, ſcripto ad Curtilium Manciam ſuperioris exercitûs legatum, «ut Rhenum tranſgreſſus, arma a »tergo oſtenderet»; ipſe legiones in agrum Tencterûm induxit, excidium minitans, niſi cauſam ſuam diſſociarent. Igitur abſiſtentibus his, pari metu exterriti Bructeri; & ceteris quoque aliena pericula

deſerentibus, ſola Anſibariorum gens retro ad Uſipios & Tubantes conceſſit: quorum terris exacti, cùm Cattos, dein Cheruſcos petiſſent, errore longo, hoſpites, egeni, hoſtes; in alieno, quod juventutis erat, cæduntur. Imbellis ætas in prædam diviſa eſt.

A. U. C. 811. J. C. 58.

LVII. EADEM æſtate, inter Hermunduros Cattoſque certatum magno prœlio, dum flumen, gignendo ſale fecundum, & conterminum, vi trahunt; ſuper libidinem cuncta armis agendi, religione inſitâ, « eos maximè locos propinquare » cælo, preceſque mortalium a deis nuſ» quam propiùs audiri. Inde indulgentiâ » numinum, illo in amne, illiſque ſilvis, » ſalem provenire, non, ut alias apud » gentes, eluvie maris areſcente, ſed » undâ ſuper ardentem arborum ſtruem » fusâ, ex contrariis inter ſe elementis, » igne atque aquis concretum ». Sed bellum Hermunduris proſperum, Cattis exitioſius fuit, quia « victores diverſam » aciem Marti ac Mercurio » ſacravere, quo voto equi, viri, cuncta victa occidioni dantur. Et minæ quidem hoſtiles in ipſos vertebant. Sed civitas Juhonum, ſocia nobis, malo improviſo adflicta eſt. Nam ignes terrâ editi, villas, arva, vicos,

A. U. C. 811. J. C. 58.

passim corripiebant, ferebanturque in ipsa conditæ nuper coloniæ mœnia: neque exstingui poterant; non si imbres caderent, non fluvialibus aquis, aut quo alio humore: donec inopiâ remedii, & irâ cladis, agrestes quidam eminus saxa jacere, dein, residentibus flammis, propiùs suggressi, ictu fustium, aliisque verberibus, ut feras absterrebant: postremò tegmina corpori derepta injiciunt, quantò magis profana, & usu polluta, tantò magis oppressura ignes.

LVIII. EODEM anno Ruminalem arborem in comitio, quæ octingentos & quadraginta ante annos Remi Romulique infantiam texerat, mortuis ramalibus & arescente trunco deminutam, prodigii loco habitum est, donec in novos fetus reviresceret.

BREVIARIUM
LIBRI QUARTIDECIMI.

I. Nero, *flagrantior in dies amore Poppææ, Agrippinam, matrem ſuam, interficit.* XI. *Literas ad ſenatum mittit, quibus factum excuſat.* XII. *Decernuntur ſupplicationes. Thraſea, fœditatis impatiens, exit ſenatu.* XIII. *In omnes libidines ſe effundit Nero.* XVII. *Atrox cædes inter colonos Nucerinos & Pompeianos.* XVIII. *Res Cyrenenſium. Mortes inluſtres.* XX. *Quinquennale ludicrum Romæ inſtitutum.* XXII. *Rubellius Plautus amovetur.* XXIII. *Corbulo in Armeniâ ſtrenuè rem gerit: captis Tigranocertis, regem imponit Tigranen.* XXVII. *Laodicea, tremore terræ*

prolapsa, propriis opibus revaluit. Coloniarum infrequentiæ malè consultum. XXVIII. *Comitia prætorum composita.* XXIX. *Gravis clades in Britanniâ accepta, dum Suetonius Paullinus Monam insulam adgreditur: tota pæne provincia amissa; quam tamen mirâ constantiâ & unius prœlii successu Suetonius retinuit.* XL. *Insignia scelera. Præfectum Urbis servus ipsius interficit: Supplicium de familiâ sumptum.* XLVI. *Tarquitius Priscus damnatur. Census per Gallias acti.* XLVII. *Mors Memmii Reguli. Gymnasium dedicatum.* XLVIII. *Lex Majestatis revocata.* LI. *Gravescentibus publicis malis, vitâ concessit Burrus.* LII. *Morte Burri infracta Senecæ potentia: ut criminantium invidiæ occurrat, Neronem adloquitur: subdolè respondet Princeps.* LVII. *Validior*

in dies Tigellinus. LVIII. *Plautum & Sullam interfici curat.* LX. *Nero Octaviam exturbat : Poppææ conjungitur. Seditionem super eâ re populus movet: inde maturatur Octaviæ exitium. In Pandatariâ insulâ interficitur.*

Gesta hæc annis circiter quatuor.

A.U.C.	J.C.		
DCCCXII.	59.	Coss.	C. VIPSTANO Aproniano, L. FONTEIO Capitone.
DCCCXIII.	60.	Coss.	NERONE CLAUDIO Cæsare IV, COSSO CORNELIO Lentulo.
DCCCXIV.	61.	Coss.	CÆSONIO PÆTO, PETRONIO TURPILIANO.
DCCCXV.	62.	Coss.	P. MARIO Celso, L. ASINIO Gallo.

C. CORNELII *TACITI* ANNALES.

LIBER QUARTUSDECIMUS.

CAIO Vipstano, Fonteio consulibus, diu meditatum scelus non ultrà Nero distulit, vetustate imperii coalitâ audaciâ, & flagrantior in dies amore Poppææ, quæ, sibi matrimonium, & discidium Octaviæ, incolumi Agrippinâ, haud sperans, crebris criminationibus, aliquando per facetias incusaret Principem, & « pupillum » vocaret, « qui jussis alienis » obnoxius, non modò imperii, sed libertatis etiam indigeret. Cur enim differri

A. U. C. 812. J. C. 59.

A. U. C. 812. J. C. 59.

»nuptias suas? formam scilicet displicere, »& triumphales avos? An fecunditatem, »& verum animum? timeri, ne uxor »saltem injurias patrum, iram populi »adversùs superbiam avaritiamque matris »aperiat. Quòd si nurum Agrippina, non »nisi filio infestam, ferre posset, reddatur »ipsa Othonis conjugio: ituram quoquò »terrarum, ubi audiret potiùs contume»lias Imperatoris, quàm viseret, periculis »ejus immixta». Hæc atque talia, lacrimis & arte adulteræ penetrantia, nemo prohibebat; cupientibus cunctis infringi matris potentiam, & credente nullo, usque ad cædem ejus duratura filii odia.

II. TRADIT Cluvius, «ardore retinendæ »Agrippinam potentiæ eò usque provec»tam, ut medio diei, cùm id temporis »Nero per vinum & epulas incalesceret, »offerret se sæpius temulento comptam, & incesto paratam. Jamque lasciva oscula, »& prænuntias flagitii blanditias, adno»tantibus proximis; Senecam contra mu»liebres inlecebras subsidium a feminâ »petivisse: immissamque Acten libertam, »quæ, simul suo periculo, & infamiâ »Neronis anxia, deferret, pervulgatum »esse incestum, gloriante matre; nec »toleraturos milites profani Principis im-

»perium». Fabius Rusticus, « non Agrip- A. U. C.
»pinæ, sed Neroni cupitum id» memorat, 812.
« ejusdemque libertæ astu disjectum». J. C.
Sed quæ Cluvius, eadem ceteri quoque 59.
auctores prodidere; & fama huc inclinat, seu concepit animo tantum immanitatis Agrippina, seu credibilior novæ libidinis meditatio in eâ visa est, quæ puellaribus annis stuprum cum Lepido, spe dominationis, admiserat, pari cupidine usque ad libita Pallantis provoluta, & exercita ad omne flagitium patrui nuptiis.

III. Igitur Nero vitare secretos ejus congressus: abscedentem in hortos, aut Tusculanum, vel Antiatem in agrum, laudare, « quòd otium lacesseret». Postremò, ubicumque haberetur, prægravem ratus, interficere constituit: hactenus consultans, « veneno, an ferro, vel quâ aliâ »vi». Placuitque primò venenum. Sed inter epulas Principis si daretur, referri ad casum non poterat, tali jam Britannici exitio; & ministros tentare arduum videbatur mulieris, usu scelerum adversùs insidias intentæ: atque ipsa præsumendo remedia munierat corpus. Ferrum & cædes quonam modo occultaretur, nemo reperiebat; &, ne quis, illi tanto facinori delectus, jussa sperneret, metuebat.

A. U. C. 812. J. C. 59.

Obtulit ingenium Anicetus libertus, classi apud Misenum præfectus, & pueritiæ Neronis educator, ac mutuis odiis Agrippinæ invisus. Ergo « navem posse componi » docet, « cujus pars, ipso in mari » per artem soluta, effunderet ignaram. » Nihil tam capax fortuitorum, quàm » mare; & si naufragio intercepta sit, » quem adeò iniquum, ut sceleri adsignet, » quod venti & fluctus deliquerint? Ad- » diturum Principem defunctæ templum, » & aras, & cetera ostentandæ pietati ».

IV. PLACUIT solertia, tempore etiam juta, quando Quinquatruum festos dies apud Baias frequentabat. Illuc matrem elicit, « ferendas parentum iracundias, » & placandum animum » dictitans, quò rumorem reconciliationis efficeret, acciperetque Agrippina, facili feminarum credulitate ad gaudia. Venientem dehinc, obvius in litora (nam Antio adventabat) excipit manu & complexu, ducitque Baulos: id villæ nomen est, quæ promontorium Misenum inter & Baianum lacum flexo mari alluitur. Stabat inter alias navis ornatior, tamquam id quoque honori matris daretur. Quippe sueverat triremi, & classiariorum remigio vehi. Ac tum invitata ad epulas erat, ut occultando

ſacinori nox adhiberetur. Satis conſtitit exſtitiſſe proditorem, & Agrippinam, auditis inſidiis, an crederet ambiguam, geſtamine ſellæ Baias pervectam. Ibi blandimentum ſublevavit metum, comiter excepta, ſuperque ipſum collocata. Nam pluribus ſermonibus, modò familiaritate juvenili Nero, & rurſus adductus quaſi ſeria conſociaret, tractô in longum convictu, proſequitur abeuntem arctiùs oculis & pectori hærens; ſive explendâ ſimulatione, ſeu perituræ matris ſupremus aſpectus, quamvis ferum animum retinebat.

A. U. C. 812. J. C. 59.

V. Noctem ſideribus inluſtrem, & placido mari quietam, quaſi convincendum ad ſcelus, dii præbuere. Nec multùm erat progreſſa navis, duobus e numero familiarium Agrippinam comitantibus: ex quîs Crepereius Gallus haud procul gubernaculis adſtabat; Acerronia, ſuper pedes cubitantis reclinis, « pænitentiam » filii, & reciperatam matris gratiam », per gaudium memorabat: cùm dato ſigno, ruere tectum loci multo plumbo grave; preſſuſque Crepereius, & ſtatim exanimatus. Agrippina & Acerronia eminentibus lecti parietibus, ac fortè validioribus, quàm ut oneri cederent, protectæ ſunt: nec diſſolutio navigii ſequebatur, turbatis

A. U. C. 812. J. C. 59.

omnibus, & quòd plerique ignari, etiam conſcios impediebant. Viſum dehinc remigibus, « unum in latus inclinare, atque » ita navem ſubmergere ». Sed neque ipſis promptus in rem ſubitam conſenſus; & alii, contrà nitentes, dedêre facultatem lenioris in mare jactûs. Verum Acerronia imprudens, dum « ſe Agrippinam eſſe, » utque ſubveniretur matri Principis », clamitat, contis & remis, & quæ fors obtulerat, navalibus telis conficitur. Agrippina ſilens, eóque minùs agnita, unum tamen vulnus humero excepit. Nando, deinde occurſu lenunculorum, Lucrinum in lacum vecta, villæ ſuæ infertur.

VI. Illic reputans, ideo ſe fallacibus literis accitam, & honore præcipuo habitam; quódque litus juxta, non ventis acta, non ſaxis impulſa navis, ſummâ ſuî parte, veluti terreſtre machinamentum concidiſſet; obſervans etiam Acerroniæ necem; ſimul ſuum vulnus aſpiciens: ſolum inſidiarum remedium eſſe, ſi non intelligerentur: miſit libertum Agerinum, qui nuntiaret filio, « benignitate deûm, » & fortunâ ejus evaſiſſe gravem caſum: » orare, ut quamvis periculo matris ex» territus, viſendi curam differret: ſibi » ad præſens quiete opus ». Atque interim,

ſecuritate ſimulatâ, medicamina vulneri, & fomenta corpori adhibet. « Teſtamen- A. U. C.
» tum Acerroniæ requiri, bonaque obſi- 812.
» gnari » jubet : id tantùm non per ſimu- J. C.
lationem. 59.

VII. At Neroni, nuntios patrati facinoris opperienti, adfertur « evaſiſſe » ictu levi ſauciam ; & hactenus adito » diſcrimine, ne auctor dubitaretur ». Tum pavore exanimis, & « jam jamque » adfore » obteſtans, « vindictæ properam, » ſive ſervitia armaret, vel militem accen- » deret, ſive ad ſenatum & populum per- » vaderet, naufragium, & vulnus, & » interfectos amicos objiciendo : quod » contrà ſubſidium ſibi ? niſi quid Burrus » & Seneca expromerent » : quos ſtatim acciverat, incertum an & antè ignaros. Igitur longum utriuſque ſilentium, ne inriti diſſuaderent ; an eò deſcenſum credebant, ut niſi præveniretur Agrippina, pereundum Neroni eſſet. Pòſt Seneca hactenus promptior, reſpicere Burrum, ac ſciſcitari, « an militi imperanda cædes » eſſet » ? Ille « prætorianos toti Cæſarum » domui obſtrictos, memoreſque Ger- » manici, nihil adversùs progeniem ejus » atrox auſuros », reſpondit : « perpetraret » Anicetus promiſſa ». Qui nihil cunctatus,

poſcit ſummam ſceleris. Ad eam vocem
A. U. C. 812. J. C. 59. Nero, « illo ſibi die dari imperium, auctoremque tanti muneris libertum » profitetur. « Iret properè, duceretque promptiſſimos ad juſſa ». Ipſe, audito, « veniſſe miſſu Agrippinæ nuntium Agerinum », ſcenam ultro criminis parat: gladiumque, dum mandata perfert, abjicit inter pedes ejus: tum quaſi deprehenſo, « vincla injici » jubet, ut, exitium Principis molitam matrem, & pudore deprehenſi ſceleris ſponte mortem ſumpſiſſe, confingeret.

VIII. INTERIM vulgato Agrippinæ periculo, quaſi caſu eveniſſet, ut quiſque acceperat, decurrere ad litus. Hi molium objectus, hi proximas ſcaphas ſcandere: alii, quantùm corpus ſinebat, vadere in mare; quidam manus protendere. Queſtibus, votis, clamore diverſa rogitantium, aut incerta reſpondentium, omnis ora compleri: adfluere ingens multitudo cum luminibus, atque ubi incolumem eſſe pernotuit, ut ad gratandum, ſeſe expedire, donec aſpectu armati & minitantis agminis disjecti ſunt. Anicetus villam ſtatione circumdat, refractâque januâ, obvios ſervorum arripit, donec ad fores cubiculi veniret: cui pauci adſtabant,

ceteris terrore inrumpentium exterritis. Cubiculo modicum lumen inerat, & ancillarum una: magis ac magis anxiâ Agrippinâ, quòd nemo a filio, ac ne Agerinus quidem. Aliam fere litore faciem nunc, solitudinem ac repentinos strepitus, & extremi mali indicia. Abeunte dehinc ancillâ, «Tu quoque me deseris», prolocuta, respicit Anicetum, trierarcho Herculeo, & Oloarito, centurione classiario, comitatum. Ac, «si ad visendum »venisset, refotam» nuntiaret: «sin »facinus patraturus, nihil se de filio cre»dere; non imperatum parricidium». Circumsistunt lectum percussores, & prior trierarchus fusti caput ejus adflixit. Nam in mortem centurioni ferrum destringenti, protendens uterum, «Ventrem »feri», exclamavit: multisque vulneribus confecta est.

A. U. C. 812. J. C. 59.

IX. Hæc consensu produntur. Aspexeritne matrem exanimem Nero, & formam corporis ejus laudaverit, sunt qui tradiderint, sunt qui abnuant. Cremata est nocte eâdem, convivali lecto, & exsequiis vilibus. Neque, dum Nero rerum potiebatur, congesta & clausa humus; mox domesticorum curâ, levem tumulum accepit, viam Miseni propter, & villam

A. U. C. 812. J. C. 59.

Cæſaris dictatoris, quæ ſubjectos ſinus editiſſima proſpectat. Accenſo rogo, libertus ejus, cognomento Mneſter, ipſe ferro ſe tranſegit: incertum caritate in patronam, an metu exitii. Hunc ſuî finem multos ante annos crediderat Agrippina, contempſeratque. Nam conſulenti ſuper Nerone, reſponderunt Chaldæi, « fore » ut imperaret, matremque occideret »: atque illa, « Occidat », inquit, « dum » imperet ».

X. SED a Cæſare perfecto demum ſcelere, magnitudo ejus intellecta eſt: reliquo noctis, modò per ſilentium defixus, ſæpius pavore exſurgens, & mentis inops lucem opperiebatur, tamquam exitium allaturam. Atque eum, auctore Burro, prima centurionum tribunorumque adulatio ad ſpem firmavit, prenſantium manu, gratantiumque, « quòd diſcrimen impro» viſum, & matris facinus evaſiſſet ». Amici dehinc adire templa: &, cœpto exemplo, proxima Campaniæ municipia victimis & legationibus lætitiam teſtari. Ipſe, diversâ ſimulatione, mæſtus, & quaſi incolumitati ſuæ infenſus, ac morti parentis inlacrimans. Quia tamen non ut hominum vultus, ita locorum facies mutántur, obverſabaturque maris illius &

litorum gravis aſpectus (& erant, qui crederent, ſonitum tubæ collibus circùm editis, planctuſque tumulo matris audiri) Neapolim conceſſit, literaſque ad ſenatum miſit, quarum ſumma erat. A. U. C. 812. J. C. 59.

XI. « Repertum cum ferro percuſſorem » Agerinum, ex intimis Agrippinæ liber- » tis, & luiſſe eam pœnam conſcientiâ, » quâ ſcelus paraviſſet ». Adjiciebat crimina longiùs repetita; « quòd conſortium » imperii, juraturaſque in feminæ verba » prætorias cohortes, idemque dedecus » ſenatûs & populi ſperaviſſet: ac poſtea- » quam fruſtra optata ſint, infenſa mili- » tibus patribuſque & plebi, diſſuaſiſſet » donativum & congiarium, periculaque » viris inluſtribus inſtruxiſſet. Quanto ſuo » labore perpetratum, ne inrumperet cu- » riam, ne gentibus externis reſponſa » daret »? Temporum quoque Claudianorum obliquâ inſectatione, cuncta ejus dominationis flagitia in matrem tranſtulit, « publicâ fortunâ exſtinctam » referens: namque & naufragium narrabat. Quod fortuitum fuiſſe, quis adeò hebes inveniretur, ut crederet? aut a muliere naufragâ miſſum cum telo unum, qui cohortes, & claſſes Imperatoris perfringeret? Ergo non jam Nero, cujus immanitas

A. U. C 812. J. C. 59.

omnium queſtus anteibat, ſed adverſo rumore Seneca erat, « quòd oratione tali » confeſſionem ſcripſiſſet ».

XII. MIRO tamen certamine procerum decernuntur « ſupplicationes apud omnia » pulvinaria, utque Quinquatrus, quibus » apertæ eſſent inſidiæ, ludis annuis cele» brarentur: aureum Minervæ ſimulacrum » in curiâ, & juxtà Principis imago ſtatue» retur: dies natalis Agrippinæ inter ne» faſtos eſſet ». Thraſea Pætus, ſilentio, vel brevi adſenſu priores adulationes tranſmittere ſolitus, exiit tum ſenatu, ac ſibi cauſam periculi fecit, ceteris libertatis initium non præbuit. Prodigia quoque crebra & inrita interceſſere. Anguem enixa mulier; & alia in concubitu mariti fulmine exanimata: jam ſol repentè obſcuratus, & tactæ de cælo quatuordecim Urbis regiones: quæ adeò ſine curâ deûm eveniebant, ut multos pòſt annos Nero imperium & ſcelera continuaverit. Ceterùm, quò gravaret invidiam matris, eâque demotâ, auctam lenitatem ſuam teſtificaretur, feminas inluſtres Juniam & Calpurniam, præfecturâ functos Valerium Capitonem & Licinium Gabolum, ſedibus patriis reddidit, ab Agrippinâ olim pulſos. Etiam Lolliæ Paullinæ cineres

reportari, ſepulcrumque exſtrui permiſit: quoſque ipſe nuper relegaverat, Iturium & Calviſium, pœnâ exſolvit. Nam Silana fato functa erat, longinquo ab exſilio Tarentum regreſſa, labante jam Agrippinâ, cujus inimicitiis conciderat, vel tum mitigatâ.

A. U. C. 812. J. C. 59.

XIII. CUNCTANTI in oppidis Campaniæ, « quonam modo Urbem ingrederetur? an obſequium ſenatûs, an ſtudia plebis reperiret anxio, contrà deterrimus quiſque, quorum non alia regia fecundior exſtitit, « inviſum Agrippinæ nomen, & » morte ejus accenſum populi favorem »: diſſerunt. « Iret intrepidus, & venera» tionem ſuî coram experiretur ». Simul « prægredi » expoſcunt, & promptiora, quàm promiſerant, inveniunt: obvias tribus, feſto cultu ſenatum: conjugum ac liberorum agmina per ſexum & ætatem diſpoſita: exſtructos, quà incederet, ſpectaculorum gradus, quo modo triumphi viſuntur. Hinc ſuperbus, ac publici ſervitii victor, Capitolium adiit, grates exſolvit; ſeque in omnes libidines effudit, quas malè coercitas qualiſcumque matris reverentia tardaverat.

XIV. VETUS illi copia erat, curriculo quadrigarum inſiſtere; nec minùs fœdum

A. U. C. 812. J. C. 59.

ſtudium citharâ ludicrum in modum canere, cùm cenaret: quod « regibus & » antiquis ducibus factitatum » memorabat: « idque vatum laudibus celebre, & » deorum honori datum. Enimvero cantus » Apollini ſacros, talique ornatu adſtare, » non modò Græcis in urbibus, ſed Ro» mana apud templa, numen præcipuum, » & præſcium ». Nec jam ſiſti poterat, cùm Senecæ ac Burro viſum, ne utraque pervinceret, alterum concedere. Clauſumque valle Vaticanâ ſpatium, in quo equos regeret, haud promiſcuo ſpectaculo: mox ultro vocari populus Romanus, laudibuſque extollere, ut eſt vulgus cupiens voluptatum, &, ſi eódem Princeps trahat, lætum. Ceterùm evulgatus pudor non ſatietatem, ut rebantur, ſed incitamentum attulit. Ratuſque dedecus molliri, ſi plures fœdaſſet, nobilium familiarum poſteros, egeſtate venales, in ſcenam deduxit: quos fato perfunctos, ne nominatim tradam, majoribus eorum tribuendum puto. Nam & ejus flagitium eſt, qui pecuniam ob delicta potiùs dedit, quàm ne delinquerent. Notos quoque equites Romanos operas arenæ promittere ſubegit, donis ingentibus: niſi quòd merces ab eo, qui jubere poteſt, vim neceſſitatis adfert.

XV. Ne tamen adhuc publico theatro dehoneſtaretur, inſtituit ludos, *Juvenalium* vocabulo, in quos paſſim nomina data: non nobilitas cuiquam, non ætas, aut acti honores impedimento, quominus Græci Latinive hiſtrionis artem exercerent, uſque ad geſtus modoſque haud viriles. Quin & feminæ inluſtres deformia meditari: exſtructaque apud nemus, quod navali ſtagno circumpoſuit Auguſtus, conventicula, & cauponæ, & poſita veno inritamenta luxûs: dabanturque ſtipes, quas boni neceſſitate, intemperantes gloriâ, conſumerent. Inde gliſcere flagitia & infamia: nec ulla moribus olim corruptis plus libidinum circumdedit, quàm illa colluvies. Vix artibus honeſtis pudor retinetur; nedum, inter certamina vitiorum, pudicitia, aut modeſtia, aut quidquam probi moris reſervaretur. Poſtremò ipſe ſcenam incedit, multâ curâ tentans citharam & præmeditans, adſiſtentibus familiaribus: acceſſerat cohors militum, centuriones tribunique; & mærens Burrus, ac laudans. Tuncque primùm conſcripti ſunt equites Romani, cognomento *Auguſtanorum*, ætate ac robore conſpicui, & pars ingenio procaces, alii in ſpe potentiæ. Hi dies ac noctes plauſibus perſonare;

A. U. C. 812. J. C. 59.

A. U. C. 812. J. C. 59.

formam Principis vocemque deûm vocabulis appellantes: quasi per virtutem clari honoratique agere.

XVI. NE TAMEN ludicræ tantùm Imperatoris artes notescerent, carminum quoque studium affectavit, contractis quibus aliqua pangendi facultas. Nec dum insignis ætatis nati, considere simul, & allatos, vel ibidem repertos versus connectere; atque ipsius verba, quoquo modo prolata, supplere: quod species ipsa carminum docet, non impetu & instinctu, nec ore uno fluens. Etiam sapientiæ doctoribus tempus impertiebat post epulas, utque contraria adseverantium discordiæ eruerentur: nec deerant, qui ore vultuque tristi inter oblectamenta regia spectari cuperent.

XVII. SUB idem tempus, levi contentione atrox cædes orta inter colonos Nucerinos Pompeianosque, gladiatorio spectaculo, quod Livineius Regulus, quem motum senatu retuli, edebat: quippe oppidanâ lasciviâ invicem incessentes, probra, deinde saxa, postremò ferrum sumpsere, validiore Pompeianorum plebe, apud quos spectaculum edebatur. Ergo reportati sunt in urbem multi e Nucerinis trunco per vulnera corpore,

ac plerique liberorum ac parentum mortes deflebant. Cujus rei judicium Princeps senatui, senatus consulibus permisit. Et rursus re ad patres relatâ, prohibiti publicè in decem annos ejusmodi cœtu Pompeiani, collegiaque, quæ contra leges instituerant, dissoluta. Livineius, & qui alii seditionem conciverant, exsilio multati sunt. A. U. C. 812. J. C. 59.

XVIII. Motus senatu & Pedius Blæsus, accusantibus Cyrenensibus, « violatum ab » eo thesaurum Æsculapii, delectumque » militarem pretio & ambitione corrup» tum ». Iidem Cyrenenses reum agebant Acilium Strabonem, prætoriâ potestate usum, & missum disceptatorem a Claudio agrorum, quos regis Apionis quondam habitos, & populo Romano cum regno relictos, proximus quisque possessor invaserant, diutinâque licentiâ & injuriâ, quasi jure & æquo, nitebantur. Igitur abjudicatis agris, orta adversùs judicem invidia: & senatus, « ignota sibi esse » mandata Claudii, & consulendum Prin» cipem » respondit. Nero, probatâ Strabonis sententiâ, « se nihilominus subvenire » sociis, & usurpata concedere », scripsit.

XIX. Sequuntur virorum inlustrium mortes, Domitii Afri, & M. Servilii, qui summis honoribus, & multâ eloquentiâ

viguerant. Ille orando cauſas, Servilius diu foro, mox tradendis rebus Romanis celebris, & elegantiâ vitæ, quam clariorem effecit, ut par ingenio, ita morum diverſus.

A. U. C. XX. NERONE quartùm, Cornelio
813. Coſſo conſulibus, quinquennale ludicrum
J. C. Romæ inſtitutum eſt, ad morem Græci
60. certaminis, variâ famâ, ut cuncta ferme
nova. Quippe erant, qui «Cn. quoque
» Pompeium incuſatum a ſenioribus »
ferrent, «quòd manſuram theatri ſedem
» poſuiſſet: nam antea ſubitariis gradibus,
» & ſcenâ in tempus ſtructâ, ludos edi
» ſolitos: vel ſi vetuſtiora repetas, ſtantem
» populum ſpectaviſſe: ne ſi conſideret,
» theatro dies totos ignaviâ continuaret.
» Spectaculorum quidem antiquitas ſerva-
» retur, quotiens prætores ederent, nullâ
» cuiquam civium neceſſitate certandi. Ce-
» terùm abolitos paullatim patrios mores,
» funditus everti per accitam laſciviam, ut,
» quod uſquam corrumpi & corrumpere
» queat, in Urbe viſatur, degeneretque
» ſtudiis externis juventus, gymnaſia &
» otia, & turpes amores exercendo, Prin-
» cipe & ſenatu auctoribus: qui non modò
» licentiam vitiis permiſerint, ſed vim
» adhibeant: proceres Romani, ſpecie

» orationum & carminum, ſcenâ polluan- » tur. Quid ſupereſſe, niſi ut corpora quo- » que nudent, & cæſtus aſſumant, eaſque » pugnas pro militiâ & armis meditentur? » An juſtitiam augurii, & decurias equi- » tum, egregium judicandi munus exple- » turos, ſi fractos ſonos & dulcedinem » vocum peritè audiſſent? Noctes quoque » dedecori adjectas, ne quod tempus pu- » dori relinquatur, ſed, cœtu promiſcuo, » quod perditiſſimus quiſque per diem » concupiverit, per tenebras audeat ».

A. U. C. 813. J. C. 60.

XXI. Pluribus ipſa licentia placebat; ac tamen honeſta nomina prætendebant: « Majores quoque non abhorruiſſe ſpec- » taculorum oblectamentis, pro fortunâ, » quæ tum erat; eóque a Tuſcis accitos » hiſtriones, a Thuriis equorum certa- » mina; & poſſeſsâ Achaiâ Aſiâque, lu- » dos curatiùs editos: neque quemquam, » Romæ honeſto loco ortum, ad theatrales » artes degeneraviſſe, ducentis jam annis » a L. Mummii triumpho, qui primus id » genus ſpectaculi in Urbe præbuerit. Sed » & conſultum parcimoniæ, quòd perpetua » ſedes theatro locata ſit, potiùs quàm » immenſo ſumptu, ſingulos per annos » conſurgeret ac ſtrueretur. Nec perinde » magiſtratus rem familiarem exhauſturos,

A. U. C. 813. J. C. 60.

»aut populo efflagitandi Græca certamina magiſtratibus cauſam fore, cùm eo »ſumptu reſpublica fungatur. Oratorum »ac vatum victorias incitamentum inge»niis allaturas: nec cuiquam judici grave, »aures ſtudiis honeſtis, & voluptatibus »conceſſis impartire: lætitiæ magis, quàm »laſciviæ dari paucas totius quinquennii »noctes, quibus, tantâ luce ignium, nihil »inlicitum occultari queat». Sanè nullo inſigni dehoneſtamento id ſpectaculum tranſiit. Ac ne modica quidem ſtudia plebis exarſere, quia redditi quamquam ſcenæ pantomimi, certaminibus ſacris prohibebantur. Eloquentiæ primas nemo tulit, ſed « victorem eſſe Cæſarem » pronuntiatum. Græci amictus, quos per eos dies plerique inceſſerant, tum exoleverant.

XXII. INTER quæ & ſidus cometes effulſit; de quo vulgi opinio eſt, tamquam mutationem regnis portendat. Igitur, quaſi jam depulſo Nerone, quiſnam deligeretur anquirebant: & omnium ore Rubellius Plautus celebrabatur, cui nobilitas per matrem ex Juliâ familiâ. Ipſe placita majorum colebat, habitu ſevero, caſtâ & ſecretâ domo; quantóque metu occultior, tantò plus famæ adeptus. Auxit

rumorem pari vanitate orta interpretatio fulguris. Nam quia discumbentis Neronis apud Simbruina stagna; cui *Sublaqueum* nomen est, ictæ dapes, mensaque disjecta erat, idque finibus Tiburtum acciderat, unde paterna Plauto origo, hunc illum numine deûm destinari credebant: fovebantque multi, quibus, nova & ancipitia præcolere, avida & plerumque fallax ambitio est. Ergo permotus iis Nero, componit ad Plautum literas, « consuleret » quieti Urbis, seque pravè diffamantibus » subtraheret: esse illi per Asiam avitos » agros, in quibus tutâ & inturbidâ juventâ » frueretur ». Ita illuc cum conjuge Antistiâ, & paucis familiarium, concessit. Iisdem diebus nimia luxûs cupido, infamiam & periculum Neroni tulit, quia fontem aquæ Marciæ ad Urbem deductæ nando incesserat: videbaturque potus sacros, & cærimoniam loci, corpore toto polluisse: secutaque anceps valetudo, iram deûm affirmavit.

A. U. C. 813. J. C. 60.

XXIII. At Corbulo, post deleta Artaxata, utendum recenti terrore ratus, ad occupanda Tigranocerta; quibus excisis, metum hostium intenderet, vel, si pepercisset, clementiæ famam adipisceretur: illuc pergit non infenso exercitu,

A. U. C. 813. J. C. 60.

ne ſpem veniæ auferret : neque tamen remiſsâ curâ, gnarus facilem mutatu gentem, ut ſegnem ad pericula, ita infidam ad occaſiones. Barbari pro ingenio quiſque, alii preces offerre, quidam deſerere vicos, & in avia digredi : ac fuere, qui ſe ſpeluncis, ac cariſſima ſecum, abderent. Igitur, dux Romanus diverſis artibus, miſericordiâ adversùs ſupplices, celeritate adversùs profugos, immitis iis, qui latebras inſederant, ora & exitus ſpecuum ſarmentis virgultiſque completos, igni exurit. Atque illum, fines ſuos prægredientem, incurſavere Mardi, latrociniis exerciti, contraque inrumpentem montibus defenſi : quos Corbulo, immiſſis Iberis, vaſtavit, hoſtilemque audaciam externo ſanguine ultus eſt.

XXIV. Ipse exercituſque, ut nullis ex prœlio damnis, ita per inopiam & labores fatiſcebant, carne pecudum propulſare famem adacti. Ad hæc penuria aquæ, fervida æſtas, longinqua itinera, ſolâ ducis patientiâ mitigabantur, eodem plura, quàm gregario milite, tolerante. Ventum dehinc in locos cultos : demeſſæque ſegetes, & ex duobus caſtellis, in quæ confugerant Armenii, alterum impetu captum; qui primam vim depulerant, obſidione

coguntur. Unde in regionem Taurannitium transſgreſſus, improviſum periculum vitavit. Nam haud procul tentorio ejus, non ignobilis barbarus cum telo repertus, ordinem inſidiarum, ſeque auctorem, & ſocios per tormenta edidit: convictique & puniti ſunt, qui ſpecie amicitiæ dolum parabant. Nec multò pòſt legati Tigranocertâ miſſi, «patere mœnia» afferunt, «intentos populares ad juſſa»; ſimul hoſpitale donum, coronam auream, tradebant. Accepitque cum honore, nec quidquam urbi detractum, quò promptius obſequium integri retinerent. A. U. C. 813. J. C. 60.

XXV. At præsidium regium, quod ferox juventus clauſerat, non ſine certamine expugnatum eſt: nam & prœlium pro muris auſi erant, & pulſi intra munimenta aggeris, demum & inrumpentium armis ceſſere: quæ faciliùs proveniebant, quia Parthi Hyrcano bello diſtinebantur. Miſerantque Hyrcani ad Principem Romanum, ſocietatem oratum, «attineri »a ſe Vologeſen pro pignore amicitiæ» oſtentantes: eos regredientes Corbulo, ne Euphraten tranſgreſſi, hoſtium cuſtodiis circumvenirentur, dato præſidio, ad litora maris Rubri deduxit: unde vitatis Parthorum finibus, patrias in ſedes remeavere.

A. U. C. 813. J. C. 60.

XXVI. Quin & Tiridaten, per Medos extrema Armeniæ intrantem, præmiſſo cum auxiliis Verulano legato, atque ipſe legionibus citis, abire procul, ac ſpem belli amittere ſubegit: quoſque nobis, ob regem, averſos animis cognoverat, cædibus & incendiis perpopulatus, poſſeſſionem Armeniæ uſurpabat: cùm advenit Tigranes, a Nerone ad capeſſendum imperium delectus, Cappadocum ex nobilitate, regis Archelai nepos; ſed quòd diu obſes apud Urbem fuerat, uſque ad ſervilem patientiam demiſſus. Nec conſenſu acceptus, durante apud quoſdam favore Arſacidarum: at plerique ſuperbiam Parthorum peroſi, datum a Romanis regem malebant. Additum & præſidium, mille legionarii, tres ſociorum cohortes, duæque equitum alæ: & quò faciliùs novum regnum tueretur, pars Armeniæ, ut cuique finitima, Pharaſmani Polemonique Ariſtobulo atque Antiocho parere juſſæ ſunt. Corbulo in Syriam abſceſſit, morte Ummidii legati vacuam, ac ſibi permiſſam.

XXVII. Eodem anno, ex inluſtribus Aſiæ urbibus, Laodicea tremore terræ prolapſa, nullo a nobis remedio, propriis opibus revaluit. At in Italiâ, vetus oppi-

dum Puteoli, jus coloniæ, & cognomentum a Nerone adipiſcuntur. Veterani Tarentum & Antium adſcripti, non tamen infrequentiæ locorum ſubvenere, dilapſis pluribus in provincias, in quibus ſtipendia expleverant. Neque conjugiis ſuſcipiendis, neque alendis liberis ſueti, orbas ſine poſteris domos relinquebant. Non enim, ut olim, univerſæ legiones deducebantur, cum tribunis & centurionibus, & ſui cujuſque ordinis militibus, ut conſenſu & caritate rempublicam efficerent; ſed ignoti inter ſe, diverſis manipulis, ſine rectore, ſine affectibus mutuis, quaſi ex alio genere mortalium repentè in unum collecti; numerus magis, quàm colonia.

A. U. C. 813. J. C. 60.

XXVIII. Comitia prætorum, arbitrio ſenatûs haberi ſolita, quòd acriore ambitu exarſerant, Princeps compoſuit, tres, qui ſupra numerum petebant, legioni præficiendo. Auxitque patrum honorem, ſtatuendo, « ut, qui a privatis judicibus » ad ſenatum provocaviſſent, ejuſdem pe» cuniæ periculum facerent, cujus ii, qui » Imperatorem appellavere » : nam antea vacuum id, ſolutumque pœnâ fuerat. Fine anni Vibius Secundus, eques Romanus, accuſantibus Mauris, repetundarum damnatur, atque Italiâ exigitur, ne

graviore pœnâ adficeretur, Vibii Crispi fratris opibus enisus.

A. U. C. 814. J. C. 61.

XXIX. CÆSONIO Pæto, Petronio Turpiliano consulibus, gravis clades in Britanniâ accepta. In quâ neque A. Didius legatus, ut memoravi, nisi parta retinuerat; & successor Veranius, modicis excursibus Siluras populatus, quin ultrà bellum proferret, morte prohibitus est: magnâ, dum vixit, severitatis famâ, supremis testamenti verbis ambitionis manifestus: quippe, multâ in Neronem adulatione, addidit, « subjecturum ei » provinciam fuisse, si biennio proximo » vixisset ». Sed tum Paullinus Suetonius obtinebat Britannos, scientiâ militiæ, & rumore populi, qui neminem sine æmulo sinit, Corbulonis concertator: receptæque Armeniæ decus æquare domitis perduellibus cupiens. Igitur Monam insulam, incolis validam, & receptaculum perfugarum, aggredi parat, navesque fabricatur plano alveo, adversùs breve & incertum. Sic pedes: equites, vado secuti, aut altiores inter undas, adnantes equis, transmisere.

XXX. STABAT pro litore diversa acies, densa armis virisque, intercursantibus feminis in modum Furiarum, quæ veste

ferali, crinibus dejectis, faces præferebant. Druidæque circùm, preces diras, sublatis ad cælum manibus, fundentes, novitate aspectûs perculere milites; ut quasi hærentibus membris, immobile corpus vulneribus præberent. Dein, cohortationibus ducis, & se ipsi stimulantes ne muliebre & fanaticum agmen pavescerent, inferunt signa, sternuntque obvios, & igni suo involvunt. Præsidium posthac impositum victis, excisique luci, sævis superstitionibus sacri: nam cruore captivo adolere aras, & hominum fibris consulere deos fas habebant. Hæc agenti Suetonio, repentina defectio provinciæ nuntiatur.

A. U. C. 814. J. C. 61.

XXXI. REX Icenorum Prasutagus, longâ opulentiâ clarus, Cæsarem heredem duasque filias scripserat, tali obsequio ratus regnumque & domum suam procul injuriâ fore: quod contrà vertit: adeò ut regnum, per centuriones, domus per servos, velut capta, vastarentur. Jam primùm uxor ejus Boudicea verberibus affecta, & filiæ stupro violatæ sunt. Præcipui quique Icenorum, quasi cunctam regionem muneri accepissent, avitis bonis exuuntur: & propinqui regis inter mancipia habebantur. Quâ contumeliâ, & metu graviorum (quando in formam

provinciæ cesserant) rapiunt arma, com-
A. U. C. 814. J. C. 61. motis ad rebellationem Trinobantibus, & qui alii nondum servitio facti, resumere libertatem occultis conjurationibus pepigerant, acerrimo in veteranos odio. Quippe in coloniam Camulodunum recèns deducti, pellebant domibus, exturbabant agris, « captivos, servos » appellando: foventibus impotentiam veteranorum militibus, similitudine vitæ, & spe ejusdem licentiæ. Ad hæc templum, divo Claudio constitutum, quasi arx æternæ dominationis aspiciebatur; delectique sacerdotes, specie religionis, omnes fortunas effundebant. Nec arduum videbatur, exscindere coloniam, nullis munimentis septam: quòd ducibus nostris parum provisum erat, dum amœnitati priùs, quàm usui consulitur.

XXXII. INTER quæ, nullâ palam causâ, delapsum Camuloduni simulacrum Victoriæ, ac retro conversum, quasi cederet hostibus. Et feminæ, in furore turbatæ, « adesse exitium » canebànt. Externosque fremitus in curiâ eorum auditos; consonuisse ululatibus theatrum, visamque speciem in æstuario Tamesæ subversæ coloniæ; jam Oceanum cruento aspectu: dilabente æstu, humanorum corporum effigies

effigies relictas, ut Britanni ad ſpem,
ita veterani ad metum trahebant. Sed A. U. C.
quia procul Suetonius aberat, petivere a 814.
Cato Deciano procuratore auxilium. Ille J. C.
haud ampliùs, quàm ducentos, ſine juſtis 61.
armis miſit: & inerat modica militum manus. Tutelâ templi freti, & impedientibus, qui, occultè rebellionis conſcii, conſilia turbabant, neque foſſam aut vallum præduxerunt, neque motis ſenibus & feminis, juventus ſola reſtitit: quaſi mediâ pace incauti, multitudine barbarorum circumveniuntur. Et cetera quidem impetu direpta, aut incenſa ſunt: templum, in quo ſe miles conglobaverat, biduo obſeſſum, expugnatumque. Et victor Britannus, Petilio Ceriali, legato legionis nonæ, in ſubſidium adventanti obvius, fudit legionem, &, quod peditum, interfecit: Cerialis cum equitibus evaſit in caſtra, & munimentis defenſus eſt. Qua clade, & odiis provinciæ, quam avaritiâ in bellum egerat, trepidus procurator Catus in Galliam tranſiit.

XXXIII. At Suetonius mirâ conſtantiâ medios inter hoſtes Londinium perrexit, cognomento quidem coloniæ non inſigne, ſed copiâ negotiatorum & commeatuum maximè celebre: ibi am-

A. U. C. 814. J. C. 61.

biguus, an illam ſedem bello deligeret; circumſpectâ infrequentiâ militis, ſatiſque magnis documentis temeritatem Petilii coercitam, unius oppidi damno ſervare univerſa ſtatuit. Neque fletu & lacrimis auxilium ejus orantium flexus eſt, quin daret profectionis ſignum, & comitantes in partem agminis acciperet. Si quos imbellis ſexus, aut feſſa ætas, vel loci dulcedo attinuerat, ab hoſte oppreſſi ſunt. Eadem clades municipio Verulamio fuit; quia barbari, omiſſis caſtellis præſidiiſque militarium, quod uberrimum ſpolianti, & defendentibus intutum, læti prædâ, & aliorum ſegnes petebant. Ad ſeptuaginta millia civium & ſociorum, iis quæ memoravi locis, cecidiſſe conſtitit. Neque enim capere, aut venumdare, aliudve quod belli commercium, ſed cædes, patibula, ignes, cruces, tamquam reddituri ſupplicium, ac præreptâ interim ultione, feſtinabant.

XXXIV. JAM Suetonio quartadecima legio cum vexillariis viceſimanis, & e proximis auxiliares, decem ferme millia armatorum erant: cùm omittere cunctationem, & congredi acie parat: deligitque locum arctis faucibus, & a tergo ſilvâ clauſum; ſatis cognito, nihil hoſtium,

nisi in fronte, & apertam planitiem esse, sine metu insidiarum. Igitur legionarius frequens ordinibus; levis circùm armatura, conglobatus pro cornibus eques adstitit. At Britannorum copiæ passim per catervas & turmas exsultabant, quanta non aliàs multitudo; & animo adeò fero, ut conjuges quoque testes victoriæ secum traherent, plaustrisque imponerent, quæ super extremum ambitum campi posuerant.

A. U. C. 814. J. C. 61.

XXXV. Boudicea, curru filias præ se vehens, ut quamque nationem accesserat, « solitum quidem Britannis feminarum ductu bellare » testabatur; « sed » tunc non, ut tantis majoribus ortam, » regnum & opes; verùm, ut unam e » vulgo, libertatem amissam, confectum » verberibus corpus, contrectatam filiarum » pudicitiam ulcisci. Eò provectas Romanorum cupidines, ut non corpora, ne » senectam quidem, aut virginitatem impollutam relinquant. Adesse tamen deos » justæ vindictæ: cecidisse legionem, quæ » prœlium ausa sit: ceteros castris occultari, aut fugam circumspicere. Ne strepitum quidem & clamorem tot millium, » nedum impetus & manus perlaturos. Si » copias armatorum, si causas belli secum

A. U. C. 814. J. C. 61.

»expenderent, vincendum illâ acie; vel »cadendum eſſe. Id mulieri deſtinatum; »viverent viri, & ſervirent».

XXXVI. Ne Suetonius quidem in tanto diſcrimine ſilebat: qui, quamquam confideret virtuti, tamen exhortationes & preces miſcebat: «Ut ſpernerent ſo»nores barbarorum, & inanes minas: »plus illic feminarum, quàm juventutis »aſpici: imbelles, inermes, ceſſuros ſta»tim, ubi ferrum virtutemque vincen»tium, totiens fuſi, agnoviſſent: etiam »in multis legionibus paucos eſſe, qui »prœlia profligarent: gloriæque eorum »acceſſurum, quòd modica manus, uni»verſi exercitûs famam adipiſcerentur. »Conferti tantùm, & pilis emiſſis, pòſt »umbonibus & gladiis ſtragem cædemque »continuarent, prædæ immemores: partâ »victoriâ, cuncta ipſis ceſſura». Is ardor verba ducis ſequebatur, ita ſe ad intorquenda pila expedierat vetus miles & multâ prœliorum experientiâ, ut certus eventu Suetonius, daret pugnæ ſignum.

XXXVII. Ac primum legio gradu immota, & anguſtias loci pro munimento retinens, poſtquam propiùs ſuggreſſus hoſtis certo jactu tela exhauſerat, velut cuneo erupit. Idem auxiliarium impetus:

& eques, protentis haſtis, perfringit quod obvium & validum erat. Ceteri terga præbuere, difficili effugio, quia circumjecta vehicula ſepſerant abitus. Et miles ne mulierum quidem neci temperabat: confixaque telis etiam jumenta, corporum cumulum auxerant. Clara, & antiquis victoriis par, eâ die laus parta: quippe ſunt qui paullo minus, quàm octoginta millia Britannorum cecidiſſe tradant, militum quadringentis ferme interfectis, nec multò ampliùs vulneratis. Boudicea vitam veneno finivit. Et Pœnius Poſtumus, præfectus caſtrorum ſecundæ legionis, cognitis quartadecimanorum viceſimanorumque proſperis rebus, quia pari gloriâ legionem ſuam fraudaverat, abnueratque, contra ritum militiæ, juſſa ducis, ſe ipſum gladio tranſegit.

A. U. C. 814. J. C. 61.

XXXVIII. CONTRACTUS deinde omnis exercitus, ſub pellibus habitus eſt, ad reliqua belli perpetranda. Auxitque copias Cæſar, miſſis e Germaniâ duobus legionariorum millibus, octo auxiliarium cohortibus, ac mille equitibus: quorum adventu, nonani legionario milite ſuppleti ſunt. Cohortes alæque novis hibernaculis locatæ, quodque nationum ambiguum, aut adverſum fuerat, igni atque

ferro vaſtatur. Sed nihil æquè, quàm fa-
A. U. C. mes adfligebat ſerendis frugibus incurio-
814. ſos, & omni ætate ad bellum verſâ, dum
J. C. noſtros commeatus ſibi deſtinant; genteſ-
61. que præferoces tardiùs ad pacem inclinant; quia Julius Claſſicianus, ſucceſſor Cato miſſus, & Suetonio diſcors, bonum publicum privatis ſimultatibus impediebat: diſperſeratque, « novum legatum » opperiendum eſſe, ſine hoſtili irâ & » ſuperbiâ victoris, clementer deditis con- » ſulturum ». Simul in Urbem mandabat, « nullum prœlio finem exſpectarent, niſi » ſuccederetur Suetonio »: cujus adverſa, pravitati ipſius; proſpera, ad fortunam referebat.

XXXIX. IGITUR ad ſpectandum Britanniæ ſtatum miſſus eſt ex libertis Polycletus, magnâ Neronis ſpe, poſſe auctoritate ejus, non modò inter legatum procuratoremque concordiam gigni; ſed & rebelles barbarorum animos pace componi. Nec defuit Polycletus, quominus, ingenti agmine Italiæ Galliæque gravis, poſtquam Oceanum tranſmiſerat, militibus quoque noſtris terribilis incederet. Sed hoſtibus inriſui fuit, apud quos flagrante etiam tum libertate, nondum cognita libertorum potentia erat: mira-

banturque, quòd dux, & exercitus tanti belli confector, servitiis obedirent. Cuncta tamen ad Imperatorem in mollius relata. Detentusque rebus gerundis Suetonius, quòd pòst paucas naves in litore, remigiumque in iis amiserat, tamquam durante bello, « tradere exercitum Petronio » Turpiliano », qui jam consulatu abierat, jubetur. Is non inritato hoste, neque lacessitus, honestum pacis nomen segni otio imposuit.

A. U. C. 814. J. C. 61.

XL. EODEM anno Romæ insignia scelera, alterum senatoris, servili alterum audaciâ, admissa sunt. Domitius Balbus erat prætorius, simul longâ senectâ, simul orbitate & pecuniâ insidiis obnoxius: ei propinquus Valerius Fabianus, capessendis honoribus destinatus, subdidit testamentum, adscitis Vincio Rufino & Terentio Lentino, equitibus Romanis. Illi Antonium Primum, & Asinium Marcellum sociaverant. Antonius, audaciâ promptus; Marcellus, Asinio Pollione proavo clarus, neque morum spernendus habebatur, nisi quòd paupertatem præcipuum malorum credebat. Igitur Fabianus tabulas iis, quos memoravi, & aliis minùs inlustribus, obsignat. Quod apud patres convictum. Et Fabianus Antoniusque cum Rufino &

A. U. C. 814. J. C. 61.

Terentio lege Corneliâ damnantur. Marcellum memoria majorum, & preces Cæſaris, pœnæ magis, quàm infamiæ exemere.

XLI. Perculit is dies Pompeium quoque Ælianum, juvenem quæſtorium, tanquam flagitiorum Fabiani gnarum: eique Italiâ, & Hiſpaniâ, in quâ ortus erat, interdictum eſt. Pari ignominiâ Valerius Ponticus adficitur, quòd reos, ne apud præfectum Urbis arguerentur, ad prætorem detuliſſet; interim, ſpecie legum, mox prævaricando, ultionem eluſurus. Additur ſenatuſconſulto: « Qui » talem operam emptitaſſet, vendidiſſet-» ve, perinde pœnâ teneretur, ac publico » judicio calumniæ condemnatus ».

XLII. HAUD multò pòſt, præfectum Urbis, Pedanium Secundum, ſervus ipſius interfecit: ſeu negatâ libertate, cui pretium pepigerat; ſive amore exoleti infenſus, & dominum æmulum non tolerans. Ceterùm cùm, vetere ex more, familiam omnem, quæ ſub eodem tecto manſitaverat, ad ſupplicium agi oporteret, concurſu plebis, quæ tot innoxios protegebat, uſque ad ſeditionem ventum eſt: ſenatuque in ipſo erant ſtudia nimiam ſeveritatem aſpernantium, pluribus nihil

mutandum cenſentibus. Ex quîs C. Caſſius, ſententiæ loco, in hunc modum diſſeruit. A. U. C. 814. J. C. 61.

XLIII. « SÆPENUMERO, patres conſcripti, in hoc ordine interfui, cùm »contra inſtituta & leges majorum nova »ſenatûs decreta poſtularentur; neque »ſum adverſatus: non quia dubitarem »ſuper omnibus negotiis meliùs atque »rectiùs olim proviſum, &, quæ conver»terentur, in deterius mutari; ſed ne, »nimio amore antiqui moris, ſtudium »meum extollere viderer. Simul, quid»quid hoc in nobis auctoritatis eſt, cre»bris contradictionibus deſtruendum non »exiſtimabam, ut maneret integrum, »ſi quando reſpublica conſiliis eguiſſet: »quod hodie evenit, conſulari viro domi »ſuæ interfecto per inſidias ſerviles, quas »nemo prohibuit, aut prodidit, quamvis »nondum concuſſo ſenatuſconſulto, quod »ſupplicium toti familiæ minitabatur. De»cernite herculè impunitatem. At quem »dignitas ſua defendet, cùm præfectura »Urbis non profuerit? Quem numerus »ſervorum tuebitur, cùm Pedanium Se»cundum quadringenti non protexerint? »Cui familia opem feret, quæ ne in metu »quidem pericula noſtra avertit? An, ut

A. U. C. 814. J. C. 61.

»quidam fingere non erubeſcunt, injurias »ſuas ultus eſt interfector? quia de paternâ pecuniâ tranſegerat, aut avitum »mancipium detrahebatur? Pronuntiemus ultro, dominum jure cæſum videri.

XLIV. »Libet argumenta conquirere »in eo, quod ſapientioribus deliberatum »eſt? Sed & ſi nunc primum ſtatuendum »haberemus, creditiſne ſervum interficiendi domini animum inſumpſiſſe, ut »non vox minax excideret? nihil per »temeritatem proloqueretur? Sanè conſilium occuluit, telum inter ignaros »paravit: num excubias tranſiret, cubiculi »fores recluderet, lumen inferret, cædem »patraret, omnibus neſciis? Multa ſceleris indicia præveniunt. Servi ſi prodant, »poſſumus ſinguli inter plures, tuti inter »anxios; poſtremò, ſi pereundum ſit, »non inulti inter nocentes, agere. Suſpecta majoribus noſtris fuere ingenia »ſervorum, etiam cùm in agris, aut domibus iiſdem, naſcerentur, caritatemque dominorum ſtatim acciperent. Poſtquam verò nationes in familiis habemus, »quibus diverſi ritus, externa ſacra, aut »nulla ſunt, colluviem iſtam non niſi »metu coercueris. At quidam inſontes »peribunt. Nam & ex fuſo exercitu, cùm

» decimus quisque fusti feritur, etiam stre- » nui sortiuntur. Habet aliquid ex iniquo » omne magnum exemplum, quod contra » singulos utilitate publicâ rependitur ». A. U. C. 814. J. C. 61.

XLV. SENTENTIÆ Cassii, ut nemo unus contrà ire ausus est, ita dissonæ voces respondebant, « numerum, aut ætatem, » aut sexum, ac plurimorum indubiam » innocentiam » miserantium. Prævaluit tamen pars, quæ supplicium decernebat: sed obtemperari non poterat, conglobatâ multitudine « saxa ac faces » minitante. Tum Cæsar populum edicto increpuit; atque omne iter, quo damnati ad pœnam ducebantur, militaribus præsidiis sepsit. Censuerat Cingonius Varro, ut liberti quoque, qui sub eodem tecto fuissent, Italiâ deportarentur. Id a Principe prohibitum est, « ne mos antiquus, quem » misericordia non minuerat, per sævitiam » intenderetur ».

XLVI. DAMNATUS iisdem consulibus Tarquitius Priscus repetundarum, Bithynis interrogantibus, magno patrum gaudio, qui accusatum ab eo Statilium Taurum, proconsulem ipsius, meminerant. Census per Gallias a Q. Volusio, & Sextio Africano, Trebellioque Maximo acti sunt, æmulis inter se per nobilitatem Volusio

atque Africano: Trebellium dum uterque dedignatur, ſuprà tulere.

A. U. C. 814. J. C. 61.

XLVII. Eo anno mortem obiit Memmius Regulus, auctoritate, conſtantiâ, famâ, in quantum, præumbrante Imperatoris faſtigio, datur, clarus: adeò ut Nero æger valetudine, & adulantibus circùm, qui « finem imperio adeſſe » dicebant, « ſi quid fato pateretur », reſponderit, « habere ſubſidium rempublicam ». Rogantibus dehinc, in quo potiſſimum? addiderat, « in Memmio Regulo ». Vixit tamen poſt hæc Regulus, quiete defenſus; & quia novâ generis claritudine, neque invidioſis opibus erat. Gymnaſium eo anno dedicatum a Nerone, præbitumque oleum equiti ac ſenatui, Græcâ facilitate.

A. U. C. 815. J. C. 62.

XLVIII. P. Mario, L. Aſinio conſulibus, Antiſtius prætor, quem in tribunatu plebis licenter egiſſe memoravi, probroſa adversùs Principem carmina factitavit, vulgavitque celebri convivio, dum apud Oſtorium Scapulam epulatur. Exin a Coſſutiano Capitone, qui nuper ſenatorium ordinem precibus Tigellini ſoceri ſui receperat, majeſtatis delatus eſt. Tum primùm revocata ea lex; credebaturque haud perinde exitium Antiſtio,

quàm Imperatori gloriam quæri, ut condemnatus a ſenatu, interceſſione tribuniciâ morti eximeretur. Et cùm Oſtorius « nihil audiviſſe » pro teſtimonio dixiſſet, adverſis teſtibus creditum. Cenſuitque Junius Marullus, conſul deſignatus, « adimendam reo præturam, necandumque » more majorum ». Ceteris inde adſentientibus, Pætus Thraſea, multo cum honore Cæſaris, acerrimè increpito Antiſtio, « non, quidquid nocens reus pati » mereretur, id, egregio ſub Principe, » & nullâ neceſſitate obſtricto ſenatu, » ſtatuendum » diſſeruit; « carnificem & » laqueum pridem abolita: & eſſe pœnas » legibus conſtitutas, quibus ſine judicum » ſævitiâ, & temporum infamiâ, ſupplicia » decernerentur. Quin in inſulâ, publicatis » bonis, quò longiùs ſontem vitam traxiſ» ſet, eò privatim miſeriorem, & publicæ » clementiæ maximum exemplum futu» rum ».

A. U. C. 815. J. C. 62.

XLIX. Libertas Thraſeæ ſervitium aliorum rupit: & poſtquam diſceſſionem conſul permiſerat, pedibus in ſententiam ejus iere, paucis exemptis: in quibus adulatione promptiſſimus fuit A. Vitellius, optimum quemque jurgio laceſſens, & reſpondenti reticens, ut pavida ingenia

solent. At consules perficere senatûs decretum non ausi, de consensu scripsere Cæsari. Ille inter pudorem & iram cunctatus, postremò rescripsit, « nullâ injuriâ » provocatum Antistium gravissimas in » Principem contumelias dixisse : earum » ultionem a patribus postulatam. Et pro » magnitudine delicti, pœnam statui par » fuisse : ceterùm se, qui severitatem de» cernentium impediturus fuerit, mode» rationem non prohibere : statuerent ut » vellent : datam etiam absolvendi licen» tiam ». His atque talibus recitatis, & offensione manifestâ, non ideo aut consules mutavere relationem, aut Thrasea decessit sententiâ, ceterive, quæ probaverant, deseruere : pars, ne Principem objecisse invidiæ viderentur ; plures numero tuti ; Thrasea suetâ firmitudine animi, & ne gloria intercideret.

A. U. C. 815. J. C. 62.

L. HAUD dispari crimine Fabricius Vejento conflictatus est, « quòd multa & » probrosa in patres & sacerdotes com» posuisset, iis libris quibus nomen *codi» cillorum* dederat ». Adjiciebat Talius Geminus, accusator, « venditata ab eo » munera Principis, & adipiscendorum » honorum jus » : quæ causa Neroni fuit suscipiendi judicii : convictumque Vejen-

tonem Italiâ depulit, & libros exuri juſſit, conquiſitos lectitatoſque, donec cum periculo parabantur: mox licentia habendi, oblivionem attulit. A. U. C. 815. J. C. 62.

LI. Sed graveſcentibus in dies publicis malis, ſubſidia minuebantur: conceſſitque vitâ Burrus, incertum valetudine, an veneno. Valetudo ex eo conjectabatur, quòd in ſe tumeſcentibus paullatim faucibus & impedito meatu, ſpiritum finiebat. Plures juſſu Neronis, quaſi remedium adhiberetur, inlitum palatum ejus noxio medicamine, adſeverabant: & Burrum, intellecto ſcelere, cùm ad viſendum eum Princeps veniſſet, aſpectum ejus averſatum, ſciſcitanti, « hactenus », reſpondiſſe, « ego me bene habeo ». Civitati grande deſiderium ejus manſit, per memoriam virtutis, & ſucceſſorum alterius ſegnem innocentiam, alterius flagrantiſſima flagitia & adulteria: quippe Cæſar duos prætoriis cohortibus impoſuerat: Fenium Rufum, ex vulgi favore, quia rem frumentariam ſine quæſtu tractabat: Sophonium Tigellinum, veterem impudicitiam atque infamiam in eo ſecutus. Atque illi pro cognitis moribus fuere: validior Tigellinus in animo Principis, & intimis libidinibus adſumptus: proſperâ populi

& militum famâ Rufus, quod apud Neronem adversum experiebatur.

A. U. C. 815. J. C. 62.

LII. MORS Burri infregit Senecæ potentiam, quia nec bonis artibus idem virium erat, altero velut duce amoto, & Nero ad deteriores inclinabat. Hi variis criminationibus Senecam adoriuntur, « tamquam ingentes & privatum supra » modum evectas opes adhuc augeret; » quodque studia civium in se verteret: » hortorum quoque amœnitate & villarum » magnificentiâ quasi Principem supergre- » deretur ». Objiciebant « etiam eloquen- » tiæ laudem uni sibi adsciscere, & carmi- » na crebriùs factitare, postquam Neroni « amor eorum venisset. Nam oblectamentis » Principis palam iniquum, detrectare » vim ejus equos regentis; inludere voces, » quotiens caneret. Quem ad finem nihil » in republicâ clarum fore, quod non ab » illo reperiri credatur. Certè finitam » Neronis pueritiam, & robur juventæ » adesse: exueret magistrum, satis am- » plis doctoribus instructus, majoribus » suis ».

LIII. AT SENECA criminantium non ignarus, prodentibus iis, quibus aliqua honesti cura, & familiaritatem ejus magis aspernante Cæsare, tempus sermoni orat:

& accepto, ita incipit. « Quartusdecimus » annus est, Cæsar, ex quo spei tuæ admotus sum: octavus, ut imperium obtines. Medio temporis tantum honorum atque opum in me cumulasti, ut nihil felicitati meæ desit, nisi moderatio ejus. Utar magnis exemplis, nec meæ fortunæ, sed tuæ. Abavus tuus Augustus, M. Agrippæ Mitylenense secretum; C. Mæcenati Urbe in ipsâ velut peregrinum otium permisit: quorum alter bellorum socius, alter Romæ pluribus laboribus jactatus, ampla quidem, sed pro ingentibus meritis præmia acceperant. Ego quid aliud munificentiæ tuæ adhibere potui, quàm studia, ut sic dixerim, in umbrâ educata: & quibus claritudo venit, quòd juventæ tuæ rudimentis adfuisse videor? grande hujus rei pretium. At tu gratiam immensam, innumeram pecuniam circumdedisti, adeò ut plerumque intra me ipse volvam: Egone equestri & provinciali loco ortus, proceribus civitatis adnumeror? Inter nobiles, & longa decora præferentes, novitas mea enituit? Ubi est animus ille modicis contentus? Tales hortos instruit, & per hæc suburbana incedit, & tantis agrorum spatiis, tam lato fenore exu-

A. U. C. 815. J. C. 62.

A. U. C. 815. J. C. 62.

» berat ? Una defensio occurrit, quòd » muneribus tuis obniti non debui.

LIV. » SED UTERQUE mensuram implevimus, & tu, quantum Princeps tribuere » amico posset, & ego, quantum amicus » a Principe accipere. Cetera invidiam » augent : quæ quidem, ut omnia mor» talia, infra tuam magnitudinem jacent; » sed mihi incumbunt : mihi subvenien» dum est. Quo modo in militiâ, aut viâ, » fessus adminiculum orarem ; ita in hoc » itinere vitæ, senex, & levissimis quoque » curis impar, cùm opes meas ultrà susti» nere non possim, præsidium peto. Jube » eas per procuratores tuos administrari, » in tuam fortunam recipi. Nec me in » paupertatem ipse detrudam ; sed traditis, » quorum fulgore perstringor, quod tem» poris hortorum, aut villarum, curæ » seponitur, in animum revocabo. Supe» rest tibi robur, & tot per annos nixum » fastigii regimen : possumus seniores » amici, quiete respondere. Hoc quoque » in tuam gloriam cedet, eos ad summa » vexisse, qui & modica tolerarent ».

LV. AD QUÆ Nero sic ferme respondit: « Quòd meditatæ orationi tuæ statim oc» curram, id primum tui muneris habeo, » qui me non tantùm prævisa, sed subita

»expedire docuisti. Abavus meus Augustus »Agrippæ & Mæcenati usurpare otium »post labores concessit; sed in eâ ipsâ »ætate, cujus auctoritas tueretur, quid- »quid illud & qualecumque tribuisset: »attamen neutrum datis a se præmiis »exuit. Bello & periculis meruerant. In »his enim juventa Augusti versata est. »Nec mihi tela & manus tuæ defuissent, »in armis agenti. Sed quod præsens con- »ditio poscebat, ratione, consilio, præ- »ceptis pueritiam, dein juventam meam, »fovisti. Et tua quidem erga me munera, »dum vita suppetet, æterna erunt. Quæ »a me habes, horti, & fenus, & villæ, »casibus obnoxia sunt: ac licet multa »videantur, plerique, haud quaquam »artibus tuis pares, plura tenuerunt. Pudet »referre libertinos, qui ditiores spectantur. »Unde etiam rubori mihi est, quòd præ- »cipuus caritate, nondum omnes fortunâ »antecellis.

A. U. C. 815.
J. C. 62.

LVI. »VERUM & tibi valida ætas; »rebusque & fructui rerum sufficiens; & »nos prima imperii spatia ingredimur: »nisi fortè aut te Vitellio ter consuli, aut »me Claudio postponis. Sed quantum »Volusio longa parcimonia quæsivit, tan- »tum in te mea liberalitas explere non

A. U. C. 815. J. C. 62.

» potest. Quin, si quâ in parte lubricum » adolescentiæ nostræ declinat, revocas, » ornatumque robur subsidio impensiùs » regis. Non tua moderatio, si reddideris » pecuniam; nec quies, si reliqueris Prin- » cipem; sed mea avaritia, meæ crudeli- » tatis metus in ore omnium versabitur. » Quòd si maximè continentia tua laude- » tur, non tamen sapienti viro decorum » fuerit, unde amico infamiam paret, » inde gloriam sibi recipere ». His adjicit complexum & oscula, factus naturâ, & consuetudine exercitus, velare odium fallacibus blanditiis. Seneca (qui finis omnium cum dominante sermonum) grates agit: sed instituta prioris potentiæ commutat: prohibet cœtus salutantium: vitat comitantes: rarus per Urbem; quasi valetudine infensâ, aut sapientiæ studiis domi attineretur.

LVII. PERCULSO Senecâ, promptum fuit Rufum Fenium imminuere, Agrippinæ amicitiam in eo criminantibus. Validiorque in dies Tigellinus; & malas artes, quibus solis pollebat, gratiores ratus, si Principem societate scelerum obstringeret, metus ejus rimatur: compertoque Plautum & Sullam maximè timeri, Plautum in Asiam, Sullam in

Galliam Narbonensem nuper amotos : « nobilitatem eorum, & propinquos huic » Orientis, illi Germaniæ exercitus » commemorat. « Non se, ut Burrum, diversas » spes, sed solam incolumitatem Neronis » spectare : cui caveri utcumque ab Urbanis insidiis præsentiâ ; longinquos motus » quonam modo comprimi posse ? Erectas » Gallias ad nomen dictatorium, nec » minùs suspectos Asiæ populos, claritu» dine avi Drusi. Sullam inopem, unde » præcipuam audaciam ; & simulatorem » segnitiæ, dum temeritati locum repe» riret. Plautum magnis opibus, ne fingere » quidem cupidinem otii, sed veterum » Romanorum imitamenta præferre, ad» sumptâ etiam Stoicorum arrogantiâ, » sectâque, quæ turbidos, & negotiorum » appetentes faciat ». Nec ultrà mora. Sulla, sexto die pervectis Massiliam percussoribus, ante metum & rumorem interficitur, cùm epulandi causâ discumberet. Relatum caput ejus inlusit Nero, tamquam præmaturâ canitie deforme.

A. U. C. 815. J. C. 62.

LVIII. Plauto parari necem, non perinde occultum fuit, quia pluribus salus ejus curabatur, & spatium itineris ac maris tempusque interjectum moverat famam : vulgóque fingebant, « petitum ab eo

»Corbulonem», magnis tum exercitibus
A. U. C. præsidentem, si clari atque insontes in-
815. terficerentur, præcipuum ad pericula:
J. C. « quin & Asiam favóre juvenis arma ce-
62. »pisse, nec milites, ad scelus missos, »aut numero validos, aut animo promptos: postquam jussa efficere nequiverint, »ad spes novas transisse». Una hæc more famæ, credentium otio augebantur. Ceterùm libertus Plauti, celeritate ventorum prævenit centurionem, & mandata L. Antistii, soceri, attulit: « effugeret segnem mortem, otium, suffugium, & »magni nominis miserationem: repertu»rum bonos, consociaturum audaces: »nullum interim subsidium aspernandum: »si sexaginta milites (tot enim advenie»bant) propulisset; dum refertur nuntius »Neroni, dum manus alia permeat, »multa secutura, quæ ad usque bellum »evalescerent: denique aut salutem tali »consilio quæri, aut nihil gravius audenti, »quàm ignavo, patiendum esse».

LIX. SED Plautum ea non movêre: sive nullam opem providebat inermis atque exsul; seu tædio ambiguæ spei; an amore conjugis & liberorum, quibus placabiliorem fore Principem rebatur, nullâ sollicitudine turbatum. Sunt, qui « alios

» a ſocero nuntios veniſſe » ferant, « tam- A. U. C.
» quam nihil atrox immineret; doctoreſ- 815.
» que ſapientiæ, Cœranum Græci, Muſo- J. C.
» nium Tuſci generis, conſtantiam oppe- 62.
» riendæ mortis, pro incertâ & trepidâ » vitâ ſuaſiſſe ». Repertus eſt certè, per medium diei, nudus, exercitando corpori. Talem eum centurio trucidavit, coram Pelagone, ſpadone, quem Nero centurioni & manipulo, quaſi ſatellitibus miniſtrum regium, præpoſuerat. Caput interfecti relatum: cujus aſpectu (ipſa Principis verba referam) « Quin », inquit, « Nero, depoſito metu, nuptias Poppææ, » ob ejuſmodi terrores dilatas, maturare » parat, Octaviamque conjugem amoliri, » quamvis modeſtè agat, & nomine patris, » & ſtudiis populi gravem »? Sed ad ſenatum literas miſit, de cæde Sullæ Plautique haud confeſſus; verùm « utriuſque turbi- » dum ingenium eſſe, & ſibi incolumi- » tatem reipublicæ magnâ curâ haberi ». Decretæ eo nomine « ſupplicationes, ut- » que Sulla & Plautus ſenatu moverentur », gravioribus tamen ludibriis, quàm malis.

LX. Igitur accepto patrum conſulto, poſtquam cuncta ſcelerum ſuorum pro egregiis accipi videt, exturbat Octaviam, « ſterilem » dictitans. Exin Poppææ

A. U. C. 815. J. C. 62.

conjungitur. Ea diu pellex, & adulteri Neronis, mox mariti potens, quemdam ex ministris Octaviæ impulit, « servilem » ei amorem » objicere: destinaturque reus cognomento *Eucerus*, natione Alexandrinus, canere tibiis doctus. Actæ ob id de ancillis quæstiones, & vi tormentorum victis quibusdam, ut falsa adnuerent, plures perstitere sanctitatem dominæ tueri. Ex quibus una instanti Tigellino, « castio» ra esse muliebria Octaviæ » respondit, « quàm os ejus ». Movetur tamen primò civilis discidii specie: domumque Burri, & prædia Plauti, infausta dona, accipit. Mox in Campaniam pulsa est, additâ militari custodiâ. Inde crebri questus, nec occulti per vulgum, cui minor sapientia, & ex mediocritate fortunæ, pauciora pericula sunt. His motus Nero, haud quaquam pænitentiâ flagitii, conjugem revocavit Octaviam.

LXI. Exin læti Capitolium scandunt, deosque tandem venerantur. Effigies Poppææ proruunt: Octaviæ imagines gestant humeris, spargunt floribus, foroque ac templis statuunt. Itur etiam in Principis laudes, expetitur venerantibus. Jamque & palatium multitudine & clamoribus complebant, cùm emissi militum globi verberibus

verberibus & intento ferro turbatos disjecere. Mutataque, quæ per seditionem verterant, & Poppææ honos repositus est. Quæ semper odio, tum & metu atrox, ne aut vulgi acrior vis ingrueret, aut Nero inclinatione populi mutaretur, provoluta genibus ejus: « Non eò loci res suas » agi, ut de matrimonio certet (quam» quam id sibi vitâ potius), sed vitam » ipsam in extremum adductam a clientelis » & servitiis Octaviæ, quæ plebis sibi » nomen indiderint, ea in pace ausi, quæ » vix bello evenirent. Arma illa adversùs » Principem sumpta: ducem tantùm de» fuisse, qui, motis rebus, facilè repe» riretur. Omitteret modò Campaniam, » & in Urbem ipsam pergeret, ad cujus » nutum absentis tumultus cierentur. Quod » alioquin suum delictum? quam cujus» quam offensionem? An, quia veram » progeniem penatibus Cæsarum datura » sit, malle populum Romanum tibicinis » Ægyptii subolem Imperatorio fastigio » induci? Denique, si id rebus conducat, » libens, quàm coactus, acciret dominam, » vel consuleret securitati justâ ultione. Et » modicis remediis, primos motus conse» disse: at, si desperent uxorem Neronis » fore Octaviam, illi maritum daturos ».

A. U. C. 815. J. C. 62.

A. U. C. 815. J. C. 62.

LXII. VARIUS sermo, & ad metum atque iram accommodatus, terruit simul audientem, & accendit. Sed parum valebat suspicio in servo, & quæstionibus ancillarum elusa erat. Ergo confessionem alicujus quæri placet, cui rerum quoque novarum crimen adfingeretur. Et visus idoneus maternæ necis patrator, Anicetus, classi apud Misenum, ut memoravi, præfectus, levi post admissum scelus gratiâ, dein graviore odio: quia malorum facinorum ministri quasi exprobrantes aspiciuntur. Igitur accitum eum Cæsar « operæ » prioris » admonet. « Solum incolumitati » Principis adversùs insidiantem matrem » subvenisse: locum haud minoris gratiæ » instare, si conjugem infensam depelle» ret: nec manu aut telo opus. Fateretur » Octaviæ adulterium. Occulta quidem » ad præsens, sed magna ei præmia, & » secessus amœnos » promittit: « vel si » negavisset, necem » intentat. Ille insitâ vecordiâ, & facilitate priorum flagitiorum, plura etiam, quàm jussum erat, fingit, fateturque apud amicos, quos velut consilio adhibuerat Princeps. Tum in Sardiniam pellitur, ubi non inops exsilium toleravit, & fato obiit.

LXIII. AT NERO, « præfectum in

» ſpem ſociandæ claſſis corruptum », & incuſatæ paullo antè « ſterilitatis » oblitus, « abactos partus conſcientiâ libidinum, » eaque ſibi comperta », edicto memorat: inſulâque Pandatariâ Octaviam claudit. Non alia exſul viſentium oculos majore miſericordiâ adfecit. Meminerant adhuc quidam Agrippinæ a Tiberio; recentior Juliæ memoria obverſabatur, a Claudio pulſæ. Sed illis robur ætatis adfuerat. Læta aliqua viderant, & præſentem ſævitiam melioris olim fortunæ recordatione allevabant. Huic primùm nuptiarum dies loco funeris fuit, deductæ in domum, in quâ nihil niſi luctuoſum haberet, erepto per venenum patre, & ſtatim fratre: tum ancilla dominâ validior: & Poppæa non niſi in perniciem uxoris nupta: poſtremò crimen omni exitio gravius.

A. U. C. 815. J. C. 62.

LXIV. AC PUELLA, viceſimo ætatis anno, inter centuriones & milites, præſagio malorum jam vitâ exempta, nondum tamen morte acquieſcebat. Paucis dehinc interjectis diebus, mori jubetur: cùm jam « viduam ſe, & tantùm ſororem » teſtaretur, communeſque « Germanicos », & poſtremò « Agrippinæ » nomen cieret, « quâ incolumi, infelix » quidem matrimonium, ſed ſine exitio

A. U. C. 815. J. C. 62.

»pertuliſſet». Reſtringitur vinculis, venæque ejus per omnes artus exſolvuntur; &, quia preſſus pavore ſanguis tardiùs labebatur, præfervidi balnei vapore enecatur. Additurque atrocior ſævitia, quòd caput amputatum latumque in Urbem Poppæa vidit. Dona ob hæc templis decreta. Quod ad eum finem memoravimus, ut, quicumque caſus temporum illorum, nobis vel aliis auctoribus, noſcent, præſumptum habeant, quotiens fugas & cædes juſſit Princeps, totiens grates deis actas; quæque rerum ſecundarum olim, tum publicæ cladis inſignia fuiſſe. Neque tamen ſilebimus, ſi quod ſenatuſconſultum, adulatione novum, aut patientiâ poſtremum fuit.

LXV. EODEM anno libertorum potiſſimos veneno interfeciſſe creditus eſt, Doryphorum, quaſi adverſatum nuptiis Poppææ; Pallantem, quòd immenſam pecuniam longâ ſenectâ detineret. Romanus ſecretis criminationibus incuſaverat Senecam, ut C. Piſonis ſocium, ſed validiùs a Senecâ eodem crimine perculſus eſt. Unde Piſoni timor, & orta inſidiarum in Neronem magna moles, ſed improſpera.

BREVIARIUM

LIBRI QUINTIDECIMI.

I. *ARMENIAM invadit Vologeses, Parthorum rex, quem Corbulo cautè, fortiter tamen, repressit.* VI. *Cæsennius Pætus adventat, proprius Armeniæ tuendæ dux: imperitiâ & temeritate rem perdit: Corbulo ei, sed serò, succurrit.* XVIII. *Romæ tropæa de Parthis decreta, integro adhuc bello.* XIX. *Senatusconsultum de fictis adoptionibus.* XXIII. *Neroni filia ex Poppæâ nascitur. Ingens, sed fluxa, lætitia. Infans, quartum intra mensem defuncta, honorem divæ obtinet.* XXIV. *Parthorum legati Romam veniunt, super retinendâ Armeniâ: inriti remittuntur; & bel-*

lum Corbuloni permiſſum. Armeniam iterum invadit ; metuque Parthis injecto, ad colloquium ventum eſt. Placuit arma poni, & Tiridatem diadema ſtatuæ Neronis ſubmittere, nec niſi ſponte ejus reſumere. XXXII. *Nationes Alpium maritimarum in jus Latii tranſlatæ.* XXXIII. *Nero Neapoli canit in publico: Romæ luxu & libidine omnia polluit.* XXXV. *Torquatus Silanus mori adigitur.* XXXVIII. *Urbs ardet, fortè incertum, an dolo Principis ; qui, patriæ ruinis uſus, auream domum exſtruit.* XLIV. *Chriſtiani quæſitiſſimis pœnis adfecti, falſo crimine incendii. Addita ſuppliciis ludibria.* XLVII. *Prodigia.* XLVIII. *Conjuratio in Neronem inita & prodita, duce ejus C. Piſone. Multi inluſtrium interempti, quos inter Lucanus & Seneca.* LXXIV. *Decreta dona &*

grates diis. Menſis Aprilis Neronis cognomentum accipit.

Geſta hæc annis paullo amplius tribus.

A.U.C.	J.C.		
DCCCXVI.	63.	Coſſ.	C. MEMMIO Regulo, L. VERGINIO Rufo.
DCCCXVII.	64.	Coſſ.	C. LÆCANIO Baſſo, M. LICINIO Craſſo.
DCCCXVIII.	65.	Coſſ.	A. LICINIO Nervâ Siliano, M. VESTINO Attico.

C. CORNELII *TACITI* ANNALES.

LIBER QUINTUSDECIMUS.

INTEREA rex Parthorum Vologeſes, cognitis Corbulonis rebus, regemque alienigenam Tigranen Armeniæ impoſitum: ſimul, fratre Tiridate pulſo, ſpretum Arſacidarum faſtigium ire ultum volens; magnitudine rurſum Romanâ & continui fœderis reverentiâ, diverſas ad curas trahebatur: cunctator ingenio, & defectione Hyrcanorum, gentis validæ, multiſque ex eo bellis inligatus. Atque illum ambiguum novus inſuper nuntius contumeliæ

A. U. C. 815. J. C. 62.

exſtimulat : quippe egreſſus Armeniâ
A. U. C. Tigranes , Adiabenos , conterminam
815. nationem, latiùs ac diutiùs, quàm per
J. C. latrocinia, vaſtaverat. Idque primores
62. gentium ægre tolerabant : « eò contem-
» ptionis deſcenſum, ut ne duce quidem
» Romano incurſarentur, ſed temeritate
» obſidis, tot per annos inter mancipia
» habiti ». Accendebat dolorem eorum
Monobazus, quem penes Adiabenum
regimen, « quod præſidium, aut unde
» peteret », rogitans. « Jam de Armeniâ
» conceſſum ; & proxima trahi, niſi de-
» fendant Parthi : levius ſervitium apud
» Romanos deditis, quàm captis eſſe ».
Tiridates quoque regni profugus, per
ſilentium, aut modicè querendo, gravior
erat. « Non enim ignaviâ, magna imperia
» contineri : virorum armorumque facien-
» dum certamen. Id in ſummâ fortunâ
» æquius, quod validius. Et ſua retinere,
» privatæ domûs : de alienis certare, re-
» giam laudem eſſe ».

II. IGITUR commotus his Vologeſes
concilium vocat, & proximum ſibi Tiri-
daten conſtituit, atque ita orditur : « Hunc
» ego, eodem mecum patre genitum,
» cùm mihi, per ætatem, ſummo nomine
» conceſſiſſet, in poſſeſſionem Armeniæ

»deduxi, qui tertius potentiæ gradus habetur : nam Medos Pacorus anteceperat : A. U. C.
»videbarque contra vetera fratrum odia 815.
»& certamina, familiæ noſtræ penates J. C.
»rite compoſuiſſe : prohibent Romani, 62.
»& pacem ipſis numquam proſpere laceſſitam, nunc quoque in exitium ſuum abrumpunt. Non ibo inficias : æquitate quàm ſanguine, causâ quàm armis, retinere parta majoribus malueram : ſi cunctatione deliqui, virtute corrigam. Veſtra quidem vis & gloria in integro eſt, additâ modeſtiæ famâ ; quæ neque ſummis mortalium ſpernenda eſt, & a diis æſtimatur ». Simul diademate caput Tiridatis evinxit ; promptam equitum manum, quæ regem ex more ſectatur, Moneſi, nobili viro, tradidit, adjectis Adiabenorum auxiliis : mandavitque « Tigranen Armeniâ exturbari », dum ipſe, poſitis adversùs Hyrcanos diſcordiis, vires intimas, molemque belli ciet, provinciis Romanis minitans.

III. Quæ ubi Corbuloni certis nuntiis audita ſunt, legiones duas cum Verulano Severo, & Vettio Bolano, ſubſidium Tigrani mittit, occulto præcepto, « compoſitiùs cuncta, quàm feſtinantiùs, agerent » : quippe bellum habere, quàm

A. U. C. 815. J. C. 62.

gerere, malebat. Scripſeratque Cæſari; « proprio duce opus eſſe, qui Armeniam » defenderet: Syriam, ingruente Vologeſe, acriore in diſcrimine eſſe ». Atque interim reliquas legiones pro ripâ Euphratis locat: tumultuariam provincialium manum armat: hoſtiles ingreſſus præſidiis intercipit. Et quia egena aquarum regio eſt, caſtella fontibus impoſita: quoſdam rivos congeſtu arenæ abdidit.

IV. EA DUM a Corbulone tuendæ Syriæ parantur, acto raptim agmine Moneſes, ut famam ſuî præiret, non ideo neſcium, aut incautum, Tigranen offendit. Occupaverat Tigranocerta, urbem copiâ defenſorum & magnitudine mœnium validam. Ad hæc Nicephorius, amnis haud ſpernendâ latitudine, partem murorum ambit: & ducta ingens foſſa, quà fluvio diffidebatur. Inerantque milites; & proviſi antè commeatus: quorum ſubvectu pauci avidiùs progreſſi, & repentinis hoſtibus circumventi, irâ magis, quàm metu, ceteros accenderant. Sed Partho ad exſequendas obſidiones nulla cominus audacia: raris ſagittis, neque clauſos exterret, & ſemet fruſtratur. Adiabeni, cùm promovere ſcalas & machinamenta inciperent, facilè

detrusi, mox, erumpentibus nostris, cæduntur. A. U. C. 815. J. C. 62.

V. CORBULO tamen, quamvis secundis rebus suis, moderandum fortunæ ratus, misit ad Vologesen, qui expostularent « vim provinciæ inlatam : socium amicumque regem, cohortes Romanas circumsideri : omitteret potiùs obsidionem, aut se quoque in agro hostili castra positurum ». Casperius centurio, in eam legationem delectus, apud oppidum Nisibin, septem & triginta millibus passuum a Tigranocertâ distantem, adiit regem, & mandata ferociter edidit. Vologesi vetus & penitus infixum erat, arma Romana vitandi : nec præsentia prospere fluebant : inritum obsidium : tutus manu & copiis Tigranes : fugati, qui expugnationem sumpserant : missæ in Armeniam legiones : & aliæ pro Syriâ, paratæ ultrò inrumpere : sibi imbecillum equitem pabuli inopiâ : nam exorta vis locustarum ambederat quidquid herbidum, aut frondosum. Igitur, metu abstruso, mitiora obtendens, « missurum ad Imperatorem Romanum legatos, super petendâ Armeniâ, & firmandâ pace », respondet. Monesen « omittere Tigranocerta » jubet; ipse retro concedit.

A. U. C. 815. J. C. 62.

VI. HÆC plures, ut « formidine regis, » & Corbulonis minis patrata » ac magnifica extollebant. Alii « occultè pepigisse » interpretabantur; « ut omisso utrimque » bello, & abeunte Vologese, Tigranes » quoque Armeniâ abscederet. Cur enim » exercitum Romanum a Tigranocertis » deductum? Cur deserta per otium, quæ » bello defenderant? An melius hibernavisse in extremâ Cappadociâ, raptim » erectis tuguriis, quàm in sede regni » modò retenti? Dilata prorsus arma, ut » Vologeses cum alio, quàm cum Corbu» lone, certaret: Corbulo meritæ tot per » annos gloriæ non ultrà periculum face» ret ». Nam, ut retuli, proprium ducem tuendæ Armeniæ poposcerat, & adventare Cæsennius Pætus audiebatur: jamque aderat, copiis ita divisis, ut quarta & duodecima legiones, additâ quintâ, quæ recèns e Mœsis excita erat, simul Pontica, & Galatarum Cappadocumque auxilia Pæto obedirent: tertia, & sexta, & decima legiones, priorque Syriæ miles apud Corbulonem manerent. Cetera ex rerum usu sociarent, partirenturve. Sed neque Corbulo æmuli patiens; & Pætus, cui satis ad gloriam erat, si proximus haberetur, despiciebat gesta, « nihil cædis aut

»prædæ, uſurpatas nomine tenus urbium »expugnationes» dictitans. «Se tributa »ac leges, &, pro umbrâ regis, Romanum »jus victis impoſiturum». A. U. C. 815. J. C. 62.

VII. Sub idem tempus legati Vologeſis, quos ad Principem miſſos memoravi, revertêre inriti: bellumque propalam ſumptum a Parthis: nec Pætus detrectavit, ſed duabus legionibus, quarum quartam Funiſulanus Vettonianus eo in tempore, duodecimam Calavius Sabinus regebant, Armeniam intrat, triſti omine. Nam in tranſgreſſu Euphratis, quem ponte tranſmittebat, nullâ palam causâ, turbatus equus, qui conſularia inſignia geſtabat, retro evaſit. Hoſtiaque, quæ muniebantur, hibernaculis adſiſtens, ſemifacta opera fugâ perrupit, ſeque vallo extulit: & pila militum arſere, magis inſigni prodigio, quia Parthus hoſtis miſſilibus telis decertat.

VIII. Ceterum Pætus, ſpretis ominibus, necdum ſatis firmatis hibernaculis, nullo rei frumentariæ proviſu, rapit exercitum trans montem Taurum, «recipe»randis», ut ferebat, «Tigranocertis, »vaſtandiſque regionibus, quas Corbulo »integras omiſiſſet». Et capta quædam caſtella, gloriæque & prædæ nonnihil

partum, ſi aut gloriam cum modo, aut prædam cum curâ habuiſſet. Longinquis itineribus percurſando, quæ obtineri nequibant, corrupto qui captus erat commeatu, & inſtante jam hieme, reduxit exercitum; compoſuitque ad Cæſarem literas, quaſi confecto bello, verbis magnificis, rerum vacuas.

A. U. C. 815. J. C. 62.

IX. Interim Corbulo numquam neglectam Euphratis ripam crebrioribus præſidiis inſedit: &, ne ponti injiciendo impedimentum hoſtiles turmæ adferrent, (jam enim ſubjectis campis magnâ ſpecie volitabant) naves magnitudine præſtantes, & connexas trabibus, ac turribus auctas, agit per amnem, catapultiſque & baliſtis proturbat barbaros, in quos ſaxa & haſtæ longiùs permeabant, quàm ut contrario ſagittarum jactu adæquarentur. Dein pons continuatus; colleſque adverſi per ſocias cohortes, pòſt legionum caſtris occupantur, tantâ celeritate & oſtentatione virium, ut Parthi, omiſſo paratu invadendæ Syriæ, ſpem omnem in Armeniam verterent.

X. Ibi Pætus, imminentium neſcius, quintam legionem procul in Ponto habebat. Reliquas promiſcuis militum commeatibus infirmaverat; donec, adventare

Vologesen magno & infenso agmine, auditum. Accitur legio duodecima, &, unde famam aucti exercitûs speraverat, prodita infrequentia: quâ tamen retineri castra, & eludi Parthus tractu belli poterat, si Pæto aut in suis, aut in alienis consiliis constantia fuisset. Verùm ubi a viris militaribus adversùs urgentes casus firmatus erat, rursus, ne alienæ sententiæ indigens videretur, in diversa ac deteriora transibat. Et tunc relictis hibernis, « non » fossam, neque vallum sibi, sed corpora » & arma in hostem data » clamitans, duxit legiones, quasi prœlio certaturus: deinde, amisso centurione & paucis militibus, quos visendis hostium copiis præmiserat, trepidus remeavit. Et quia minùs acriter Vologeses institerat, vanâ rursus fiduciâ, tria millia delecti peditis proximo Tauri jugo imposuit, quò transitum regis arcerent. Alares quoque Pannonios, robur equitatûs, in parte campi locat. Conjunx ac filius castello, cui Arsamosata nomen est, abditi, datâ in præsidium cohorte, ac disperso milite, qui in uno habitus, vagum hostem promptiùs sustentavisset: & ægre compulsum ferunt, ut instantem Corbuloni fateretur: nec a Corbulone properatum, quò, gliscentibus periculis,

A. U. C. 815. J. C. 62.

A. U. C. 815. J. C. 62.

etiam ſubſidii laus augeretur. Expediri tamen itineri ſingula millia ex tribus legionibus, & alarios octingentos, parem numerum e cohortibus juſſit.

XI. At Vologeſes, quamvis « obſeſſa a » Pæto itinera hinc peditatu, inde equite » accepiſſet, nihil mutato conſilio, ſed vi ac minis alares exterruit, legionarios obtrivit, uno tantùm centurione Tarquitio Creſcente turrim, in quâ præſidium agitabat, defendere auſo; factâque ſæpius eruptione, & cæſis, qui barbarorum propiùs ſuggrediebantur, donec ignium jactu circumveniretur: peditum ſi quis integer, longinqua & avia; vulnerati, caſtra repetivere: « virtutem regis, ſævitiam & » copias gentium », cuncta metu extollentes, facili credulitate eorum, qui eadem pavebant. Ne dux quidem obniti adverſis, ſed cuncta militiæ munia deſeruerat, miſſis iterum ad Corbulonem precibus, « veniret properè, ſigna & aquilas, & » nomen reliquum infelicis exercitûs tue» retur: ſe fidem interim, donec vita ſup» peditet, retenturos ».

XII. Ille interritus, & parte copiarum apud Syriam relictâ, ut munimenta Euphrati impoſita retinerentur, quâ proximum & commeatibus non egenum,

regionem Commagenam, exin Cappadociam, inde Armenios petivit. Comitabantur exercitum præter alia ſueta bello, magna vis camelorum onuſta frumenti, ut ſimul hoſtem famemque depelleret. Primùm e perculſis Pactium, primi pili centurionem, obvium habuit, dein pleroſque militum : quos diverſas fugæ cauſas obtendentes, « redire ad ſigna, & clementiam Pæti experiri » monebat : « ſe niſi victoribus immitem eſſe ». Simul ſuas legiones adire, hortari, priorum admonere, novam gloriam oſtendere. « Non vicos aut oppida Armeniorum, ſed caſtra Romana, duaſque in iis legiones pretium laboris peti. Si ſingulis manipularibus præcipua ſervati civis corona imperatoriâ manu tribueretur, quod illud & quantum decus, ubi par eorum numerus adipiſceretur, qui attuliſſent ſalutem, & qui accepiſſent »? His atque talibus in commune alacres, (& erant quos pericula fratrum, aut propinquorum propriis ſtimulis incenderent) continuum diu noctuque iter properabant. A. U. C. 815. J. C. 62.

XIII. EOQUE intentiùs Vologeſes premere obſeſſos, modò vallum legionum, modò caſtellum, quo imbellis ætas defendebatur, adpugnare, propiùs incedens,

A. U. C. 815. J. C. 62.

quàm mos Parthis, si eâ temeritate hostem in prœlium eliceret. At illi vix contuberniis extracti; nec aliud quàm munimenta propugnabant: pars jussu ducis, & alii propriâ ignaviâ, ut Corbulonem opperientes, ac si vis ingrueret, provisis exemplis Caudinæ ac Numantinæ cladis: « Neque » eamdem vim Samnitibus, Italico populo, » aut Pœnis, Romani imperii æmulis. » Validam quoque & laudatam antiqui» tatem, quotiens fortuna contrà daret, » saluti consuluisse ». Quâ desperatione exercitûs dux subactus, primas tamen literas ad Vologesen, non supplices, sed in modum querentis composuit, « quòd » pro Armeniis semper Romanæ ditionis, » aut subjectis regi, quem Imperator de» legisset, hostilia faceret. Pacem ex æquo » utilem. Nec præsentia tantùm spectaret. » Ipsum adversùs duas legiones, totis regni » viribus advenisse: at Romanis orbem » terrarum reliquum, quo bellum juva» rent ».

XIV. AD EA Vologeses, nihil pro causâ, sed « opperiendos sibi fratres, Pacorum » ac Tiridaten », rescripsit: « illum locum » tempusque consilio destinatum, quo de » Armeniâ cernerent: adjecisse deos di» gnum Arsacidarum, simul & de legio-

»nibus Romanis ſtatuerent». Miſſi pòſt a Pæto nuntii, & regis colloquium petitum, qui Vaſacen, præfectum equitatûs, ire juſſit. Tum Pætus, «Lucullos, Pompeios, »& ſi qua Cæſares obtinendæ donandæve »Armeniæ egerant»: Vaſaces, «imaginem »retinendi largiendive penes nos, vim »penes Parthos» memorat. Et multùm invicem diſceptato, Monobazus Adiabenus in diem poſterum teſtis iis, quæ pepigiſſent, adhibetur. Placuitque «liberari »obſidio legiones, & decedere omnem »militem finibus Armeniorum, caſtella»que & commeatus Parthis tradi. Quibus »perpetratis, copia Vologeſi fieret, mit»tendi ad Neronem legatos».

A. U. C. 815. J. C. 62.

XV. INTERIM flumini Arſaniæ (is caſtra præfluebat) pontem impoſuit, ſpecie ſibi illud iter expedientis. Sed Parthi, quaſi documentum victoriæ, juſſerant: namque iis uſui fuit. Noſtri per diverſum iere. Addidit rumor, «ſub jugum miſſas legio»nes», & alia ex rebus infauſtis, quorum ſimulacrum ab Armeniis uſurpatum eſt. Namque & munimenta ingreſſi ſunt, antequam agmen Romanum excederet; & circumſtetere vias, captiva olim mancipia, aut jumenta agnoſcentes, abſtrahenteſque. Raptæ etiam veſtes, retenta arma, pavido

milite, & concedente, ne qua prœlii causa
A. U. C. 815. J. C. 62. exsisteret. Vologeses, armis & corporibus cæsorum aggregatis, quò cladem nostram testaretur, visu fugientium legionum abstinuit. Fama moderationis quærebatur, postquam superbiam expleverat. Flumen Arsaniam elephanto insidens, proximus quisque regem, vi equorum perrupere, quia rumor incesserat, « pontem cessurum » oneri, dolo fabricantium ». Sed qui ingredi ausi sunt, validum & fidum intellexere.

XVI. CETERUM obsessis adeò suppeditavisse rem frumentariam constitit, ut horreis ignem injicerent: contráque prodiderit Corbulo, « Parthos inopes copia» rum, & pabulo attrito, relicturos oppu» gnationem, neque se plus tridui itinere » abfuisse ». Adjecit, « jurejurando Pæti » cautum apud signa, adstantibus iis, quos » testificando rex misisset, neminem Ro» manum Armeniam ingressurum, donec » referrentur literæ Neronis, an paci an» nueret ». Quæ ut augendæ infamiæ composita, sic reliqua non in obscuro habentur: unâ die quadraginta millium spatium emensum esse Pætum, desertis passim sauciis; neque minùs deformem illam fugientium trepidationem, quàm si terga

in acie vertiſſent. Corbulo cum ſuis copiis apud ripam Euphratis obvius, non eam ſpeciem inſignium & armorum prætulit, ut diverſitatem exprobraret. Mæſti manipuli, ac vicem commilitonum miſerantes, ne lacrimis quidem temperare: vix præ fletu uſurpata conſalutatio. Deceſſerat certamen virtutis, & ambitio gloriæ, felicium hominum affectus: ſola miſericordia valebat, & apud minores magis.

A. U. C. 815. J. C. 62.

XVII. DUCUM inter ſe brevis ſermo ſecutus eſt, hoc conquerente « irritum » laborem: potuiſſe bellum fugâ Partho» rum finiri ». Ille « integra utrique cuncta » reſpondit, « converterent aquilas, & » juncti invaderent Armeniam, abſceſſu » Vologeſis infirmatam ». « Non ea Im» peratoris habere mandata », Corbulo: « periculo legionum commotum, e pro» vinciâ egreſſum. Quando in incerto » habeantur Parthorum conatus, Syriam » repetiturum. Sic quoque optimam for» tunam orandam, ut pedes confectus » ſpatiis itinerum, alacrem & facilitate » camporum prævenientem equitem adſe» queretur ». Exin Pætus per Cappadociam hibernavit. At Vologeſis ad Corbulonem miſſi nuntii, « detraheret caſtella trans Eu» phraten, amnemque, ut olim, medium

A. U. C. 815. J. C. 62.

»faceret». Ille, «Armeniam quoque »diversis præsidiis vacuam fieri» expostulabat. Et postremò concessit rex: dirutaque, quæ ultra Euphraten communierat Corbulo; & Armenii sine arbitro relicti sunt.

XVIII. At Romæ tropæa de Parthis, arcusque medio Capitolini montis sistebantur, decreta ab senatu, integro adhuc bello, neque tum omissa, dum aspectui consulitur, spretâ conscientiâ. Quin & dissimulandis rerum externarum curis, Nero frumentum plebis, vetustate corruptum, in Tiberim jecit, quò securitatem annonæ sustentaret: cujus pretio nihil additum est, quamvis ducentas ferme naves portu in ipso, violentia tempestatis, & centum alias, Tiberi subvectas, fortuitus ignis absumpsisset. Tres dein consulares, L. Pisonem, Ducennium Geminum, Pompeium Paullinum vectigalibus publicis præposuit, cum insectatione priorum Principum, «qui gravitate sumptuum »justos reditus anteissent: se annuum »sexcenties sestertium reipublicæ largiri».

XIX. Percrebuerat eâ tempestate pravissimus mos, cùm propinquis comitiis, aut sorte provinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios,

præturasque

præturasque & provincias inter patres sortiti, statim emitterent manu, quos adoptaverant. Magnâ cum invidiâ senatum adeunt, « jus naturæ, labores educandi, adversùs fraudem & artes & brevitatem » adoptionis » enumerant : « Satis pretii » esse orbis, quòd multâ securitate, nullis » oneribus, gratiam, honores, cuncta » prompta & obvia haberent. Sibi pro» missa legum diu exspectata in ludibrium » verti, quando quis sine sollicitudine » parens, sine luctu orbus, longa patrum » vota repentè adæquaret ». Factum ex eo senatusconsultum, « ne simulata adoptio » in ullâ parte muneris publici juvaret, » ac ne usurpandis quidem hereditatibus » prodesset ».

A. U. C. 815. J. C. 62.

XX. Exin Claudius Timarchus, Cretensis, reus agitur, ceteris criminibus, ut solent prævalidi provincialium, & opibus nimiis ad injurias minorum elati : una vox ejus usque ad contumeliam senatûs penetraverat, quòd dictitasset, « in » suâ potestate situm, an proconsulibus, » qui Cretam obtinuissent, grates ageren» tur ». Quam occasionem Pætus Thrasea ad bonum publicum vertens, postquam de reo censuerat, « provinciâ Cretâ » depellendum », hæc addidit : « Usu

A. U. C. 815. J. C. 62.

»probatum eſt, patres conſcripti, leges »egregias, exempla honeſta, apud bonos »ex delictis aliorum gigni. Sic oratorum »licentia, Cinciam rogationem; candi»datorum ambitus, Julias leges; magiſ»tratuum avaritia, Calpurnia ſcita, pe»pererunt. Nam culpa, quàm pœna, tem»pore prior: emendari, quàm peccare, »poſterius eſt. Ergo adversùs novam pro»vincialium ſuperbiam dignum fide conſ»tantiâque Romanâ capiamus conſilium, »quo tutelæ ſociorum nihil derogetur, »nobis opinio decedat, qualis quiſque »habeatur, alibi quàm in civium judicio »eſſe.

XXI. »OLIM quidem non modò præ»tor, aut conſul, ſed privati etiam mit»tebantur, qui provincias viſerent, & »quid de cujuſque obſequio videretur, »referrent: trepidabantque gentes de »exiſtimatione ſingulorum. At nunc co»limus externos, & adulamur; & quo»modo ad nutum alicujus grates, ita »promptiùs accuſatio decernitur. Decer»naturque, & maneat provincialibus, »potentiam ſuam tali modo oſtentandi: »ſed laus falſa & precibus expreſſa, per»inde cohibeantur, quàm malitia, quàm »crudelitas. Plura ſæpe peccantur, dum

» demeremur, quàm dum offendimus.
» Quædam immo virtutes odio ſunt, ſe- A. U. C.
» veritas obſtinata, invictus adversùm gra- 815.
» tiam animus. Inde initia magiſtratuum J. C.
» noſtrorum meliora ferme, & finis incli- 62.
» nat, dum, in modum candidatorum,
» ſuffragia conquirimus: quæ ſi arceantur,
» æqualiùs atque conſtantiùs provinciæ
» regentur: nam ut metu repetundarum
» infracta avaritia eſt, ita, vetitâ gratiarum
» actione, ambitio cohibetur ».

XXII. Magno aſſenſu celebrata ſententia. Non tamen ſenatuſconſultum perfici potuit, abnuentibus conſulibus « eâ » de re relatum ». Mox, auctore Principe, ſanxere, « ne quis ad concilium ſociorum » referret, agendas apud ſenatum proprætoribus proveconſulibus grates, neu quis » eâ legatione fungeretur ». Iiſdem conſulibus, gymnaſium ictu fulminis conflagravit, effigieſque in eo Neronis ad informe æs liquefacta. Et motu terræ, celebre Campaniæ oppidum, Pompeii, magnâ ex parte proruit. Defunctaque virgo Veſtalis Lælia, in cujus locum Cornelia ex familiâ Coſſorum capta eſt.

XXIII. Memmio Regulo & Verginio A. U. C.
Rufo conſulibus, natam ſibi ex Poppæâ 816.
filiam Nero ultra mortale gaudium ac- J. C. 63.

A. U. C. 816. J. C. 63.

cepit, appellavitque *Augustam*, dato & Poppææ eodem cognomento. Locus puerperio colonia Antium fuit, ubi ipse generatus erat. Jam senatus « uterum Poppææ » commendaverat diis, votaque publicè susceperat: quæ multiplicata, exsolutaque. Et additæ « supplicationes, templumque » Fecunditati, & certamen ad exemplar » Actiacæ religionis » decretum: « utque » Fortunarum effigies aureæ in solio Capi» tolini Jovis locarentur: ludicrum Cir» cense, ut Juliæ genti apud Bovillas, » ita Claudiæ Domitiæque apud Antium » ederetur »: quæ fluxa fuere, quartum intra mensem defunctâ infante. Rursusque exortæ adulationes, censentium « hono» rem divæ, & pulvinar, ædemque & » sacerdotem ». Atque ipse ut lætitiæ, ita mæroris immodicus egit. Adnotatum est, omni senatu Antium sub recentem partum effuso, Thraseam prohibitum, immoto animo, prænuntiam imminentis cædis contumeliam excepisse. Secutam dehinc vocem Cæsaris ferunt, quâ « reconcilia» tum se Thraseæ », apud Senecam jactaverit, ac Senecam Cæsari gratulatum. Unde gloria egregiis viris, & pericula gliscebant.

XXIV. INTER quæ, veris principio,

legati Parthorum mandata regis Vologeſis, literaſque in eamdem formam attulere: « Se priora, & totiens jactata » ſuper obtinendâ Armeniâ, nunc omittere, quoniam dii, quamvis potentium » populorum arbitri, poſſeſſionem Parthis, » non ſine ignominiâ Romanâ, tradidiſ» ſent. Nuper clauſum Tigranen; pòſt » Pætum legioneſque, cùm opprimere » poſſet, incolumes dimiſiſſe. Satis appro» batam vim: datum & lenitatis experi» mentum. Nec recuſaturum Tiridaten » accipiendo diademati in Urbem venire, » niſi ſacerdotii religione attineretur. Itu» rum ad ſigna & effigies Principis, ubi, » legionibus coram, regnum auſpicare» tur ». A. U. C. 816. J. C. 63.

XXV. Talibus Vologeſis literis, quia Pætus diverſa, tamquam rebus integris, ſcribebat, interrogatus centurio, qui cum legatis advenerat, « quo in ſtatu Armenia » eſſet »? « omnes inde Romanos exceſ» ſiſſe » reſpondit. Tum intellecto barbarorum inriſu, qui peterent, quod eripuerant, conſuluit inter primores civitatis Nero, « bellum anceps, an pax inhoneſta » placeret ». Nec dubitatum de bello. Et Corbulo, tot per annos militum atque hoſtium gnarus, gerendæ rei præficitur,

A. U. C. 816. J. C. 63.

ne cujus alterius inſcitiâ rurſum peccaretur, quia Pæti piguerat. Igitur inriti remittuntur, cum donis tamen, unde ſpes fieret, non fruſtra eadem oraturum Tiridaten, ſi preces ipſe attuliſſet. Syriæque exſecutio Ceſtio, copiæ militares Corbuloni permiſſæ, & quintadecima legio, ducente Mario Celſo, e Pannoniâ adjecta eſt. Scribitur tetrarchis ac regibus, præfectiſque & procuratoribus, & qui prætorum finitimas provincias regebant, « juſſis Corbulonis obſequi », in tantum ferme modum auctâ poteſtate, quem populus Romanus Cn. Pompeio, bellum Piraticum geſturo, dederat. Regreſſum Pætum, cúm graviora metueret, facetiis inſectari ſatis habuit Cæſar, his ferme verbis: « Ignoſcere ſe ſtatim, ne tam » promptus in pavorem, longiore ſollici- » tudine ægreſceret ».

XXVI. AT Corbulo, quartâ & duodecimâ legionibus, quæ fortiſſimo quoque amiſſo, & ceteris exterritis, parum habiles prœlio videbantur, in Syriam tranſlatis, ſextam inde ac tertiam legiones, integrum militem, & crebris ac proſperis laboribus exercitum, in Armeniam ducit. Addiditque legionem quintam, quæ per Pontum agens, expers cladis fuerat. Simul

quintadecimanos, recèns adductos, & vexilla delectorum ex Illyrico & Ægypto, quódque alarum cohortiumque, & auxilia regum in unum conducta apud Melitenen, quà transmittere Euphraten parabat. Tum lustratum rite exercitum ad concionem vocat, orditurque magnifica « de » auspiciis Imperatoris, rebusque a se » gestis », adversa « in inscitiam Pæti » declinans: multâ auctoritate, quæ viro militari pro facundiâ erat. A. U. C. 816. J. C. 63.

XXVII. Mox iter L. Lucullo quondam penetratum, apertis, quæ vetustas obsepserat, pergit. Et venientes Tiridatis Vologesisque de pace legatos haud aspernatus, adjungit iis centuriones, cum mandatis non immitibus: « nec enim » adhuc eò ventum, ut certamine extremo » opus esset. Multa Romanis secunda, » quædam Parthis evenisse, documento » adversùs superbiam: proinde & Tiri» dati conducere, intactum vastationibus, » regnum dono accipere; & Vologesen » meliùs societate Romanâ, quàm damnis » mutuis genti Parthorum consulturum. » Scire quantum intus discordiarum, » quàmque indomitas & præferoces na» tiones regeret. Contrà Imperatori suo » immotam ubique pacem, & unum id

A. U. C. 816. J. C. 63.

»bellum esse». Simul consilio terrorem adjicere; & Megistanas Armenios, qui primi a nobis defecerant, pellit sedibus, castella eorum exscindit: plana, edita, validos, invalidosque, pari metu complet.

XXVIII. Non infensum, nedum hostili odio, Corbulonis nomen etiam barbaris habebatur, eóque consilium ejus fidum credebant. Ergo Vologeses neque atrox in summam, & quibusdam præfecturis inducias petit. Tiridates locum diemque colloquio poscit. Tempus propinquum, locus, in quo nuper obsessæ cum Pæto legiones erant, cùm a barbaris delectus esset, ob memoriam lætioris sibi rei, non est a Corbulone vitatus, ut dissimilitudo fortunæ gloriam augeret. Neque infamiâ Pæti angebatur, quod eò maximè patuit, quia filio ejus, tribuno, ducere manipulos, atque operire reliquias malæ pugnæ imperavit. Die pactâ, Tiberius Alexander, inlustris eques Romanus, minister bello datus, & Vivianus Annius, gener Corbulonis, nondum senatoriâ ætate, sed pro legato quintæ legioni impositus, in castra Tiridatis venêre, honore ejus, ac ne metueret insidias, tali pignore. Viceni dehinc equites adsumpti. Et viso Corbulone, rex prior equo desiluit: nec

cunctatus Corbulo. Sed pedes uterque dextras miscuere. A. U. C. 816. J. C. 63.

XXIX. Exin Romanus laudat juvenem, « omissis præcipitibus, tuta & salutaria capessentem ». Ille « de nobilitate generis » multum præfatus, cetera temperanter adjungit : « Iturum quippe Romam, laturumque novum Cæsari decus, non adversis Parthorum rebus supplicem Arsaciden ». Tum placuit Tiridaten ponere, apud effigiem Cæsaris, insigne regium, nec nisi manu Neronis resumere : & colloquium osculo finitum. Dein paucis diebus interjectis, magnâ utrimque specie, inde eques compositus per turmas, & insignibus patriis, hinc agmina legionum stetere, fulgentibus aquilis, signisque & simulacris deûm in modum templi. Medio tribunal sedem curulem, & sedes effigiem Neronis, sustinebat. Ad quam progressus Tiridates, cæsis ex more victimis, sublatum capite diadema imagini subjecit : magnis apud cunctos animorum motibus, quos augebat insita adhuc oculis exercituum Romanorum cædes, aut obsidio. « At nunc versos casus : iturum Tiridaten ostentui gentibus, quantò minùs quàm captivum » ?

XXX. Addidit gloriæ Corbulo

A. U. C. 816. J. C. 63.

comitatem, epulasque, & rogitante rege causas, quotiens novum aliquid adverterat: ut, initia vigiliarum per centurionem nuntiari, convivium buccinâ dimitti, & structam ante augurale aram subditâ face accendi: cuncta in majus attollens, admiratione prisci moris adfecit. Postero die « spatium » oravit, « quo tantum itineris » aditurus, fratres antè, matremque vi» seret »: obsidem interea filiam tradit, literasque supplices ad Neronem.

XXXI. ET DIGRESSUS Pacorum apud Medos, Vologesen Ecbatanis reperit, non incuriosum fratris: quippe & propriis nuntiis a Corbulone petierat, « ne quam » imaginem servitii Tiridates perferret; » neu ferrum traderet, aut complexu pro» vincias obtinentium arceretur, foribusve » eorum adsisteret: tantusque ei Romæ, » quantus consulibus, honor esset ». Scilicet externæ superbiæ sueto, non inerat notitia nostrî: apud quos vis imperii valet, inania transmittuntur.

XXXII. EODEM anno Cæsar nationes Alpium maritimarum in jus Latii transtulit. Equitum Romanorum locos sedilibus plebis anteposuit, apud Circum: namque ad eam diem indiscreti inibant, quia lex Roscia nihil, nisi de quatuordecim ordi-

nibus, ſanxit. Spectacula gladiatorum idem annus habuit, pari magnificentiâ ac priora. Sed feminarum inluſtrium ſenatorumque plures per arenam fœdati ſunt.

XXXIII. C. LÆCANIO, M. Licinio conſulibus acriore in dies cupidine adigebatur Nero promiſcuas ſcenas frequentandi: nam adhuc per domum, aut hortos cecinerat Juvenalibus ludis, quos, ut parum celebres, & tantæ voci anguſtos, ſpernebat. Non tamen Romæ incipere auſus, Neapolim, quaſi Græcam urbem, delegit: « Inde initium fore, ut tranſgreſſus in Achaiam, inſigneſque, & antiquitus ſacras, coronas adeptus, majore famâ ſtudia civium eliceret ». Ergo contractum oppidanorum vulgus, & quos e proximis coloniis & municipiis ejus rei fama civerat, quique Cæſarem per honorem, aut varios uſus ſectantur, etiam militum manipuli, theatrum Neapolitanorum complent. A. U. C. 817. J. C. 64.

XXXIV. ILLIC, plerique ut arbitrabantur, triſte, ut ipſe, providum potiùs, & ſecundis numinibus, evênit. Nam egreſſo, qui adfuerat, populo, vacuum & ſine ullius noxâ theatrum collapſum eſt. Ergo, per compoſitos cantus grates diis, atque ipſam recentis casûs fortunam cele-

A. U. C. 817. J. C. 64. brans, petiturusque maris Adriæ trajectus, apud Beneventum interim consedit: ubi gladiatorium munus a Vatinio celebre edebatur. Vatinius inter fœdissima ejus aulæ ostenta fuit, sutrinæ tabernæ alumnus, corpore detorto, facetiis scurrilibus: primò in contumelias adsumptus, deinde optimi cujusque criminatione eò usque valuit, ut gratiâ, pecuniâ, vi nocendi etiam malos præmineret.

XXXV. Ejus munus frequentanti Neroni, ne inter voluptates quidem a sceleribus cessabatur. Iisdem quippe illis diebus Torquatus Silanus mori adigitur, quia, super Juniæ familiæ claritudinem, divum Augustum abavum ferebat. Jussi accusatores objicere, « prodigum largitionibus; neque aliam spem, quàm in novis rebus esse: quin nec ignobiles habere, quos ab epistolis, & libellis, & rationibus appellet, nomina summæ curæ & meditamenta ». Tum intimus quisque libertorum vincti abreptique. Et cùm damnatio instaret, brachiorum venas Torquatus interscidit, secutaque Neronis oratio ex more: « Quamvis sontem & defensioni meritò diffisum, victurum tamen fuisse, si clementiam judicis exspectasset ».

XXXVI. Nec multò pòst omiſsâ in præſens Achaiâ (cauſæ in incerto fuere) Urbem reviſit; provincias Orientis, maximè Ægyptum, ſecretis imaginationibus agitans. Dehinc edicto teſtificatus, « non » longam ſuî abſentiam, & cuncta in republicâ perinde immota ac proſpera fore »; ſuper eâ profectione adiit Capitolium. Illic veneratus deos, cùm Veſtæ quoque templum iniſſet, repentè cunctos per artus tremens, ſeu numine exterrente, ſeu facinorum recordatione numquam timore vacuus, deſeruit inceptum, « cunctas ſibi » curas amore patriæ leviores » dictitans. « Vidiſſe mæſtos civium vultus, audire » ſecretas querimonias, quòd tantum aditurus eſſet iter, cujus ne modicos quidem » egreſſus tolerarent, ſueti adversùm fortuita aſpectu Principis refoveri. Ergo, » ut in privatis neceſſitudinibus proxima » pignora prævalerent, ita populum » Romanum vim plurimam habere; parendumque retinenti ». Hæc atque talia plebi volentia fuere, voluptatum cupidine, &, quæ præcipua cura eſt, rei frumentariæ anguſtias, ſi abeſſet, metuenti. Senatus & primores in incerto erant, procul an coram atrocior haberetur: dehinc, quæ natura magnis

A. U. C. 817. J. C. 64.

timoribus, deterius credebant, quod evenerat.

A. U. C. 817. J. C. 64.

XXXVII. IPSE quò fidem adquireret, nihil usquam perinde lætum sibi; publicis locis struere convivia, totâque Urbe quasi domo uti. Et celeberrimæ luxu famâque epulæ fuere, quas a Tigellino paratas, ut exemplum, referam, ne sæpius eadem prodigentia narranda sit. Igitur in stagno Agrippæ fabricatus est ratem, cui superpositum convivium aliarum tractu navium moveretur: naves auro & ebore distinctæ: remigesque exoleti, per ætates & scientiam libidinum componebantur. Volucres & feras diversis e terris, & animalia maris Oceano abusque petiverat. Crepidinibus stagni lupanaria adstabant, inlustribus feminis completa: & contrà scorta visebantur, nudis corporibus. Jam gestus motusque obsceni; &, postquam tenebræ incedebant, quantum juxtà nemoris, & circumjecta tecta, consonare cantu & luminibus clarescere. Ipse, per licita atque inlicita fœdatus, nihil flagitii reliquerat, quò corruptior ageret; nisi paucos post dies uni ex illo contaminatorum grege, cui nomen *Pythagoræ* fuit, in modum sollemnium conjugiorum denupsisset. Inditum Imperatori flammeum, visi aus-

pices, dos, & genialis torus, & faces nuptiales: cuncta denique ſpectata, quæ etiam in feminâ nox operit. A. U. C. 817. J. C. 64.

XXXVIII. SEQUITUR clades, fortè, an dolo Principis incertum: nam utrumque auctores prodidere: ſed omnibus, quæ huic Urbi per violentiam ignium acciderunt, gravior atque atrocior. Initium in eâ parte Circi ortum, quæ Palatino Cælioque montibus contigua eſt. Ubi per tabernas, quibus id mercimonium inerat, quo flamma alitur, ſimul cœptus ignis, & ſtatim validus, ac vento citus, longitudinem Circi corripuit. Neque enim domus munimentis ſeptæ, vel templa muris cincta, aut quid aliud moræ interjacebat. Impetu pervagatum incendium, plana primùm, deinde in edita adſurgens, & rurſus inferiora populando anteiit remedia velocitate mali, & obnoxiâ Urbe arctis itineribus, hucque & illuc flexis, atque enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit. Ad hoc lamenta paventium feminarum, feſſa ſenum aut rudis pueritiæ ætas, quique ſibi, quique aliis conſulebant, dum trahunt invalidos, aut opperiuntur, pars morans, pars feſtinans, cuncta impediebant: & ſæpe, dum in tergum reſpectant, lateribus aut fronte

A. U. C. 817. J. C. 64.

circumveniebantur: vel, ſi in proxima evaſerant, illis quoque igni correptis, etiam, quæ longinqua crediderant, in eodem caſu reperiebantur. Poſtremò, quid vitarent, quid peterent ambigui, complere vias, ſterni per agros: quidam amiſſis omnibus fortunis diurni quoque victûs, alii caritate ſuorum, quos eripere nequiverant, quamvis patente effugio, interiere. Nec quiſquam defendere audebat, crebris multorum minis reſtinguere prohibentium; & quia alii palam faces jaciebant, atque ſibi eſſe auctorem vociferabantur; ſive ut raptus licentiùs exercerent, ſeu juſſu.

XXXIX. Eo IN tempore Nero, Antii agens, non antè in Urbem regreſſus eſt, quàm domui ejus, quà palatium & Mæcenatis hortos continuaverat, ignis propinquaret. Neque tamen ſiſti potuit, quin & palatium & domus, & cuncta circùm haurirentur. Sed ſolatium populo exturbato & profugo, campum Martis, ac monumenta Agrippæ, hortos quin etiam ſuos, patefecit: & ſubitaria ædificia exſtruxit, quæ multitudinem inopem acciperent. Subvectaque utenſilia ab Oſtiâ, & propinquis municipiis. Pretiumque frumenti minutum, uſque ad ternos nummos,

Quæ, quamquam popularia, in inritum cadebant, quia pervaſerat rumor, « ipſo » tempore flagrantis Urbis, iniſſe eum » domeſticam ſcenam, & ceciniſſe Troja- » num excidium, præſentia mala vetuſtis » cladibus adſimulantem ». A. U. C. 817. J. C. 64.

XL. Sexto demum die, apud imas Eſquilias, finis incendio factus, prorutis per immenſum ædificiis, ut continuæ violentiæ campus, & velut vacuum cælum occurreret. Nec dum poſito metu, redibat, haud levis, & rurſum graſſatus, ignis, patulis magis Urbis locis, eóque ſtrages hominum minor: delubra deûm, & porticus amœnitati dicatæ, latiùs procidêre. Pluſque infamiæ id incendium habuit, quia prædiis Tigellini Æmilianis proruperat. Videbaturque Nero condendæ Urbis novæ, & cognomento ſuo appellandæ gloriam quærere. Quippe in regiones quatuordecim Roma dividitur: quarum quatuor integræ manebant, tres ſolo tenus dejectæ: ſeptem reliquis pauca tectorum veſtigia ſupererant, lacera & ſemiuſta.

XLI. Domuum, & inſularum, & templorum, quæ amiſſa ſunt, numerum inire haud promptum fuerit: ſed vetuſtiſſimâ religione, quod Servius Tullius

A. U. C. 817. J. C. 64.

Lunæ, & Magna ara fanumque, quæ præsenti Herculi Arcas Evander ſacraverat, ædeſque Statoris Jovis vota Romulo, Numæque regia, & delubrum Veſtæ cum penatibus populi Romani, exuſta. Jam opes tot victoriis quæſitæ, & Græcarum artium decora, exin monimenta ingeniorum antiqua & incorrupta. Quamvis in tantâ reſurgentis Urbis pulchritudine, multa ſeniores meminerant, quæ reparari nequibant. Fuere qui adnotarent, XIV. Kal. Sextiles principium incendii hujus ortum, quo & Senones captam urbem inflammaverant. Alii eò uſque curâ progreſſi ſunt, ut totidem annos menſeſque & dies inter utraque incendia numerent.

XLII. CETERUM Nero uſus eſt patriæ ruinis, exſtruxitque domum, in quâ haud perinde gemmæ & aurum miraculo eſſent, ſolita pridem, & luxu vulgata, quàm arua & ſtagna, & in modum ſolitudinum hinc ſilvæ, inde aperta ſpatia, & proſpectus: magiſtris & machinatoribus Severo & Celere, quibus ingenium & audacia erat, etiam quæ natura denegaviſſet, per artem tentare, & viribus Principis inludere. Namque « ab lacu Averno navigabilem foſſam uſque ad oſtia Tiberina depreſſuros » promiſerant, ſqualenti litore,

aut per montes adverſos. Neque enim aliud humidum gignendis aquis occurrit, quàm Pomptinæ paludes: cetera abrupta, aut arentia; ac ſi perrumpi poſſent, intolerandus labor, nec ſatis cauſæ. Nero tamen, ut erat incredibilium cupitor, effodere proxima Averno juga connixus eſt: manentque veſtigia irritæ ſpei. A. U. C. 817. J. C. 64.

XLIII. CETERUM, Urbis quæ domui ſupererant, non, ut poſt Gallica incendia, nullâ diſtinctione, nec paſſim, erecta: ſed dimenſis vicorum ordinibus, & latis viarum ſpatiis, cohibitâque ædificiorum altitudine, ac patefactis areis, additiſque porticibus, quæ frontem inſularum protegerent. « Eas porticus » Nero « ſuâ pe» cuniâ exſtructurum, purgataſque areas » dominis traditurum », pollicitus eſt. Addidit præmia pro cujuſque ordine, & rei familiaris copiis: finivitque tempus, intra quod, effectis domibus, aut inſulis, adipiſcerentur. « Ruderi accipiendo Oſ» tienſes paludes » deſtinabat, « utíque » naves, quæ frumentum Tiberi ſubvec» taſſent, onuſtæ rudere decurrerent. » Ædificiaque ipſa certâ ſuî parte, ſine » trabibus, ſaxo Gabino Albanove ſoli» darentur (quòd is lapis ignibus imper» vius eſt). Jam aqua privatorum licentiâ

A. U. C. 817. J. C. 64.

» intercepta, quò largior, & pluribus » locis in publicum flueret, custodes: & » subsidia reprimendis ignibus, in propatulo quisque haberet; nec communione » parietum, sed propriis quæque muris » ambirentur ». Ea ex utilitate accepta, decorem quoque novæ Urbi attulere. Erant tamen qui crederent, « veterem » illam formam salubritati magis con» duxisse, quoniam angustiæ itinerum, » & altitudo tectorum non perinde solis » vapore perrumperentur ». At nunc patulam latitudinem, & nullâ umbrâ defensam, graviore æstu ardescere.

XLIV. Et hæc quidem humanis consiliis providebantur. Mox petita diis piacula, aditique Sibyllæ libri, ex quibus supplicatum Vulcano & Cereri Proserpinæque, ac propitiata Juno per matronas, primùm in Capitolio, deinde apud proximum mare: unde haustâ aquâ, templum & simulacrum deæ prospersum est; & sellisternia ac pervigilia celebravere feminæ, quibus mariti erant. Sed non ope humanâ, non largitionibus Principis, aut deûm placamentis, decedebat infamia, quin jussum incendium crederetur. Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos, & quæsitissimis pœnis adfecit, quos per

flagitia invisos, vulgus *Christianos* appellabat. Auctor nominis ejus CHRISTUS, Tiberio imperitante, per procuratorem Pontium Pilatum supplicio adfectus erat. Repressaque in præsens exitiabilis superstitio rursus erumpebat, non modò per Judæam, originem ejus mali, sed per Urbem etiam, quò cuncta undique atrocia, aut pudenda, confluunt, celebranturque. Igitur primò correpti qui fatebantur, deinde indicio eorum multitudo ingens, haud perinde in crimine incendii, quàm odio humani generis convicti sunt. Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi, atque ubi defecisset dies, in usum nocturni luminis urerentur. Hortos suos ei spectaculo Nero obtulerat, & Circense ludicrum edebat, habitu aurigæ permixtus plebi, vel curriculo insistens. Unde quamquam adversùs sontes & novissima exempla meritos, miseratio oriebatur, tamquam non utilitate publicâ, sed in sævitiam unius absumerentur.

A. U. C. 817. J. C. 64.

XLV. INTEREA conferendis pecuniis pervastata Italia, provinciæ eversæ, sociique populi, & quæ civitatum liberæ vocantur. Inque eam prædam etiam dii

A. U. C. 817. J. C, 64.

cessere, spoliatis in Urbe templis, egestoque auro, quod triumphis, quod votis, omnis populi Romani ætas prospere, aut in metu, sacraverat. Enimvero per Asiam atque Achaiam non dona tantùm, sed simulacra numinum abripiebantur, missis in eas provincias Acrato ac Secundo Carinate. Ille libertus, cuicumque flagitio promptus: hic Græcâ doctrinâ ore tenus exercitus, animum bonis artibus non induerat. Ferebatur « Seneca, quò invi» diam sacrilegii a semet averteret, lon» ginqui ruris secessum oravisse; & post» quam non concedebatur, fictâ valetu» dine, quasi æger nervis, cubiculum » non egressus ». Tradidere quidam, « venenum ei per libertum ipsius, cui » nomen *Cleonicus*, paratum, jussu Ne» ronis: vitatumque a Senecâ proditione » liberti, seu propriâ formidine, dum » persimplici victu, & agrestibus pomis, » ac, si sitis admoneret, profluente aquâ » vitam tolerat ».

XLVI. PER IDEM tempus gladiatores, apud oppidum Præneste, tentatâ eruptione, præsidio militis, qui custos adesset, coerciti sunt: jam « Spartacum & vetera » mala » rumoribus ferente populo, ut est novarum rerum cupiens pavidusque.

Nec multò pòst clades rei navalis accipitur, non bello (quippe haud aliàs tam immota pax) sed certum ad diem in Campaniam redire classem Nero jusserat, non exceptis maris casibus. Ergo gubernatores, quamvis sæviente pelago a Formiis movêre, & gravi Africo, dum promontorium Miseni superare contendunt, Cumanis litoribus impacti, triremium plerasque, & minora navigia passim amiserunt. A. U. C. 817. J. C. 64.

XLVII. Fine anni vulgantur prodigia imminentium malorum nuntia. Vis fulgurum non aliàs crebrior, & sidus cometes, sanguine inlustri semper Neroni expiatum. Bicipites hominum aliorumve animalium partus abjecti in publicum, aut in sacrificiis, quibus gravidas hostias immolare mos est, reperti. Et in agro Placentino, viam propter, natus vitulus, cui caput in crure esset. Secutaque haruspicum interpretatio: « parari rerum hu»manarum aliud caput: sed non fore »validum, neque occultum; quia non »in utero repressum, at iter juxta editum »sit».

XLVIII. Ineunt deinde consulatum Silius Nerva, & Atticus Vestinus, cœptâ simul, & auctâ, conjuratione, in quam A. U. C. 818. J. C. 65.

certatim nomina dederant, senatores, eques, miles, feminæ etiam, cùm odio Neronis, tum favore in C. Pisonem. Is Calpurnio genere ortus, ac multas insignesque familias paternâ nobilitate complexus, claro apud vulgum rumore erat, per virtutem, aut species virtutibus similes. Namque facundiam tuendis civibus exercebat, largitionem adversùs amicos; & ignotis quoque comi sermone & congressu. Aderant etiam fortuita, corpus procerum, decora facies: sed procul gravitas morum, aut voluptatum parcimonia: lenitati ac magnificentiæ, & aliquando luxui indulgebat. Idque pluribus probabatur, qui, in tantâ vitiorum dulcedine, summum imperium non restrictum, nec perseverum volunt.

A. U. C. 818. J. C. 65.

XLIX. INITIUM conjurationis non a cupidine ipsius fuit: nec tamen facilè memoraverim, quis primus auctor, cujus instinctu concitum sit, quod tam multi sumpserunt. Promptissimos Subrium Flavium, tribunum prætoriæ cohortis, & Sulpicium Asprum, centurionem, exstitisse, constantia exitûs docuit. Et Lucanus Annæus, Plautiusque Lateranus, consul designatus, vivida odia intulere. Lucanum propriæ causæ accendebant, quòd famam

carminum

carminum ejus premebat Nero, prohibueratque ostentare, vanus adsimulatione. A. U. C. 818. J. C. 65. Lateranum, consulem designatum, nulla injuria, sed amor reipublicæ sociavit. At Flavius Scevinus, & Afranius Quintianus, uterque senatorii ordinis, contra famam suî, principium tanti facinoris capessivere. Nam Scevino dissoluta luxu mens, & proinde vita somno languida. Quintianus mollitiâ corporis infamis, & a Nerone probroso carmine diffamatus, contumelias ultum ibat.

L. Ergo, dum « scelera Principis, & » finem adesse imperii, deligendumque » qui fessis rebus succurreret », inter se aut inter amicos jaciunt, aggregavere Tullium Senecionem, Cervarium Proculum, Vulcatium Araricum, Julium Tugurinum, Munatium Gratum, Antonium Natalem, Martium Festum, equites Romanos: ex quibus Senecio, e præcipuâ familiaritate Neronis, speciem amicitiæ etiam tum retinens, eò pluribus periculis conflictabatur. Natalis particeps ad omne secretum Pisoni erat. Ceteris spes ex novis rebus petebatur. Adscitæ sunt, super Subrium & Sulpicium, de quibus retuli, militares manus, Granius Silvanus & Statius Proximus, tribuni cohortium præto-

riarum, Maximus Scaurus & Venetus
A. U. C. Paulus, centuriones. Sed ſummum robur
818. in Fenio Rufo, præfecto, videbatur: quem
J. C. vitâ famâque laudatum, per ſævitiam
65. impudicitiamque Tigellinus in animo Principis anteibat, fatigabatque criminationibus, ac ſæpe in metum adduxerat, quaſi « adulterum Agrippinæ, & deſiderio » ejus ultioni intentum ». Igitur ubi conjuratis, præfectum quoque prætorii in partes deſcendiſſe, crebro ipſius ſermone facta fides; promptiùs jam de tempore ac loco cædis agitabant. Et « cepiſſe impetum » Subrius Flavius ferebatur, « in » ſcenâ canentem Neronem aggrediendi, » aut cùm, ardente domo, per noctem » huc illuc curſaret incuſtoditus ». Hìc occaſio ſolitudinis; ibi ipſa frequentia tanti decoris teſtis, pulcherrimum animum exſtimulaverant: niſi impunitatis cupido retinuiſſet, magnis ſemper conatibus adverſa.

LI. INTERIM cunctantibus prolatantibuſque ſpem ac metum, Epicharis quædam, incertum quonam modo ſciſcitata, (neque illi antè ulla rerum honeſtarum cura fuerat) accendere, & arguere conjuratos: ac poſtremò lentitudinis eorum pertæſa, & in Campaniâ agens primores

classiariorum Misenensium labefacere, & conscientiâ inligare connixa est tali initio. Erat chiliarchus in eâ classe Volusius Proculus, occidendæ matris Neronis inter ministros, non ex magnitudine sceleris provectus, ut rebatur. Is mulieri cognitus, seu recèns ortâ amicitiâ, dum « merita » erga Neronem sua, & quàm in inritum » cecidissent », aperit, adjicitque questus, & « destinationem vindictæ, si facultas » oriretur », spem dedit posse impelli & plures conciliare: « nec leve auxilium in » classe; crebras occasiones », quia Nero multo apud Puteolos & Misenum maris usu lætabatur. Ergo Epicharis plura: & omnia scelera Principis orditur: « Neque » senatui quid manere, sed provisum » quonam modo pœnas eversæ reipublicæ » daret: accingeretur modò navare ope- » ram, & militum acerrimos ducere in » partes, ac digna pretia exspectaret ». Nomina tamen conjuratorum reticuit. Unde Proculi indicium inritum fuit, quamvis ea, quæ audierat, ad Neronem detulisset. Accita quippe Epicharis, & cum indice composita, nullis testibus innixum facilè confutavit. Sed ipsa in custodiâ retenta est, suspectante Nerone, haud falsa esse, etiam quæ vera non probabantur.

A U. C. 818.
J. C. 65.

A. U. C. 818. J. C. 65.

LII. CONJURATIS tamen metu proditionis permotis, placitum maturare cædem apud Baias, in villâ Pisonis: cujus amœnitate captus Cæsar crebrò ventitabat, balneasque & epulas inibat, omissis excubiis, & fortunæ suæ mole. Sed abnuit Piso «invidiam» prætendens, «si sacra »mensæ diique hospitales cæde qualis»cumque Principis cruentarentur. Meliùs »apud Urbem in illâ invisâ & spoliis »civium exstructâ domo, vel in publico »patraturos, quod pro republicâ susce»pissent». Hæc in commune: ceterùm timore occulto, ne L. Silanus, eximiâ nobilitate, disciplinâque C. Cassii, apud quem educatus erat, ad omnem claritudinem sublatus, imperium invaderet, promptè daturis operam, qui a conjuratione integri essent, quique miserarentur Neronem, tamquam per scelus interfectum. Plerique «Vestini quoque consulis »acre ingenium vitavisse Pisonem» crediderunt, «ne ad libertatem moveretur, »vel delecto Imperatore alio, sui muneris »rempublicam faceret». Etenim expers conjurationis erat; quamvis super eo crimine Nero vetus adversùs insontem odium expleverit.

LIII. TANDEM statuêre, Circensium

ludorum die, qui Cereri celebratur, exſequi deſtinata : quia Cæſar, rarus egreſſu, domoque aut hortis clauſus, ad ludicra Circi ventitabat ; promptioreſque aditus erant lætitiâ ſpectaculi. Ordinem inſidiis compoſuerant, « ut Lateranus quaſi ſubſidium rei familiari oraret, deprecabundus, & genibus Principis accidens, proſterneret incautum premeretque, animi validus, & corpore ingens. Tum jacentem & impeditum, tribuni & centuriones, & ceterorum ut quiſque audentiæ habuiſſet, accurrerent, trucidarentque » : « primas ſibi partes » expoſtulante Scevino, qui pugionem, templo Salutis in Etruriâ, ſive, ut alii tradidere, Fortunæ Ferentino in oppido detraxerat, geſtabatque velut magno operi ſacrum. « Interim Piſo apud ædem Cereris opperiretur, unde eum præfectus Fenius & ceteri accitum ferrent in caſtra, comitante Antoniâ, Claudii Cæſaris filiâ, ad eliciendum vulgi favorem » : quod C. Plinius memorat. Nobis quoquo modo traditum non occultare in animo fuit, quamvis abſurdum videretur aut inanem ad ſpem Antoniam nomen & periculum commodaviſſe, aut Piſonem, notum amore uxoris, alii matrimonio ſe obſtrinxiſſe : niſi ſi

A. U. C. 818.
J. C. 65.

cupido dominandi cunctis affectibus flagrantior est.

A. U. C. 818. J. C. 65.

LIV. SED mirum quàm inter diversi generis, ordinis, ætatis, sexûs, dites, pauperes, taciturnitate omnia cohibita sint; donec proditio cœpit a domo Scevini: qui pridie insidiarum, multo sermone cum Antonio Natale, dein regressus domum, testamentum obsignavit: promptum vaginâ pugionem, de quo suprà retuli, « vetustate obtusum » increpans, « asperari saxo, & in mucronem ardescere » jussit. Eamque curam liberto Milicho mandavit. Simul adfluentius solito convivium initum: servorum carissimi libertate, & alii pecuniâ donati: atque ipse mæstus, & magnæ cogitationis manifestus erat, quamvis lætitiam vagis sermonibus simularet. Postremò « vulneribus ligamenta, quibusque sistitur sanguis, parare » eumdem Milichum monet; sive gnarum conjurationis, & illuc usque fidum, seu nescium, & tunc primùm arreptis suspicionibus, ut plerique tradidere, de consequentibus. Nam cùm secum servilis animus præmia perfidiæ reputavit, simulque immensa pecunia & potentia obversabantur, cessit fas, & salus patroni, & acceptæ libertatis memoria.

Etenim uxoris quoque consilium adsumpserat, muliebre ac deterius: quippe ultro metum intentabat, « multosque adstitisse » libertos ac servos, qui eadem viderint: » nihil profuturum unius silentium: at » præmia penes unum fore, qui indicio » prævenisset ».

A. U. C. 818. J. C. 65.

LV. IGITUR, cœptâ luce, Milichus in hortos Servilianos pergit; & cùm foribus arceretur, « magna, & atrocia adferre » dictitans, deductusque ab janitoribus ad libertum Neronis, Epaphroditum, mox ab eo ad Neronem, urgens periculum, graves conjurationes, & cetera quæ audierat, conjectaveratque, docet. Telum quoque in necem ejus paratum ostendit, accirique reum jussit. Is raptus per milites, & defensionem orsus, « Ferrum, » cujus argueretur, olim religione patriâ » cultum, & in cubiculo habitum, ac » fraude liberti subreptum » respondit. « Tabulas testamenti sæpius a se, & in» custoditâ dierum observatione, signatas. » Pecunias & libertates servis & antè dono » datas: sed ideo tunc largiùs, quia tenui » jam re familiari, & instantibus credi» toribus, testamento diffideret. Enim» vero liberales semper epulas struxisse, » & vitam amœnam, & duris judicibus

A. U. C. 818. J. C. 65.

»parum probatam. Fomenta vulneribus »nulla jussu suo; sed quia cetera palam »vana objecisset, adjungere crimen, »cujus se pariter indicem & testem face»ret». Adjicit dictis constantiam: incusat ultro «intestabilem, & consceleratum», tantâ vocis ac vultûs securitate, ut labaret indicium, nisi Milichum uxor admonuisset, «Antonium Natalem multa cum »Scevino, ac secreta collocutum, & esse »utrosque C. Pisonis intimos».

LVI. Ergo accitur Natalis: & diversi interrogantur, «quisnam is sermo, quâ »de re fuisset»? cùm exorta suspicio, quia non congruentia responderant: inditaque vincla. Et tormentorum aspectum ac minas non tulere. Prior tamen Natalis, totius conjurationis magis gnarus, simul arguendi peritior, de Pisone primùm fatetur. Deinde adjicit Annæum Senecam, sive internuntius inter eum Pisonemque fuit, sive ut Neronis gratiam pararet, qui infensus Senecæ, omnes ad eum opprimendum artes conquirebat. Tùm, cognito Natalis indicio, Scevinus quoque pari imbecillitate, an cuncta jam patefacta credens, nec ullum silentii emolumentum, edidit ceteros: ex quibus Lucanus, Quintianusque, & Senecio diu abnuêre,

Pòſt, promiſsâ impunitate corrupti, quò tarditatem excuſarent, Lucanus Aciliam matrem ſuam, Quintianus Glicium Gallum, Senecio Annium Pollionem, amicorum præcipuos, nominavere. A. U. C. 818. J. C. 65.

LVII. Atque interim Nero, recordatus Voluſii Proculi indicio Epicharin attineri, ratuſque muliebre corpus impar dolori, « tormentis dilacerari » jubet. At illam non verbera, non ignes, non ira eò acriùs torquentium, ne a feminâ ſpernerentur, pervicere, quin objecta denegaret. Sic primus quæſtionis dies contemptus. Poſtero cùm ad eoſdem cruciatus retraheretur geſtamine ſellæ (nam diſſolutis membris inſiſtere nequibat) vinclo faſciæ, quam pectori detraxerat, in modum laquei ad arcum ſellæ reſtricto, indidit cervicem, & corporis pondere conniſa, tenuem jam ſpiritum expreſſit: clariore exemplo libertina mulier, in tantâ neceſſitate, alienos, ac propè ignotos protegendo, cùm ingenui, & viri, & equites Romani, ſenatoreſque, intacti tormentis, cariſſima ſuorum quiſque pignorum proderent. Non enim omittebant Lucanus quoque, & Senecio, & Quintianus paſſim conſcios edere, magis magiſque pavido Nerone, quamquam

multiplicatis excubiis ſemet ſepſiſſet.

A. U. C. 818. J. C. 65. LVIII. QUIN & Urbem, per manipulos occupatis mœnibus, inſeſſo etiam mari & amne, velut in cuſtodiam dedit. Volitabantque per fora, per domos, rura quoque & proxima municipiorum, pedites equiteſque, permixti Germanis, quibus fidebat Princeps, quaſi externis. Continua hinc & juncta agmina trahi, ac foribus hortorum adjacere. Atque ubi dicendam ad cauſam introiſſent, « lætatum erga conjuratos, ſi fortuitus ſermo, » & ſubiti occurſus, ſi convivium, ſi ſpectaculum ſimul iniſſent » pro crimine accipi: cùm ſuper Neronis ac Tigellini ſævas percunctationes, Fenius quoque Rufus violenter urgeret, nondum ab indicibus nominatus, ſed quò fidem inſcitiæ pararet, atrox adversùs ſocios. Idem Subrio Flavio adſiſtenti, innuentique an inter ipſam cognitionem diſtringeret gladium, cædemque patraret, renuit, infregitque impetum jam manum ad capulum referentis.

LIX. FUERE, qui, proditâ conjuratione, dum auditur Milichus, dum dubitat Scevinus, hortarentur Piſonem, « pergere in caſtra, aut roſtra eſcendere, » ſtudiaque militum & populi tentare: ſi

» conatibus ejus conſcii aggregarentur, » ſecuturos etiam integros; magnamque » motæ rei famam, quæ plurimùm in » novis conſiliis valeret. Nihil adversùm » hoc Neroni proviſum: etiam fortes viros » ſubitis terreri; nedum ille ſcenicus, » Tigellino ſcilicet cum pellicibus ſuis co- » mitante, arma contrà cieret. Multa » experiendo confieri, quæ ſegnibus ardua » videantur. Fruſtra ſilentium & fidem in » tot conſciorum animis & corporibus » ſperari. Cruciatu, aut præmio, cuncta » pervia eſſe. Venturos, qui ipſum quo- » que vincirent, poſtremò indignâ nece » adficerent. Quantò laudabiliùs peritu- » rum, dum amplectitur rempublicam, » dum auxilia libertati invocat? Miles » potiùs deeſſet, & plebes deſereret, dum » ipſe majoribus, dum poſteris, ſi vita » præriperetur, mortem approbaret »? Immotus his, & paullulum in publico verſatus, pòſt domi ſecretus, animum adversùm ſuprema firmabat, donec manus militum adveniret, quos Nero tirones, aut ſtipendiis recentes, delegerat. Nam vetus miles timebatur, tamquam favore imbutus. Obiit, abruptis brachiorum venis. Teſtamentum fœdis adversùs Neronem adulationibus, amori uxoris dedit,

A. U. C. 818. J. C. 65.

M vj

A. U. C. 818. J. C. 65.

quam degenerem, & solâ corporis formâ commendatam, amici matrimonio abstulerat. Nomen mulieris, Arria Galla; priori marito, Domitius Silius: hic patientiâ, illa impudicitiâ, Pisonis infamiam propagavere.

LX. PROXIMAM necem Plautii Laterani, consulis designati, Nero adjungit, adeò properè, ut non complecti liberos, non illud breve mortis arbitrium permitteret. Raptus in locum servilibus pœnis sepositum, manu Statii, tribuni, trucidatur, plenus constantis silentii, nec tribuno objiciens eamdem conscientiam. Sequitur cædes Annæi Senecæ, lætissima Principi, non quia conjurationis manifestum compererat, sed ut ferro grassaretur, quando venenum non processerat. Solus quippe Natalis, & hactenus prompsit: « missum se ad ægrotum Senecam, » utì viseret, conquerereturque, cur Piso» nem aditu arceret? melius fore, si ami» citiam familiari congressu exercuissent ». Et respondisse Senecam: « sermones mu» tuos, & crebra colloquia neutri condu» cere: ceterùm salutem suam incolumi» tate Pisonis inniti ». Hæc ferre Granius Silvanus, tribunus prætoriæ cohortis, &, « an dicta Natalis, suaque responsa

» nosceret », percunctari Senecam jubetur. Is, fortè, an prudens, ad eum diem èx Campaniâ remeaverat, quartumque apud lapidem, suburbano rure, substiterat. Illò, propinquâ vesperâ, tribunus venit, & villam globis militum sepsit. Tum ipsi, cum Pompeiâ Paullinâ uxore & amicis duobus epulanti, mandata Imperatoris edidit. A. U. C. 818. J. C. 65.

LXI. SENECA, « missum ad se Natalem, » conquestumque nomine Pisonis, quòd a » visendo eo prohiberetur, seque rationem » valetudinis & amorem quietis excusa- » visse », respondit. « Cur salutem privati » hominis incolumitati suæ anteferret, » causam non habuisse : nec sibi promptum » in adulationes ingenium. Idque nulli » magis gnarum, quàm Neroni, qui sæ- » pius libertatem Senecæ, quàm servitium » expertus esset ». Ubi hæc a tribuno relata sunt, Poppæâ & Tigellino coram, quod erat sævienti Principi intimum consiliorum, interrogat, « an Seneca voluntariam » mortem pararet »? Tum tribunus, « nulla » pavoris signa, nihil triste in verbis ejus, » aut vultu, deprehensum » confirmavit. Ergo, « regredi, & indicere mortem » jubetur. Tradit Fabius Rusticus, « non » eo, quo venerat, itinere reditum, sed

A. U. C. 818. J. C. 65.

»flexisse ad Fenium præfectum, & expo»sitis Cæsaris jussis, an obtemperaret», interrogavisse: monitumque ab eo, «ut »exsequeretur»; fatali omnium ignaviâ. Nam & Silvanus inter conjuratos erat, augebatque scelera, in quorum ultionem consenserat. Voci tamen & aspectui pepercit: intromisitque ad Senecam unum ex centurionibus, qui «necessitatem ulti»mam» denuntiaret.

LXII. ILLE interritus poscit «testamenti »tabulas»: ac denegante centurione, conversus ad amicos, «quando meritis »eorum referre gratiam prohibetur, quod »unum jam, & tamen pulcherrimum »habeat, imaginem vitæ suæ relinquere »testatur: cujus si memores essent bona»rum artium, famam tam constantis ami»citiæ laturos». Simul lacrimas eorum, modò sermone, modò intentior in modum coercentis, ad firmitudinem revocat, rogitans: «Ubi præcepta sapientiæ? ubi »tot per annos meditata ratio adversùm »imminentia? Cui enim ignaram fuisse »sævitiam Neronis? Neque aliud superesse »post matrem, fratremque interfectos, »quàm ut educatoris præceptorisque ne»cem adjiceret».

LXIII. UBI hæc atque talia in com-

mune disseruit, complectitur uxorem; & paullulum adversùs præsentem formidinem molitus, rogat oratque, « temperaret dolorem, ne æternum susciperet; » sed in contemplatione vitæ per virtutem » actæ, desiderium mariti solatiis honestis » toleraret ». Illa contrà, sibi quoque destinatam mortem adseverat, manumque percussoris exposcit. Tum Seneca, gloriæ ejus non adversus, simul amore, ne sibi unicè dilectam ad injurias relinqueret, « Vitæ », inquit, « delinimenta » monstraveram tibi, tu mortis decus ma» vis: non invidebo exemplo. Sit hujus » tam fortis exitûs constantia penes utros» que par, claritudinis plus in tuo fine ». Post quæ, eodem ictu brachia ferro exsolvunt. Seneca, quoniam senile corpus, & parco victu tenuatum, lenta effugia sanguini præbebat, crurum quoque & poplitum venas abrumpit. Sævisque cruciatibus defessus, ne dolore suo animum uxoris infringeret, atque ipse visendo ejus tormenta, ad impatientiam delaberetur, suadet « in aliud cubiculum absce» dere ». Et novissimo quoque momento suppeditante eloquentiâ, advocatis scriptoribus, pleraque tradidit, quæ, in vulgus edita ejus verbis, invertere supersedeo.

A. U. C. 818.
J. C. 65.

A. U. C. 818. J. C. 65.

LXIV. AT NERO, nullo in Paullinam proprio odio, ac ne gliſceret invidia crudelitatis, «inhiberi mortem» imperat. Hortantibus militibus, ſervi libertique obligant brachia, premunt ſanguinem, incertum an ignaræ. Nam, ut eſt vulgus ad deteriora promptum, non defuere, qui crederent, «donec implacabilem »Neronem timuerit, famam ſociatæ cum »marito mortis petiviſſe: deinde, oblatâ »mitiore ſpe, blandimentis vitæ evictam»: cui addidit paucos poſtea annos, laudabili in maritum memoriâ, & ore ac membris in eum pallorem albentibus, ut oſtentui eſſet, multum vitalis ſpiritûs egeſtum. Seneca interim, durante tractu, & lentitudine mortis, Statium Annæum, diu ſibi amicitiæ fide & arte medicinæ probatum, orat proviſum pridem venenum, quo damnati publico Athenienſium judicio extinguerentur, promeret: allatumque hauſit fruſtra, frigidus jam artus & cluſo corpore adversùm vim veneni. Poſtremò ſtagnum calidæ aquæ introiit, reſpergens proximos ſervorum, additâ voce, «Libare ſe liquorem illum IOVI »LIBERATORI». Exin balneo inlatus, & vapore ejus exanimatus, ſine ullo funeris ſollemni crematur. Ita codicillis præſcrip-

ſerat, cùm etiam tum prædives & præpotens, ſupremis ſuis conſuleret. A. U. C. 818. J. C. 65.

LXV. FAMA fuit, Subrium Flavium cum centurionibus occulto conſilio, neque tamen ignorante Senecâ, deſtinaviſſe, « ut poſt occiſum operâ Piſonis Neronem, » Piſo quoque interficeretur, traderetur» que imperium Senecæ, quaſi, inſonti » claritudine virtutum, ad ſummum faſ» tigium delecto ». Quin & verba Flavii vulgabantur, « Non referre dedecori, ſi » citharœdus demoveretur, & tragœdus » ſuccederet »: quia, ut Nero citharâ, ita Piſo tragico ornatu canebat.

LXVI. CETERUM militaris quoque conſpiratio non ultrà fefellit, accenſis indicibus ad prodendum Fenium Rufum, quem eumdem conſcium, & inquiſitorem, non tolerabant. Ergo inſtanti, minitantique renidens Scevinus, « neminem » ait « plura ſcire quàm ipſum ». Hortaturque ultro, « redderet tam bono Principi vi» cem ». Non vox adversùm ea Fenio, non ſilentium; ſed verba ſua præpediens, & pavoris manifeſtus, ceteriſque, ac maximè Cervario Proculo, equite, ad convincendum eum conniſis, juſſu Imperatoris a Caſſio milite, qui ob inſigne corporis robur adſtabat, corripitur, vinciturque.

A. U. C. 818. J. C. 65.

LXVII. Mox eorumdem indicio Subrius Flavius, tribunus, pervertitur, primò « dissimilitudinem morum » ad defensionem trahens, « neque se armatum » cum inermibus & effeminatis tantum » facinus consociaturum ». Dein postquam urgebatur, confessionis gloriam amplexus, interrogatusque a Nerone, quibus causis ad oblivionem sacramenti processisset: « Oderam te » inquit, « nec quisquam » tibi fidelior militum fuit, dum amari » meruisti : odisse cœpi, postquam parri- » cida matris & uxoris, & auriga, & » histrio, & incendiarius exstitisti ». Ipsa retuli verba, quia non ut Senecæ, vulgata erant : nec minùs nosci decebat militaris viri sensus incomptos & validos. Nihil in illâ conjuratione gravius auribus Neronis accidisse constitit, qui ut faciendis sceleribus promptus, ita audiendi, quæ faceret, insolens erat. Pœna Flavii Vejano Nigro, tribuno, mandatur. Is proximo in agro scrobem effodi jussit, quam Flavius ut humilem & angustam increpans, circumstantibus militibus, « Ne hoc qui- » dem », inquit, « ex disciplinâ »: admonitusque fortiter protendere cervicem: « Utinam », ait, « tu tam fortiter ferias ». Et ille multùm tremens, cùm vix duobus

ictibus, caput amputavisset, sævitiam apud Neronem jactavit, « sesquiplagâ interfectum a se » dicendo. A. U. C. 818. J. C. 65.

LXVIII. PROXIMUM constantiæ exemplum Sulpicius Asper, centurio, præbuit: percunctanti Neroni, « cur in cædem suam » conspiravisset » ? breviter respondens: « Non aliter tot flagitiis ejus subveniri » potuisse ».. Tum jussam pœnam subiit. Nec ceteri centuriones in perpetiendis suppliciis degeneravere. At non Fenio Rufo par animus, sed lamentationes suas etiam in testamentum contulit. Opperiebatur Nero, ut Vestinus quoque consul in crimen traheretur, violentum & infensum ratus: sed ex conjuratis consilia cum Vestino non miscuerant, quidam, vetustis in eum simultatibus, plures, quia præcipitem & insociabilem credebant. Ceterùm Neronis odium adversùs Vestinum ex intimâ sodalitate cœperat, dum hic ignaviam Principis penitus cognitam despicit, ille ferociam amici metuit, sæpe asperis facetiis inlusus; quæ ubi multùm ex vero traxere, acrem suî memoriam relinquunt. Accesserat repens causa, quòd Vestinus Statiliam Messalinam matrimonio sibi junxerat, haud nescius inter adulteros ejus & Cæsarem esse.

A. U. C. 818. J. C. 65.

LXIX. Igitur non crimine, non accusatore exsistente, quia speciem judicis induere non poterat, ad vim dominationis conversus, Gerelanum, tribunum, cum cohorte militum immittit: jubetque « prævenire conatus consulis, occupare velut » arcem ejus, opprimere delectam juven» tutem », quia Vestinus imminentes foro ædes, decoraque servitia, & pari ætate habebat. Cuncta eo die munia consulis impleverat, conviviumque celebrabat, nihil metuens, an dissimulando metu, cùm ingressi milites « vocari eum a tri» buno » dixere. Ille, nihil demoratus, exsurgit: & omnia simul properantur; clauditur cubiculo; præsto est medicus; abscinduntur venæ; vigens adhuc balneo infertur; calidâ aquâ mersatur, nullâ editâ voce, quâ semet miseraretur. Circumdati interim custodiâ, qui simul discubuerant, nec, nisi provectâ nocte, omissi sunt, postquam pavorem eorum, ex mensâ exitium opperientium, & imaginatus, & irridens Nero, « satis sup» plicii luisse », ait « pro epulis consula» ribus ».

LXX. Exin M. Annæi Lucani cædem imperat. Is, profluente sanguine, ubi frigescere pedes manusque, & paullatim

ab extremis cedere ſpiritum, fervido adhuc & compote mentis pectore, intelligit, recordatus carmen a ſe compoſitum, quo vulneratum militem per ejuſmodi mortis imaginem obiiſſe tradiderat, verſus ipſos retulit; eaque illi ſuprema vox fuit. Senecio poſthac & Quintianus, & Scevinus, non ex priore vitæ mollitiâ, mox reliqui conjuratorum periere, nullo facto dictove memorando.

A. U. C. 818. J. C. 65.

LXXI. Sed compleri interim Urbs funeribus, Capitolium victimis: alius filio, fratre alius, aut propinquo, aut amico interfectis, agere grates deis, ornare lauru domum, genua ipſius advolvi, & dextram oſculis fatigare. Atque ille gaudium id credens, Antonii Natalis & Cervarii Proculi feſtinata indicia impunitate remuneratur: Milichus, præmiis ditatus, *Conſervatoris* ſibi nomen, Græco ejus rei vocabulo, adſumpſit. E tribunis Granius Silvanus, quamvis abſolutus, ſuâ manu cecidit: Statius Proximus veniam, quam ab Imperatore acceperat, vanitate exitûs corrupit. Exuti dehinc tribunatu Pompeius, Cornelius Martialis, Flavius Nepos, Statius Domitius; « quaſi » Principem non quidem odiſſent, ſed » tamen exiſtimarentur ». Novio Priſco

A. U. C. 818. J. C. 65.

per amicitiam Senecæ, & Glitio Gallo; atque Annio Pollioni, infamatis magis, quàm convictis, data exsilia. Priscum Antonia Flaccilla conjunx comitata est: Gallum Egnatia Maximilla, magnis primùm & integris opibus, pòst ademptis: quæ utraque gloriam ejus auxere. Pellitur & Rufius Crispinus occasione conjurationis, sed Neroni invisus, quòd Poppæam quondam matrimonio tenuerat. Verginium & Rufum claritudo nominis expulit. Nam Verginius studia juvenum eloquentiâ, Musonius præceptis sapientiæ fovebat. Cluvidieno Quieto, Julio Agrippæ, Blitio Catulino, Petronio Prisco, Julio Altino, velut in agmen & numerum, Ægæi maris insulæ permittuntur. At Cadicia, uxor Scevini, & Cæsonius Maximus Italiâ prohibentur, reos fuisse se, tantùm pœnâ experti. Acilia, mater Annæi Lucani, sine absolutione, sine supplicio, dissimulata.

LXXII. QUIBUS perpetratis Nero, & concione militum habitâ, bina nummûm millia viritim manipularibus divisit; addiditque sine pretio frumentum, quo antè ex modo annonæ utebantur. Tum, quasi gesta bello expositurus, vocat senatum, & triumphale decus Petronio

Turpiliano, consulari, Cocceio Nervæ, prætori designato, Tigellino, præfecto prætorii, tribuit; Tigellinum & Nervam ita extollens, ut, super triumphales in foro imagines, apud palatium quoque effigies eorum sisteret: consularia insignia Nymphidio, de quo, quia nunc primùm oblatus est, pauca repetam: nam & ipse pars Romanarum cladium erit. Igitur matre libertinâ ortus, quæ corpus decorum inter servos libertosque Principum vulgaverat, ex C. Cæsare se genitum ferebat, quoniam, forte quâdam habitu procerus, & torvo vultu erat: sive C. Cæsar scortorum quoque cupiens, etiam matri ejus inlusit.

A. U. C. 818. J. C. 65.

LXXIII. SED Nero, vocato senatu, oratione inter patres habitâ, edictum apud populum, & collata in libros indicia, confessionesque damnatorum adjunxit. Etenim crebro vulgi rumore lacerabatur, « tamquam viros insontes, ob invidiam, » aut metum, exstinxisset ». Ceterùm cœptam, adultamque, & revictam, conjurationem neque tunc dubitavere, quibus verum noscendi cura erat, & fatentur, qui post interitum Neronis in Urbem regressi sunt. At in senatu cunctis, ut cuique plurimum mæroris, in adulationem

A. U. C. 818. J. C. 65.

demissis, Junium Gallionem, Senecæ fratris morte pavidum, & pro suâ incolumitate supplicem, increpuit Salienus Clemens, « hostem & parricidam » vocans: donec consensu patrum deterritus est, « ne publicis malis abuti ad occasio» nem privati odii videretur, neu com» posita, & obliterata, mansuetudine » Principis, novam ad sævitiam retra» heret ».

LXXIV. TUM decreta « dona, & » grates deis »; propriusque honos Soli, cui est vetus ædes apud Circum, in quo facinus parabatur, qui occulta conjurationis, numine retexisset: utque Circensium Cerealium ludicrum pluribus equorum cursibus celebraretur: mensis quoque Aprilis *Neronis* cognomentum acciperet: templum Saluti exstrueretur, eò loci, ex quo Scevinus ferrum promplerat. Ipse eum pugionem apud Capitolium sacravit, inscripsitque IOVI VINDICI. In præsens haud animadversum; post arma Julii Vindicis ad auspicium & præsagium futuræ ultionis trahebatur. Reperio in commentariis senatûs, Cerialem Anicium, consulem designatum, pro sententiâ dixisse, « ut templum divo Neroni quàm matur» rimè publicâ pecuniâ poneretur ». Quod quidem

quidem ille decernebat tamquam mor-
tale fastigium egresso, & venerationem A. U. C.
deûm merito: quod ad omina solùm sui 818.
exitûs verteretur. Nam deûm honor Prin- J. C.
cipi non antè habetur, quàm agere inter 65.
homines desierit.

BREVIARIUM

LIBRI SEXTIDECIMI.

I. *N* ERONI *inludit ſortuna per Ceſellium Baſſum, qui theſauros in Africâ ſe reperiſſe temere jactitat.* III. *Gliſcit luxuria ſpe inani.* IV. *Luſtrale certamen in quo cantat Nero, magnâ auditorum moleſtiâ, & Veſpaſiani periculo.* VI. *Poppæa mortem obit: corpus ejus differtum odoribus conditur: ductæ tamen publicæ exſequiæ.* VII. *C. Caſſius, L. Silanus in exſilium pulſi. Lepida Principis judicio permiſſa.* X. *L. Vetus, Sextia & Pollutia necem ſubiere.* XII. *Mutata menſium nomina.* XIII. *Tempeſtates & morbi.* XIV. *Anteius & Oſtorius ad mortem aguntur.* XVII. *Eodem agmine*

Annæus Mela, Cerialis Anicius; Rufius Crispinus, C. Petronius cecidere. XX. *Siliæ exsilium.* XXI. *Nerone virtutis ipsius exscindendæ cupido, gravior criminationum moles in Thraseam Pætum & Baream Soranum ingruit. Servilia, Sorani filia, patris discrimini connectitur. Interrita eorum constantia: iis datur mortis arbitrium. Accusatoribus Eprio, Cossutiano, & Ostorio Sabino tribuuntur præmia.* Cetera temporum iniquitate periere. Vide Supplementum libri XVI. Annalium.

Gesta autem hæc;

A. U. C.	J. C.		
DCCCXIX.	*66.*	Coss.	C. SUETONIO Paullino: C. LUCIO Telesino.

C. CORNELII *TACITI* ANNALES.

LIBER SEXTUSDECIMUS.

INLUSIT dehinc Neroni fortuna, per vanitatem ipſius, & promiſſa Ceſellii Baſſi; qui origine Pœnus, mente turbidâ, nocturnæ quietis imaginem ad ſpem haud dubiam retraxit. Vectuſque Romam, Principis aditum emercatus, expromit « repertum in agro ſuo ſpecum altitudine » immensâ, quo magna vis auri contine- » retur, non in formam pecuniæ, ſed » rudi & antiquo pondere : lateres quippe » prægraves jacere, adſtantibus parte aliâ

A. U. C. 818. J. C. 65.

A. U. C. 818. J. C. 65.

»columnis : quæ per tantum ævi occulta, »augendis præsentibus bonis. Ceterùm, »ut conjectura demonstraret, Didonem »Phœnissam, Tyro profugam, conditâ »Carthagine, illas opes abdidisse, ne »novus populus nimiâ pecuniâ lasciviret : »aut reges Numidarum, & aliàs infensi, »cupidine auri ad bellum accenderentur».

II. IGITUR Nero, non auctoris, non ipsius negotii fide satis spectatâ, nec missis per quos nosceret, an vera adferrentur, auget ultro rumorem; mittitque, qui velut partam prædam aveherent. Dantur triremes & delectum navigium, juvandæ festinationi : nec aliud per illos dies, populus credulitate, prudentes diversâ famâ, tulere. Ac fortè quinquennale ludicrum secundo lustro celebrabatur : a vatibus oratoribusque præcipua materia in laudem Principis adsumpta est : « Non »enim tantùm solitas fruges, nec metallis »confusum aurum gigni, sed novâ uber»tate provenire terram, & obvias opes »deferre deos » : quæque alia summâ facundiâ, nec minore adulatione servilia fingebant, securi de facilitate credentis.

III. GLISCEBAT interim luxuria spe inani, consumebanturque veteres opes, quasi oblatis, quas multos per annos

prodigeret. Quin & inde jam largiebatur, & divitiarum exſpectatio, inter cauſas paupertatis publicæ erat. Nam Baſſus, effoſſo agro ſuo, latiſque circùm arvis: dum hunc, vel illum locum promiſſi ſpecûs adſeverat, ſequuntur que non modò milites, ſed populus agreſtium efficiendo operi adſumptus, tandem poſitâ vecordiâ, « non falſa antè ſomnia ſua, ſeque tunc » primùm eluſum » admirans, pudorem & metum morte voluntariâ effugit. Quidam « vinctum, ac mox dimiſſum », tradidere, « ademptis bonis in locum » regiæ gazæ ». A. U. C. 818. J. C. 65.

IV. Interea ſenatus, propinquo jam luſtrali certamine, ut dedecus averteret, offert Imperatori « victoriam cantûs », adjicit « facundiæ coronam », quâ ludicra deformitas velaretur. Sed Nero, « nihil » ambitu, nec poteſtate ſenatûs opus eſſe » dictitans, « ſe æquum adversùs æmulos, » & religione judicum meritam laudem » adſecuturum », primò carmen in ſcenâ recitat: mox flagitante vulgo, « ut omnia » ſtudia ſua publicaret », (hæc enim verba dixere) ingreditur theatrum, cunctis citharæ legibus obtemperans: ne feſſus reſideret, ne ſudorem, niſi eâ, quam indutui gerebat, veſte detergeret: ut nulla

oris, aut narium excrementa viſerentur.
A. U. C. Poſtremò flexus genu, & cœtum illum
818. manu veneratus, ſententias judicum op-
J. C. periebatur ficto pavore. Et plebs quidem
65. Urbis, hiſtrionum quoque geſtus juvare ſolita, perſonabat certis modis, plauſuque compoſito. Crederes lætari; ac fortaſſe lætabantur, per injuriam publici flagitii.

V. SED qui remotis e municipiis, ſeveramque adhuc, & antiqui moris retinentes Italiam, quique per longas provincias, laſciviæ inexperti, officio legationum, aut privatâ utilitate advenerant, neque aſpectum illum tolerare, neque labori inhoneſto ſufficere: cùm manibus neſciis fatiſcerent, turbarent gnaros, ac ſæpe a militibus verberarentur, qui per cuneos ſtabant, ne quod temporis momentum impari clamore, aut ſilentio ſegni præteriret. Conſtitit pleroſque equitum, dum per anguſtias aditûs & ingruentem multitudinem enituntur, obtritos: & alios, dum diem noctemque ſedilibus continuant, morbo exitiabili correptos: quippe gravior inerat metus, ſi ſpectaculo defuiſſent, multis palam, & pluribus occultis, ut nomina ac vultus, alacritatem triſtiamque coeuntium ſcrutarentur,

Unde tenuioribus statim inrogata supplicia: adversùs inlustres dissimulatum ad præsens, & mox redditum odium. Ferebantque «Vespasianum, tamquam somno » conniveret, a Phœbo liberto increpitum, » ægreque meliorum precibus obtectum: » mox imminentem perniciem majore » fato effugisse ». A. U. C. 818. J. C. 65.

VI. Post finem ludicri, Poppæa mortem obiit, fortuitâ mariti iracundiâ, a quo gravida ictu calcis adflicta est. Neque enim venenum crediderim, quamvis quidam scriptores tradant, odio magis, quàm ex fide. Quippe liberorum cupiens, & amori uxoris obnoxius erat. Corpus non igni abolitum, ut Romanus mos; sed regum externorum consuetudine, differtum odoribus conditur, tumuloque Juliorum infertur. Ductæ tamen publicæ exsequiæ, laudavitque ipse apud rostra « formam ejus, & quòd divinæ infantis » parens fuisset », aliaque fortunæ munera pro virtutibus.

VII. Mortem Poppææ, ut palam tristem, ita recordantibus lætam, ob impudicitiam ejus sævitiamque, novâ insuper invidiâ Nero complevit, prohibendo C. Cassium officio exsequiarum: quod primum indicium mali, neque in longum

A. U. C. 818. J. C. 65.

dilatum est. Sed Silanus additur: nullo crimine, nisi quòd Cassius opibus vetustis, & gravitate morum, Silanus claritudine generis, & modestâ juventâ, præcellebant. Igitur missâ ad senatum oratione, « removendos a republicâ utrosque » disseruit. Objectavitque Cassio, « quòd inter imagines majorum, etiam C. Cassii effigiem coluisset, ita inscriptam: DUCI PARTIUM. Quippe semina belli civilis, & defectionem a domo Cæsarum quæsitam. Ac ne memoriâ tantùm infensi nominis ad discordias uteretur, adsumpsisse L. Silanum, juvenem genere nobilem, animo præruptum, quem novis rebus ostentaret ».

VIII. Ipsum dehinc Silanum increpuit iisdem, quibus patruum ejus Torquatum, « tamquam disponeret jam imperii curas, præficeretque rationibus, & libellis, & epistolis libertos »; inania simul & falsa: nam Silanus intentior metu, & exitio patrui ad præcavendum exterritus erat. Inducit posthac vocabulo indicum, qui in Lepidam, Cassii uxorem, Silani amitam, « incestum cum fratris filio & diros sacrorum ritus » confingerent. Trahebantur, ut conscii, Vulcatius Tullinus, ac Marcellus Cornelius, senatores, & Calpurnius

Fabatus, eques Romanus : qui, appellato Principe, inſtantem damnationem fruſtrati, mox Neronem circa ſumma ſcelera diſtentum, quaſi minores, evaſere. A. U. C. 818. J. C. 65.

IX. TUNC conſulto ſenatûs, « Caſſio » & Silano exſilia » decernuntur ; « de » Lepidâ Cæſar ſtatueret ». Deportatuſque in inſulam Sardiniam Caſſius & ſenectus ejus exſpectabatur. Silanus, tamquam Naxum deveheretur, Oſtiam amotus ; pòſt municipio Apuliæ, cui nomen eſt Barium, clauditur. Illic indigniſſimum caſum ſapienter tolerans, a centurione, ad cædem miſſo, corripitur : Suadentique « venas abrumpere », « animum quidem » morti deſtinatum » ait, « ſed non per- » mittere percuſſori gloriam miniſterii ». At centurio, quamvis inermem, prævalidum tamen, & iræ quàm timori propiorem, cernens, premi a militibus jubet. Nec omiſit Silanus obniti, & intendere ictus, quantùm manibus nudis valebat, donec a centurione vulneribus adverſis, tamquam in pugna, caderet.

X. HAUD minùs promptè L. Vetus, ſocruſque ejus Sextia, & Pollutia filia, necem ſubiere : inviſi Principi, tamquam vivendo exprobrarent interfectum eſſe Rubellium Plautum, generum Lucii Veteris. Sed

A. U. C. 818. J. C. 65.

initium detegendæ ſævitiæ præbuit, interverſis patroni rebus, ad accuſandum transgrediens Fortunatus libertus, adſcito Claudio Demiano, quem ob flagitia vinctum a Vetere, Aſiæ proconſule, exſolvit Nero in præmium accuſationis. Quod ubi cognitum reo, ſeque, & libertum, pari ſorte componi, Formianos in agros digreditur. Illic eum milites occultâ cuſtodiâ circumdant. Aderat filia, ſuper ingruens periculum, longo dolore atrox, ex quo percuſſores Plauti mariti ſui viderat: cruentamque cervicem ejus amplexa, ſervabat ſanguinem, & veſtes reſperſas; vidua, implexa luctu continuo, nec ullis alimentis, niſi, quæ mortem arcerent. Tum, hortante patre, Neapolim pergit. Et quia aditu Neronis prohibebatur, egreſſus obſidens, « audiret inſontem, neve conſulatûs ſui quondam collegam dederet » liberto », modò muliebri ejulatu, aliquando, ſexum egreſſa, voce infensâ, clamitabat; donec Princeps immobilem ſe precibus & invidiæ, juxtà oſtendit.

XI. ERGO nuntiat patri, « abjicere » ſpem, & uti neceſſitate ». Simul adfertur, « parari cognitionem ſenatûs, & » trucem ſententiam ». Nec defuere, qui monerent, « magnâ ex parte heredem

»Cæſarem nuncupare, atque ita nepotibus »de reliquo conſulere »: quod aſpernatus, ne vitam, proximè libertatem actam, noviſſimo ſervitio fœdaret, largitur in ſervos, quantum aderat pecuniæ: &, «ſi »qua aſportari poſſent, ſibi quemque de»ducere, tres modò lectulos ad ſuprema »retineri» jubet. Tunc eodem in cubiculo, eodem ferro abſcindunt venas, properique, & ſingulis veſtibus ad verecundiam velati, balneis inferuntur: pater filiam, avia neptem, illa utroſque intuens, & certatim precantes «labenti »animæ celerem exitum, ut relinquerent »ſuos ſuperſtites & morituros». Servavitque ordinem fortuna: «ac ſenior priùs, »tum cui prima ætas, exſtinguuntur. Ac»cuſati poſt ſepulturam; decretumque, »ut more majorum punirentur». Et Nero interceſſit, mortem ſine arbitro permittens: ea, cædibus peractis, ludibria adjiciebantur.

A. U. C. 818. J. C. 65.

XII. P. GALLUS, eques Romanus, quòd Fenio Rufo intimus, & Veteri non alienus fuerat, aquâ atque igni prohibitus eſt. Liberto & accuſatori præmium operæ, locus in theatro inter viatores tribunicios datur. Et menſis, qui Aprilem, eumdemque *Neroneum* ſequebatur,

A. U. C. 818. J. C. 65.

Maius *Claudii*, Junius *Germanici*, vocabulis mutantur: teſtificante Cornelio Orphito, qui id cenſuerat, « ideo Junium » menſem tranſmiſſum, quia duo jam » Torquati, ob ſcelera interfecti, infauſ» tum nomen Junium feciſſent ».

XIII. TOT facinoribus fœdum annum etiam dii tempeſtatibus & morbis inſignivere. Vaſtata Campania turbine ventorum, qui villas, arbuſta, fruges paſſim disjecit; pertulitque violentiam ad vicina Urbi: in quâ omne mortalium genus vis peſtilentiæ depopulabatur, nullâ cæli intemperie, quæ occurreret oculis. Sed domus corporibus exanimis, itinera funeribus complebantur. Non ſexus, non ætas periculo vacua. Servitia perinde & ingenua plebes raptim exſtingui, inter conjugum & liberorum lamenta; qui dum adſident, dum deflent, ſæpe eodem rogo cremabantur. Equitum ſenatorumque interitus, quamvis promiſcui, minùs flebiles erant, tamquam communi mortalitate ſævitiam Principis prævenirent. Eodem anno delectus per Galliam Narbonenſem, Africamque & Aſiam habiti ſunt, ſupplendis Illyrici legionibus, ex quibus ætate aut valetudine feſſi, ſacramento ſolvebantur. Cladem Lugdunenſem quadragies ſeſtertio

ſolatus eſt Princeps, ut amiſſa urbi reponerent: quam pecuniam Lugdunenſes antè obtulerant turbidis caſibus.

XIV. C. SUETONIO, L. Teleſino conſulibus, Antiſtius Soſianus, factitatis in Neronem carminibus probroſis, exſilio, ut dixi, multatus, poſtquam id honoris indicibus, tamque promptum ad cædes Principem accepit, inquies animo, & occaſionum haud ſegnis, Pammenem, ejuſdem loci exſulem, & Chaldæorum arte famoſum, eóque multorum amicitiis innexum, ſimilitudine fortunæ ſibi conciliat. Ventitare ad eum nuntios, & conſultationes non fruſtra ratus, ſimul annuam pecuniam a P. Anteio miniſtrari cognoſcit. Neque neſcium habebat, Anteium caritate Agrippinæ inviſum Neroni, opeſque ejus præcipuas ad eliciendam cupidinem, eamque cauſam multis exitio eſſe. Igitur interceptis Anteii literis, furatus etiam libellos, quibus dies genitalis ejus, & eventura, ſecretis Pammenis occultabantur, ſimul repertis, quæ de ortu vitâque Oſtorii Scapulæ compoſita erant, ſcribit ad Principem, « magna ſe, & quæ incolumitati ejus conducerent, allaturum, » ſi brevem exſilii veniam impetraviſſet: » quippe Anteium & Oſtorium imminere

A. U. C. 819. J. C. 66.

»rebus, & ſua Cæſariſque fata ſcrutari».
A. U. C. 819. J. C. 66.
Exin miſſæ liburnicæ, advehiturque properè Soſianus. Ac vulgato ejus indicio, inter damnatos magis, quàm inter reos, Anteius Oſtoriuſque habebantur: adeò ut teſtamentum Anteii nemo obſignaret, niſi Tigellinus auctor exſtitiſſet. Monitus priùs Anteius, « ne ſupremas tabulas moraretur ». Atque ille, hauſto veneno, tarditatem ejus peroſus, interciſis venis, mortem adproperavit.

XV. OSTORIUS longinquis in agris, apud finem Ligurum, id temporis erat: eò miſſus centurio, qui cædem ejus maturaret. Cauſa feſtinandi ex eo oriebatur, quòd Oſtorius multâ militari famâ, & civicam coronam apud Britanniam meritus, ingenti corporis robore, armorumque ſcientiâ, metum Neroni fecerat, ne invaderet pavidum ſemper, & repertâ nuper conjuratione magis exterritum. Igitur centurio, ubi effugia villæ clauſit, juſſa Imperatoris Oſtorio aperit. Is fortitudinem adversùm hoſtes ſæpe ſpectatam in ſe vertit. Et quia venæ, quamquam interruptæ, parum ſanguinis effundebant, hactenus manu ſervi uſus ut immotum pugionem extolleret, adpreſſit dextram ejus, juguloque occurrit.

XVI. Etiam si bella externa, & obitas pro republicâ mortes tantâ casuum similitudine memorarem, meque ipsum satietas cepisset, aliorumque tædium exspectarem, quamvis honestos civium exitus, tristes tamen & continuos aspernantium. At nunc patientia servilis, tantumque sanguinis domi perditum, fatigant animum, & mæstitiâ restringunt. Neque aliam defensionem ab iis, quibus ista noscentur, exegerim, quàm, ne oderim tam segniter pereuntes. Ira illa numinum in res Romanas fuit, quam non, ut in cladibus exercituum, aut captivitate urbium, semel editam transire licet. Detur hoc inlustrium virorum posteritati, ut, quomodo exsequiis a promiscuâ sepulturâ separantur, ita, in traditione supremorum, accipiant habeantque propriam memoriam.

A. U. C. 819. J. C. 66.

XVII. Paucos quippe intra dies, eodem agmine Annæus Mela, Cerialis Anicius, Rufius Crispinus, ac Petronius cecidere. Mela & Crispinus, equites Romani, dignitate senatoriâ. Nam hic quondam præfectus prætorii, & consularibus insignibus donatus; ac nuper crimine conjurationis in Sardiniam exactus, accepto jussæ mortis nuntio, semet interfecit. Mela, quibus Gallio & Seneca

parentibus natus, petitione honorum ab-
A. U. C. ſtinuerat, per ambitionem præpoſteram,
819. ut eques Romanus conſularibus potentiâ
J. C. æquaretur: ſimul adquirendæ pecuniæ
66. brevius iter credebat, per procurationes adminiſtrandis Principis negotiis. Idem Annæum Lucanum genuerat, grande adjumentum claritudinis: quo interfecto, dum rem familiarem ejus acriter requirit, accuſatorem concivit Fabium Romanum, ex intimis Lucani amicis. « Mixta inter » patrem filiumque conjurationis ſcientia » fingitur adſimulatis Lucani literis: quas inſpectas Nero « ferri ad eum » juſſit, opibus ejus inhians. At Mela, quæ tum promptiſſima mortis via, exſolvit venas: ſcriptis codicillis, quibus grandem pecuniam in Tigellinum, generumque ejus Coſſutianum Capitonem erogabat, quò cetera manerent. Additur codicillis, tamquam de iniquitate exitii querens ita ſcripſiſſet « ſe quidem mori nullis ſupplicii » cauſis, Rufium autem Criſpinum & » Anicium Cerialem vitâ frui, infenſos » Principi »: quæ compoſita credebantur, de Criſpino, quia interfectus erat, de Ceriale, ut interficeretur. Neque enim pòſt multò vim ſibi attulit, minore quàm ceteri miſeratione, quia proditam C.

Cæſari conjurationem ab eo meminerant. A. U. C. 819. J. C. 66.

XVIII. De C. Petronio pauca ſuprà repetenda ſunt. Nam illi dies per ſomnum, nox officiis & oblectamentis vitæ tranſigebatur. Utque alios induſtria, ita hunc ignavia ad famam protulerat; habebaturque non ganeo & profligator, ut plerique ſua haurientium, ſed erudito luxu. Ac dicta factaque ejus quantò ſolutiora, & quamdam ſuî negligentiam præferentia, tantò gratiùs in ſpeciem ſimplicitatis accipiebantur. Proconſul tamen Bithyniæ, & mox conſul, vigentem ſe, ac parem negotiis oſtendit: dein revolutus ad vitia, ſeu vitiorum imitationem, inter paucos familiarium Neroni adſumptus eſt, elegantiæ arbiter, dum nihil amœnum, & molle affluentiâ putat, niſi quod ei Petronius approbaviſſet. Unde invidia Tigellini, quaſi adversùs æmulum, & ſcientiâ voluptatum potiorem. Ergo crudelitatem Principis, cui ceteræ libidines cedebant, aggreditur, amicitiam Scevini Petronio objectans; corrupto ad indicium ſervo, ademptâque defenſione, & majore parte familiæ in vincla raptâ.

XIX. Forte illis diebus Campaniam petiverat Cæſar, & Cumas uſque pro-

A. U. C. 819. J. C. 66. greſſus Petronius illic attinebatur. Nec tulit ultrà timoris aut ſpei moras: neque tamen præceps vitam expulit, ſed inciſas venas, ut libitum obligatas, aperire rurſum, & adloqui amicos, non per ſeria, aut quibus conſtantiæ gloriam peteret. Audiebatque referentes, nihil de immortalitate animæ, & ſapientium placitis, ſed levia carmina, & faciles verſus. Servorum alios largitione, quoſdam verberibus adfecit. Iniit & vias, ſomno indulſit, ut, quamquam coacta mors, fortuitæ ſimilis eſſet. Ne codicillis quidem (quod plerique pereuntium) Neronem aut Tigellinum, aut quem alium potentium adulatus eſt: ſed flagitia Principis, ſub nominibus exoletorum, feminarumque, & novitate cujuſque ſtupri, perſcripſit, atque obſignata miſit Neroni: fregitque anulum, ne mox uſui eſſet ad facienda pericula.

XX. AMBIGENTI Neroni quonam modo noctium ſuarum ingenia noteſcerent, offertur Silia, matrimonio ſenatoris haud ignota, & ipſi ad omnem libidinem adſcita, ac Petronio perquàm familiaris: agitur in exſilium, tamquam non ſiluiſſet quæ viderat pertuleratque, proprio odio. At Numicium Thermum, præturâ func-

tum, Tigellini ſimultatibus dedidit, quia libertus Thermi quædam de Tigellino criminosè detulerat, quæ cruciatibus tormentorum ipſe, patronus ejus nece immeritâ lueret. A. U. C. 819. J. C. 664

XXI. TRUCIDATIS tot inſignibus viris, ad poſtremum Nero virtutem ipſam exſcindere concupivit, interfecto Thraſeâ Pæto, & Bareâ Sorano olim utriſque infenſus, & accedentibus cauſis in Thraſeam: quòd ſenatu egreſſus eſt, cùm de Agrippinâ referretur, ut memoravi: quódque Juvenalium ludicro parum exſpectabilem operam præbuerat: eaque offenſio altiùs penetrabat, quia idem Thraſea Patavii, unde ortus erat, ludis Cæſticis, a Trojano Antenore inſtitutis, habitu tragico cecinerat. Die quoque, quo prætor Antiſtius, ob probra in Neronem compoſita, ad mortem damnabatur, mitiora cenſuit, obtinuitque: & cùm deûm honores Poppææ decernerentur, ſponte abſens, funeri non interfuit. Quæ obliterari non ſinebat Capito Coſſutianus, præter animum ad flagitia præcipitem, inimicus Thraſeæ, quòd auctoritate ejus concidiſſet, juvantis Cilicum legatos, dum Capitonem repetundarum interrogant.

A. U. C. 819. J. C. 66.

XXII. QUIN & illa objectabat: « principio anni vitare Thraseam sollemne jusjurandum: nuncupationibus votorum non adesse, quamvis quindecimvirali sacerdotio præditum: numquam pro salute Principis, aut cælesti voce immolavisse: adsiduum olim & indefessum, qui vulgaribus quoque patrum consultis semet fautorem, aut adversarium ostenderet, triennio non introiisse curiam: nuperriméque, cùm, ad coercendos Silanum & Veterem, certatim concurreretur, privatis potiùs clientium negotiis vacavisse: secessionem jam id, & partes; &, si idem multi audeant, bellum esse ». «Ut quondam C. Cæsarem », inquit, « & M. Catonem; ita nunc te, Nero, & Thraseam avida discordiarum civitas loquitur. Et habet sectatores, vel potiùs satellites, qui nondum contumaciam sententiarum, sed habitum vultumque ejus sectantur, rigidi & tristes, quò tibi lasciviam exprobrent. Huic uni incolumitas tua sine arte, sine honore. Prosperas Principis res spernit: etiamne luctibus & doloribus non satiatur? Ejusdem animi est, Poppæam divam non credere, cujus in acta divi Augusti & divi Julii non jurare. Spernit religiones,

» abrogat leges. Diurna populi Romani
» per provincias, per exercitus, curatiùs A. U. C.
» leguntur, ut noſcatur quid Thraſea non 819.
» fecerit. Aut tranſeamus ad illa inſtituta, J. C.
» ſi potiora ſunt: aut nova cupientibus 66.
» auferatur dux & auctor. Iſta ſecta Tube-
» rones, & Favonios, veteri quoque rei-
» publicæ ingrata nomina, genuit. Ut
» imperium evertant, libertatem præfe-
» runt: ſi perverterint, libertatem ipſam
» aggredientur. Fruſtra Caſſium amoviſti,
» ſi gliſcere & vigere Brutorum æmulos
» paſſurus es. Denique nihil ipſe de Thra-
» ſeâ ſcripſeris, diſceptatorem ſenatum
» nobis relinque ». Extollit irâ promptum Coſſutiani animum Nero: adjicitque Marcellum Eprium acri eloquentiâ.

XXIII. At Baream Soranum jam ſibi Oſtorius Sabinus, eques Romanus, popoſcerat, reum, ex proconſulatu Aſiæ, in quâ offenſiones Principis auxit, juſtitiâ atque induſtriâ: & quia portui Epheſiorum aperiendo curam inſumpſerat; vimque civitatis Pergamenæ, prohibentis Acratum, Cæſaris libertum, ſtatuas & picturas avehere, inultam omiſerat. Sed crimini dabatur « amicitia Plauti, & ambitio con-
» ciliandæ provinciæ ad ſpes novas ». Tempus damnationi delectum, quo Tiridates,

accipiendo Armeniæ regno, adventabat: ut ad externa rumoribus inteſtinum ſcelus obſcuraretur, an, ut magnitudinem Imperatoriam cæde inſignium virorum, quaſi regio facinore, oſtentaret.

A. U. C. 819. J. C. 66.

XXIV. IGITUR omni civitate ad excipiendum Principem, ſpectandumque regem, effusâ, Thraſea, occurſu prohibitus, non demiſit animum: ſed codicillos ad Neronem compoſuit, requirens «objecta, & expurgaturum» adſeverans, «ſi notitiam criminum, & copiam di»luendi habuiſſet». Eos codicillos Nero properanter accepit, ſpe, exterritum Thraſeam ſcripſiſſe, per quæ claritudinem Principis extolleret, ſuamque famam dehoneſtaret. Quod ubi non evênit, vultumque, & ſpiritus & libertatem inſontis ultro extimuit, «vocari patres» jubet. Tum Thraſea inter proximos conſultavit, «tentaretne defenſionem, an ſperneret». Diverſa conſilia adferebantur.

XXV. QUIBUS intrari curiam placebat, «ſecuros eſſe de conſtantiâ ejus» dixerunt; «nihil dicturum, niſi quo gloriam au»geret. Segnes & pavidos ſupremis ſuis »ſecretum circumdare. Aſpiceret populus »virum, morti obvium; audiret ſenatus »voces, quaſi ex aliquo numine, ſupra »humanas;

»humanas : posse ipso miraculo etiam »Neronem permoveri : sin crudelitati »insisteret : distingui certè apud posteros »memoriam honesti exitûs ab ignaviâ per »silentium pereuntium ».

A. U. C. 819.
J. C. 66.

XXVI. Contra, qui opperiendum domi censebant, de ipso Thraseâ eadem. « Sed ludibria & contumelias imminere : »subtraheret aures conviciis & probris. »Non solùm Cossutianum, aut Eprium »ad scelus promptos, superesse, qui for- »sitan manus ictusque per immanitatem »Augusti : etiam bonos metu sequi. De- »traheret potiùs senatui, quem perorna- »visset, infamiam tanti flagitii : & relin- »queret incertum, quid, viso Thraseâ »reo, decreturi patres fuerint. Ut Nero- »nem flagitiorum pudor caperet, inritâ »spe agitari : multóque magis timendum, »ne in conjugem, in familiam, in cetera »pignora ejus sæviret. Proinde inteme- »ratus, impollutus, quorum vestigiis & »studiis vitam duxerit, eorum gloriâ pe- »teret finem ». Aderat consilio Rusticus Arulenus, flagrans juvenis, & cupidine laudis offerebat « se intercessurum sena- »tusconsulto » : nam plebis tribunus erat. Cohibuit spiritus ejus Thrasea, « ne vana, »& reo non profutura, intercessori exi-

A. U. C. 819. J. C. 66.

»tiosa inciperet. Sibi actam ætatem, & »tot per annos continuum vitæ ordinem »non deserendum : illi initium magistra»tuum, & integra, quæ supersint. Mul»tùm antè secum expenderet, quod tali »in tempore capessendæ reipublicæ iter »ingrederetur». Ceterùm ipse, an venire in senatum deceret, meditationi suæ reliquit.

XXVII. At posterâ luce, duæ prætoriæ cohortes armatæ, templum genetricis Veneris insedêre. Aditum senatûs globus togatorum obsederat, non occultis gladiis: dispersique per fora ac basilicas cunei militares; inter quorum aspectus & minas ingressi curiam senatores. Et oratio Principis per quæstorem ejus audita est. Nemine nominatim compellato, patres arguebat, « quòd publica munia desererent, »eorumque exemplo equites Romani ad »segnitiam verterentur. Etenim, quid »mirum e longinquis provinciis haud »veniri, cùm plerique adepti consulatum »& sacerdotia, hortorum potiùs amœni»tati inservirent»? quod velut telum arripuere accusatores.

XXVIII. Et initium faciente Cossutiano, majore vi Marcellus, « summam »rempublicam agi» clamitabat : « contu-

»maciâ inferiorum, lenitatem imperi- A. U. C.
»tantis deminui. Nimiùm mites ad eam 819.
»diem patres, qui Thraſeam deſciſcen- J. C.
»tem, qui generum ejus, Helvidium 66.
»Priſcum, in iiſdem furoribus, ſimul
»Paconium Agrippinum, paterni in Prin-
»cipes odii heredem, & Curtium Mon-
»tanum, deteſtanda carmina factitantem,
»eludere impunè ſinerent. Requirere ſe
»in ſenatu conſularem, in votis ſacerdo-
»tem, in jurejurando civem: niſi, contra
»inſtituta & cærimonias majorum, pro-
»ditorem palam & hoſtem Thraſea in-
»duiſſet. Denique agere ſenatorem, &
»Principis obtrectatores protegere ſolitus,
»veniret, cenſeret quid corrigi, aut mu-
»tari vellet: faciliùs perlaturos ſingula
»increpantem, quàm nunc ſilentium
»perferrent omnia damnantis. Pacem illi
»per orbem terræ, an victorias ſine damno
»exercituum diſplicere? Ne hominem
»bonis publicis mæſtum, & qui fora,
»theatra, templa pro ſolitudine haberet,
»qui minitaretur exſilium ſuum, ambi-
»tionis pravæ compotem facerent. Non
»illi conſulta hæc, non magiſtratus, aut
»Romanam urbem videri. Abrumperet
»vitam ab eâ civitate, cujus caritatem
»olim, nunc & aſpectum exuiſſet».

A. U. C. 819. J. C. 66.

XXIX. Cum per hæc atque talia Marcellus, ut erat torvus & minax, voce, vultu, oculis ardeſceret; non illa nota, & celebritate periculorum ſueta jam, ſenatûs mæſtitia, ſed novus & altior pavor, manus & tela militum cernentibus: ſimul ipſius Thraſeæ venerabilis ſpecies obverſabatur: & erant qui « Helvidium quoque » miſerarentur, « innoxiæ adfinitatis pœnas » daturum. Quid Agrippino objectum, » niſi triſtem patris fortunam? quando & » ille, perinde innocens, Tiberii ſævitiâ » concidiſſet. Enimvero Montanum probæ » juventæ, neque famoſi carminis, quia » protulerit ingenium, extorrem agi ».

XXX. Atque interim Oſtorius Sabinus, Sorani accuſator, ingreditur, orditurque « de amicitiâ Rubellii Plauti, » quódque proconſulatum Aſiæ Soranus » pro claritate ſibi potiùs accomodatum, » quàm ex utilitate communi egiſſet, » alendo ſeditiones civitatum ». Vetera hæc: ſed recens, diſcrimini patris filiam connectebat, « quòd pecuniam Magis » dilargita eſſet ». Acciderat ſanè pietate Serviliæ (id nomen puellæ fuit) quæ, caritate erga parentem, ſimul imprudentiâ ætatis, non tamen aliud conſultaverat, quàm « de incolumitate domûs, & an

»placabilis Nero, an cognitio senatûs »nihil atrox adferret». Igitur accita est in senatum, steteruntque diversi ante tribunal consulum, grandis ævo parens, contrà filia intra vicesimum ætatis annum, nuper marito Annio Pollione in exsilium pulso, viduata desolataque; ac ne patrem quidem intuens, cujus onerasse pericula videbatur.

A. U. C. 819. J. C. 66.

XXXI. Tum interrogante accusatore; «an cultus dotales, an detractum cervici »monile, venum dedisset, quò pecuniam »faciendis magicis sacris contraheret»? primùm strata humi, longoque fletu & silentio, pòst, altaria & aram complexa: «Nullos», inquit, «impios deos, nullas »devotiones, nec aliud infelicibus pre»cibus invocavi, quàm ut hunc optimum »patrem, tu, Cæsar, vos, patres, ser»varetis incolumem. Sic gemmas, & »vestes, & dignitatis insignia dedi, quo»modo, si sanguinem & vitam poposcis»sent. Viderint isti, antehac mihi ignoti, »quo nomine sint, quas artes exerceant: »nulla mihi Principis mentio, nisi inter »numina fuit. Nescit tamen miserrimus »pater: & si crimen est, sola deliqui».

XXXII. Loquentis adhuc verba excipit Soranus, proclamatque: «non illam

A. U. C. 819. J. C. 66.

»in provinciam secum profectam, non »Plauto per ætatem nosci potuisse: non »criminibus mariti connexam: nimiæ »tantùm pietatis ream separarent; atque »ipse quamcumque sortem subiret». Simul in amplexus occurrentis filiæ ruebat, nisi interjecti lictores utrisque obstitissent. Mox datus testibus locus: & quantum misericordiæ sævitia accusationis permoverat, tantum iræ P. Egnatius testis concivit. Cliens hic Sorani, & tunc emptus ad opprimendum amicum, auctoritatem Stoicæ sectæ præferebat, habitu & ore ad exprimendam imaginem honesti exercitus, ceterùm animo perfidiosus, subdolus, avaritiam & libidinem occultans. Quæ postquam pecuniâ reclusa sunt, dedit exemplum præcavendi, quomodo fraudibus involutos, aut flagitiis commaculatos, sic specie bonarum artium falsos, & amicitiæ fallaces.

XXXIII. Idem tamen dies & honestum exemplum tulit Cassii Asclepiodoti, qui magnitudine opum præcipuus inter Bithynos, quo obsequio florentem Soranum celebraverat, labantem non deseruit. Exutusque omnibus fortunis, & in exsilium actus; æquitate deûm erga bona malaque documenta. Thraseæ, Soranoque, &

Serviliæ datur mortis arbitrium. Helvidius & Paconius Italiâ depelluntur. Montanus patri concessus est, prædicto ne in republicâ haberetur. Accusatoribus Eprio & Cossutiano quinquagies sestertium singulis, Ostorio duodecies, & quæstoria insignia tribuuntur. A. U. C. 819. J. C. 66.

XXXIV. Tum ad Thraseam, in hortis agentem quæstor consulis missus, vesperascente jam die. Inlustrium virorum feminarumque cœtus frequentes egerat, maximè intentus Demetrio, Cynicæ institutionis doctori: cum quo, ut conjectare erat intentione vultûs, & auditu, si qua clariùs proloquebantur, de naturâ animæ, & dissociatione spiritûs corporisque inquirebat: donec advenit Domitius Cæcilianus, ex intimis amicis, & ei, quid senatus censuisset, exposuit. Igitur flentes queritantesque, qui aderant, « facessere properè » Thrasea, « neu pericula sua miscere cum sorte damnati » hortatur. Arriamque tentantem mariti suprema, & exemplum Arriæ matris sequi, monet, « retinere vitam, filiæque communi subsidium unicum non adimere ».

XXXV. Tum progressus in porticum, illic a quæstore reperitur, lætitiæ propior,

quia Helvidium, generum ſuum, Italiâ
A. U. C. tantùm arceri cognoverat. Accepto dehinc
819. ſenatuſconſulto, Helvidium & Deme-
J. C. trium in cubiculum inducit: porrectiſque
66. utriuſque brachii venis, poſtquam cruorem effudit, humum ſuper ſpargens, propiùs vocato quæſtore, « Libemus », inquit, « Jovi liberatori. Specta, juvenis: » & omen quidem dii prohibeant; ceterùm » in ea tempora natus es, quibus firmare » animum expediat conſtantibus exem- » plis ». Pòſt lentitudine exitûs graves cruciatus adferente, obverſis in Demetrium . . . .

BREVIARIUM
SUPPLEMENTI
LIBRI SEXTIDECIMI ANNALIUM.

INITIA hujus libri habet Tacitus. XXXV. *Thraseæ, Sorani & Serviliæ suprema. Paconii & Helvidii exsilia.* XXXVII. *Tiridatis in Urbem adventus. Datum ei regnum Armeniæ, magno Principis dedecore.* XLVII. *Neglectâ Judæâ, bellum adversùs Æthiopes Albanosque parat Nero. Interim Achaiam petit, cantaturus.* XLIX. *Helii, liberti, in Urbe arrogantia & sævitia.* L. *Græciæ urbes scenicis artibus Principis fœdatæ.* LII. *Nova libidinum portenta. Nero uxorem ducit Sporum.* LIV. *Exhaustæ Imperii opes populorum ruinâ reparantur.* LV. *Eadem in Urbe*

atrocitas. LVI. *Perfodiendi Isthmi Corinthiaci tentamina. Missi ad id opus a Vespasiano Judæi captivi.* LVIII. *Judaici belli initia.* LXII. *Nero turbarum nuntiis in Urbem revocatur, datâ priùs Achaiæ libertate.* LXIV. *Triumphans Urbem ingreditur. Fœda scenici triumphi species.* LXV. *Conjuratio retecta, & expiata.* LXVI. *Atrocia adversùs Principem C. Julii Vindicis consilia: suas in partes Sulpicium Galbam trahit.* LXXII. *Nuntiatâ Galliarum defectione, vana belli meditamenta.* LXXVII. *Conflata undique in Neronem odia. Patriæ tamen studio, Julii Vindicis cœpta opprimit Verginius Rufus.* LXXX. *Hac clade consternatus Galba.* LXXXI. *At consilia Principis, verè falsóve a spadone prodita, ineluctabilem creant ruinam. Senatus, imminere sibi pe-*

riculum ratus, Neronem prævertere occupat. LXXXII. *Nero, vitæ mortiſque incertus, fugit.* LXXXV. *A Senatu hoſtis, more majorum puniendus, judicatur.* LXXXVII. *Pavens, mortem ſibi conſciſcit: ultima ac peſſima Cæſarum ſtirps.* LXXXIX. *Prodigia. Præceps, ſed mutabilis, populi lætitia. Nymphidius, Galbæ favet, Imperii ſpes in ſe trahens: mox interficitur.* XCI. *In Neronianæ crudelitatis inſtrumenta ſævitum.* XCII. *Galba, audito Neronis fine, audacior, Romam proficiſcitur. Intempeſtivâ ſeveritate, Principatûs initia corrumpit.*

Hæc geſta annis tribus.

A.U.C.	J.C.		
DCCCXIX.	66.	Coſſ.	C. Suetonio Paullino, C. Lucio Teleſino.
DCCCXX.	67.	Coſſ.	L. Fonteio Capitone, C. Julio Rufo.
DCCCXXI.	68.	Coſſ.	C. Silio Italico, M. Galerio Trachalo.

SUPPLEMENTUM

LIBRI SEXTIDECIMI

ANNALIUM.

Auctore GABRIELE BROTIER.

XXXV. THRASEA, progressus in porticum, illic a quæstore reperitur, lætitiæ propior, quia Helvidium generum suum Italiâ tantùm arceri cognoverat. Helvidium & Demetrium in cubiculum inducit: porrectisque utriusque brachii venis, postquam cruorem effudit, humum super spargens, « Libemus », inquit, « Jovi » liberatori. Specta, juvenis, & omen » quidem dii prohibeant; ceterùm in ea » tempora natus es, quibus firmare ani» mum expediat constantibus exemplis ». Pòst lentitudine exitûs graves cruciatus adferente, obversis in Demetrium oculis,

A. U. C. 819. J. C. 66.

A. U. C. 819. J. C. 66.

ejuſque aſpectu & verbis animatus, amicis oſcula offerens, diu eluctatum ſpiritum reddidit: vitâ egregius, mortis contemptor, & adversùm præſentia mala adeò firmus, ut dicere eſſet ſolitus, « Malle ſe » hodie interfici, quàm cras relegari ».

XXXVI. FATO, ut virtute, pares interiere Soranus & Servilia. Exſilii pœnam animi excelſitate nobilitavit Paconius. Monitus enim cauſam ſuam agi in ſenatu: « Bene vertat », inquit; « at quinta eſt » hora, frigidâ lavemus ». Pòſt cùm ſe damnatum audiſſet, « Morte, an exſilio »? interrogat. Nuntiato exſilio, « Quid de » bonis » ? ait: « Servata », reſponſum. « Ariciam ergo petamus, pranſuri », addit ingens animi, & uſurâ vitæ perinde, ac ceteri oppetitâ morte, inluſtris. Laudata quoque Demetrii libertas, cui cùm Princeps mortem intentaret: « Quam mihi » tu », inquit, « hanc tibi natura minitatur ». Audacia, an ſeminudi philoſophi ignobilitas, certè non juſtitia, non recti amor ei ſalutem attulit. Helvidius autem, interdictâ ſibi Italiâ, Apolloniam conceſſit: ſoceri poſtea ultor & æmulus.

XXXVII. TANTA Principis ſenatûſque dedecora velavit imperio gravis, ſed populo læta Tiridatis ſcena. Nondum viſa

tanta hoſpitum majeſtas. Longo enim ſuperſtitioſoque, ſed triumphali pompâ ſuperbo, itinere defuncti, aderant Tiridates ejuſque uxor, Vologeſique & Pacori ac Monobazi filii. Primo in congreſſu Tiridates, conſtantiam factis meliùs, quàm verbis probari ratus, Neronem quidem, poſito genu, ſalutavit, ferrum verò tradere renuit; « id ſervile, & Arſacidarum faſtigio indignum » dictitans. Nihil hactenus indecorum. At ſtatim omnia in ludicrum verſa.

A. U. C. 819. J. C. 66.

XXXVIII. NERO barbari libertatem mirari magis, quàm æmulari, gnarus, hoſpites Neapoli Puteolos duxerat, gladiatoriiſque ludis monſtrata imperii magnificentia. Hos edidit Patrobius, libertus, tantoque ſumptu, ut toto die ſoli Æthiopes, virile ac muliebre ſecus, amphitheatrum ſint ingreſſi. Tiridates, ut ludos honeſtaret, ſimulque dexteritatem oſtentaret, e ſede ſuâ ejaculatus, duos tauros, ut fertur, uno ictu tranſverberavit.

XXXIX. MAJOR fuit pompa, at ſemper theatralis, cùm Romam ventum eſt, dieſque adfuit, propter nubilum aliquamdiu dilata, quâ Tiridates, Armeniæ regnum petiturus, populo Romano oſtenderetur. Pridie Urbs tota, ſertis nitida,

A. U. C. 819. J. C. 66.

luminibus collucere : vis ingens hominum viarum ſtrata complere : alii plurimi domorum tecta occupare : populus albâ veſte, & laureatus, medium obtinere forum : cetera tenere milites, comptis ſignis armiſque præfulgentibus conſpicui. Primâ luce Nero, triumphantis habitu, forum iniit, comitantibus ſenatoribus & prætoriis cohortibus. Poſtquam apud roſtra tribunal conſcendit, curulique in ſellâ inter ſigna militaria atque vexilla reſedit, Tiridates, regumque filii, ac longum famulitium, per militum ordines ad tribunal progreſſi, Principem venerati ſunt.

XL. CLAMOR populi, ob rei novitatem veteriſque fortunæ imaginem geſtientis, ſtatim ſequutus, metum Tiridati incuſſit. Periculi anceps, obriguit : nec, indicto ſilentio, rediit prior conſtantia. Fortè etiam Tiridates, adulationem, quæ pericula averteret, regnum adſereret, haud veritus, « ſe Arſacidarum ſanguine ortum » profeſſus eſt, « Vologeſi & Pacori regum » fratrem, ſervum Neronis, quem ut » deum æquè, ac Mithram, venerabatur : » ſibi nulla, niſi per eum, regni jura : » eum ſibi fatum, ſibi fortunam eſſe ».

XLI. QUANTO demiſſiùs hæc fuerant

dicta, tantò ferociùs respondit Nero. A. U. C.
« Huc quidem meritò venisti, ut præsens 819.
» præsente me fruerere. Jura, nec a patre J. C.
» relicta, nec a fratribus, licèt dedissent, 66.
» servata, a me accepta habeto. Te regem » Armeniæ do. Tu, vosque omnes, me » regna dare & adimere intelligite ». Mox Tiridaten, per devexum pulpitum subeuntem, ad genua admisit; allevatumque dextrâ exosculatus est. Dein regnum precantem, tiarâ deductâ, diademate evinxit: plaudente multitudine, & verba supplicis, prætorio viro interpretata, ingeminante.

XLII. INDE ad Pompeii theatrum discessum est. Numquam tanta apparuit auri vilitas. Non modo scena, sed interior theatri ambitus auro opertus: illud inumbrabant vela purpurea, quorum mediâ in parte Nero, currûs agitator, acu pictus videbatur, aureis stellis circumdatus. Ante consessum, rursus a Tiridate supplicatum est: deinde juxta Principem latere dextro collocatus, spectavit ludos, in quibus nihil usurpatum, nisi auro fulgidum. Aurea oculorum delinimenta pretiosius convivium excepit. Pòst rediere ludi, sed dedecore Imperatorio fœdi. Principem enim haud puduit citharâ ludicrum in

modum canere, currumque, prasinâ veste, aurigarumque habitu, agitare.

A. U. C. 819. J. C. 66.

XLIII. INTER hæc opprobria, indecoro populi plausu aucta, Tiridates, Corbulonis virtutem reputans, nec indignationis potens, scenico Principi « Corbulonem » bonum mancipium » gratulatus est. Neronis mentem, insanâ lætitiâ vagam, non advertit barbari audacia. Immo publicâ de infamiâ certantibus Principis & populi studiis, quasi per hæc deridicula confecto bello Armeniaco, Nero *Imperator* consalutatur; laureâque in Capitolium latâ, Janum clusit: hac victoriæ imagine, quàm ludicro certamine, fœdior.

XLIV. REGNI autem certus, Urbis Principisque inclinatione suam ad utilitatem usus est Tiridates. Jam pridem Roma, fortunæ suæ non capax, ad portentosa se converterat: iis abundabat Tiridatis aula, ut pote qui, Orientis more, reconditioribus mathematicæ doctrinæ artibus gloriabatur. Scientiæ fidem faciebat numerosa magorum cohors, regios inter comites præcipua. Quirites de se, de superis inferisque sciendi cupidine statim accensi. Sed apud Neronem præpotuere arcana, semper malis Principibus ob futuri formidinem, prodigis propter opum spem

grata. Jam didicisse ardet. Discipulo superbus Tiridates, magisterium orditur. A. U. C. Tum visus imperii Romani arbiter Chaldaicis vanitatibus famulari, initiari cenis magicis, veneficis artibus, quæ in magicis præpollent, imbui: magnâ quidem Urbis infamiâ; majore tamen documento inanem & intestabilem esse artem, quam neque docere posset, qui regnum acciperet, neque valeret ediscere, qui orbi imperaret.

819. J. C. 66.

XLV. At licèt elusæ spes, haud imminuta liberalitas, largiore semper Principum munificentiâ, cùm falluntur magis. Igitur, quamvis octingenta nummûm millia diurna Tiridati fuissent erogata, abeunti super sestertium millies collatum est. Permissum adhuc ut Artaxata, antè, ut suprà memoratum, deleta instauraret. Dati quoque artifices, quibus complures, mercede conductos, adjunxit. Sic graviore impendio datus Armeniæ rex, quàm olim confecta bella maxima.

XLVI. Iis auctus muneribus, nec patriæ superstitionis sollicitus, Tiridates Brundisio solvit, Dyrrhacium petiturus. Inde Asiæ urbes invisit, imperii opes vanasque Principis curas passim miratus. Nondum Armeniam erat ingressus, cùm

Corbulo, obviàm progreſſus, datos qui-
A. U. C. dem artifices regem ſequi permiſit; ſed
819. coacti pecuniâ juſſi Romam reverti. Quod
J. C. Romanæ dignitatis tuendæ ſtudium ducis
66. famam intendit, Principis minuit. Beneficiorum tamen haud immemor Tiridates Artaxata, quibus nomen fecit *Neroneia*, reſtituit.

XLVII. INTEREA apud Judæos, gentem ſibi diſcordem, dirum exarſerat bellum, Geſſii Flori procuratoris avaritiâ, Ceſtii Galli, Syriæ legati, tarditate cum magnâ Romanorum clade, captâ unâ aquilâ, cœptum, felicibus Veſpaſiani auſpiciis reparatum, ac tandem inviſæ gentis excidio abſolutum, utì fuſiùs aliàs ſumus dicturi. At id curæ tum ſpernebat Nero, famæ quidem appetens, ſed quæ per immodica pararetur. Neglecto itaque præſenti diſcrimine, ingentia agitabat conſilia, quibus Æthiopes Albanoſque imperio Romano adderet.

XLVIII. DUM mittuntur exploratores, ceteraque magno apparatu diſponuntur, fortè venêre e Græcis civitatibus, muſicos agones edere ſolitis, legati, qui omnes citharœdorum coronas ad ipſum perferrent. Mirum ut placuit novum aſſentationis genus. Legati ſtatim admiſſi,

familiaribus inserti epulis: adulationis periti, Principem ut « super cenam cantet » rogant. Vix audiere, in laudes effusi, insitam vanitatem ita inflavere, ut « solos » scire audire Græcos, solos se, solos » studiis suis dignos » jactitet: « se eò » profecturum, ut Romam totumque » terrarum orbem coronet ». Nihil veteris sollicitudinis superest. In theatricam expeditionem præceps, Achaiam petit: ad scenam, ut ad bellum profectus. Tigellino enim duce, comes ibat Augustanorum & scortorum turba, citharis, plectris, personis, libidinum ornamentis, aut incitamentis, gravis. Ut primùm Cassiopen trajectum, statim ad aram Jovis Cassii cantus cœpere. Sic Græcia tot ante annos Flaminii, Mummii, Agrippæ & Augusti victoriis ac legibus fracta, vitiorum dulcedine tandem vicit: ipseque Princeps de se triumphum attulit.

A. U. C. 819. J. C. 66.

XLIX. L. FONTEIO Capitone, C. Julio Rufo consulibus, res Romana, absente Principe, permissa Helio, liberto, sub priore Principatu scelerum ministro, nunc eò nequiori, quòd ad veterem usum major accedebat auctoritas. Sueta ignobilibus hominibus vitia, superbia, audacia, avaritia, sævitia confestim erumpere. Injuriis,

A. U. C. 820. J. C. 67.

minis, exſiliis, mortibus adversùs omne genus hominum ipſumque ſenatorium ordinem graſſatur. Facilitate criminum gliſcit temeritas; idque malorum ſummum civitas experta, ut cùm præſentem horruiſſet Principem, abſentem deſideraret.

A. U. C. 820. J. C. 67.

L. At, gloriæ amens, hoc unum ſatagebat, ut diverſiſſimorum temporum, ſed in hunc annum coactas omnes Græcorum palmas unus acciperet. Itaque per ſingulas urbes, ludorum famâ nobiles, promiſſo crine, reſectâ barbâ, ire, canere, aurigare, certare, tragœdias agere, & pro ſcenarum ratione, nunc furere, nunc parturire, nunc excœcari, modò religari: id tantùm cavere ne ferro violarentur Imperatoriæ manus, quaſi aureis compedibus minùs ſordeſcerent: totos verò dies in hæc ludicra ita ſollicitè impendere, ut abeſſe, tædere, otiosè ſpectare, diſcedere nefas foret pœnâ expiandum.

LI. Ob id reus Veſpaſianus, quódque, canente Principe, diſcederet ſæpius, aut præſens obdormiſceret, non contubernio tantùm, ſed publicâ etiam ſalutatione fuit prohibitus. Jamque extrema metuens, in devium oppidulum ſeceſſerat, intutâ

adhuc latebrâ, ni mox, fatis eum ad summa vocantibus, rebus in Judæâ adflictis fugatoque Ceſtii Galli exercitui ſuppetias ferre juſſus eſſet. Mirâ ſanè fortunæ naturâ, quæ, per res adverſas Romanæque majeſtatis ludibria, imperio ultorem, Principemque, priſcæ dignitatis & ſeveritatis vindicem, deſtinabat. A. U. C. 820. J. C. 67.

LII. INTERIM Nero, oraculorum vanitate, acriore Principum libidine accenſus, ludorum infamiæ ſcelerum portenta addere; novaque excogitare, ne ipſum plebemque, flagitiorum adſuetudine moroſam, varietate mobilem, ſatias caperet. Igitur, jam obſoleſcente Pythagoræ connubio, alias ſuperaddit nuptias; & Sporum, a Tigellino cum dote & flammeo deductum, uxorem accipit, plaudentibus Græcis, liberoſque precantibus. Data Sporo, in alteram Sabinam mutato, Calvia Criſpinilla, cui nihil præter natales inerat nobile, quæ muliebrem ejus ornatum curaret. Principi, tot libidinum formis hominum vitia ſupergreſſo, placuit tandem belluina æmulari; &, quod dictu incredibile, ſuperare valuit: immo id etiam adſequi, ut Hiſtoriam, quæ quidquid in vitiis inſolens ad odium commendare geſtit, nova ſtuprorum monſtra,

quorum ipſum nomen ſcelus foret, ſilere
A. U. C. coegerit.
820. LIII. NON tamen victa tantis flagitiis
J. C. conſcientia, ſed immanem animum pu-
67. dore pariter ac terrore laniabat. Hinc licèt foret deſtinatum præcipuas Græciæ urbes eâ turpitudinum inluvie fœdare, Lacedæmone tamen & Athenis abſtinuit; Lycurgum veritus, ſi urbem, tantâ legum ſanctitate, virtutum claritate celebratam, intraret. Magis adhuc terruere Furiarum ſacra, Athenis peragi ſolita: formidata quoque Eleuſinia, quorum initiatione impii & ſcelerati voce præconis ſubmovebantur. Fortè quis in hoc vitiorum profundo hanc ſuperſtitionis vim mirabitur. At a naturâ, cujus intereſt ſcelera infamare, ſapienter conſultum eſt, ut improbi raró a ſuperſtitione ſint intacti.

LIV. RELIQUÆ autem urbes, hac famâ non defenſæ, ad opprobria patuere: ne invitæ quidem, quòd & ſolitâ Principum admiratione, & præmiis, ad obſequium laudeſque traherentur. Olympiorum ergo & Pythiorum judicibus in eam ſervitutem corruptis, omnes certatim in venèrationem ruere, victoriarum omnium titulos in unum & immeritum caput congerere, undique coronas aureas adferre, &, quem infra

infra homines viderent, deum appellare. Sed improſperæ adulationis, ſeriùs adhuc expiandæ, brevì eas pænituit, poſtquam exhauſtas Principis opes ſuis civiumque fortunis reparari ſenſere, eaſque per nobiliſſimorum quorumque cædes peti. Nec luctus, niſi majore adhuc formidine, repreſſus, exſilio damnatorum liberis intentato.

A. U. C. 820. J. C. 67.

LV. Haud melior Urbis conditio, quamvis patres ad ſingulas victorias (nos enim in hæc verborum mendacia cogunt tempora) erecti, continuas ſupplicationes haberent, iis etiam tam immodicè faſtos onerarent, ut ne annus quidem ſufficeret. Immo ut in ſe impenſarum partem traherent, abſenti Principi annuum centies ſeſtertium decreverant. Helius tamen materiam criminandi adhuc arripuit, quoſdam non ſatis favere, alios invidere cauſatus. Inde equeſter ordo damnatus voti, quo obſtricti Auguſtani ſe Principi ſtatuam mille pondo poſituros ſpoponderant. Quod verò atrocius, Pythici cognomen, a majoribus acceptum, Sulpicio Camerino in perniciem ceſſit, quaſi, hoc retento, in Pythicas Neronis victorias foret impius: tali crimine inretiti pater filiuſque cecidere.

A. U. C. 820. J. C. 67.

LVI. GRAVIOR adhuc malorum moles incubuit, cùm furor incessit Isthmum Corinthiacum navigabili alveo perfodere. Quod quidem non publicâ utilitate susceptum, sed quia naturam vincere, & a Demetrio rege, dictatore Cæsare, Caioque Principe incassum tentata exsequi splendidum haberetur. Tantâ laude jam animo præoccupatâ, Nero, dux operis, ligone aureo fossam adgreditur, « ut sibi » populoque Romano bene res verteret » precatus. Undequaque pecunia, materiæ, operæ conquisitæ: fodiendis ac comportandis terris destinati exercitus. Captivi & rei ad dura & saxosa damnati.

LVII. CUM ita ferverent operæ, in auxilium simul & in victoriæ monimentum venêre lectissimorum captivorum sex millia, quos, expugnatâ Taricheâ, mittebat Vespasianus. Rei enim militaris scientiâ & longo usu in Britanniâ probatus, vix Judaicum bellum capessivit, cùm statim correctâ castrorum disciplinâ, Romanis armis auctoritatem restituit. Verùm nec sibi, nec patriæ fieri satis ratus, ni gentem, mentis mobilitate & oraculorum ambagibus turbidam, ita contereret, ut numquam resurgeret audacia, graviorem belli molem intulit. Itaque additis ad

copias duabus legionibus, octo alis, cohortibus decem, & majore filio, spectatæ virtutis juvene, inter legatos adsumpto, Galilææ, locorum naturâ & arte munitissimæ, primùm incubuit. Omissâque clementiâ Romanâ, seu quòd Judæos eâ indignos judicaret, seu quòd ipsi, eâ spretâ, in exitium ruerent, seu potiùs, ut pluribus visum, quòd iratum numen gentis excidio execranda scelera ultum iret, omnia ferro flammâque vastata. Certè ab Urbe conditâ nullo in bello tantùm hostilis sanguinis fusum est.

A. U. C. 820. J. C. 67.

LVIII. Nam ut primùm percrebuit rumor Vespasianum adventare, Judæi, præsidium Romanum Ascaloni impositum, adgredi ausi, geminâ clade, quæ decem & octo millia hominum absumpsit, ab Antonio adfecti sunt. Mox Vespasianus, ut contumaciam infringeret, captam Gadaram ejusque vicos igne delevit, puberibus omnibus trucidatis. Deinde Jotapatam, castellum munitissimum, cinxit obsidione; quæ quoniam locorum difficultate & obsessorum pertinaciâ in longum traheretur, ne ceteris hostibus crescerent animi, Trajanum, decumæ legionis præfectum, & Cerialem, quintæ tribunum, in diversa misit, ut terrorem latè facerent.

Ille, cæſis hominum quindecim millibus, Japhâ oppido potitus eſt : hic Samaritanorum undecim millia in monte, cui nomen Garizim, præcipuæ apud eos religionis, congregata, ad unum occidit. Interim Jotapatam admotæ machinæ acriùs quatiebant. Romanorumque animis periculorum diuturnitate ac recenti ducis vulnere exaſperatis, tandem Kal. Juliis, præeunte Tito, expugnata eſt : in eâ quadraginta hominum millia periiſſe conſtitit: magnus quoque fuit captivorum numerus, quos inter Joſephus, ingenio & ſcientiâ militari non indecorus, adulatione veriùs, quàm augurio, imperium Veſpaſiano Titoque ominatus, favorem captavit.

A. U. C. 820. J. C. 67.

LIX. Tum legiones, his laboribus feſſæ, in hiberna conceſſere, quinta & duodecima Scythopolim, decima & quintadecima Cæſaream. Sævitum tamen in proximam Joppen, piraticis latrociniis infamem. Mox ante hiemem bellum renovatum eſt. Orabat enim Agrippa, ut Tiberias & Tarichea, urbes regni validiſſimæ, a ſeditioſis occupatæ, ad fidem retraherentur. Regi amico, opem petenti, præſto fuit Veſpaſianus. Tiberias, imminenti diſcrimine territa, deditionem properavit. Taricheam ſeditioſorum duces ad fidu-

ciam erexerant. Sed adversùs Titi vim invalida, amiſſis ſex millibus hominum, capta eſt. Qui in lacum profugêre, pariter deleti. Deinde a ſeditioſis repetitâ pœnâ, Veſpaſianus edixit « mille ac ducentos » viros, ætate & auctoritate præcipuos, » interfici; ceteros fore captivos ». Ex iis ſex millia, ut diximus, Neroni miſſa: triginta millia ſub coronâ venumdata: ceteri Agrippæ ceſſere.

A. U. C. 820. J. C. 67.

LX. Hæc Tarichea ruina, & ſtrages Gamalæ edita, in quâ omnes contrucidati, vel e ſummis mœnibus ſponte præcipites enecti, terrorem undequaque circumtulere. Nondum tamen ſeditioſi ad pacis conſilia converſi, ſed, furentum more, adverſis ferociores undequaque concurſare, Hieroſolyma implere; templum, maximâ in veneratione quondam habitum, in arcem vertere, cædibus & ſummi pontificis cruore fœdare; denique cùm nihil ſacri haberent, religionem, ut nefanda quæque audere liceret, obtendere. Multi « diſcordiâ properè utendum: » Hieroſolyma poſſe opprimi; & unius » urbis expugnatione bellum peragi » cenſebant. Contrà Veſpaſianus: « Feſtina- » tione nihil opus eſſe: diſcordes animos » ultimo rerum diſcrimine ad concordiam

A. U. C. 820. J. C. 67.

» non exſtimulandos : Hieroſolyma adve- » narum colluvie, commeatuum penuriâ, » mutuis cædibus ipſa ultro ruere : hoſtes » numquam certiùs meliúſque confici, » quàm cùm ferro ipſi ſuo cadunt ». Potior habita eſt ejus ſententia. Itaque per provinciam impoſita tantùm præſidia, quæ ſeditioſos frenarent, urbem vallarent.

LXI. HÆC quidem conſultò proviſa & fortiter geſta apud Neronem Veſpaſiano impunè erant, ob generis nominiſque obſcuritatem. Suſpectæ enim Principi, flagitiorum conſcientiâ pavido, virtus, opes, nobilitas. Nec aliis criminibus quæſita mors Corbuloni, Scriboniiſque fratribus, Rufo & Proculo. His exitium attulit Pactius Africanus, « opibus, con- » cordiâ, geſtis honoribus, apud exercitus » Germanicos auctoritate, Principi for- » midandos » dictitans. Ob id, dignitatis ſpecie, in Achaiam acciti : ut venêre, Principis congreſſu prohibiti, neglecti, obſcuris circumventi ſunt criminum rumoribus. Cùm nulla eſſet defenſionis ſpes, morte opprobrio antehabitâ, vitam, fuſo per venas ſanguine, finiere. Corbulonem, gloriâ circumdatum, Nero ipſe corripuit, ſe imperii incertum ratus, dum viveret : pari fraude uſus, ſed præſentiam reveritus,

Cenchreas adventanti supremam necessitatem nuntiari jubet. Corbulo, « se dignum » fassus, gladium sua in viscera direxit, ab ignavo Principe deceptum se esse, & inermem venisse indignans. A. U. C. 820. J. C. 67.

LXII. TANTIS cædibus conflata odia, nedum facta securitas. Jamque labante Urbis fide, Helius, consilii anceps, Neroni nuntiat, « quàm primùm veniat: » præsentiâ ejus Urbicas res egere ». Iis ab insanâ gloriæ cupidine non retractus, rescribit (nec enim omiserim verba, incredibilis stultitiæ testes) « Quamvis nunc » consilium tuum sit & votum, celeriter » reverti me: tamen suadere & optare » potiùs debes, ut Nerone dignus rever» tar ». Helius, gliscente per moras periculo, ipse Achaiam properè petit, ut verbis fidem faciat, « turbas, conjuratio» nes » admonet. Terrorem incutit monstratum discrimen; sed magis movet præsens Isthmiorum ludicrum: mentem quoque sollicitat ingrati animi pudor, si mansura non reliquerit munificentiæ monimenta. His anxius, stadium advolat; mox in foro, haud per præconem, sed suâ ipse voce, pro tribunali, « universam » Achaiam liberam » pronuntiat; judicibusque civitate Romanâ & grandi pecuniâ

donatis, indecoros inter plausus, haud quales olim T. Flaminio auditos, navem conscendit, Italiam repetiturus.

A. U. C. 821. J. C. 68. LXIII. TUM consules erant C. Silius Italicus & M. Galerius Trachalus; alter poeticâ facultate, alter forensi eloquentiâ notus: uterque favore Principis, Silius delationibus, invisus. Nam in Urbe non spes, non vota ampliùs occulta. Plurimi adversâ tempestate turbidoque mari imminere Principi periculum palam lætabantur, exitium quoque precari ausi. In luctum vertêre gaudia, cùm Princeps, procellâ quidem jactatus, amissis naufragio pretiosissimis rebus, Neapolim incolumis pervenit. Urbem, olim gloriæ incunabula, triumphorum nunc testem, revisere gestiit. Hanc albis equis, disjectâ muri parte, ut mos hieronicarum est, ingressus, Antium Albanumque pari pompâ introiit.

LXIV. CUM Romam perventum est, adornata major triumphi moles; &, ut novum victoriarum genus, nova quoque excogitata decora. Nec Jovi, imperii præsidi, sed Apollini, citharœdorum numini, supplicatum. Currus tamen Augusti, veteris magnificentiæ triumphatique orbis monimentum, ad hæc ludicra revectus. Ut primùm cetera immenso

ſumptu fuere apparata, murorum Urbis violatâ majeſtate, tot abhinc ſæculis formidoloſis hoſtibus intactâ, per dirutam partem ſubiit triumphalis pompa; præeuntibus, qui coronas, victoriarum dona, præferrent: mox vecti longo ordine tituli, quibus inſcripti quo loco, quo cantionum, quove fabularum argumento partæ victoriæ: deinde inter citharœdorum turmas ibat Auguſti currus, in quo Princeps ſtans veſte purpureâ, diſtinctâ ſtellis aureis chlamyde, capite coronam olympiacam, dextrâ Pythiam gerebat, retro ſtante in eodem curru Diodoro citharœdo. Ponè ſequebatur, ovantium ritu, plauſorum agmen, « Auguſtanos ſe, militeſque » triumphi » clamitantium. Conferta demum civitas ipſique ſenatores, contentis vocibus, ingeminabant, « Io victor Olym- » pice! io victor Pythice, Auguſte! io » Neroni Herculi! io Neroni Apollini! io » omnium victor, Auguſte! Sacra vox! » Fortunati, quîs cæleſtem vocem audire » datum »! Ita incedenti paſſim cædebantur victimæ, ſpargebantur odores, aves, lemniſci, bellaria ingerebantur. Per Circum maximum, Velabrum Forumque ductâ pompâ, Princeps ad palatium adſcendit, &, Apolline ſalutato, Circenſes

A. U. C. 821. J. C. 68.

indixit; acriorque rediit ludorum furor: A. U. C. 821. J. C. 68.
nec in Urbe ſtetit, per provincias quoque pervagatus.

LXV. REMORDEBAT tamen identidem memoria turbarum, quas Helius nuntiaverat. Quæſita ex ſuperſtitione remedia, quibus fidem fecit caſus, ſtatim retectâ conjuratione, cùm ſummum inſtaret diſcrimen. Nox enim unica reſtabat Neroni. Qui facinus patrare in ſe receperat, fortè theatrum petiit, & pro foribus vidit vinctum hominem, miſerabiliter ejulantem, quòd ad Neronem eſſet ducendus. Ille, miſericordiâ incertum, an jactantiâ, nimiâve ſilentii mole preſſus, miſero propinquat, & in aurem inſuſurrat: « Dura » ad craſtinam diem; cras mihi gratiam » referes ». Hic novitate ſpei arrectus, verbaque ſecum reputans, atrocia introſpicit, paratque indicium, in quo ſalutis certa, plurima fortunæ ſpes. Ut coram Nerone adſtitit, audita refert. Reus, confeſtim in vincla raptus, tormentis ſubditur. Adversùm verbera & ignes primùm pervicax, factum negat: ſed ſupplicii diuturnitate victus, ægre prolato, quod leviter prodiderat, ſe ſociosque eamdem in ruinam detrudit. Multo ſanguine expiatâ conjuratione, ſuperſtitionis,

cujus inſtinctu detecta credebatur, apud Principem crevit honos: addidit haruſpicum extiſpicia, ut major accederet ſecuritas.

A. U. C. 821. J. C. 68.

LXVI. INCOLUMITATI cùm ita fuiſſet conſultum, intentior fuit libidinum cura. Juvit eas abſcondere Neapoli, quòd ibi plus deliciarum, minus periculi. Vigebant maximè, quando gravior exorta eſt procella, quam nec ſuperſtitio, nec vis Principis, nec continuata tot annos Cæſarum reverentia averteret. Initium habuit in Galliis. Provinciam pro prætore obtinebat C. Julius Vindex, Aquitanus, ſtirpe regiâ oriundus, animi conſiliique ingens, tantò acrior, quòd pluribus a vitiis integer. Illi non avaritia, non ambitio, non invidia, ſed laudis cupido, libertatis ſtudium, propudioſi Principis odium, cujus flagitia pertæſus, publicum dedecus propulſandi impetum cepit.

LXVII. GALLORUM quidem certus, ſed deſtitutus legionum auxilio, Sulpicium Galbam, Citerioris Hiſpaniæ rectorem, nobilitate, opibus, rebus in Germaniâ & Africâ geſtis, apud legiones auctoritate, aversâ a Principe voluntate, ad maturanda auſa non inhabilem ſollicitat; ſcriptiſque literis, orat ut « humano generi

A. U. C. 821. J. C. 68.

»assertorem ducemque se accommodet : »ad partes juvandas centum millia Gal- »lorum parata ; plures mox adfuturos , »tantùm ne aspernetur Principatûs spem , »non quæsitam , sed oblatam ». Simul scriptum aliis exercituum provinciarumve rectoribus , ut cœptis faverent , saltem ne obsisterent. At hi , in præsentem fortunam intenti , tantò sollicitiùs literas Neroni misêre , quantò avidiùs , eo sublato , primas exitii partes & præmia sibi postea vindicavere. Galba autem , dissimulans quid tale sibi fuisse scriptum , restitit ; sed cautè magis , quàm moderatè.

LXVIII. Ut sensit Vindex Galbam velle impelli , ipse in Gallorum conventu defectionem cœptat , questus : « Nulla »manere imperii jura : omnia sceleri pa- »tere : per omne nefas hominibus inludi : »provincias latrociniis , domos cædibus »vastari. Hæc imperare Neronem , qui »per Cæsareæ stirpis excidium ad publi- »cam ruinam se accinxerit ; ne matrem »quidem reveritus. Atrox facinus ! ni »morte fuisset digna , quæ talem pestem »edidisset. Illum tantò inclementiùs nunc »ferocire , quòd unus e Cæsarum domo »superstes , nec æmulum , nec ultorem

» timeat. Sed neminem diu vixisse omnibus
» infensum. Jam Orientem turbari: Bri- A. U. C.
» tannos lacertos movisse: legiones affec- 821.
» tum exuere: majestatem ipsam, maxi- J. C.
» mum Principum munimentum, Neroni 68.
» odiosam esse. Se, semet vidisse portentum illud, flagitiis commaculatum, in stuprorum & theatrorum propudia resolutum, citharœdi gloriâ insanum simul & indignum. Cur ergo Cæsaris, Principis, Augusti titulis, quos divus Augustus virtutibus, divus Claudius beneficiis sunt consecuti, infamem Ahenobarbum condecorarent! Vocarent illum Thyesten, Œdipum, Alcmæonem, Oresten, quoniam parricidialibus & incestis nominibus gloriaretur. Ecquid in hujus veneratione perseverarent, qui nullâ imperii, solâ libidinum vi subnixus, generi humano bellum indiceret! Majores eorum prædæ cupidine olim Romam expugnasse. Id quidem in hac temporum barbarie fuisse egregium. At nunc, ubi vigent humanitatis honorisque studia, penes ipsos esse melioris & immortalis nominis gloriam. Orbi succurrerent: se Romamque in libertatem vindicarent. Eò ventum esse, quò ceteræ gentes, malis victæ, istud decus cer-

A. U. C. 821. J. C. 68.

»tatim forent affectaturæ. Incœpti laudem »sibi præripi ne sinerent».

LXIX. MAGNO fremitu & plausu excepta oratio. Mox suas in civitates quisque alacres discessere, strenuam promptamque operam polliciti. Vindex autem novas ad Galbam literas misit quibus, nuntiatâ Gallorum voluntate, ejus animos spesque inflaret. Hæsitabat adhuc Galba; terrebantque amicorum ejus plurimi, quòd «quomodo res Vindicis verterent, quæ »esset Urbis inclinatio, opperiendum» censerent. At fiduciam addidit T. Vinius, horum præcipuus, & rerum novarum, prædæ spe magis, quàm in Galbam studio, cupidus. Dixit «supervacuam consulta»tionem: furiosorum esse, utrùm in »Neronis fide perstarent, quærere». Tum ad Galbam conversus, «Videret ipse, cùm »publicus hostis sit Nero, malletne Vin»dicem fortunæ adjutorem habere, an »Vindici bellum indicere; qui eum potiùs »optaret Principem, quàm Neronem ty»rannum».

LXX. HIS victus videri gestiit Galba, senili ambitione & veteribus auguriis, quorum grata durat memoria, a summâ spe non alienus. Illi etiam cura dudum inerat popularibus studiis animos captare:

nec per octo annos (tot enim Hispaniam regebat) procuratorum violentiæ se umquam accommodaverat: solitus quoque iis, qui eorum injuriis erant obnoxii, publicè condolere: probrosa vero adversùs Principem carmina passim circumferri recitarive impunè ferebat. Talibus imminutâ Principis auctoritate, suam intenderat. Itaque animos suas in partes inclinari posse ratus, Carthagine novâ provinciæ conventum edixit, quo «manumissioni »vacaret». Hæc obtentui. Interea amici, ut cresceret celebritas, favor sensim glisceret, «agi de summâ imperii» secretis rumoribus spargere. Dicto die, ut primùm Galba tribunal conscendit, immenso clamore *Imperator* salutatur.

A. U. C. 821. J. C. 68.

LXXI. At ille, ubi silentium fecit, «Neronem, qui scelera sceleribus con»texeret, nec nisi per flagitia & funera »dominaretur» insectatus, subitò ad nobilissimorum quorumque hoc Principatu trucidatorum imagines, longo ordine dispositas vertit, & geminato animi ac vocis ardore, «Non meis», inquit, «verbis, »sed vestris oculis Neronem cognoscite. »Contemplamini pallentes tot Cæsarum »vultus, Neronis patrem, matrem, »uxorem, fratrem, sororem, amitam,

A. U. C. 821. J. C. 68.

»propinquos, adfines, veneno, ferro; »omnibus mortis generibus ſublatos ob »rabidam regnandi cupidinem. Circum- »ſpicite Burrum, Lateranum, Veſtinum, »C. Caſſium, Lucium Veterem, & tot »Urbis primores ad ſervitutis ſubſidium »crudeli fato peremptos. Veſtra, veſtra »videte ingenia, Annæum Senecam, »ſapientiæ præceptorem & exemplum, »Annæum Lucanum, animoſum juve- »nem, reipublicæ ſpiritu plenum, & »clariſſimi filii patrem optimum, An- »næum Melam, per invidiam exſtinctos. »Has virtutis imagines aſpicite, Thraſeam »Pætum, Baream Soranum morte mul- »tatos, quaſi cum ipſis virtus eſſet com- »moritura: Inluſtres feminas, Sextiam, »Pollutiam, Serviliam cernite, nullo »pudore, reluctante naturâ, ad ſupplicia »vocatas. Inſpicite ipſam infantiam, culpæ »rudem, pœnis ſubditam; Rufinum Criſ- »pinum ob pueritiæ luſus mari demerſum. »Hunc, hunc deſpicite tenellum & no- »bilem puerum» (infantem monſtrabat in Baleares inſulas a Nerone ejectum, quem inde ipſe retraxerat, ut major exoriretur miſeratio) «ſortis ſuæ æquè ac »criminis neſcium, nondum civem, »jam exſulem. Hæc Neronis facinora!

»hæc monimenta! Apud illum nobilitas, »opes, ingenium, virtus, ſexus, ætas, »vita ipſa crimina ſunt. Per hæc adversùs »genus humanum graſſatur. Ruinam om»nibus imminentem jam a Gallis pro»pulſare cœpit Vindex. Alii ab aliis, ego »a vobis avertam. Cæſaris, Imperatoris »nominibus parcite. Me ſenatûs populi»que Romani legatum eſſe memini: hoc »mei muneris nomine, imperii majeſ»tatem, communem omnium ſalutem »tueri juvat. Novi me a Nerone morti »deſtinatum. Sed vitam laboribus exer»citam, periculis finire egregium. Vos »tantùm pro patriâ, pro veſtrâ incolumi»tate certanti favete». In legati admirationem laudeſque ſecutæ voces innumeræ. Nero odioſis dicteriis cumulatur. Omnia ad libertatis & ſecuritatis munimentum apparantur.

A. U. C. 821. J. C. 68.

LXXII. Nondum ita ferveſcebant Hiſpaniæ, cùm Italiam pervagatus eſt Galliarum defectionis rumor. Neapolim pervenit die ipſo, quo Nero matrem occiderat. Tamquam lætum fauſtumque aliquid fuiſſet nuntiatum, ſtatim in gymnaſium progredi, certanteſque athletas effuſiore gaudio ſpectare, quòd inſperata opulentiſſimas provincias prædandi cauſa

A. U. C. 821. J. C. 68.

occurreret. Verùm tumultuosiores literæ, super cenam allatæ, iram incussere, quam, ut iratis adsolet, secuta est inertia. Primùm quidem infremere, dira, iis qui descissent, minari: sed per octo continuos dies nihil rescribere, nihil præcipere; rem atroci silentio premere. Querelas tandem elicuere missa Vindicis edicta, quibus tantò magis irritabatur Nero, quòd in iis *citharœdi mali* & *Ahenobarbi* nomina ad contumeliam sæpius repetita. Talibus efferatus, excusato languore faucium, propter quem non adesset, ad senatum scribit, ut «Vindicis impietatem accuset: » purget objectam artis inscitiam: gentile » nomen approbet ». Patres « in ultionem » suî reique publicæ » hortatus, jubet « per » præconem nuntiari centies sestertium iis, » qui Vindicem interfecissent ». Imbelle remedium, ex quo etiam Vindex gloriam quæsivit; «Neronis caput adferenti suum » pollicitus.

LXXIII. INTERIM alii super alios, acerbioresque nuntii malè tutum Principem ex voluptatum latebrâ excivere. Romam trepidus petiit: at nec periculi magnitudine, nec locorum diversitate mutatum ingenium. Eadem superstitio, par levitas. Erupere ipsa inter viarum

diverticula; visoque fortè monumento, quo insculptus erat Gallus, ab equite Romano oppressus, crinibusque tractus, exsilit gaudio, cælum adorat, certissimum victoriæ indicium auguratus. Itaque Romam redux, non senatum cogere, non populum appellare, sed, quibusdam e primoribus viris domum evocatis, post desultoriam consultationem, reliquum diei per organa hydraulica novi & ignoti generis, circumducere: monstrator ipse operis, fabricæ partes artemque differens; « Omnia », ut adfirmabat « in theatrum, » si per Vindicem liceat, prolaturus ».

A. U. C. 821. J. C. 68.

LXXIV. NAM, vel invitus, in Galliarum defectionis cogitationes revolvebatur; eam opprimendi non incuriosus, dum artes suæ scenicæ pariter valescerent. Inter utrasque distractus, copias, quas ad claustra Caspiarum adversùs Albanos præmiserat, reverti jubet: novas in Urbe legit, tribubus Urbanis ad sacramentum citatis. Cùm nullus idoneus responderet, certum dominis servorum numerum indixit, nec nisi probatissimos recepit. Quasi verò fatale esset non posse Gallias debellari, nisi a consule, ipse, consulibus ante tempus magistratu abdicatis, solus magistratum iniit. Hæc militiæ, cetera

luxui data. Maxima cura fuit portandis
A. U.C. ſcenicis organis vehicula deligere, con-
821. cubinas, quas ſecum educeret, ad virilem
J. C. modum tondere, & ſecuribus peltiſque
68. Amazonicis inſtruere. Plus in his, quàm
in militibus fiduciæ. Auſus etiam jactitare «ſimul ac primùm provinciam attigiſſet, »inermem ſe in conſpectum exercituum »proditurum, nec quidquam aliud quàm »fleturum; revocatiſque ad pænitentiam »defectoribus, ſequenti die lætum inter »lætos cantaturum epinicia, quæ nunc »jam ſibi componi oporteret».

LXXV. Tam facilis victoriæ opinione haud comminuta pecuniarum aviditas. Immo in belli impenſas omnes ordines partem censûs conferre; privatarum ædium atque inſularum inquilini penſionem annuam fiſco repræſentare juſſi. Addita faſtidia, quod potentiorum injuriæ ultimum, nec umquam impune. Mandatum enim exactoribus nihil nummi recipere, niſi aſperum, nihil argenti, niſi puſulatum, nihil auri, niſi ad obruſſam. Gravis inde exorta invidia, pleriſque collationem recuſantibus, & «a delatoribus revocanda potiùs præmia» clamitantibus: accrevit ex annonæ caritate; ac tandem ſubſecuta indignatio,

cùm in publicâ fame Alexandrina navis
nuntiaretur frumenti loco pulverem e A. U. C.
Nilo luctatoribus aulicis advexisse. Plebs, 821.
numquam arrogantior, quàm cùm jejuna, J. C.
in convicia erumpere : alii verbis, scriptis 68.
alii Principem lacessere : multi, nocte jurgia cum servis simulantes, crebrò *Vindicem* poscere.

LXXVI. SED fœditatum usu in Nerone obcalluerat verecundia; & pro gloriâ habebatur conviciorum patientia. Pudore, extremo Principum præsidio, destitutum, & ad injurias patentem attonuit tamen tunc nuntiata Galbæ & Galliarum defectio. Eâ auditâ, corruit exanimis, diuque sine voce, ac prope intermortuus jacuit. Ut resipuit, veste descissâ, converberato capite « actum de se » queritur; spretisque solatiis nutriculæ, « similia aliis Principibus accidisse » memorantis, « se præter ceteros inaudita & incognita pati » lamentatur, « qui suum imperium vivus amittat ». Sed, ut vanis ingeniis cuncta quoque sunt vana, terror dolorque cessere; revaluere luxus & desidia : acriora etiam, quòd prosperi quiddam e provinciis nuntiatum, quódque senatus Galbam « hostem » judicaverat. Victoria statim cantibus & ludis anteoccupata est; parsque

A. U. C. 821. J. C. 68.

infanæ lætitiæ fuit templi Sabinæ Poppææ dedicatio. Galbæ bona, fub haftâ venumdata, in has vanitates abiere. Gallorum verò opes, quòd nondum erat domiti, ad prædam refervatæ.

LXXVII. Hæc Neronis, alia fortunæ deftinatio. Nil jam in Urbe reliquum, nifi Principis nomen. Vis imperii in Hifpaniam tranfierat. Super veterem exercitum penes Galbam aderant novæ legiones, forma quædam fenatûs, & equeftris ordinis excubiæ. Auctoritatem intendebant Hifpanæ Neronis poffeffiones, auctionibus fubditæ. Majus adhuc potentiæ inftrumentum acceffit Otho, provinciæ Lufitaniæ præfectus, in partes Galbæ tantò pronior, quantò ob veteris injuriæ memoriam Neroni infenfior: argentum aurumque privatum militi in ftipendium ultro obtulit. Legatorum plerique, exemplum fecuti, favori occurrere, aut proditarum Vindicis literarum, ut fuprà retuli, memoriam obliterare nitebantur. Pauci diverfis de caufis fufpenfi & incerti. Clodius Macer, rapinis & cædibus in Africâ adfuetus, imperium neque occupare, neque amittere volebat. In Syriâ Vefpafianus Judaici belli curâ lentus videri fatagebat, ne fortunam feftinatione cor-

rumperet. Legiones inferioris Germaniæ Fonteium Capitonem ad defectionem sollicitabant, sed avaritiâ retinebatur. In superiore Germaniâ, invicta, patriæ, non Neronis studio, Verginii Rufi constantia; nec a legionibus, vi suâ & famâ ducis ferocibus, umquam impelli potuit, ut summam rerum acciperet: « Imperium » a senatu, non a legionibus dari » dictitans. Ideoque Vindici iratus, qui id audaciæ præsumeret, exercitum in Gallias duxit, ne a Gallo homine tantum imperii dedecus oriretur.

A. U. C. 821. J. C. 68.

LXXVIII. Tum Galliæ erant sibi discordes. Pars nobilissima simulque validissima, Sequani, Ædui, & Arverni, Vindicem sequebantur. Alii, quorum præcipui Lingones, Remi, & qui Rhenum adcolunt populi, partim provinciali æmulatione, partim veteris sacramenti usu, in Neronis fide perstabant. Viennenses verò Vindicis partibus se immiscuere, ut municipalia adversùs Lugdunenses odia licentiùs persequerentur. Ea erat Galliarum inclinatio, cùm Verginius, Germanicarum legionum viribus, & Belgarum auxiliis, Batavorumque alis potens, Gallias intravit. Vesontionem rectà petiit; ingressuque prohibitus, obsidionem

paravit. Ad urbis præſidium ſtatim adſtitit
A. U. C. Vindex. In conſpectu ſtabant acies: duces,
821. amotis ſtipatoribus, in colloquium con-
J. C. ſenſere, in quo, ut fuit ſuſpicio, adversùs
68. Neronem fœdus initum. Cùm diſceſſiſ-
ſent, Gallicus exercitus urbi propinquavit. Legiones, ratæ Gallos ad pugnam incedere, primo impetu arma expediunt, prœliumque ineunt. Tunc viſum atrox ſpectaculum. Nulla ducum imperia: regit militum furor: utrimque miſcentur funera: cædibus creſcit ira: certa internecio, ni Galli, inopinato prœlio turbidi, amiſſis viginti hominum millibus, victi tandem ceſſiſſent. Vindex, furens quòd tanta libertatis ſpes caſu vaneſceret, violentas manus ſibi attulit. Reperti tamen, qui, turpiter ingeſtis cadaveri vulneribus, interfectorum gloriam quæſierint.

LXXIX. LEGIONES verò, confecto unicâ pugnâ bello ſuperbæ, Verginium *Imperatorem* ſalutant, orantque ut « ipſe » Princeps fatiſcenti reipublicæ ſubve- » niat ». Simul imagines Neronis devellunt: «Verginii Cæſaris, Auguſti », nomina ingeminant; eaque unus militum, loco imaginum, ſigno inſcribit. Verginius, Vindicis morte triſtis, & quò res reciderent dubius, extritis literis, hæc ſeditionis

monumenta

monumenta præceps abolere, firmus sententiæ, « senatûs esse imperium dare ». A. U. C.
Perculsi milites stupent, Neronisque fidem 821.
repetere cogitant. Idem ferme sensus locis J. C.
omnibus, quibus didita Gallorum cladis 68.
& Verginii constantiæ fama.

LXXX. At ubi nuntius Hispaniam pervenit, Galbam, recenti unius alæ seditione, & servilibus insidiis, inquietem, terror occupavit. Mortem primùm, deinde secessum meditatur; scriptisque ad Verginium literis, quibus eum ad imperii societatem invitat, Cluniam se cum amicis recipit, veteris otii desiderio languidus, nec quæ temporis forent curans, aut intelligens. Sed ejus inertiam juvit fortuna: hominum ludibriis læta, simul Cæsarum domum vertebat, & quem destinabat imperio, terroribus exagitabat. Neronem verò ut perditum iret, luxu & deliciis, quæ unica supererant dominationis adminicula, usa est.

LXXXI. Forte unus e turpi spadonum grege, inter Principis libidines intimus, se injuriam indignè accepisse credidit. Per pudenda, utì solet id hominum genus, ultionem parat. Secretioribusque consiliis, quîs destinatum Neroni senatum universum necare, Urbem

A. U. C. 821. J. C. 68.

iterum incendere, feras in populum immittere, aufugere Alexandriam, verè falsóve proditis, inevitabile exitium attulit. Nulla antè Principis reverentia; nullus amor, ni fortè apud plebem ludis insanam, sed mobilem, & potentiorum infortuniis semper lætam: corrupta aut inconstans exercituum fides: ne certa quidem prætoriarum cohortium studia. Ipse Petronius Turpilianus, ad opprimendum Galbam missus, defecerat. Nudus ergo & inermis patebat Nero, cùm senatus, opprobriis, patientiâ, periculo atrox, paratam sibi ruinam in ejus auctorem convertere, totâque legum vi sævire properavit.

LXXXII. NERO ineluctabili, proviso tamen, fato circumventus, sumptum a Locustâ venenum in auream pyxidem condidit, & in hortos Servilianos secessit, comitante imbelli libidinum catervâ. Tum varia animo agitare. Placet fuga dudum meditata; præmissisque libertorum fidissimis Ostiam ad classem præparandam, tribunos centurionesque prætorianos de fugæ societate tentat. Sed partim tergiversantibus, partim apertè detrectantibus, uno etiam proclamante, « Usque » adeóne mori miserum est »! aliò flexit

consilia; dubius « Parthosne, an Galbam, » supplex peteret, an atratus prodiret in » publicum, proque rostris, quantâ maxi- » mâ posset miseratione, veniam præteri- » torum precaretur; ac, ni flexisset animos, » Ægypti præfecturam dari sibi oraret ». Certè inventus postea in ejus scrinio hac de infamiâ sermo formatus. Recitatione deterritum putant, ne, priusquam ad forum perveniret, discerperetur.

A. U. C. 821. J. C. 68.

LXXXIII. ITAQUE consilii incertus, cogitationem in posterum diem distulit. Sed, cùm somnos non paterentur curæ, ad mediam fere noctem excitatus, ut comperit stationem militum recessisse, prosilit e lecto, & mittit circùm amicos. Nihil quoquam renuntiante, ipse cum paucis hospitia singulorum adit. At, clausis omnium foribus, respondente nullo, seu somnus, seu pavor, eos occupaverat, cubiculum prætrepidus repetit. Custodes jam diffugerant, direptis etiam stragulis, amotâ & pyxide veneni. Vastitate, suspicionibus turbidus, Spicillum mirmillonem, vel quemlibet alium percussorem, cujus manu pereat, requirit. Ne ad id quidem ministerii adesse quemquam miratus, in summæ miseriæ vocem « sibi » neque amicum esse, neque inimicum »,

erumpit, procurritque quaſi præcipitaturus
A. U. C. ſe in Tiberim.
821. LXXXIV. At vitam exoſum, mortis
J. C. pavidum, ſiſtit inveterata mollities; &
68. aliquid ſecretioris latebræ ad colligendum animum ſuadet. Phaon, libertus, ſuum obtulit ſuburbanum inter Salariam & Nomentanam viam circa quartum milliarium. Tantulum manet Principi ſuffugium! Ac quaſi fatale eſſet ſordidè etiam perire, nudo, ut erat, pede, tunicatus tantùm, ſuperindutâ obſoleti coloris pænulâ, adoperto capite, & ante faciem obtento ſudario, equum inſcendit; quatuor e tantâ modò turbâ comitantibus, quos inter Sporus, ultimum, ut diximus, propudium. Turpis fuga, ſubito tremore terræ & fulgure adverſo damnata, ad novas patet injurias. Proxima itineri caſtra circumſonant clamoribus militum, Neroni adverſa, Galbæ proſpera, ominantium. Ex obviis etiam viatoribus, alter, « Hi Neronem perſequuntur », monſtrat alter rogitat, « Ecquid in Urbe novi de » Nerone »? Ipſa reverentia in formidinis cauſam vertit: nam miſſicius quidam prætorianus Principem, detectâ ob ſubitam equi conſternationem facie, agnoſcit, & ſalutationis officio ad deſperationem adigit.

LXXXV. Nec ſpes tantùm fugæ vaneſcebat, ſed primum ejus conſilium cum prætorianis, ut ſuprà memoravi, communicatum, jam in exitium ceſſerat. Quippe, mutato ſacramento, Galbam illico fecerant Principem, ducibus Nymphidio & Tigellino. Atque etiam, ne vetus Cæſarum fides recurreret, Nymphidius, per quodque nefas fortunæ ſe inſerendi cupidus, ſub nomine Galbæ prætoriarum & Urbanarum cohortium militibus ſingula tricena nummûm millia promiſerat, legionariis quina millia. Enorme donativum, in Galbæ æquè ac Neronis ruinam paratum, ut primam in ſpem veniret Nymphidius; formidoloſo quoque exemplo, in cædes Urbiſque excidium abituro, venale eſſe imperium, & juxta militum libidinem dari. Ubi per Urbem percrebuit favor militaris, traxit animos ad odium pridem incitatos. Ne in ſenatu quidem quidquam moderati, aut verecundi. Publicis ſtudiis, ſententium numero, auctoritatis inſolentiâ ad atrociora quæque impellitur. Nec de tollendo Principe, sed quâ tolli queat turpiore contumeliâ, certatur. Hos inter clamores, Nero « hoſtis » judicatur, « more majorum » puniendus ». Galba verò in imperium

A. U. C. 821. J. C. 68.

adſcitus, non quòd melior, ſed quia
A. U. C. Neroni iratior. Tum miſſi equites, qui
821. fugitivum Neronem ad ſupplicia vivum
J. C. attraherent.
68.

LXXXVI. At is per diverticula, fruticeta inter ac vepres, occulto effoſſæ cavernæ introitu, in Phaontis ſuburbanum ægre inrepſerat. Nihil ibi priſtinæ dignitatis manet: ſola inhærent vitia, quæ, ut vitam, ſic mortem, infamavere. Corpus, deliciarum uſu fractum, levamenta, quæ offert loci nuditas, aut refugit, aut miſerabiliter tolerat. Animo nihil fixum, nihil firmum; impetus tantùm, & ſcenica levitas. Comitibus, ut «quàm primùm »ſe impendenti contumeliæ eripiat inſtan»tibus», annuit: ſed ſcrobem fieri imperat: fruſta marmoris, aquam, ligna, ceteraque funerum parat, flens ad ſingula; atque idemtidem dictitans, «Qualis ar»tifex pereo».

LXXXVII. Has inter moras perlatos a Phaontis curſore codicillos avidus præripit; lectoque ſe hoſtem a ſenatu judicatum, & quæri, ut more majorum puniatur, interrogat «quale id genus ſit »pœnæ». Comperto nudi hominis cervicem inſeri furcæ, corpus virgis ad necem cædi, conterritus duos pugiones, quos

ſecum tulerat, arripit; utriuſque acie prætentatâ, rurſus condit, cauſatus « nondum adeſſe fatalem horam ». Subinde modò Sporum hortari, « ut lamentari ac plangere inciperet » : modò orare, ut « ſe aliquis ad mortem capeſſendam exemplo juvaret »: interdum ſegnitiem ſuam increpare. Inanibus verbis robur indidit adventantium equitum ſonitus. Tunc, ignominiam exhorreſcens, Homerico verſu trepidanter recitato, ferrum, juvante Epaphrodito, jugulo adigit; priùs comites precatus, « ne poteſtas cuiquam capitis ſui fieret, ſed ut quoquomodo totus cremaretur ». Centurioni, qui mox adſtitit, &, pænulâ ad vulnus appoſitâ, in auxilium ſe veniſſe ſimulabat, ſemianimis reſpondit, « Serò. Hæc eſt fides ». In hac voce defecit, exſtantibus torvéque rigentibus oculis, primo & trigeſimo ætatis anno, imperii quartodecimo, optimis initiis, fine peſſimo, execrabili memoriâ.

A. U. C. 821. J. C. 68.

LXXXVIII. Cadaver cremari permiſit Icelus, Galbæ libertus, primo tumultu conjectus in vincula, tunc exſolutus: ſingulari fato in præſens Neroni ſupremæ ſortis arbiter, poſtea Galbæ fortunam corrupturus, & per tam diverſa

A. U. C. 821. J. C. 68.

facinora suum in exitium præceps. Modicum fuit funus, & intra privati modum. Reliquiæ a nutricibus & Acte concubinâ in gentili Domitiorum monumento conditæ. Sic exscisa Cæsarum domus, suo & libertatis damno per centum & quindecim annos dominata: magnâ virtutum claritate, si C. Julii sublimem, magnificam Augusti, profundam Tiberii mentem virtutibus annumeraveris: immensâ verò scelerum famâ, publico quoque odio ob Tiberii truculentiam, Caii furorem, stoliditatem Claudii, & Neronis improbitatem. Fuso sanguine Romano, auctoritatem orsa, per nobilissimorum quorumque cædes invaluit, donec, furore in suos verso, ad ultimum se ipsa confecit, numquam melior, quàm cùm cœpit, numquam pejor, quàm cùm desiit.

LXXXIX. Ejus ruinam portendere visa prodigia plurima; retroacti amnes, prata in contrarias sedes transgressa, prolapsa cupressus Urbi æquæva, lauri a Liviâ satæ, illico aridæ, aliaque id genus: leve libertatis incitamentum, ob servitutis adsuetudinem, posteriorum Cæsarum vitiis validiùs, quàm priorum artibus, coalitam. Pileata tamen discucurrit plebs, in lætitiæ signa præceps semper & inconstans.

Mox omnium ſtudia in novi Principatûs ſpem ac fortunam conſpiravere. Præcipua Nymphidii Sabini, prætorianorum præfecti, cura in ſe cuncta trahere, ut ante Galbæ adventum firmatâ auctoritate, aut ſecundus in imperio ageret, aut, ſi ſenex, tres & ſeptuaginta annos natus, itineris defatigatione occumberet, ipſe capeſſeret imperium: reputans « prætorias cohortes » dudum favorabiles, nunc donativi pro- » miſſo obligatas: penes ſe eſſe totam » liberalitatis gratiam, apud Galbam ne- » ceſſitatem ». Proinde, ne tantas ſpes præcideret Tigellini ſocietas, ei gladio interdicit: ſimul conſulares, ceteroſque, qui exercitus provinciaſve olim rexerant, conviviis aliiſque id genus lautitiis occupat. Iiſdem artibus per caſtra gliſcit ambitio: plurimi jactitant « mittendos ad » Galbam legatos, qui Nymphidium per- » petuum, & ſine collegâ, prætorianorum » præfectum » efflagitent.

A. U.C. 821. J. C. 68.

XC. Par in ſenatu adulatio. Patres ejus foribus adſidere: beneficentiam laudare: omnibus ſenatuſconſultis auctorem habere. Inde, utì fert hominum natura, orta Nymphidio arrogantia, ſenatui invidia, dein metus. Citò erupere hæc diſcordiarum ſemina. Patres, cùm ſenatuſ-

consultum ad Galbam per tabellarios suos
A. U. C. 821. J. C. 68. misissent, dedere simul diplomata, sigillo suo obsignata, quîs oppida cursum celerarent. Succensuit Nymphidius, questus «Patres nec suo signo, nec prætorianis »usos»: pœnas etiam, ut fama fuit, repetiturus, ni supplices, excusatâque imprudentiâ, veniam exorassent.

XCI. TUM, nihil non audendum ratus, odiis vulgi per prioris Principatûs ignominiam gratificatur. Raptatæ Neronis imagines. Spicillus, gladiator, cum iis tractus, in foro trucidatur. Acta per corpus Aponii, delationibus infamis, plaustra, lapidibus gravida. In hac vulgi licentiâ, sontium & insontium multitudo adeò promiscuè perit, ut Mauricus, futuri providus, «Urbi promptum Neronis desiderium» prænuntiaverit. Interim a Nymphidio, se Caii Cæsaris filium ementito, consulebatur, ut grata semper populo Romano Germanici memoria reviviisceret. Hæc quidem in fortunæ spem parata, in exitii causas vertêre.

XCII. GALBA enim, perlatis mirâ celeritate nuntiis se a senatu Imperatorem fuisse consalutatum, auditoque Neronis fine, Romam erat profectus: atrox ob diu ancipitem imperii spem, necdum

ſatis firmam; quòd, cùm iter faceret, nuntiarentur timerenturque turbæ, in repentinis caſibus ſolitæ. Ob id, neglectâ togâ, paludatus, & dependente a cervicibus pugione ante pectus, quaſi per hoſtile ſolum iter ingreſſus eſt. Pronus in ſeveritatem, Hiſpaniarum Galliarumque civitates, quibus cunctatior fuerat fides, gravioribus tributis, finium quoque damno attrivit: auctoreſque cunctationis, Obultronius Sabinus & Cornelius Marcellus in Hiſpaniâ, Betuus Chilo in Galliâ, occiſi. Simul Principis juſſu, Trebonius Garucianus, procurator, Clodium Macrum in Africâ turbantem interficit. Fonteius Capito, ambiguis ſtudiis ſuſpectus, in Germaniâ periit, a Cornelio Aquino & Fabio Valente oppreſſus.

A. U. C. 821. J. C. 68.

XCIII. Formidolosiorem Nymphidium præpropera cupido perditum iit. Cùm ſecundas in imperio obtinere vanis artibus tentaſſet, Vinio, Lacone, Icelo, præpollentibus, & Othone per Vinii favorem ad fortunam ſenſim inrepente, imperium invadere occupat, Mithridatis Pontici opibus ſubnixus. Illi in prætoriano milite ſpes; & ne imparatus ad id dignitatis accederet, orationem a Cingonio

A. U. C. 821. J. C. 68.

Varrone, venali ingenio, in tantum faſtigium ſcriptam, edidicerat. Nox propinqua talibus auſis deſtinabatur. Reſtitit Antonii Honorati, tribuni, fides. Præmonitis enim prætorianis, « tot vices » dedecere : præcipitem fuiſſe a Nerone, » licèt ſcelerum reo, defectionem : a » Galbâ, novo & laudato Principe, pro» broſam fore : turpe inſuper, ſi Liviæ » adfinem Nymphidiæ filio poſtponerent ». Cùm Nymphidius caſtra adiſſet, ſeu ut ſuâ in fide firmaret animos, ſeu ut ortos fortè motus ſedaret, ipſo in ingreſſu confoſſus occubuit.

XCIV. GALBA, hâc cæde nuntiatâ, quaſi imperii paciſque certus, togam ſumpſit : ſed mutato habitu, haud mutata mens. Inerant ſemper ira, diffidentia, injuriarum memoria, ceteraque pavidi animi, in privato homine inhoneſta, funeſta Principi, cujus initia verâ fictâve lætitiâ gratiâque debent clareſcere. Immo plus invidiæ movit cædes Petronii Turpiliani, conſularis & triumphalis viri, imperata quòd Neronis dux fuiſſet, & a Tigellino patrata. Atrox quoque viſum, præter Mithridaten & Cingonium, conſulem deſignatum, Principis edicto amicos

ſociosve Nymphidii inauditos & indefenſos morte mulctari. Molliiſſet tamen intempeſtivam ſeveritatem tutandi imperii voluntas, aut neceſſitas, ni fuiſſet idem adversùs omnes atque immeritos rigor. Sed cùm legati, a ſenatu miſſi, Narbonem Martium adventaſſent, ut Principi gratularentur, & « quam primùm » Romam veniret », orarent, parca fuit civilitas, nihil comitatis. Pari illiberalitate exceptus Verginius, debellato imperii hoſte, ſpreto Principatu, ſummum honoris promeritus. At felix, qui ob nimiam virtutem parum gratus ſuſpicaci Principi, id in his temporum adverſis eſt adſecutus, ut malorum reipublicæ ſpectator tantùm, non actor, gloriæ ſuæ ſuperſtes, ad ea uſque duraverit tempora, quibus revixit Romana felicitas.

A. U. C. 821. J. C. 68.

XCV. Cruento autem Principis itinere fœdior adhuc adventus. Urbſque horruit Claſſiarios, qui obviàm occurrerant, ſibique militiam a Nerone datam ſervari orabant, non modò rejici, ſed, qui aquilam ſignaque pertinaciùs flagitaverant, immiſſo confeſtim equite, equorum vi obteri, aut trucidari: ſuperſtites, in Urbis oculis decumari, cuſtodiâve

A. U. C. 821. J. C. 68. attineri, licèt in fidem acceptos. Amoti etiam prætorianorum plerique, ob Nymphidii molimina ſuſpecti. Germanorum cohors, quæ multis fidei experimentis ſe prioribus Cæſaribus in corporis cuſtodiâ approbaverat, tum diſſoluta, ac ſine ullo commodo in patriam remiſſa; quaſi Dolabellæ, juxta cujus hortos tendebat, pronior.

XCVI. TALIBUS non facta ſecuritas, conflata tantùm odia, quæ in dies creſcebant, dum apud ſenem, in pœnas promptum, tardum ad præmia, nullus eſſet gratiæ locus, conceſſaque a prioribus Principibus beneficia eriperentur. Inritati adhuc animi, quòd, ſuper Principis vitia, majora ex hominibus, quibus ſe abutendum permiſerat, orirentur pericula. Titus Vinius, quem ſuprà memoravi, ut favore præcipuus, ſic cupiditate immensâ graſſabatur. Cornelio Laconi, ex adſeſſore, præfecto prætorii, arrogantia ſocordiaque intolerabilis. Icelus, libertus, anulis donatus equeſtrique nomine, potentiſſimorum olim libertorum opes æmulabatur. Hos inter, lucri ſpe, & ob ſenium Principis in ruinam præceps, concordia: nec cura, niſi unde citior majorque fortuna pararetur.

XCVII. Galba, his obnoxius, non ſuopte ingenio, ſed pro eorum cupidine, regebatur. Per eos ergo licuit ut Helium, Polycletum, Petinum, Patrobium, Neronis libidinum miniſtros, plecteret. Tigellinum verò, nequiorem & inviſum magis, at magnâ pecuniarum vi favorem T. Vinii emercatum, morti ſubduxit; populumque Romanum, qui eum ad pœnas aſſiduè repetebat, edicto increpuit, quòd « hominem tabe ferme enectum » perſequerentur »: flagitabat, ne « Principatum ſuum cruentarent, odioſumque » facerent ». Tigellinus, quaſi deûm munere ſervatus, pro ſalute ſuâ litare; magnoque ſumptu paratâ cenâ, Vinii filiæ, alia jam elargitus, decies ſeſtertium propinare. Pronum credere quàm id fuerit populo ingratum, quæ inde adversùs Galbam invidia. Accedebant tetrica ſenectus, triſtis avaritia, præpoſterè tentata imperii leges moreſque emendandi conſilia, & vana libertatis reſtitutæ oſtentatio. Præterea gliſcebant per exercitus querelæ, quòd donativum ſibi promiſſum fruſtra repoſcerent. Efferavit quoque animos, magnifica, ſed non talis Imperatoris, nec hujus temporis, vox, « legi a ſe

A. U. C. 821. J. C. 68.

»militem, non emi». Sic coalescebant
A. U. C. discordiarum causæ, quæ sequentem an-
821. num funestavere, amplum historiæ argu-
J. C. mentum.
68.

NOTÆ

IN LIB. VI POSTERIORES

ANNALIUM

C. CORN. TACITI;

ET IN

SUPPLEMENTA

LIBRORUM XI & XVI.

NOTÆ

IN SUPPLEMENTUM LIBRI XI.

ANNALIUM

C. CORN. TACITI.

CAP. I. *SUFFECTUS TANTUM.* Sueton. in Claud. Cap. 14.

Defecit luna. Aurel. Victor de Cæſar. in Claud. Dio LX. pag. 685. Quòd verò hac nocte prodiit inſula, inde Seneca, Natural. Quæſt. II, 26, enatæ inſulæ prodigium ad ſuperiorem annum exeuntem, *Valerio Aſiatico conſule*, retraxit.

Theram inter. Thera, hodie *l'Iſle de Santorin dans l'Archipel.* Theraſia, exigua inſula, vicina eſt Occidentem versùs. De utràque inſulâ, vide Plinium II, 87, & Franciſcum Richard, S. J. *Relation de l'iſle de Saint-Erini*, pag. 17 & ſeq.

Enata inſula. Seneca, Natural. Quæſt. VI, 21. *Theren, & Theraſiam, & hanc noſtræ ætatis inſulam, ſpectantibus nobis in Ægeo mari enatam quis dubitat?* Caſſiodorus quoque in Chronic.

Inter Theram & Therasiam exorta est insula habens stadia XXX. Sequentibus sæculis, eodem in loco, manente semper eâdem ignium vi, novæ erupere insulæ, scilicet anno 726, æstivo tempore: anno 1427, die 25 Novembris: anno 1573, quæ Græcis adhuc dicitur μικρὴ Καμμένη, vulgò *la petite Cammeni*, vel *la petite Isle brûlée*: nova demum ineunte hoc sæculo, anno 1707, die 23 Maii, per plures menses eructata. Vide Richard, loco citato, & *Mémoires pour l'Histoire des Sciences & des beaux Arts*, vulgari nomine *Journal de Trévoux*, mense Julio anni 1708, pag. 1261, & mense Septembri anni 1715, pag. 1343.

Qui Phœnicem. Hæc habet Plinius X, 2. Victor quoque in Cæsaribus & in Epitome. De Phœnice dictum satis in Notis ad Annal. VI, 28.

In Comitio. Comitium, pars fori Romani. Vide infra Vit. Agric. Cap. 2.

Paullum Plancumque censores. Censores fuere anno Urbis conditæ DCCXXXI. De eorum censurâ plura diximus cùm dissereremus de censu lustroque Romanorum, in priore editione Tom. II, pag. 357.

Moti sunt. Dio LX, pag. 684.

Numero & opibus. Immo plurimi, servitute liberati, ad dignitatem equestrem transiliere: quod ita promiscuum esse cœpit, *ut apud Claudium Cæsarem, in censurâ ejus, unus ex equitibus Flavius Proculus quadringentos ex eâ causâ reos postularet.* Plin. XXXIII, 2.

CAP. II. *Potens mastigia.* Hæc, versumque Græcum, habet Dio LX, pag. 684.

Ἀφόρητός ἐστιν εὐτυχῶν μαστιγίας.

De caprariis. Dio, ibid. pag. 685.

Βασιλεῖς ἐγένοντο χ' οἱ πρὶν ὄντες αἰπόλοι.

Et interfecit. Dio, ibid. pag. 686.

Literarum ſtudia. Quæ Seneca commendat in libro, quem *de Conſolatione ad Polybium*, morte fraternâ mærentem, ſcripſit. Homerum & Virgilium commentariis illuſtraverat, fabellas quoque ſcripſerat. Vide Senecam, loc. cit. Cap. 25, 26 & 27. Suetonium in Claud. Cap. 28.

CAP. III. *Suprà memoravi.* In Supplemento Annal. X, 5.

Oſtorius Scapula. Vir bello egregius, ut dicetur infrà Vit. Agric. Cap. 14. De eo quoque agetur infrà Annal. XII, 31 & ſeqq.

Decreta ovatio. Hæc, & quæ ſequuntur, Suetonius in Claud. Cap. 24. Triumphantem, quod non eſt ex hujus ætatis uſu, Plautium inducit Eutropius in Claud.

Validiſſimas duas gentes. Sueton. in Veſpaſian. Cap. 4.

Vectemque inſulam. Sueton. ibid. Vectis inſula, nunc *l'iſle de Wight*, Britanniæ proxima.

CAP. IV. *Ut de ferâ.* Dio LX, pag. 685.

Pompeii Magni. Craſſi & Scriboniæ filii, Antoniæ, Claudii filiæ, mariti. Vide Stemma Cæſarum, num. 106. Dionem LX, pag. 668. Zonaram, pag. 563. & Senecam in Apocolocyntoſi.

Nam Valerium Aſiaticum. Hæc & reliqua habet Tacitus Annal. XI, 1.

NOTÆ

IN LIBRUM UNDECIMUM

ANNALIUM.

Cap. I. *Nam Valerium Asiaticum.* Hìc quædam desunt. Vide Supplementum Annalium XI.

Hortis inhians. Horti illi, a Lucullo regali magnificentiâ cœpti, fuere in colle hortulorum, nunc *la Trinita de Monti.*

Suilium. Terribilem ac venalem hominem; de quo infrà Annal. XIII, 42.

Ultro petere. Vide Supplementum Annal. IX, 4.

Viennæ. Vienna, urbs Allobrogum, & colonia, nunc *Vienne en Dauphiné.*

Apud Baias. Nunc *Castello di Baja*, in Campaniâ.

Cap. II. *Virum esse me.* Bene MSS. Flor. Harl. Bodl. In vulgatis libris, *virum me esse.* His autem verbis Asiaticus Suilii filios impudicitiæ arguit, se ipse absolvit.

Cur sine uxore discubuisset. Ex more Romano; de quo Cornelius Nepos, Præfat. Vit. imperat. *Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium?*

Cap. IV. *Sestertium quindecies.* Monetæ Gallicæ libræ sunt, 291,786.

Sestertium decies. Gallicæ monetæ lib. 194,531.

Cap. V. *Quadringentis nummorum millibus.* Monetæ Gallicæ libris 77,812.

In tempore memorabo. Infrà Annal. XI, 12 & 35.

Legemque Cinciam. Quam M. Cincius Alimentus, tribunus plebis tulit anno U. C. DL.

Cap. VII. *Usque ad dena sestertia.* Gallicæ monetæ libras 1945.

Ad præsentiam Cæsaris. Caii Caligulæ.

Vectum memoravi. Hæc Annalium pars periit. Nos diximus in Supplemento Annal. VIII, 34.

Cap. VIII. *Is rex Iberis.* Vide suprà Annal. VI, 32.

Fratri Artabano. Artabanus ille frater erat Gotarzis & Bardanis, filius Artabani II. Vide Canonem regum Parthorum in Notis ad Annal. II, 1.

Tria millia stadiorum. Leucæ Gallicæ sunt 124, quæ singulæ ternis millibus passuum constent.

Proximas præfecturas. Præfecturas illas alii satrapias, alii provincias appellant.

Seleucensibus. Ii sunt Seleucenses in Mesopotamiâ, de quibus dictum suprà Annal. VI, 42.

Objecti amnis. Amnis ille est Tigris, cui adposita urbs Seleucia.

Daharum Hyrcanorumque. Dahæ, nunc *le Dahistan*; Hyrcani, *le Mazanderan*, & *le Corcan.*

Bactrianos apud Campos. Bactriana, nunc *le Khorasan.*

Cap. IX. *Cotys.* De quo dictum in Supplemento Annal. VII, 36.

Cap. X. *Ad amnem Erinden.* Amnis ille, soli

Tacito memoratus, idem mihi videtur, quem Ammianus Marcellinus XXIII, 9, appellavit Hyrcaniæ proximum, nunc *la riviere d'Ester.*

Flumen Sinden. Flumen videtur, quod nunc dicitur *Heri-rud.* De Dahis dictum suprà. Finitimi Arii, ortum versùs, nunc *partie du Khorasan.*

CAP. XI. *Composui.* Libri illi periere.

Edidit ludos sæculares. Vide Appendicem Chronologicam ad annum U. C. DCCCXLI. quo Domitianus ludos sæculares septimùm edidit. De ludis sæcularibus disserui in priore editione, Tom. II, pag. 338.

Ludicrum Trojæ. Hoc ludicrum, Trojani belli imitamen, ab Æneâ inventum, egregiè describit Virgilius Æneid. V, 545 & seqq. De eo Suetonius in Jul. Cæs. Cap. 39. *Trojam lusit turma duplex, majorum minorumque puerorum.* Inde intelligas favorem plebis, cùm Britannicus & Domitius, quisque suæ turmæ præessent.

Dracones in modum custodum. Originem fabulæ docet Suetonius in Ner. Cap. 6. *Quæ fabula exorta est, deprehensis in lecto ejus circùm cervicalia serpentis exuviis.*

CAP. XII. *In C. Silium.* De quo suprà Annal. XI, 5. Juvenalis quoque X, 331.

Optimus hic & formosissimus idem;
Gentis patriciæ rapitur miser exstinguendus
Messalinæ oculis.

CAP. XIII. *In P. Pomponium.* P. Pomponium Secundum, vatem civemque clarissimum, laudatum Plinio XIII, 12. De eo quoque Quinctilianus, Institut. Orat. X, 1. *Eorum, quos viderim, longè princeps Pomponius Secundus, quem*

ſenes parum tragicum putabant, eruditione ac nitore præſtare confitebantur.

In mortem parentum. Quæ ſolverentur, mortuis parentibus.

Ab Simbruinis collibus. Qui colles, oppido Sublaqueo, nunc *Subjaco*, vicini, quadraginta millibus paſſuum ab Urbe, Orientem versùs diſtabant. Inde Claudius aquarum fontes Curtium atque Cæruleum Urbi intulit. *Erogatum in id opus* $\overline{LVD}$, Gallicæ monetæ libræ 10,797,624. *Nihil magis mirandum fuiſſe in toto orbe terrarum* ſcribit Plinius XXXVI, 15, num. 10.

Cap. XIV. *Per figuras animalium.* De literarum origine dixi in priore editione, Tom. II, pag. 340. Hìc tantum addidero magis ac magis in dies compertum fieri, novis uſque accedentibus antiquitatis monumentis, Aſſyrias ſemper fuiſſe literas; eas accepiſſe Phœnices, & per Libyam, Africam, Hiſpaniam, inſulaſque, ac maximè Melitam, *Malte*, diſſeminaſſe. De literis illis Phœniciis eruditam diſſertationem in uſum ſuorum ſtudiorum componi curavit Sereniſſimus Hiſpaniæ Princeps, D. Gabriel, quam videre eſt additam egregio operi, *Saluſtio*, pag. 337. Nunc verò compertum eſt curâ Cl. de Guaſco Iſidem Taurinenſem, in quâ quidam quæſierant Ægyptiacæ & Sinenſis ſcripturæ ſimilitudinem, non eſſe opus antiquum, ſed recentis ſculptoris figmentum.

Palamedem Argivum. Palamedes literas non reperit; ſed, ſexdecim inventis, fertur *Trojano bello adjeciſſe quatuor* Θ Ξ Φ Χ, Plin. VII, 56.

Sexdecim literarum formas. Sexdecim illæ literæ fuerunt Α Β Γ Δ Ε Ι Κ Λ Μ Ν Ο Π Ρ Σ Τ Υ.

Præcipuum Simonidem. Simonidem Melicum quatuor literas Ζ Η Ψ Ω adjeciſſe tradit Plinius VII, 56.

Etruſci. Complura ſuperant antiquitatis monumenta Etruſcis literis inſignia, quæ Cl. Gori aliique eruditi Itali ſuis interpretationibus & multiplici doctrinâ nobilitavere.

Aborigines. Aborigines, Latii incolæ antiquiſſimi.

Veterrimis Græcorum. Plinius VII, 57 & 58. *Gentium conſenſus tacitus primus omnium conſpiravit, ut Ionum literis uterentur. Veteres Græcas fuiſſe eaſdem pæne, quæ nunc ſunt Latinæ, indicio erit Delphica tabula, quæ eſt hodie in palatio.*

Tres literas. Tres literæ a Claudio additæ fuere Ⅎ pro V. ɔc pro PS vel Ψ. & ⊢, ut medius ſonus inter I & V internoſceretur. Hæc fuſiùs explicata vide in priore Taciti editione Tom. II, pag. 342.

CAP. XV. *Haruſpicum.* Haruſpices exta, fulgura, portenta interpretabantur.

CAP. XVI. *Fruſtra Arminium præſcribi.* Fruſtra jactitari Arminium eſſe patruum Italici. Ipſum, ipſum Arminii filium, Ravennæ, hoſtili in ſolo adultum, ſi in regnum veniſſet, poſſe extimeſci, ut pote infectum alimonio, ſervitio, cultu, ceteriſque omnibus externis. Ac, ſi paterna Italico mens eſſet, non alium infenſiùs arma contra patriam ac deos penates, quàm parentem ejus Flavium, exercuiſſe.

CAP. XVII. *Nec patrem rubori.* Nec Italico patrem ſuum Flavium rubori eſſe, quòd Romanis, in quorum caſtris, conſentientibus Germanis, ſtipendia meruerat, fidelem ſemper ſe præſtitiſſet. Vide ſuprà Annal. II, 9 & 10.

Langobardorum. Nunc *le Brandebourg.*

CAP. XVIII. *Chauci.* Maritima inter Amiſiam, *l'Ems*, & Albim, *l'Elbe*, habitabant.

Morte Sanquinii. Inferioris Germaniæ præfecti.

Canninefas. Occidentalem inſulæ Batavorum partem occupabant Canninefates.

Gallorum maximè oram. Illos maximè tractus, quos nunc dicimus *la Zélande*, *le Brabant*, *la Flandre.*

Per æſtuaria & foſſas. Æſtuaria & foſſæ com-plures inter Scaldis, *l'Eſcaut*, Moſæ, *la Meuſe*, & Rheni oſtia.

Non accinctus. Non accinctus gladio. Vegetius III, 8. *Scutis ac ſarcinis ſuis in orbem circa propria ſigna diſpoſitis, cincti gladio, foſſam aperiunt, latam aut novem, aut undecim, aut tredecim pedibus.*

Cap. XIX. *Virtutem auximus.* Forte *virtute auximus;* ut ſuprà Annal. IV, 41. *verâ potentiâ augere.*

Natio Friſiorum. Friſii maritimam oram inter Rheni & Amiſiæ oſtia incolebant.

Clade L. Apronii. De quâ vide ſuprà Annal. IV, 73 & 74.

Præſidium immunivit. Immunitum fuiſſe illud præſidium, ubi nunc urbs *Groningue*, docet Cl. Alting, Notit. Germ. Infer. pag. 48.

Majores Chaucos. Hos Tacitus dicere videtur, qui inter Amiſiam, *l'Ems*, & Viſurgim, *le Wéſer*, habitabant; quos Ptolemæus II, 11. minores appellavit. Tacitum ſequitur Cl. Spener, Notit. German. Antiq. pag. 302 & ſeqq.

Cap. XX. *Foſſam perduxit.* Eam foſſam perduxit, teſte Dione LX, pag. 686. ne Moſa & Rhenus, æſtuante Oceano, refluentes, ſuperſtagnarent. Perducta eſt foſſa ab urbe Lugdunenſi, *Leyde*, ad Moſam juxta *Geerfliet.* Vide Cl. Alting, Notit. Germ. Infer. pag. 47.

In agro Mattiaco. Nunc *le Bailliage de Blanckeistein dans la haute Hesse.* Ibi adhuc exstant fodinæ argenti prope *Gladenbach*, teste Hubnero, *Géographie universelle*, Tom. V, pag. 465.

Triumphalia antè tribueret. Ne gloriam triumphi damnosis laboribus quærerent.

Cap. XXI. *De origine Curtii Rufi.* Hic sanè non est Quintus Curtius rerum ab Alexandro Magno gestarum scriptor, utì quidam voluere. Id enim Tacitus non siluisset.

Sectator quæstoris. Id est, comes quæstoris. De eo Plinius VII, 27. *Tenuis adhuc & obscurus obtinenti Africam comes hæserat.*

In oppido Adrumeto. Adrumetum, liberum Africæ oppidum, nunc *Herkla.* Vide eruditum Shaw, *Voyages*, Tom. I, pag. 237.

Oblata ei species muliebris. Rem fusiùs narrat Plinius VII, Ep. 27.

Pro consule. Id est proconsul.

Consulare imperium. Dignitatem & insignia consularia, ut Annal. XII, 21.

Cap. XXII. *De se Novius.* Novius se reum confessus, socios non edidit. Incerta tamen vox, *Novius*; quòd Mſ. Flor. aliique habeant *de se noni*: unde Jac. Gronovius supplebat, *de se non inficiatus*: eodem sensu.

Spectaculum gladiatorum. Sueton. in Claud. Cap. 24. *Collegio quæstorum pro straturâ viarum gladiatorum munus injunxit.*

Ne ætas quidem distinguebatur. Anno U. C. DLXXV, Q. Fulvio Flacco & L. Manlio Acidino consulibus, *rogatio primùm lata est ab L. Villio tribuno plebis, quot annos nati quemque magistratum peterent caperentque.* Livius XL, 43.

Lex curiata. Ita dicta, quòd curiatim curiatis-

que comitiis lata. Romulus populum in triginta curias diviſerat. Vide Pomponium de Origine Juris, Digeſt. I, Tit. II. Leg. 2.

CAP. XXIII. *Quæ Comata appellatur.* Præter Narbonenſem, *Gallia omnis Comata uno nomine appellata*, Plin. IV, 17. Nempe ob capillatos incolas.

Suffeciſſe olim indigenas. Olim indigenas, exiguiſque circumſcriptos finibus, conſanguineis etiam populis ſuffeciſſe, & iis magiſtratus dediſſe.

Veneti & Inſubres. Gallicus uterque populus. Veneti, nunc *la Marche Trévisane, & une grande partie des Etats de la République de Venise.* Inſubres, *le Milanois.*

Apud Aleſiam. Aleſia, oppidum Mandubiorum, qui Æduis parebant, vertici montis *Auxois* olim impoſitum. Ex ejus ruderibus ad radicem montis exſtructus pagus *Aliſe* in Burgundiâ. De ejus obſidione vide Julium Cæſarem, Bell. Gall. VII, 68 & ſeqq.

Manibus eorumdem proſtratis. Corruptè vulgò Mſſ. *Quid ſi memoria eorum moveretur, qui Capitolio & arâ Romanâ manibus eorumdem per ſe ſatis fruerentur.* Puteolanus edidit, *inoriretur.* Dum meliora aliis occurrant, juvat ſupplere: *Quid ſi memoria eorum renovaretur, qui, Capitolio & arce Romanâ manibus eorumdem fere ſuperatis, pretium populi Romani mille pondo auri fecerint.* Mille pondo auri ſunt Gallicæ monetæ libræ 945,000. Hæc conſtant ex Livio V, 39 & 48. Floro I, 13. Plinio XXXIII, 1. ſect. 5. Quæ, ſi vis, fuſius explicata vide in priore editione, Tom. II, pag. 347 & ſeq. Diſplicet autem J. Fr. Gronovii explicatio, ut ibidem monui; nec proſtrata ſunt a Gallis Capitolii mœnia, repugnatque locorum ſitus, a nobis inſpectus.

CAP. XXIV. *Ita exorſus eſt.* Claudii oratio adhuc exſtat Lugduni, ære inciſa, erudita magis, quàm eloquens. Quantum Tacitus ingenio ſuo indulſerit, ut eam hiſtoriâ dignam faceret, Lector judicet. In priore editione, Tom. II, pag. 349 & ſeqq. illam majoribus literis, ut eſt in æreâ tabulâ propoſui, nunc ob voluminis anguſtias minoribus literis eam referre erit commodius.

ORATIO CLAUDII PRINCIPIS.

Ut Galli jus ſenatorum in Urbe adipiſcerentur. Simul de Galliarum cenſu agitur.

ORATIONIS initia deſunt. Manent tantùm laceræ voces : « mæ rerum noſtr. . . . ſii » . . . Mox :

« Equidem primam omnium illam cogitationem » hominum, quàm maximè primam, occurſuram » mihi provideo. Deprecor ne, quaſi novam, » iſtam rem introduci exhorreſcatis ; ſed illa potius » cogitetis, quàm multa in hac civitate, nova » ſint, & quidem ſtatim ab origine urbis noſtræ ; » in quod (*lege*, quot) formas ſtatuſque reſpu» blica noſtra diducta ſit ».

« Quondam reges hanc tenuere urbem ; nec » tamen domeſticis ſucceſſoribus eam tradere con» tigit. Supervenere alieni, & quidam externi, » ut Numa Romulo ſucceſſerit, ex Sabinis veniens, » vicinus quidem, ſed tunc externus : ut Anco » Marcio, Priſcus Tarquinius. Propter temeratum » ſanguinem (quòd patre Demaratho Corinthio » natus erat, & Tarquinienſi matre generosâ, ſed » inopi, ut quæ tali marito neceſſe habuerit ſuc» cumbere) cùm domi repelleretur a gerendis » honoribus ; poſtquam Romam migravit, regnum

» adeptus eſt. Huic quoque & filio, nepotive » ejus, (nam & hoc inter auctores diſcrepat) » inſertus Servius Tullius; ſi noſtros ſequimur, » captivâ natus Ocreſiâ; ſi Tuſcos, Cælii quon- » dam Vivennæ ſodalis fideliſſimus, omniſque ejus » casûs comes. Poſtquam variâ fortunâ exactus, » cum omnibus reliquiis Cæliani exercitûs, Etruriâ » exceſſit, montem Cælium occupavit; & a duce » ſuo Cælio ita appellitatus, mutatoque nomine, » (nam Tuſcè, *Maſtarna* ei nomen erat) ita » appellatus eſt, ut dixi; & regnum ſummâ reip. » utilitate obtinuit. Deinde poſtquam Tarquinii » ſuperbi mores inviſi civitati noſtræ eſſe cœpe- » runt, quà ipſius, quà filiorum ejus, nempe per- » tæſum eſt mentes regni; & ad conſules, annuos » magiſtratus, adminiſtratio reip. tranſlata eſt ».

« Quid nunc commemorem dictaturæ, hoc ipſo » conſulari, imperium valentius, repertum apud » majores noſtros, quo in aſperioribus bellis, aut » in civili motu difficiliore uterentur? aut in auxi- » lium plebis creatos tribunos plebei? Quid a » conſulibus ad decemviros tranſlatum imperium; » ſolutoque poſtea decemvirali regno, ad con- » ſules rufus (*lege*, rurſus) reditum? Quid in » *pluris* (*id eſt*, plures) diſtributum conſulare » imperium, tribunoſque militum, conſulari im- » perio, appellatos, qui ſeni & ſæpe octoni crea- » rentur? Quid communicatos poſtremò cum » plebe honores, non imperii ſolùm, ſed ſacer- » dotiorum quoque? Jam ſi narrem bella a quibus » cœperint majores noſtri, & quò proceſſerimus, » vereor ne nimiò inſolentior eſſe videar, & quæ- » ſiſſe jactationem gloriæ prolati imperii ultra » Oceanum. Sed illoc potiùs revertar ».

« Civitatem . . . . » . . . . ſanè . . . . novo . . . divus. » Aug . . . no . . . lus & patruus Tib. Cæſar,

» omnem florem ubique coloniarum ac municipio-
» rum, bonorum ſcilicet virorum & locupletium,
» in hac curiâ eſſe voluit. Quid ergo, non Italicus
» ſenator, provinciali potior eſt? Jam vobis, cùm
» hanc partem cenſuræ meæ adprobare cœpero,
» quid de eâ re ſentiam, rebus oſtendam; ſed ne
» provinciales quidem, ſi modò ornare curiam
» poterint, reiciendos (*id eſt*, rejiciendos) puto».

« Ornatiſſima ecce colonia, valentiſſimaque
» Viennenſium, quàm longo jam tempore ſena-
» tores huic curiæ confert! ex quâ coloniâ, inter
» paucos, equeſtris ordinis ornamentum, L. Veſ-
» tinum familiariſſimè diligo, & hodieque in
» rebus meis detineo; cujus liberi fruantur, quæſo,
» primò ſacerdotiorum gradu, pòſt modò, cum
» annis, promoturi dignitatis ſuæ incrementa. Ut
» dirum nomen latronis taceam, & odi illud pa-
» læſtricum prodigium, quod antè, in domum
» conſulatum intulit, quàm colonia ſua ſolidum
» civitatis Romanæ conſecuta eſt: idem de fratre
» ejus poſſum dicere, miſerabili quidem indigniſ-
» ſimoque hoc caſu, ut vobis utilis ſenator eſſe
» non poſſit».

« Tempus eſt jam, Tib. Cæſar Germanice,
» detegere te patribus conſcriptis quò tendat oratio
» tua: jam enim ad extremos fines Galliæ Nar-
» bonenſis veniſti».

« Tot ecce inſignes juvenes, quot intueor, non
» magis ſunt pænitendi ſenatores, quàm pæni-
» tet Perſicum, nobiliſſimum virum, amicum
» meum, inter imagines majorum ſuorum, Al-
» lobrogici nomen legere. Quòd ſi hæc ita eſſe
» conſentitis, quid ultrà deſideratis, quàm ut
» vobis digito demonſtrem ſolum ipſum, ultra
» fines provinciæ Narbonenſis, jam vobis ſena-
» tores mittere, quando ex Lugduno habere nos
» noſtri ordinis viros non pænitet. Timidè quidem,

» P. C. (*patres conſcripti*) egreſſus adſuetos fa-
» miliareſque vobis provinciarum terminos ſum.
» Sed deſtrictè jam Comatæ Galliæ cauſa agenda
» eſt ; in quâ, ſi quis hoc intuetur quòd bello per
» decem annos exercuerunt divom Julium, idem
» opponat centum annorum immobilem fidem,
» obſequiumque, multis trepidis rebus noſtris,
» pluſquam expertum. Illi, patri meo Druſo,
» Germaniam ſubigenti, tutam quiete ſuâ, ſecu-
» ramque a tergo pacem præſtiterunt ; & quidem,
» cùm ad cenſus, (*certo certiùs emendandum*,
» ab cenſu) novo tum opere, & inadſueto Gallis,
» ad bellum avocatus eſſet. Quod opus quàm
» arduum ſit nobis, nunc cùm maximè, quamvis
» nihil ultrà, quàm ut publicè notæ ſint facultates
» noſtræ, exquiratur, nimis magno experimento
» cognoſcimus ».

Pauca tantùm adnotabo. Primò verba illa, *ne nimiò inſolentior eſſe videar, & quæſiſſe jactationem gloriæ prolati imperii ultra Oceanum*, pertinent ad Britannicam Claudii expeditionem, de quâ nos diximus in Supplemento Annal. IX, 50 & ſeqq.

Secundò hæc autem, *ut dirum nomen latronis taceam, & odi illud palæſtricum prodigium*, P. De Colonia, *Hiſtoire Littéraire de la Ville de Lyon*, Tom. I, pag. 145. refert ad Valerium Aſiaticum, bis conſulem, a Claudio occiſum, tamquam præcipuum auctorem interficiendi Caii Caligulæ, ut dictum eſt Annal. XI, 1. Nec improbabilis eſt conjectura, ſi Valerius Aſiaticus fuerit origine Viennenſis, ut ait P. De Colonia.

Tertiò, jam monui pro *ad cenſus* emendandum eſſe *ab cenſu*. Quis enim Latinè dixerit, *ad cenſus, novo opere & inadſueto Gallis*, pro *ad cenſus, novum opus & inadſuetum Gallis ?* Præterea ex ipſâ verborum conſequentiâ patet Claudium dixiſſe,

cùm ab censu, novo tum opere, & inadsueto Gallis, ad bellum avocatus esset. Neque etiam, ut placuit P. De Colonia & Cl. Brossette aliisque, census ille intelligendus est de subsidiis militaribus, *les contributions*, aut de delectu, *les levées de troupes*, sed de censu, quem nos dicimus *le Cadastre*, quo personæ & solum describebantur, ut, pro personarum dignitate & soli ubertate atque amplitudine, tributum in capita & solum, nobis vulgò *la Capitation & la Taille &c.* præscriberentur. Talem Galliarum censum Germanicus, Drusi filius, agebat, cùm ipse quoque ad Germanicum bellum avocatus est; ut videre est apud Tacitum Annal. I, 31. Alios ab aliis postea actos census memorat Tacitus Annal. II, 6. & XIV, 46. Censum autem a Druso actum meritò Claudius dixit novum opus & inadsuetum Gallis. Julius enim Cæsar, Galliarum domitor, cùm eas lenitate ac moderatione demulcere vellet, non egit censum, sed tantùm *quadringenties*, Gallicæ monetæ libras 7,782,010, *in singulos annos stipendii nomine imposuit*; teste Suetonio in Jul. Cæs. Cap. 25. Cùm nimiâ felicitate & opibus inquieti essent Galli, Augustus censum egit, quem memorat Livius in Epitome libr. CXXXIV. Dio quoque LIII, pag. 512. Alterum deinde egit Drusus, novum adhuc & inadsuetum Gallis opus, maximè cùm, iteratis censibus, tributorum vectigaliumque modus, utì solitum, cresceret.

Quem autem modum tributis & vectigalibus Augustus Drususque primùm posuerint, non est a scriptoribus proditum. Sed ex sapientiâ, benignitate, atque æquitate Augusti, pronum est adfirmare ea non fuisse graviora. Postea crescente Imperatorum avaritiâ, & præfectorum duritiâ, adeò auxere, ut ad egestatem redactæ sint Galliæ, quibus tandem subvenit Julianus Cæsar, ut docet

Ammianus Marcellinus XVI, 2. *Quòd profuerit* Julianus *anhelantibus extremâ penuriâ Galliis, hinc maximè claret, quod primitus, partes eas ingressus, pro capitibus singulis tributi nomine vicenos quinos aureos*, Gallicæ monetæ libras 327, *reperit flagitari: discedens verò septenos tantùm*, Gallicæ monetæ libras 91, *munera universa complentes, ob quæ tamquam Solem sibi serenum post squalentes tenebras affulsisse cum alacritate & tripudiis lætabantur.*

Si quis autem voluerit scire quantum tributi persolverit Gallia, antequam Julianus Cæsar in eam veniret anno Jesu Christi 356, haud difficile est duplicem inire computationem. Scilicet si in Galliâ tunc eadem fuit populi frequentia, quæ nunc est, & quæ, minimâ computatione, 3,500,000 capitibus tributorum, vulgò nobis *Feux*, æstimanda est, tunc Gallia tributum persolvit Gallicæ monetæ librarum 1,094,500,000. Nec mirum tantâ exactione Gallias ad extremam penuriam fuisse redactas. At, ut mihi compertum est certissimis Gallicæ antiquitatis monumentis, multùm aberat ut acerbissimis iis temporibus eadem foret in Galliâ populi frequentia quam nunc videmus, immo vix quarta erat populi, quæ nunc est, quantitas; & tamen adhuc Galli persolvebant tributum Gallicæ nostræ monetæ librarum 273,625,000. Quod quàm sit portentosum in eâ paucitate hominum facile est cuivis intelligere.

Æque facilè intelligitur Gallorum felicitas sub Juliano Cæsare. In eâdem enim, quæ nunc est, populi frequentiâ, Gallia pro tributo omnibusque muneribus tantùm persolvisset Gallicæ nostræ monetæ libras 318,500,000. Ad eam autem, quæ tunc erat, populi paucitatem redacta, pendebat tantùm Gallicæ nostræ monetæ libras 79,375,000. Haud mirum ergo Gallos tantâ alacritate tantisque

tripudiis lætitiam ſuam ſub Juliano Cæſare fuiſſe teſtatos.

Nunc verò ſi quis ad retroacta tempora mentem reducat, & cogitet Julium Cæſarem, domitorem Galliarum quæ tunc magnâ populi frequentiâ (non eâ tamen, quam finxit Cl. de Monteſquieu, *Eſprit des Loix*, XXIII, 18 & 24. *Lettres Perſanes*, Ep. 112. in quibus ſe *Arithmeticæ Politicæ* rationum omnino rudem probavit) vigebant, iis tantùm impoſuiſſe ſtipendii nomine Gallicæ monetæ libras 7,782,010; is ſanè deprehendet, quibus artibus Romana reſpublica terrarum orbem in ditionem ſuam redegerit. Minùs certè præpotuit militaribus, quàm politicis artibus. Magna enim erant gentibus exuendæ fidei & libertatis incitamenta, ſub Romano nomine pax certa atque inconcuſſa, & tributorum parcitas. Unde haud immeritò dixerim a Romanis potiùs corruptos fuiſſe, quàm debellatos, populos.

Hæc ſunt, quæ nemini adhuc aut tentata, aut explorata, explicare volui, ut res in antiquitate Romanâ politicâque ſcientiâ abſtruſiſſima & ſcitu digna perſpiceretur. In ipsâ autem Claudii oratione, *in plures* repoſui. Exemplar ad me olim tranſmiſſum, ipſe quoque P. De Colonia, habebant *in decuriis*. Sed tabula ibi extrita, primis ultimiſque tantùm literis IN . . . RIS ſuperſtes, & a Cl. Dotteville ſuiſque diligentiùs inſpecta, non patitur tot literarum, quot ſunt *in decuriis* ſpatium.

Quantùm autem Tacitus orationem Claudii immutaverit, patet utramque conferenti. Sunt qui id in Tacito culpent. At Claudii oratio erat antiqua, enervis, ac minimè perſuaſibilis: adlaborandum ergo fuit Tacito, ut re, loco, & Principis majeſtate digna exprimeret.

Origine Sabinâ. Sueton. in Tiber. Cap. 1. *Patricia gens Claudia . . . orta eſt ex Regillis*,

oppido Sabinorum. Sabini, nunc *partie de l'Ombrie & de l'Abruzze ultérieure.*

Alba. Albæ, urbis Latinorum celeberrimæ, manent rudera in monte Albano, ubi nunc *Palazzolo.*

Camerio. Camerium, urbs Sabinorum, periit.

Tusculo. Tusculum, urbs Latinorum, nunc *Frascati.*

Lucaniaque. Lucania, nunc *partie de la Basilicate, de la Principauté & de la Calabre ultérieure.*

CAP. XXV. *Censa sunt civium* LVIIII. LXXXIIII. LXXII. Id est censa sunt civium capita quinquagies novies centena, octoginta quatuor millia, septuaginta duo; ut vulgò scribimus 5,984,072. In priore Taciti editione, Tom. II, pag. 353 & seqq. de censu lustroque Romanorum fusè egi, summasque singulorum censuum, qui acti sunt, exhibui; quas inspiciant harum rerum curiosi. Hìc solùm monuerim multos errare, quibus placet iis censibus abuti, ut immensam fuisse Romæ populi frequentiam comminiscantur. Nam in illis censibus, non de numero incolarum Urbis, sed civium Romanorum, agitur.

CAP. XXVI. *Facilitate adulterorum.* Meliùs *adulteriorum*, ut volebat Illustr. Huetius.

Ostiam. Nunc *Ostia*, ferme ad Tiberis ostium.

CAP. XXVII. *Subisse.* Genialem torum subisse, verbum est nuptiale.

CAP. XXVIII. *Dum histrio.* Dum Mnester, histrio Messalinæ amoribus famosus, cubiculum Principis persultavit, dedecus quidem Claudio illatum; sed excidium procul aberat. Nunc verò

ob Silii nobilitatem maximum imminebat discrimen.

Utque clausæ. Pro *utque*, fortè legendum *utique*; id est *certè*, *omnino*. Sic sæpe Tullius.

Cap. XXIX. *Narratus.* Vide Supplementum Annal. VIII, 74.

Cap. XXXVI. *Ob patrui.* Plautii Laterani patruus fuit A. Plautius, bello egregius, & Britanniæ domitor. Vide Tacitum, Vit. Agric. Cap. 14, & Supplementum Annal. IX, 51 & seqq.

Cap. XXXVIII. *Honesta quidem.* Cædes Messalinæ, adversùs nomen ejus & effigies sævitia, quæstoria insignia Narcisso data, hæc quidem omnia honesta, sed ex quibus deterrima orirentur; Claudii nempe infamia, & Agrippinæ scelera.

Tristitiis multis. Verè multis tristitiis. Hæc enim tristia Claudio, cujus domum evertêre, ipsum peremêre: tristia Agrippinæ, ob scelera intestabili, propter mortis genus tamen miserandæ: tristia demum ipsi Narcisso, qui post asperam custodiam, & extremam necessitatem, ad mortem actus est; ut dicetur infrà Annal. XIII, 1.

NOTÆ

IN LIBRUM DUODECIMUM

ANNALIUM.

Cap. II. *Ex Petina erat.* Petina, antè Claudio nupta, fuerat repudiata.

Germanici nepotem. Neronem, poftea Principem.

Cap. III. *Domitii.* Neronis.

Cap. VI. *Quo uxorem Imperator acciperet.* Hìc aliquid fortè deeft; & fupplendum: *quo uxorem Imperator fratris filiam acciperet.*

Sobrinarum. Id eft, *confobrinarum.* Tale matrimonium vide apud Livium XLII, 34.

Cap. VII. *Adductum.* Grave & aufterum fuit fervitium.

Cap. VIII. *Apud lucum Dianæ.* Plinius XVI, 44. *Eft in fuburbano Tufculani agri*, Frafcati, *colle, qui Corne appellatur, lucus antiquâ religione Dianæ facratus a Latio.*

Cap. X. *Ut retuli.* Suprà Annal. XI, 10.

Mandataque. Bene Jac. Gronovius e Mf. Flor. Rhenanus copulam omiferat.

Sed filium Vononis. Fortè legendum, *fed ad*

filium Vononis, *nepotem Phraatis*, *accedere*; vel, *sed ut filium Vononis*, *nepotem Phraatis*, *accederent*. Sæpe omittitur præpositio. Habent autem Mſſ. Harl. Bodl. Jeſ. Guelf. & editiones veteres, *ſed & filium Vononis*. Fuit hic Meherdates.

Petitum ab eo regem. Vononen; ut dictum ſuprà Annal. II, 2.

Is quoque miſerat. Phraaten & Tiridaten. Tacit. Annal. VI, 31 & 32.

CAP. XII. *Celebrata*. Ibi enim inclaruerat C. Caſſii, qui poſtea Julium Cæſarem dictatorem interfecit, virtus bellica. Vide Dionem XL, pag. 132 & ſeqq.

Apud Zeugma. Tranſitu Euphratis nobile, ut memorat Plinius V, 24. Nunc *le pont Manbeg*.

Rexque Arabum. *Arabum*, id eſt *Edeſſenorum*. Cùm enim Arabes Scenitæ hanc Meſopotamiæ partem tenuiſſent, tractus ille terrarum ſæpe appellatur Arabia. Vide Plinium V, 24.

Apud oppidum Edeſſam. In Meſopotamiâ Edeſſa, nunc *Orrhoa*, vel *Orfa*.

CAP. XIII. *Permeant Adiabenos*. Plinio VI, 13. *Adiabene Aſſyriorum initium*. Nunc *partie du Kurdiſtan*.

Urbs Ninos. Urbs Ninos, vel Ninive, olim clariſſima, nunc pagus dictus *Nino*, ex adverſo urbis *Moſul*.

Et Arbela. Nunc *Erbil*, in Arbelitide, quæ pars eſt Aſſyriæ.

Montem, cui nomen Sambulos. Apud Parthos fuit mons ille Sambulos, ut & mox memorandum flumen Corma. At utrumque ignoti nunc ſitûs, quòd hìc tantùm memorentur.

Cap. XIV. *Izates Adiabenus.* Mallet J. F. Gronovius, *Izates Adiabeno, mox Abgarus Arabum cum exercitu abscedunt.* Quod satis probabile.

Cap. XV. *Mithridates Bosporanus.* Bosporanum regnum a Claudio acceperat, ut dictum est in Supplemento Annal. IX, 20. Postea ab A. Didio pulsus regno, illud recuperare aggressus est. Bosporanum regnum, nunc *partie de la Crimée & de la côte Occidentale & Méridionale de la mer d'Azow.*

Regem Dandaridarum. Dandaridæ, maris Pontici, *la mer noire*, accolæ. Veteris nominis manet memoria in loco qui nunc dicitur *Dandars.*

Siracorum rex. Siraci, Mæotiæ paludi, *la mer d'Azow*, vicini; nunc *partie des Tartares de Kuban.*

Aorsorum genti. Aorsi suprà Mæotiam paludem habitabant. Nunc *la partie Orientale de la petite Tartarie, entre le Niéper & le Don.*

Cap. XVI. *Sozam.* Soza, oppidum Dandaridarum periit.

Amnem Pandam. Amnis ille unus videtur esse ex iis, qui in lacum *Bissuga* influunt.

Usspen. Uspe, urbs Siracorum periit.

Cap. XVII. *Litora Taurorum.* Tauri, Tauricæ Chersonesi incolæ, nunc *la Crimée.*

Cap. XVIII. *Prole magni Achæmenis.* Achæmenes avus fuit Cambysis. Ab eo reges Persarum dicti sunt Achæmenidæ.

Cap. XXII. *Apollinis Clarii.* De Clario Apolline & Colophone dictum suprà Annal. II, 54.

De C. Cæſaris nuptiis. Vide Supplementum Annal. VII, 35.

Quinquagies ſeſtertium. Gallicæ monetæ libræ ſunt 972,846. Quàm immenſæ antea fuerint opes Lolliæ inde æſtimari poteſt, quòd viſa ſit *mediocrium etiam ſponſalium cenâ ſmaragdis margaritiſque operta, alterno textu fulgentibus, toto capite crinibus, ſpirâ, auribus, collo, monilibus digitiſque: quæ ſumma quadringenties HS.* Gallicæ monetæ libras 7,782,010, *colligebat.* Plin. IX, 35. ſect. 57.

Cap. XXIII. *Inviſere liceret.* Auguſtus olim edixerat ne quis ſenator, injuſſu, aut ſine permiſſu Principis extra Italiam abiret. Id poſtea permiſſum Siculis, nunc verò & Galliæ Narbonenſis ſenatoribus. Qui quidem uſus ætate Dionis adhuc vigebat. Vide Dionem LII, pag. 494.

Ituræi. Ituræa ad Orientem Jordanis, ubi olim fuerat dimidia tribus Manaſſe.

Sohemo atque Agrippâ. Sohemo II Ituræorum, & Agrippâ Magno Judæorum regibus. Herodum & Sohemorum ſtemma propoſui & illuſtravi in priore Taciti editione, Tom. II, pag. 369 & ſeqq.

Salutis augurium. Salutis augurium erat quoddam divinationis genus Romanis uſitatum, ut explorarent an deus ſibi concederet, ut populo ſalutem peterent: quaſi nefas eſſet eam, priuſquam concederetur, petere. Vide Dionem XXXVII, pag. 40.

Pomerium Urbis. Claudius, Britannorum victor, ſicque prolatis imperii finibus, pomerium Urbis auxit, & Aventinum montem, nunc *le mont de Sainte Sabine*, ei addidit. De Urbis Romæ pomerio, & magnitudine, incolarumque numero diſſerui in priore Taciti editione, Tom. II, p. 373 & ſeqq. Quod autem ad illuſtrandam antiquitatem

plurimùm valet, Romæ incolas cum Londini & Lutetiæ Parisiorum incolis contuli, & probavi esse nunc Lutetiæ incolas circiter . . . 640,000.
Londini . . . . 768,000.
fuisse autem Romæ . . . . 1,180,000.
ac proinde Romæ multò majorem fuisse, quàm in celebratissimis Europæ urbibus populi frequentiam. Simul addidi in Oriente magis numerosum esse populum, & in unâ urbe *Péking*, numerari, ut fertur, tricies ferme hominum . . . 3,000,000.
Quod nimium mihi videri ibidem monui. Sed certè & sine ullo amplificationis metu, ut recèns accepi ab iis qui Pekini multis abhinc annis degunt, ibi numerantur incolæ circiter . . . . 2,500,000.
Quod minimè mirum esse dixi in imperio, cui est bis millies incolarum . . . . . 200,000,000.
At cùm Cl. de Paw, vir multæ lectionis, qui ritus, mores, aliaque Sinensis populi magno labore coacervavit, ut gentem sibi nec satis, nec diligenter cognitam extenuaret ac deprimeret, operæ pretium duxi quæ obiter attigeram fusiùs explanare, ut res, quâ nulla est in politicâ œconomiâ attentione dignior, pro argumenti dignitate evolveretur.

De populi frequentiâ apud Sinas, hujusque tantæ frequentiæ causis.

Cl. de Paw, *Recherches Philosophiques sur les Egyptiens & les Chinois*, Tom. I, pag. 89. Tom. II, pag. 361. & alibi passim, affirmat Sinarum regionem, sexies Germaniâ majorem, tam exiguo incolarum numero frequentari, ut licèt Germania, juxta Cl. Sussmilch, habeat ducenties quadragies incolas, 24,000,000, Sinæ non habeant quingenties sexagies, 56,000,000.

Deceptus eſt nempe Cl. vir acto familiarum Sinenſium cenſu, cùm Tartari Sinenſe ſolium occupavere ſuperiore ſæculo, anno 1644. Tunc numeratæ ſunt familiæ 11,052,872. Opinatus eſt familias illas, ut noſtras, quas dicimus *des feux*, juſtè æſtimari ſi numerus familiarum per numerum 5. multiplicaretur. Quâ multiplicatione confecit apud Sinas tum fuiſſe tantùm incolas 55,264,360.

At Cl. vir non attendit Sinenſes familias non æſtimari, ut noſtras per numerum 5, ſed ſaltem per numerum 6, ut conſtat ex multis Sinenſium cenſibus qui familias & perſonas exprimunt, & complures familiæ numerum illum excedunt. Sed multiplicatio fiat tantùm per numerum 6, jam cenſendi ſunt Sinenſes incolæ 66,317,232.

Præterea latuit Cl. virum in his Sinenſibus cenſibus non numerari mulieres, non numerari liberos niſi ab anno ætatis ſuæ quintodecimo, non numerari ſenes ab anno ætatis ſuæ ſexageſimo, non numerari milites, non numerari Mandarinos, non numerari literatos, non numerari inopes & morbis invalidos, non numerari Principes. Qui omnes ſi annumerentur, Sinæ habent certè, ut jam monui circiter bis millies incolas, 200,000,000.

In Europâ verò, ut plurimùm, numerantur incolæ 130,000,000. Manet ergo certum & indubitatum maximam eſſe apud Sinas populi frequentiam, atque etiam majorem non modò quàm in Germaniâ, at quoque quam in totâ Europâ, quæ tamen eſt Sinis multò amplior.

Hactenus & veritati & curioſitati conſultum; nunc conſulendum publicæ utilitati, quam ſpectare debent ſani cujuſque hominis ſtudia. Cauſas ergo tantæ apud Sinas populi frequentiæ inquiramus. Aliquas quidem attulit P. Du Halde, *Deſcription de l'Empire de la Chine*, Tom. II,

p. 7. nempe cæli clementiam, ſoli fecunditatem, incolarum ſobrietatem, imperii pacem immotam, patriæ amorem & externarum terrarum contemptum. Addideram quoque ibi promiſcuos & populo acceptos eſſe cibos equos, canes, feles, mures ſenio quoque ac morbo enectos, aliaſque ſordes ceteris populis abominatas. At novas adhuc, eaſque penitiſſimas, accepi a viro harum rerum conſultiſſimo, qui Pekini degit, multúmque adlaborat, ut Sinæ accuratiſſimè innoteſcant.

Præcipuæ illæ cauſæ ſunt: 1. Pervagata per totum imperium pietas filiorum in parentes, & jura parentum in liberos, ita ut liberi ſint certiſſimum & locupletiſſimum parentum bonum. 2. Inuſtum homini, qui ſine liberis moritur, propudium. 3. Mores ipſius imperii, quibus maxima, graviſſima, ſanctiſſimaque parentum cura in maritandis liberis reputatur. 4. Honores additi viduabus, quæ ſecundas nuptias non ineunt. 5. Adoptiones, quæ & prole carentibus, & nimiâ onuſtis æquè ſubveniunt. 6. Mulierum ſolitudo, unde iis major puerperiorum cupido, pauciora in partu pericula, maxima & aſſidua educandorum liberorum cura. 7. Exheredatio filiarum omnium, quâ certa ſemper & ſat ampla filiorum & familiarum patrimonia. 8. Conubia militum. 9. Certa & immota vectigalia, agris inhærentia, quæ mercatorem & artificem indirectè tantùm percellunt. 10. Pauca mari, pauca in externas terras itinera. 11. Maxima facilitas, ut ex unâ provinciâ in alteram tranſvehantur homines, prout poſtulat abundantia, aut ſterilitas. 12. Non ſobria tantùm, ſed laborioſa quoque ipſorum magnatum vita. 13. Nulla præjudicata opinio ignobilium nobiliumve nuptiarum. 14. Nobilitas, ex antiquo Sinarum uſu, officiis virtutibuſque addicta, minimè verò hereditaria: homines, non familias

diſtinguit. 15. In publico decus morum, magnuſque pudicitiæ honos. 16. Diætica imperii ſtudia, quibus diligenter inquiſitum, experimentis exploratum, literiſque traditum, quidquid leguminum & radicum edule, ſanum, ac ſalubre, poteſt in ſterilitatibus aliiſque temporum neceſſitatibus frumentum & oryzam ſupplere.

Has ſanè cauſas quicumquè attentè perpenderit, haud mirabitur tantam eſſe Sinis populi multitudinem. At id commune eſt hominibus vitium, ut nihil ferme moderati habeant. Noſtrâ in Europâ ſæpe non ſatis conſulitur hominum multiplicationi: apud Sinas, nimis conſulitur. Unde illa morum portenta, quibus parentes monſtroſos liberos & invalidos, ſub ipſo partu, enecant; filios ac maximè filias, premente inopiâ, exponunt, & doloribus mortique devovent: ipſa imperii diſcrimina, cui lugenda imminet ruina, quoties ſudum ſerenumque eſt cælum, nec decem pluviæ, quibus oryza, maximum Sinarum alimentum, aliaque germina pullulant, ſtatis ſuis temporibus non eveniunt.

Nullane ergo certa fixaque datur regula, quâ definiri poſſit, quæ debeat eſſe in imperiis hominum multitudo? Datur certè, eaque oritur ex ipsâ imperiorum naturâ, quæ condita ſunt ut tuti lætique vivant homines. Vera ergo certaque ſit imperiis regula, multiplicare populum, quantum ſinit ſecuritas & lætitia. Ea eſt imperii felicitas, quam æquè commendant ratio atque religio; quam in Italiâ fundatam voluit optimus Princeps Trajanus, ut dicemus, cùm res ejus ſumus tradituri; quam egregiè deſcripſit Iſaias, ſi Hebraica, ut Judæi Syruſque interpres, legeris: *Multiplicaſti gentem, eique magnificaſti lætitiam. Lætati ſunt, ſicut qui exultant in meſſe, ſicut exultant victores, quando dividunt ſpolia.* Iſai. IX, 3.

Hæc ſunt, quæ in re magni momenti diſſerere volui. Cetera in quibus Ægyptios & Sinenſes non ſatis diligenter expreſſit Cl. de Paw, non noſtri eſt inſtituti & otii longiùs proſequi. Id tantùm addidero Cl. virum, ut urbium & hominum inopiam Sinenſibus exprobret, iis objicere Belgas & Batavos, apud quos tot ſunt urbes, tot homines. Id objici poſſe incredibile eſt. Non memorabo Sinis eſſe 1510 urbes muris cinctas, quarum principes, ut *Peking*, *Nanking*, *Hang-tcheou*, *Canton*, *&c.* habent ſingulæ ampliùs decies centena millia incolarum, 1,000,000. præſidia inſuper majora, *des fortereſſes*, muris munita, 493; præſidia minora, muris quoque vallata, 2508. Belgis & Batavis, quos in exemplum adduxit Cl. de Paw, non urbes Sinenſes objecerim, ſed duos tantùm pagos *King-te-tching*, & *Fo-chan*. Hic diſtat ſolùm quatuor leucas ab urbe *Canton*, & refertus eſt ſericis aliiſque opificibus; ille eſt in provinciâ *Kiang-ſi*, ibique degunt figuli vaſorum, quæ dicimus *Porcelaines:* neç nomen, nec dignitatem urbium obtinent, quòd non ſunt muris cincti. Singulis tamen ſunt incolæ ampliùs decies, 1,000,000. Belgæ & Batavi habent ferme incolas 4,000,000. quot reperire eſt in paucis pagis, nedum urbibus, Sinenſibus. Non juvat externa minuere, ſed recta atque utilia ubivis fuerint æmulari, & noſtra in melius mutare.

CAP. XXIV. *Pomerium Romulus poſuerit.* Gellius XIII, 14. *Antiquiſſimum* Urbis *pomerium*, *a Romulo inſtitutum*, *Palatini montis radicibus terminabatur.*

A foro boario. Forum Boarium fuit in octavâ Urbis regione, inter Palatinum, Capitolinum & Aventinum montes. Nunc *Campo Vaccino.*

Magnam Herculis aram. Fuit in undecimâ

Urbis regione, foroque boario, prope templum nunc Sanctæ Anastasiæ.

Ad aram Consi. Ara Consi, seu dei Consilii, fuit in undecimâ Urbis regione, haud procul templo nunc Sancti Gregorii.

Ad curias veteres. Fuére in decimâ Urbis regione, monteque Palatino, prope arcum Constantini.

Sacellum Larium. Fuit in decimâ Urbis regione, & in angulo hortorum Farnesianorum, ex adverso ædis SS. Cosmæ & Damiani.

Terminos posuerit. Vide suprà Cap. 23.

Cap. XXV. *Biennio majorem.* Immo triennio majorem.

Atto Clauso. Claudiæ gentis conditore; ut dictum est suprà Annal. XI, 24.

Cap. XXVII. *Coloniamque.* Inde oppido Ubiorum nomen Colonia Agrippinensis, nunc *Cologne.*

Cattorum. Catti, nunc *la Hesse.*

Deinde. Singulariter dictum pro *ob id;* & ut vulgò loquimur, *en conséquence.*

Vangionas ac Nemetas. Si Vangiones & Nemetes tunc fuere Transrhenani, ut existimat eruditus Schœpflin, Alsatia Illustrata, Tom. I, pag. 136 & 362. haud procul monte Tauno, de quo mox dicetur, habitavere. Postea cis Rhenum incoluere Vangiones, nunc *le diocèse de Worms;* Nemetes, *le diocèse de Spire.*

Cap. XXVIII. *Montem Taunum.* Nunc *le mont Heyrich*, e regione urbis Mogontiaci, nunc *Mayence.*

Cap. XXIX. *Vannius.* De Vannii regno dictum est suprà Annal. II, 63.

Lygii;

Lygii, aliæque gentes. Lygiorum nomen in plures civitates diffusum; de quibus vide infrà de Morib. German. Cap. 43.

Jazygibus. In Germanorum confinio, Vanniique regno proximi Sarmatæ Jazyges, haud procul Carnunto, *près de Hainburg, dans la Carinthie.*

Cap. XXX. *Ad classem.* Ad classem Romanorum, pro ripâ compositorum; ut dictum est capite superiore.

Cap. XXXI. *Antonam & Sabrinam.* Ostorius non Antonam, nunc *Avon*, sed Ausonam, nunc *Nen*, & Sabrinam, nunc *Severn*, castris cinxit, tum ut socios ab hostium impetu defenderet, tum ut eos Romanis obsequentiores redderet. Castra illa Romanorum videntur ab urbe *Glocester* ad urbem *Northampton* fuisse disposita. Olim fortè non *Antonam*, sed *Ausonam*, fuit scriptum.

Iceni abnuere. Iceni, ne præsidii specie servitium immineret, id primi abnuêre. Iceni, nunc *les comtés de Suffolk, de Norfolk, de Cambridge, & de Huntington.*

Turmas quoque. Equites quoque ad munia peditum accingit.

Cap. XXXII. *In Cangos.* Cangi, nunc *Nort-Wales* & *Cheshire.* Ex MsI. legendum videtur, *& ductus inde in Cangos.*

Apud Brigantas. Brigantes, nunc *les comtés d'York, de Lancastre, de Westmorland, de Cumberland, & l'évêché de Durham.*

Silurum gens. Silures, nunc *South-Wales* & *les comtés de Glamorgan, de Monmouth, de Breknock, de Hereford, & de Radnor.*

Quo promptiùs veniret. Quo promptiùs eveniret, id est, ut promptiùs certiúsque premerentur.

Camulodunum. Nunc *Colchester, dans le comté d'Essex.*

Cap. XXXIII. *Caractaci viribus.* Caractacum apud Demetas, nunc *le comté de Cardigan*, regnasse docet eruditus Camden.

In Ordovicas. Ordovices, nunc *partie de Nort-Wales*, & *les comtés de Flint, de Denbig, de Carnawon, de Merioneth & de Montgomery.*

Sumpto ad prœlium loco. Eruditus Camden tradit locum pugnæ fuisse apud Cornavios in Comitatu Salopiensi, vulgò *Shropshire*, ubi amnis Colunus, *Clune*, in fluvium Temdum, *Temd*, influit; & antiquæ memoriæ collem adhuc ostentari, quem *Caer-Caradoc* vocant.

Præfluebat amnis. Amnis Temdus, *Temd.* Vada hìc incerta esse docet Cl. Camden.

Catervaque majorum. Caterva majorum, seu veterum præcipuorumque bellatorum pro munimentis constitit. Tacitus dixit *constiterant*, ut mox infrà Cap. 40. *Juventus invadunt.*

Cap. XXXV. *Objectus amnis.* Amnis *Temd.*

Ferentarius . . . miles. Miles levis armaturæ. Veget. I, 20.

Conferto gradu. Fortè *conserto gradu*, ut habent Mss. Harl. Bodl. Jes.

Spathis. Gladiis majoribus. Spathas veteres in Celtiberiâ haud procul urbe *Siguenza*, Orientem versùs, recèns repertas exhibet Serenissimus Princeps Hispaniæ, D. Gabriel, in egregio suo opere, *Salustio*, pag. 303. Æreæ sunt, & capulo tenùs paulo longiores palmis quatuor Castiliensibus, id est quæ Parisienses pedes duos & semissem æquant. Ibidem exhibet hastilia pariter ærea, haud procul Sagunto, nunc *Murviedro*, & Tortosâ reperta. Longa sunt palmum ferme unum. Alia sunt longa

ſeſquipalmum. Ligneis haſtis præfigebantur.

CAP. XXXVI. *Nono poſt anno.* Britannici belli initia vide in Supplemento Annal. IX, 50 & ſeqq.

Qui caſtra. Qui caſtra prætoria præjacet.

Ubi tribunali. De militari tribunali dictum Annal. I, 18.

CAP. XXXVII. *Supplicium mei.* Meum ſupplicium oblivio ſequetur.

CAP. XXXIX. *Sugambri exciſi.* Auguſtus *Ubios & Sicambros dedentes ſe traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocavit.* Sueton. in Aug. Cap. 21. Vide & ſuprà Annal. II, 26.

CAP. XL. *E Jugantum civitate.* Licèt eruditus Camden aliique multi emendent *e Brigantum civitate*, fortè tamen fuit Jugantum civitas, Brigantibus vicina, e quâ Venuſius eſt ortus.

Feminæ imperio. Ergo Brigantibus Jugantibuſque inſolitum feminæ imperio ſubdi. Quod aliis Britannorum gentibus fuit vulgare; ut videre eſt Annal. XIV, 35.

Juventus. Jugantum ac Brigantum, qui Venuſio favebant.

Miſſæ auxilio. Auxîlio Cartiſmanduæ.

CAP. XLI. *Maturata.* Maturata quidem Neroni virilis toga, quam ingreſſus tantùm ætatis ſuæ quartumdecimum annum ſumpſit, cùm expletis quatuordecim annis eſſet ſumenda.

Congiarium plebi. Tum militi, tum plebi viritim dati videntur treceni nummi. Gallicæ monetæ libræ ſunt 58. Hæc enim fuit congiariorum ratio,

imperante Claudio, ut accipimus e Mſ. Vindobonenſi, quem edidi in priore Taciti editione Tom. IV, pag. 233.

Triumphalium veſte. De quâ dictum ſuprà Annal. I, 15.

CAP. XLII. *Imperatore genitam.* Agrippina erat Germanici filia, ſoror Caii Caligulæ, conjux Claudii, mater Neronis.

CAP. XLIV. *Juvenem potentiæ promptæ.* Juvenem, cui facilis ac prompta erat potentia.

CAP. XLV. *Caſtellum Gorneas.* Gorneæ, caſtellum Armeniæ, nunc *Khorien*, juxta Cl. d'Anville.

CAP. L. *Artaxata & Tigranocerta.* De Artaxatâ dictum ſuprà Annal. II, 56. Tigranocerta, ſive urbs Tigranis, ut ipſum nomen ſonat, fuit ubi nunc *Sert*, vel *Sered*.

CAP. LI. *Ripam ad Araxis.* Araxes, nunc *l'Aras*.

CAP. LII. *Per Dalmatiam moverat.* De hac Camilli Scriboniani rebellione vide Supplementum Annal. IX, 35 & 36.

CAP. LIII. *Ad id prolapſa.* Lex illa ſub Veſpaſiano Principe renovata. *Auctor* enim *ſenatui fuit decernendi, ut quæ ſe alieno ſervo junxiſſet, ancilla haberetur.* Sueton. in Veſpaſ. XI.

Centies quinquagies ſeſtertium. Gallicæ monetæ libræ ſunt 2,918,348.

Senatuſconſultum. De hoc ſenatuſconſulto & Pallantis honoribus vide Plinii epiſtolas VII, 29. VIII, 6. inter Teſtimonia Veterum.

Sestertii ter millies. Gallicæ monetæ librarum 58,365,075.

CAP. LIV. *Jam pridem Judææ impositus.* Quinquennio antè ut Galilææ Cumanus, ita Felix Samariæ procurator impositus. De Cumano vide Josephum Antiq. Jud. XX, 5.

Ortâ seditione. Hìc aliquid deest. Supplendum videtur: *Sanè præbuerant Judæi speciem motûs, ortâ seditione ob Caii Cæsaris effigiem in templo locandam; postquam, cognitâ cæde ejus, haud obtemperatum esset, manebat metus ne quis Principum eadem imperitaret.* Judæos, jussos a C. Cæsare effigiem ejus in templo locare, arma potiùs sumpsisse (quem motum Cæsaris mors diremit) docet Tacitus Annal. V, 9.

Raptare inter se. Has Samaritarum Galilæorumque grassationes & latrocinia fusiùs prosequitur Josephus, Bell. Jud. II, 12, num. 3 & seqq.

CAP. LV. *Clitarum.* Clitæ, Ciliciæ asperæ populi; de quibus jam suprà Annal. VI, 41.

Mercatores & navicularios. De quibus Callistratus, Digest. libr. L. Tit. 6. de Jure immunitatis, leg. 5. *Negotiatores, qui annonam Urbis adjuvant, item navicularii, qui annonæ Urbis serviunt, immunitatem a muneribus publicis consequuntur, quamdiu in ejusmodi actu sunt.*

Civitas Anemuriensis. Anemurium, urbs maritima Ciliciæ, nunc quoque dicitur *Anemur.*

Rex ejus oræ Antiochus. Antiochus IV, rex Commagenæ, de quo diximus in Supplemento Annal. IX, 20. Præter Commagenem, Antiochus possidebat in Ciliciâ Lacanatidem, & Eleusam insulam Ciliciæ proximam.

CAP. LVI. *Lacum Fucinum.* Nunc *le lac de*

Célano dans l'Abruzze ultérieure. Vide jam dicta suprà in Supplemento Annal. IX, 31.

Amnemque Lirin. Amnis ille nunc dicitur *Garigliano.*

Magnificentia operis. De quâ Suetonius in Claud. Cap. 20. *Per tria passuum millia partim effosso monte, partim exciso, canalem absolvit ægre, & post undecim annos, quamvis continuis triginta hominum millibus sine intermissione operantibus.*

Structo in Tiberim stagno. Fuit stagnum illud in XIV Urbis regione, trans Tiberim, quæ ideo appellatur hodie *Trastevere;* manentque ejus vestigia, ubi nunc *la Vigna delle Monache di S. Caterina da Siena.* Tacitus autem dixit *cis Tiberim*, quòd vel in patriâ suâ Interamnæ, nunc *Terni*, scriberet, vel cis Tiberim habitaret.

Levibus navigiis, & minore copiâ. Docet tamen marmor Ancyranum in navali prœlio, quod Augustus edidit, triginta rostratas naves, triremes & quadriremes, plures autem minores inter se conflixisse.

Triremes quadriremesque. Centum naves pugnasse tradit Dio LX, pag. 687. Non ita probabiliter Suetonius in Claud. Cap. 21. memorat tantùm viginti quatuor triremes.

Ambitu. Teste Raphaele Fabretto, ambitus lacûs Fucini constat XXVI millibus passuum & paulo ampliùs.

Reliqua lacûs. Mihi videtur talis fuisse prœlii ordo. In lacûs ambitu dispositæ rates prætoriarum cohortium, ne sontes pugnaturi effugia tentarent. Reliqua mediaque lacûs obtinebant tectæ naves, triremesque & quadriremes ex quibus pugnabatur. Si quis tamen velit ambitum lacûs partim ratibus prætoriarum cohortium, partim tectis navibus classiariorum fuisse cinctum ad arcenda suffugia,

lacûs autem in medio triremes & quadriremes pugnasse, haud adversabor. At minimè audiendi qui tres navium ordines confingunt: primum ratium prætorianorum, secundum navium tectarum classiariorum, tertium triremium & quadriremium pugnatorum.

Paludamento. Militari veste.

Chlamyde auratâ. Immo aureâ. Plin. XXXIII, 3. sect. 19. *Nos vidimus Agrippinam Claudii Principis, edente eo navalis prœlii spectaculum, assidentem ei, indutam paludamento, auro textili sine aliâ materiâ.*

Cap. LVII. *Ad lacûs ima, vel media.* Incuria operis manifesta fuit, cùm lacûs ima, vel media; depressiora reperta sunt, quàm ut, per apertum iter, aquæ in Lirin, & inde in mare Tyrrhenum derivarentur. Pedibus quinque & semisse iterum depressum fuisse emissarium testatur eruditus Fabretti, *de Emissario Fucini*, pag. 395.

Convulsis ulterioribus. Convulsa fuerant ulteriora vi aquarum, vel exterriti convivæ, ne convellerentur timebant; ut rectè explicat illustr. Huetius.

Narcissum incusat. Narcissus Agrippinæ jam pridem invisus ob Æliæ Petinæ studium, de quo suprà Annal. XII, 1.

Nimiasque spes ejus. Suam enim Neronisque fortunam animo jam præcipiebat Agrippina.

Cap. LVIII. *Iliensium.* De Iliensibus jam dictum suprà Annal. IV, 55.

Bononiensi coloniæ. Nunc *Bologne.*

Centies sestertii. Monetæ Gallicæ libræ sunt 1,945,502.

Rhodiis libertas. Libertatem iis nuper ademptam diximus in Supplemento Annal. X, 11.

Apamensibus. Hæc est Apamea Cibotus ad Mæandrum, urbs Phrygiæ. Nunc dicitur *Aphiom-Kara-hisar.*

CAP. LX. *Semproniis rogationibus.* Quarum auctor fuit C. Sempronius Gracchus anno U. C. DCXXXII; Trecentos equites trecentis senatoribus admiscuit, eosque in possessione judiciorum locavit.

Serviliæ leges. Quas Q. Servilius Cæpio, consul, tulit anno U. C. DCXLVIII. senatuique judicia reddidit.

Cæsaris opibus. Cæsaris Augusti, cujus amicitiâ floruere prævalidi equites Romani C. Oppius, Cornelius Balbus, C. Matius & Vedius Pollio.

CAP. LXI. *Cois tribuenda.* Cos, Ægæi maris insula, Hippocrate alumno celeberrima, nunc *Stan-Co.*

Cœum. Cœus Terræ & Titanis filius, Latonæ parens.

Inter posteros ejus. Quorum maximus & celeberrimus Hippocrates.

Xenophontem. Exstat ejus nummus a Cois cusus; quem vide apud Cl. Pellerin, *Recueil de Médailles de Rois*, pag. 206.

CAP. LXII. *Byzantii.* Byzantium, nunc *Constantinople.*

Pseudophilippi. Andriscus, homo sortis infimæ, se Philippum, Persei filium, esse mentitus est. Ideo Pseudophilippus dictus, & a Metello victus captusque anno U. C. DCVI.

In Antiochum. Antiochum III, Syriæ regem, quem L. Cornelius Scipio vicit anno U. C. DLXIV.

Persen, Aristonicum. De Perseo & Aristonico dictum est suprà Annal. IV, 55.

Piratico bello. Cùm Cilices maria invaſiſſent. Quam peſtem Pompeius exſtinxit anno U. C. DCLXXXVII.

Adjutum Antonium. M. Antonius, Antonii oratoris filius, triumviri pater, adversùs piratas cum amplâ poteſtate miſſus eſt anno Urbis conditæ DCLXXXIV. Velleius Patercul. II, 31.

Recentia in Cæſares merita. Bello Thracio; de quo ſuprà Annal. IV, 47. & bello Boſporano, de quo modò dictum Annal. XII, 15.

Vehendo commeatu. *Commeatu* pro *commeatui*, ut veteribus ſcriptoribus ſolitum.

Cap. LXIII. *Inter Europam Aſiamque divortio.* Nunc *le canal de Conſtantinople.*

Chalcedonii. Chalcedon, urbs Bithyniæ olim celeberrima, nunc pagus *Kadi-Cui.*

Vis piſcium innumera. Piſces illi ſunt pelamides, in Byzantiorum nummis paſſim obvii. Gallicè *les jeunes thons.*

Ponto erumpens. Pontus, *la mer noire.*

Obliquis ſubter undas ſaxis. Obliquis & candicantibus ſaxis. *Saxum* enim ibi eſt *miri candoris a vado ad ſumma perlucens.* Plin. IX, 15.

Alterius litoris. Litoris Chalcedoniorum.

Cap. LXIV. *Biformes hominum partus.* Talem partum, ſed qui aliquot pòſt annis contigit, memorat Phlegon, de Mirabilibus, Cap. 23. Cornelii enim Gallicani uxor Romæ infantem partu edidit, capite Anubidis.

Minore Antoniâ. Immo majore Antoniâ, ut docet Suetonius in Nerone, Cap. 5.

Avunculo Auguſto. Magno avunculo Auguſto.

Agrippinæ ſobrina prior. Verè quidem. Tria enim tantùm capita uſque ad Domitiam Lepidam, Octavia, Antonia major, & Domitia Lepida.

Quatuor verò capita uſque ad Agrippinam, Octavia, Antonia minor, Germanicus, & Agrippina.

Cneii, mariti ejus, ſoror. Cn. Domitius Ahenobarbus, Agrippinæ maritus, frater fuit Domitiæ Lepidæ.

Filio dare imperium. Quæ filio dare imperium quibat, eum tolerare imperitantem nequibat; ut rectè explicat illuſtr. Huetius.

CAP. LXV. *Devotionibus petiviſſet.* Quòd Agrippinam, Claudii conjugem, devotionibus & incantamentis petiviſſet, perditamque voluiſſet.

Per Calabriam. Calabria, nunc *partie d'Otrante au-delà de l'Apennin.* Potentibus autem domibus immenſa erant ſervorum agmina.

De ſe meritum Cæſarem. Claudium Cæſarem ita de Narciſſo eſſe meritum.

Convictam eſſe Meſſalinam. Convictam olim, Narciſſo inſtinctore ac duce, Meſſalinam & Silium. Pares iterum accuſandi cauſas eſſe, ſi Nero imperitaret, quòd Agrippina iiſdem, quibus Meſſalina, libidinibus fœdabatur. Si verò ſuccederet Britannicus, nullum Narciſſo eſſe meritum apud Principem, natalium jure dominationem adeptum, & infenſum tum ob interfectam Meſſalinam matrem, tum maximè ob inſidias Agrippinæ novercæ, quæ domum omnem tantis ſceleribus convellebat, ut minore flagitio impudicitiam Meſſalinæ reticuiſſet. Quamquam, quid impudicitiam, Nerone imperitante, accuſaturus ſum! ne nunc quidem abeſt intoleranda Agrippinæ impudicitia, Pallante adultero, ita ut nemo ambigat eam decus, pudorem, corpus, cuncta regno viliora habere.

CAP. LXVI. *Sinueſſam pergit.* Sinueſſa, urbs extrema Latii, in finibus Campaniæ, nunc *Torre di monte Dragone.* Sinueſſanas aquas ſterilitati

feminarum, & virorum insaniæ salubres memorat Plinius XXXI, 2.

CAP. LXIX. *Tertium ante Idus Octobris.* Die 13 Octobris.

Ad exemplum paternæ largitionis. Ergo, ut Claudius, promisit Nero singulis militibus quinadena sestertia, Gallicæ monetæ libras 2917. Vide Supplementum Annal. IX, 12. Tota hæc largitio fuit, si solos prætorianos spectaverit, Gallicæ monetæ librarum 26,264,378.

Ac divo Augusto. De funere Augusti vide Annal. I, 8.

Proaviæ Liviæ. Livia, Augusti uxor, proavia Agrippinæ.

Filio privignus. Nero antepositus Britannico.

NOTÆ
IN LIBRUM TERTIUMDECIMUM
ANNALIUM.

CAP. I. *Junii Silani.* Is eſt M. Junius Silanus, quem Auguſtus *neptis ſuæ nepotem vidit genitum quo exceſſit anno.* Plin. VII, 13.

Dominationibus aliis. Tiberio, Caio, & Claudio Principibus.

Adversùs Agrippinam retuli. Suprà Annal. XII, 65.

CAP. II. *Comitate honeſtâ.* In priore editione, Tom. II, pag. 401 & ſeqq. ut viris, in Gallicâ re literariâ ſummis, qui id operæ deſideraverant, morem gererem, & Corn. Taciti, *quem maximum antiquitatis pictorem* appellitant, famam illuſtri exemplo conſecrarem, quantùm præſtantiſſimi poetæ Petrus Corneille & Joannes Racine Taciti imitatione profecerint, docui; hícque *Britannicum*, inſignem Joannis Racine tragœdiam cum Tacito contuli. Ne infinitus ſim, unum alterumve locum in exemplum hodie adtexam: qui hæc curant, plura ex priore editione repetent.

TACITUS, ANNAL. XIII, 14.

Demoto curâ rerum Pallante, Agrippina terretur & minatur.

PRÆCEPS poſt hæc Agrippina ruere ad terrorem & minas, neque Principis auribus abſtinere

quominus teſtaretur, adultum jam eſſe Britannicum, veram dignamque ſtirpem ſuſcipiendo patris imperio, quod inſitus & adoptivus, per injurias matris exerceret. Non abnuere ſe, quin cuncta infelicis domûs mala pateſierent, ſuæ in primis nuptiæ, ſuum veneficium. Id ſolum diis & ſibi proviſum, quòd viveret privignus. Ituram cum illo in caſtra. Audiretur hinc Germanici filia, inde debilis Burrus & exſul Seneca, truncâ ſcilicet manu, & profeſſoriâ linguâ, generis humani regimen expoſtulantes. Simul intendere manus, aggerere probra; conſecratum Claudium, infernos Silanorum manes invocare, & tot irrita ſcelera.

RACINE, *Britannicus*, ACT. III, SC. 3.

PALLAS n'emporte pas tout l'appui d'Agrippine,
Le Ciel m'en laiſſe aſſez pour venger ma ruine.
Le fils de Claudius commence à reſſentir
Des crimes, dont je n'ai que le ſeul repentir.
J'irai, n'en doutez point, le montrer à l'Armée,
Plaindre aux yeux des Soldats ſon enfance opprimée,
Leur faire, à mon exemple, expier leur erreur.
On verra, d'un côté, le fils d'un Empereur,
Redemandant la foi jurée à ſa famille,
Et de Germanicus on entendra la fille.
De l'autre, l'on verra le fils d'Enobarbus,
Appuyé de Seneque, & du Tribun Burrhus,
Qui, tous deux, de l'exil rappellés par moi-même,
Partagent à mes yeux l'autorité ſuprême.
De nos crimes communs, je veux qu'on ſoit inſtruit.
On ſçaura les chemins par où je l'ai conduit.
J'avoûrai les rumeurs les plus injurieuſes.
Je confeſſerai tout, exils, aſſaſſinats,
Poiſon même . . . . .

TACITUS, Annal. XIII, 15 & 16.

Veneficis promittentibus tam præcipitem necem, quàm si ferro urgeretur . . . . adfunditur venenum, quod ita cunctos ejus artus pervasit, ut vox pariter & spiritus raperentur. Trepidatur a circumsedentibus, diffugiunt imprudentes. At quibus altior intellectus, resistunt defixi, & Neronem intuentes. Ille, ut erat reclinis, & nescio similis, solitum ita, ait, per comitialem morbum, quo primùm ab infantiâ afflictaretur Britannicus, & redituros paulatim visus sensusque. . . . . Ita post breve silentium, repetita convivii lætitia.

RACINE, *Britannicus*, Act. V, Sc. 5.

Burrus Agrippinæ nuntiat mortem Britannici.

Par les mêmes sermens Britannicus se lie.
La coupe dans ses mains par Narcisse est remplie;
Mais ses levres à peine en ont touché les bords,
Le fer ne produit point de si puissants efforts,
Madame, la lumiere à ses yeux est ravie,
Il tombe sur son lit sans chaleur & sans vie.
Jugez combien ce coup frappe tous les esprits,
La moitié s'épouvante & sort avec des cris.
Mais ceux qui de la Cour ont un plus long usage;
Sur les yeux de César composent leur visage.
Cependant sur son lit il demeure panché,
D'aucun étonnement il ne paroît touché.
Ce mal dont vous craignez, dit-il, la violence,
A souvent sans péril attaqué son enfance.

Egregia sanè sunt Gallica, sed acrior adhuc, vel sine poesi, vividiorque Tacitus.

Nuptiis inceſtis. De inceſtis Agrippinæ & Claudii nuptiis vide Annal. XII, 1 & ſeqq. De exitiosâ Neronis adoptione Annal. XII, 25 & 26.

Infra ſervos ingenium. Ferocius erat Neroni ingenium, quàm ut ſervis pareret.

Signumque. Signum illud Gallicè dicimus, *l'ordre.*

Flaminium Claudiale. Agrippina facta eſt Claudii flaminica. In veteribus lapidibus ſæpe memorantur Claudii Flamines.

Cenſorium funus. De hoc funere dictum Annal. IV, 15.

Cap. III. *Cælare, pingere.* Hæc aliaque id genus de Nerone ſæpe memorata expreſſit Cl. Racine, *Britannicus*, Act. IV, Sc. 4.

Pour toute ambition, pour vertu ſinguliere,
Il excelle à conduire un char dans la carriere,
A diſputer des prix indignes de ſes mains
A ſe donner lui-même en ſpectacle aux Romains,
A venir prodiguer ſa voix ſur un théâtre,
A réciter des chants qu'il veut qu'on idolâtre.

Quæ cùm audiſſet Ludovicus XIV, adhuc juvenis, ſaltatione publicâ, ſed majeſtatis plenâ, quâ delectabatur, in poſterum abſtinuit, ne quid in decus regium peccaret. Tantùm valet apud bene moratas mentes alienorum vitiorum exprobatio!

Cap. IV. *Negotiorum omnium judicem.* Quâ in re multa peccaverat Claudius.

Clauſis unam intra domum. Clauſos intra Claudii cubiculum accuſatores & reos vidimus ſuprà Annal. XI, 2.

Domum & rempublicam. Diſcreta fore, quæ ad

domum Principis, quæ ad rempublicam pertinerent.

Publicæ provinciæ. Provinciæ, quas Auguſtus ſenatui populoque Romano attribuerat.

Patrum aditum. Senatus provincialibus, qui honores expeterent, ſenatorum jus in Urbe præberet. Id antè primoribus Galliæ Comatæ a Claudio conceſſum vidimus ſuprà Annal. XI, 23 & ſeqq. Ceterùm hæc oratio ſenatui ita placuit, ut eam columnæ argenteæ inſcribendam, & quotannis, cùm conſules magiſtratum inirent, legendam decreverit, teſte Dione LXI, pag. 690.

Cap. V. *Emeretur.* Contrà venalis, Claudio Principe, fuerat oratorum perfidia. Tacit. Annal. XI, 5 & ſeqq.

Neceſſitas eſſet. Impoſitam illam neceſſitatem vidimus Annal. XI, 22.

Cap. VII. *Agrippam & Antiochum.* Agrippam II, Judæorum; Antiochum IV, Commagenæ regem.

Minorem Armeniam. Minor Armenia, quæ erat cis Euphratem, data eſt Ariſtobulo, Herodis, regis olim Chalcidis, filio.

Sophenen. Inter minorem majoremque Armeniam fuit Sophene regio, cui adhuc nomen *Zoph.* Urbs ejus princeps Carcathiocerta, nunc *Amid*, vel *Diar-Bekir.*

Cap. VIII. *Martis Ultoris.* Cujus ædes fuit in octavâ Urbis regione.

Apud Ægeas. Ægææ, urbs maritima Ciliciæ, nunc *Aias-Kala.*

Cap. X. *Effigiem Cn. Domitio.* Antea vetitum ne quis ſtatuas poneret, niſi approbante ſenatu. Vide Supplementum Annal. X, 13 & 14.

Cap. XI. *Plautium Lateranum.* Jam suprà memoratum Annal. XI, 30 & 36.

Cap. XII. *Cui vocabulum Acte.* Quam, ex Asiâ emptam, ita deperiit Nero, ut in familiam Attali eam referret. Mox cùm vellet eam uxorem ducere, submisit viros consulares, *qui regio genere ortam pejerarent.* Sueton. in Ner. Cap. 38, Dio LXI, pag. *692.* Fortè illa ipsa est Neronis pellex, quam a D. Paulo salutatam refert D. Chrysostomus, Homil. XLVI. in Act. Apostol.

Othone. Otho, postea Princeps.

Cap. XIII. *Nurum ancillam.* Nurum de Octaviâ ne intelligas, sed de Acte. Nempe Agrippina infremit, quòd ipsi futura sit nurus, quæ antè ancilla fuerit.

Annæus Serenus. Quàm carus fuerit Senecæ Annæus Serenus docet ipse Seneca, Epist. LXIII.

Cap. XIV. *Pallantem curâ rerum.* A rationibus erat Pallas. Sueton. in Claud. 28. At post incestas Agrippinæ & Claudii nuptias fuit velut regni arbiter; cunctaque ejus imperio actitata.

Ut ejuraret. Ut regni imperium ejuraret, eoque se abdicaret.

Paresque rationes. Ut, nullis administratæ rei nummariæ rationibus redditis, pares tamen cum republicâ tum accepti, tum expensi rationes haberet.

Suæ in primis nuptiæ. Incestæ suæ nuptiæ. Annal. XII, 5 & seqq. Veneficium, quo Claudium interemerat. Annal. XII, *66* & *67.*

Privignus. Britannicus.

Inde debilis rursus Burrus. Rursus redundat, & est prorsus inutile. Burrus autem *debilis*, & *truncâ manu* dicitur, fortè quod naturâ aut casu fuit manu invalidus, & militaribus exercitiis impar.

Fraude debilitati, ne militarent, *Murci* appellabantur, teste Ammiano Marcellino XV, 12. Inde potuit sciolus aliquis vocabulo *debilis* adscribere *murcus*, unde postea ortum *rursus*.

Silanorum manes. Junii & Lucii Silanorum; de quibus suprà Annal. XIII, 1.

CAP. XV. *Ut quidem experimento.* Meliùs, *levi quidem experimento.* Quod jam monuit Freinshemius.

Festis Saturno diebus. Saturnalia cœpere XVI Kal. Januarii, & per quinque dies actitata.

Regnum lusu sortientium. Talis regnum sortiebantur. De quo usu Horatius I. Od. IV, 18.

Nec regna vini sortiere talis.

Exorsus est carmen. Ennii interpretes divinant Britannicum ex Andromachâ Ennii cecinisse:

O pater, o patria, o Priami domus,
Septum altisono cardine templum!
Vidi ego te, adstante ope barbaricâ,
Tecteis cælatis, laqueatis,
Auro, ebore, instructum regificè.
Hæc omnia vidi inflammari.

CAP. XVII. *Acerba funera.* Immatura funera. Apud antiquos moris non fuit infantes lugere. Vide Plutarchum in Consolatione ad uxorem, pag. 612.

CAP. XVIII. *Domos, villas.* Britannici.

CAP. XIX. *Supra retuli.* Annal. XI, 12.

Rubellium Plautum. Rubellii Blandi & Juliæ, Tiberii neptis, filium.

Cap. XX. *Refutare tenebras.* Tenebras, & noctem convivio vigilatam, omniaque temeritati & inscitiæ propiora, accusationem refutare. Id enim temporis delegisse accusatores, ne a sobriis & vigilantibus falsitas agnosceretur; ut rectè explicat illustr. Huetius.

Cap. XXI. *Baiarum suarum piscinas.* Baiæ; nunc *Castello di Baia*, in Campaniâ, sinuque Puteolano. Ibi splendidissimæ Romanorum villæ, piscinæ plurimæ, quarum de magnitudine queritur Plinius XVIII, 2. Quantis autem impendiis piscinas extollerent, id est adornarent, Romani, vide apud eumdem Plinium IX, 54.

Cap. XXII. C. *Balbillo.* Is fuit, teste Senecâ Quæst. Natur. IV, 2. *virorum optimus, in omni literarum genere rarissimus.*

Relegantur. De exsilio, relegatione & deportatione fusè egi in priore editione, Tom. II, pag. 415. Hìc sit satis summatim monuisse apud Romanos exsilium, relegationem, deportationem fuisse diversa. Exsul civitatem, patriam in liberos potestatem, testamenti faciendi jus, bona, & omnia omnino jura sua amittebat. Relegatus nihil amittebat, ni fortè parte bonorum multaretur, ab urbe tantùm Româ aliove loco abesse tenebatur. Deportatio, ab Augusto reperta, ipsoque exsilio gravior fuit. Nam præter cetera in exsilio solita, circumscribebatur habitandi locus: infamia quoque sæpe addita, cùm vincti compedibus, & servis publicis traditi, deportarentur. In hac tamen legum severitate, cùm mores ad luxum deflexere, multa reis permissa. Inde, cùm eorum opes formidaret Augustus, vetuit ne quis eorum, quibus aquâ & igni esset interdictum, in continenti degeret, aut in insulâ ullâ, nisi quæ ultra quin-

quaginta millia paſſuum ab continente diſtaret; ſolis tamen inſulis Co, Rhodo, Sardiniâ & Lesbo exceptis: neve quis eorum aliò trajiceret, aut plures naves, quàm unam onerariam, mille amphoras capientem, & duas actuarias, neve ſervos aut libertos ſuper viginti, ne plus quingentis millibus nummûm, *Gallicæ monetæ libris 97,265*, poſſideret. Vide Dionem LVI, pag. 587. De tantâ reorum fortunâ queritur Seneca, Conſolat. ad Helviam, Cap. 12. *Eò temporum luxuria prolapſa eſt, ut majus viaticum exſulum ſit, quàm olim patrimonium principum fuit.*

Cap. XXIII. *Sectionibus famoſus.* Sectores dicebantur, qui bona condemnatorum auctionabantur, eorumque pretia vel ærario, fiſcove, inferebant, vel iis, quibus debebantur pecuniæ, penſitabant.

Vanitatis manifeſtus. Id eſt, mendacii manifeſtus. Sic Tullius, Tuſculan. III, 1. Vanitati veritas cedit.

Ærarii monimenta. Exuſtæ ſunt tabulæ, quibus Pætus vetera & obliterata debita revocabat & exigebat.

Jovis ac Minervæ ædes. In monte Capitolino.

Cap. XXV. *Ore præferret.* Tum Nero medicamenta adhibebat, quæ memorat Plinius XIII, 22.

In modum captivitatis. In modum captivitatis, captæve urbis, non per licentiam agebatur.

Nondum honorem capeſſiſſet. Sanè quòd junior.

Italiâ pellerentur. Hiſtriones jam pulſi a Tiberio, ut dictum eſt ſuprà Annal. IV, 14.

Cap. XXVII. *Decurias.* Multæ erant decuriæ ſcribarum, cerariorum, librariorum, aliorumque

id genus, quorum frequens in veteribus Inſcriptionibus memoria.

Miniſteria. Qui lictores, viatores, præcones, aliiſque officiis & nominibus, tum magiſtratibus, tum ſacerdotibus miniſtrabant.

Cohortes etiam in Urbe. Proprius enim Urbis miles, de quo ſuprà Annal. IV, 5. Adde VII cohortes Vigilum, reſtinguendis incendiis agendiſque nocturnis vigiliis conſtitutas.

Libertatem in communi poſuiſſe. Libertini adipiſcebantur libertatem. Hac in re par libertinorum & ingenuorum conditio. Inde libertas in communi poſita.

Manumittendi duas ſpecies. Quarum altera ſolemnis, altera privata. Illâ manumiſſi libertatem & civitatem, ſeu jura civitatis, conſequebantur. Hac dabatur quoque libertas: at nullum jus civitatis; iiſque, qui ita manumittebantur, ne licuit quidem teſtari. Relinquebatur ergo pœnitentiæ, aut novo beneficio locus; cùm patronus manumiſſum privatâ ſpecie, ad commoda ſolemnis manumiſſionis poſſet promovere. Solemnis autem erat manumiſſio, quæ vindictâ fiebat; privata, quæ per epiſtolam, aut inter amicos, aut in convivio.

Quos vindicta. Manumiſſio vindictâ fieri dicebatur, quòd ſervus, coram judice, in gyrum circumactus, percuſſo capite, inflictâque alapâ, manumitteretur. Inde vindictæ nomen.

Velut vinculo ſervitutis. Vinculo quodam ſervitutis attinebantur qui vindictâ non fuerant manumiſſi, cùm nec jus civitatis haberent, nec teſtari poſſent, ni poſtea patronus id indulſiſſet. Pejor adhuc deditiorum libertinorum conditio, quæ a ſervili parum differebat. Vide eruditum Heineccium, Antiquit. Roman. Juriſprud. I, Tit. 4 & 5.

Amitæ libertus. Domitiæ, Neronis amitæ, ereptus libertus Paris. Fortè olim pro *amitæ* scriptum fuit *Domitiæ*.

Ingenuitatis judicium. Domitia, Neronis amita, Paridem pantomimum, acceptâ ab eo pecuniâ pro libertate, manumiserat; atque ita diu fuit Domitiæ libertus. At, invalescente postea apud Neronem Paridis gratiâ, is se esse ingenuum, & veritati ingenuitatis nihil officere manumissionem contendit. Vicit non sine infamiâ Principis, datamque pecuniam repetiit, ut accipimus ex Digest. XII. Tit. IV. de Condictione causâ datâ, Leg. 3. num. 5.

Cap. XXVIII. *Omitti jussisset.* Pro tribuniciâ suâ auctoritate, jusserat histriones, in vincula ductos, omitti, & in libertatem restitui.

Vocare ex Italiâ. Non licuit tribunis plebis quemquam vocare. Vide Gellium XIII, 12. Multò minùs licuit ex Italiâ in Urbem vocare eos, cum quibus lege agi posset. Iis enim lex erat, & præfecti, aut judices.

Ne quid intra domum. Jussi sunt, non intra domum, sed publicè & pro tribunali animadvertere.

Cap. XXIX. *Ejus rei summa.* De ærario populi Romani fusè disserui, ejusque opes tum sub Republicâ, tum sub Principibus, exposui in priore editione Tom. II, pag. 419 & seqq. Ob rei tamen gravitatem, pauca resumam & illustrabo.

De ærario populi Romani.

Respublica maximas opes accumulaverat; Principatus eas exhausit. Sub Republicâ, anno Urbis conditæ dclxiii, teste Plinio XXXIII, 3,

fuere in ærario pondo *auri* $\overline{XVI}$. XX. DCCCXXIX, seu Gallicæ monetæ libræ 1,512,783,405. Locupletius adhuc erat Reipublicæ ærarium, cùm illud bello civili rapuit Julius Cæsar anno Urbis conditæ DCCV. Tunc videtur pervenisse ad Gallicæ monetæ libras 2,000,000,000. At is fuit opum ærarii finis.

Sub Principibus plerumque ita fuit exhaustum ærarium, ut ei sæpissimè fuerit subveniendum; tamque modicum erat, ut Principes gloriarentur, si illud juvassent, collato millies sestertio, Gallicæ monetæ libris 19,552,290. Nec inde accrescebant privatæ Principum opes, cùm maximi opum accumulatores, Tiberius & Antoninus Pius, morientes singuli tantùm reliquere vicies ac septies millies sestertium, Gallicæ monetæ libras 525,285,675. Contrà verò ita omnia sæpe dilapidabantur, ut, cùm Pertinax Commodo succederet, ad summum repererit decies sestertium, Gallicæ monetæ libras 194,531.

Utrum autem consultum sit imperiis accumulare in ærario opes, nec ne, multi disputant. Aliis placet, quòd ærario nitatur domi publica securitas, foris reverentia, & in eo sit adversùs luxum aliaque id genus vitia maximum ac fortè unicum remedium. Displicet aliis, quòd accumulatis opibus coarctetur industria, abundantissimus & certissimus opum fons. Non nostrum est tantas lites componere, nostramque in re, quæ Principalis est administrationis, sententiam efferre. At observare licet apud Turcas antiquum vigere ærarii usum, Britannos ærarii loco immensum æs alienum supposuisse; magnâ utriusque gentis utilitate. Nostrâ enim ætate Ottomanicus Princeps Mahmoud, aggestis super veteres imperii opes septemdecim thesauris, Gallicæ monetæ libris 243,250,000, solium centum abhinc annis instabile & Principibus

infidum, ſibi ſuiſque ſucceſſoribus ſtabile ac firmum fecit, graviſſimiſque implicati bellis, iis ſuffecere. Diſpari ratione, ſed æquè acri, Britanni tantum æs alienum ſuſcepere, ut anno 1767 æquaret libras ſterlingias 147,974,564. Gallicæ monetæ libras 3,375,578,573: immenſam ſummam, ni maxima foret commerciorum vis. Tantùm valent aut opes, aut creditarum opum fides.

CAP. XXX. *Sardiniam provinciam.* Nunc *l'iſle de Sardeigne.*

Præcipuæ opes. In hac domo primus opum adcumulator fuit L. Voluſius, de quo dictum ſuprà Annal. III, 30.

CAP. XXXI. *Molem amphitheatri.* Amphitheatrum ligneum, in regione campi Martii, intra anni ſpatium, fabricavit Nero; ibique munus edidit, quo neminem occidit, ne noxiorum quidem. Vide Suetonium in Ner. Cap. 12. Ibi autem fuit *trabs e larice, longa pedes* CXX, *bipedali craſſitudine æqualis. Quo intelligebatur vix credibilis reliqua altitudo* arboris, *faſtigium ad cacumen æſtimantibus.* Plin. XVI, 40.

Nuceria. Urbs Campaniæ, nunc *Nocera.*

Quadringeni nummi. Gallicæ monetæ libræ ſunt 77.

Seſtertium quadringenties. Gallicæ monetæ libræ ſunt 7,782,010.

Vectigal quoque quintæ & viceſimæ. Anno U. C. DCCLX, Metello & Nervâ conſulibus, Auguſtus ad belli uſus & ad nocturnorum Urbis vigilum ſtipendia, vectigal venalium mancipiorum inſtituit. Fuit primùm quinquageſima, *le cinquantiéme*, ſi nihil erratum fuit apud Dion. LV, pag. 569. Nunc verò erat quinta & viceſima, *le vingt-cinquiéme.* Et fortè apud Dionem pro

pro πεντηκοστῆς, *quinquagesimæ*, legendum πέντε εἰκοστῆς, *quintæ & vicesimæ*. De his plura vide in priore editione, Tom. II, pag. 424.

Ambitu propugnant. Quæ inexplebili corripiendarum pecuniarum libidine deliquerant, ambitiosâ ludorum largitione non excusabant tantùm, sed propugnabant: & pecunias in utilitatem propriam derivatas se impendisse in populorum oblectamenta & imperii splendorem jactitabant.

CAP. XXXII. *Superstitionis externæ.* Hac odiosâ nuncupatione Christianam religionem designari crediderim. Eadem est Lipsii aliorumque sententia. Tum autem ipsam Neronis domum penetraverat Christiana religio, ut patet ex D. Paulo ad Philipp. IV, 22.

Ovans se de Britanniis retulit. De Plautii ovatione vide Supplementum Annal. XI, 5.

Insontem nuntiavit. Fortè scriptum olim *pronuntiavit*.

Dolo Messalinæ interfectam. Vide Supplementum Annal. IX, 48.

CAP. XXXIII. *Ut memoravi.* Suprà Annal. XIII, 1.

CAP. XXXIV. *Oratorem Corvinum.* Augustus III & M. Messala Corvinus, Valerii Messalæ proavus, consules fuerant anno U. C. DCCXXIII. A. C. 31.

Quingenis sestertiis. Gallicæ monetæ lib. 97,265.

De obtinendâ Armeniâ bellum. Belli initia jam memorata suprà Annal. XII, 50.

CAP. XXXV. *Munia Romanorum.* Mallet Freinshemius, *munia armorum*. Jac. Gronovius, *munia Romanorum armorum*.

Nitidi & quæstuosi. Corpore vesteque nitidi, quæstûs avidi, & in his ditissimis oppidis commercio intenti.

CAP. XXXVI. *Primipili honore perfuncto.* Primi centurionis dignitate perfuncto.

Tendere omnes extra vallum. Societate enim & contactu erant indigni. Hæc autem militaris pœna antiquitus & fortè asperiùs exercita. Teste enim Livio X, 4. *Cohortes, quæ signa amiserant, extra vallum sine tentoriis destitutas invenit* dictator Valerius Maximus.

CAP. XXXVII. *Super proprias clientelas.* Armeniorum sibique addictorum populorum clientelas.

Regem Antiochum. Regem Commagenæ, de quo suprà Annal. XIII, 7.

Pharasmanes. Rex Iberiæ, ut dictum est suprà Annal. XI, 8.

Isichi. Pontum Euxinum, *la Mer noire*, Orientem versùs, accolebant. Ibi flumen Isis, nunc *le Tchorok*. Inde, ut videtur, genti nomen.

Hyrcaniæ. Hyrcania mari Caspio Austrum versùs finitima, nunc *le Mazanderan & le Corcan*.

CAP. XXXVIII. *In faciem pacis.* In pacis, non verò belli, faciem veniretur.

Tertianorum. Tertiæ legionis.

Quasi eadem legio. Quasi una & eadem legio spectaretur & adesset.

CAP. XXXIX. *Pontico mari.* Nunc *la Mer noire*.

Trapezunte. Nunc *Tarabozan*, vulgò *Trebizonde*.

In eâ præfecturâ. Armeniam in præfecturas CXX divisam memorat Plinius VI, 9.

Cognomento Volandum. Caſtellum illud Armeniæ uni Tacito memoratum. Volandum autem, ut & alia caſtella expugnata, fuere in Moſchicis montibus inter Trapezuntem & Artaxata, ut videtur ex Taciti narratione.

Eſcenſu. Id eſt *aſcenſu*; Gallicè *d'aſſaut.*

Caput gentis Artaxata. De Artaxatis, urbe principe Armeniorum, dictum ſuprà Annal. II, 56.

Amnem Araxem. Nunc *l'Aras.*

Cap. XL. *Si conceſſiſſet.* In Mſ. Reg. & editione principe, *ſi conſenſiſſet.*

Dato die. Sero ejus diei oſtendit aciem; die poſtero, cùm illuxiſſet, prœlium incepturus.

Mediis decumanorum. Delecti decumanorum, ſeu decimæ legionis, medium agmen obtinebant.

Nec ampliùs. Ubi Tiridates vidit nihil temeritate ſolutum eſſe; ſed, uno tantùm decurione equitum audentiùs progreſſo, ſtatimque ſagittis confixo, ceteros Romanos exemplo ad obſequium firmatos, propinquis jam tenebris abſceſſit. Turmæ equitum dividebantur in decurias, ſeu decem equites, quibus præerat decurio.

Cap. XLII. *P. Suilius.* De quo dictum ſuprà Annal. IV, 31. XI, 1 & ſeqq.

Pœnaque Cinciæ legis. De ſenatuſconſulto & lege Cinciâ vide ſuprà Annal. XI, 5 & 7.

Quæſtorem Germanici. Suprà Annal. IV, 31.

Domûs ejus adulterum. Senecam adulterii cum Juliâ, Germanici filiâ, accuſatum diximus in Supplemento Annal. IX, 24.

Ter millies ſeſtertiûm. Gallicæ monetæ libræ ſunt 58,365,075.

Et orbos. Romæ magna erant orbitatis pretia, multaque captatorum ſtudia, ob hereditatis ſpem. Id arguit Tacitus infra de Mor. German. Cap. 20.

Immenso fenore hauriri. Quàm immensum fenus agitaret Seneca, pronum est conjicere. Britannis, vel invitis, quadringenties sestertium, *Gallicæ monetæ libras* 7,782,010, crediderat. Quod cùm asperiùs, flagrantioribusque usuris, repeteret, rebellionis causa exstitit, ut docet Dio LXII, pag. 701. Apud Romanos adeò acres erant usuræ, ut centesimæ, *douze pour cent*, centesimæ binæ, *vingt-quatre pour cent*, centesimæ quaternæ, *quarante-huit pour cent*, exercerentur.

Veterem ac diu partam. Sic fermè Annal. III, 54, *morbos veteres, & diu auctos.* Tentat Jac. Gronovius, *veterem ac domi partam.* Quod non ita placet.

CAP. XLIII. *Inquisitionem annuam.* Ut testes ex Asiâ arcesserentur.

Suburbana crimina. Crimina in Urbe locisque suburbanis patrata.

Q. Pomponium. Jam memoratum suprà Annal. VI, 18.

Belli civilis. Sanè belli, quod movit Camillus Scribonianus. Vide Supplementum Annal. IX, 35.

Juliam Drusi filiam. De ejus morte vide Supplementum Annal. IX, 48.

Sabinamque Poppæam. Suprà Annal. XI, 2 & 4.

Valerium Asiaticum. Suprà quoque Annal. XI, 2 & 3.

Lusium Saturninum. Hunc, aliosque multos, senatores, equites, consanguineos a Claudio interfectos memorat Seneca in Ἀποκολοκυντώσει, vers. fin.

In insulas Baleares. Nunc *Majorque* & *Minorque.*

CAP. XLIV. *Omitteret maritum.* Ut maritum divortio omitteret.

Vacua fuit. Vacua fuit, omiſſo marito. *Vacua* dicitur, quòd tunc vacationem ex lege Papiâ Poppæâ haberet. De hac lege dictum eſt Annal. III, 25.

Satisfactio. Nec aliter amoris jurgia exhibet Terentius Eunuch. I. Act. I, 14.

In amore hæc omnia inſunt vitia: injuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum.

Libidine ſepoſita. Meliùs *libidini.*

Condemnatur. In exſilium miſſus. Vide infrà Hiſt. IV, 44.

CAP. XLV. *Poppæi Sabini.* Is videtur eſſe C. Poppæus Sabinus, qui conſulatum geſſit anno U. C. DCCLXII.

Honoribus nondum functum. Magnis magiſtratûs honoribus nondum functum. Quæſturam autem, quâ ad magiſtratus aditus, obtinuerat, teſte Suetonio in Ner. Cap. 35.

Mater ejus. Poppæa; de quâ ſuprà Annal. XI, 1 & ſeq. & Supplementum Annal. XI, 5.

Filium genuerat. Nero *Ruſinum Criſpinum*, quem *impuberem adhuc, quia ferebatur ducatus & imperia ludere, mergendum mari, dum piſcaretur, ſervis ipſius demandavit.* Sueton. in Ner. Cap. 35.

Otho. Poſtea Princeps. Amorem verò Othonis & Poppææ aliter narrat Tacitus Hiſt. I, 13. Id reputanti mihi viſum eſt, Tacitum, qui priùs Hiſtorias ſcripſit, certiora edoctum, hæc in Annalibus tradidiſſe.

CAP. XLVI. *Æmulatus ageret.* Fortè emendandum, *æmulus ageret.*

CAP. XLVII. *Pons Milvius.* Ab Urbe amplius

duobus millibus passuum distabat, paulo superior ponte, qui nunc dicitur *Ponte-Molle*. Æstate videntur ejus rudera prope locum, qui appellatur *Torretta*.

Nocturnis inlecebris. Nocturnis illecebris ac libidinibus.

Viam Flaminiam. Via Flaminia non ad portam *del popolo*, ut vulgò creditur, sed ad portam, quæ appellatur *Pinciana*, Orientem versùs, fuit directa. Vide Cl. Piranesi, *Antichita Romane*, Tom. I, pag. 6.

Sallustianos in hortos. Eorum locum nunc obtinent *Villa Belloni* & *Villa Verospi*, prope portam, quæ appellatur *Salara*.

Massiliensium mœnibus. Massilia, nunc *Marseille*, in Galliâ Narbonensi.

Cap. XLVIII. *Puteolanorum*. Puteoli, nunc *Pozzuolo*, in Campaniâ.

Ordo plebesque. Puteolanorum ordo & populus. In coloniis autem ac municipiis ordo idem erat, ac Romæ senatores; nec ei adscripti nisi coloniæ aut municipii cives, qui centum millium nummûm, *Gallicæ monetæ librarum* 19,453, censum haberent. Vide Cl. Gori, Inscript. Antiq. Tom. II, pag. 192.

Et primi cujusque. Sic Tullius in Verrem II, 67, laudat *Centuripinum* (*Centorvi* in Siciliâ) *magistratum & decemprimos*.

Cap. XLIX. *Syracusanorum*. Syracusæ, nunc *Syracuse*, urbs Siciliæ clarissima.

Edendis gladiatoribus finitum. Ne immensæ forent ludorum impensæ, edixit Augustus *ne quis munus gladiatorium injussu senatûs, aut sæpius duabus quotannis vicibus, aut plurium quàm centum & viginti gladiatorum exhiberet*. Dio LIV,

pag. 522. Poſtea Tiberius *ludorum ac munerum impenſas* adhuc *corripuit*, *mercedibus ſcenicorum reciſis*, *paribuſque gladiatorum ad certum numerum redactis*. Sueton. in Tiber. Cap. 34. Finitus autem ille numerus forte fuit triginta paria gladiatorum. Sic enim vetus Inſcriptio apud Urſatum, *monumenta Patavina*, I, 5, pag. 217. T. ANCHARIVS. PRISC. FIL. ÆDILIS. QUÆSTOR. ADSEDENTE. PATRE. GLADIATORVM. PARIA. TRIGINTA. ADIECTA. VENATIONE . . . LEGITIMA. EDIDIT.

CAP. L. *Publicanorum*. Publicanos Gallicè dicimus *les Traitans*, quorum immodeſtiam coercere plurimum intereſt, ne atteratur reſpublica. Eorum autem modeſtiam opeſque honeſtè partas ab honoribus ne amoveas, cùm ad reipublicæ tranquillitatem & ſplendorem multùm conferre valeant. Illos valde commendat Cicero pro Plancio, Cap. 23. *Huic obeſſe putas patrem publicanum: qui ordo quanto adjumento ſit in honore quis neſcit? Flos enim equitum Romanorum, ornamentum civitatis, firmamentum reipublicæ, publicanorum ordine continetur.*

Sublatis portoriis. Portoria ſunt vectigal quod pro importandis exportandiſque mercibus exigitur. Nobis vulgò *les douanes*, *les péages*, & *les droits d'entrée*.

Sequens. Conſequens eſſe.

Tributorum abolitio. Tributa dicuntur, quæ tributim a ſingulis pro capite, vel ex cenſu ſolvuntur. Nobis vulgò *la capitation*, *la taille*, *dixiemes*, *vingtiemes*, &c. Pulcherrimum quidem foret donum generi mortalium, ſi cuncta omitterentur vectigalia, fortè tamen magis ſpecioſum, quàm utile. Tum enim valde intenderentur tributa, & tributorum nomine exigerentur, quæ vectigalium appellatione continentur.

De tributis ac vectigalibus populi Romani dictum satis in priore editione, Tom. II, pag. 433 & seqq. ibique monstratum, quomodo imperiorum opes æstimentur. Nec mirum sanè est, annuas imperii Romani in tributis ac vectigalibus exactiones, cùm modestæ essent, potuisse pervenire ad Gallicæ monetæ libras 2,000,000,000. Aliquid stupendum magis, & quod antiquitati prorsus incredibile fuisset visum, in Britanniâ nunc videmus, cujus annua pro administrando Britannico suo regno expensa hodie æstimatur libris sterlingiis 56,000,000, seu Gallicæ nostræ monetæ libris 1,258,000,000. Quam mutata tempora! Tantula nunc est Roma: tanta verò Britannia. Neronis temporibus Britannia, acrioribus philosophi Senecæ usuris ob creditum quadringenties sestertium, Gallicæ monetæ libras 7,782,010, vexata, ad rebellionem adigebatur, nunc potens florensque ad immensas expensas sufficit.

Inde autem intelligere est Vespasianum non exaggerasse imperii Romani necessitates, sed potiùs providentissimè judicasse, cùm diceret, teste Suetonio, in Vespasian. Cap. 16. opus esse ut respublica stare posset *quadringenties millies*, id est, Gallicæ monetæ libris 7,582,010,000. At tantis opibus par esse numquam potuit imperium Romanum, cùm nondum comperta esset mira illa commerciorum vis, quæ nunc efflorescit. Quanta autem in his commerciis sit utilitas, vel una Britannia luculenter ostendit, quæ, teste Cl. Pownall, ex solis lanarum mercibus octavam percipit annuarum suarum expensarum partem, scilicet libras sterlingias 8,000,000, Gallicæ monetæ libras 180,000,000.

Vectigalium societates. Quæ ab equitibus Romanis agitabantur, ut dictum est suprà Annal. IV, 6. Vectigalium societates lustro, seu quin-

quennio, finiebantur. Gallicè *les baux des fermes Romaines se renouvelloient tous les cinq ans.* Vide Calliſtratum, Digeſt. libr. XLIX, Tit. 14. *de Jure fiſci.* Leg. 3.

CAP. LI. *Leges cujuſque publici.* Publicum illud Gallicè dicimus *l'impôt.* Edixit Nero ut leges cujuſque vectigalis, occultæ ad id tempus, in publicum proponerentur. Hunc locum Cl. de Monteſquieu, publicanis infenſior, odiosè nec ſatis accuratè vertit, *Eſprit des Loix* XIII, 19. *Néron ordonna que les Loix faites contre les Publicains, qui avoient été jusques-là tenues ſecretes, ſeroient publiées . . . qu'il y auroit un Préteur pour juger leurs prétentions ſans formalité.*

Romæ prætor. Legem Prætoris habet Ulpianus, Digeſt. lib. XXXIX, Tit. 4. de Publicanis & Vectigalibus, Leg. 1. *Prætor ait : Quod publicanus ejus publicani* (corrige *publici*) *nomine vi ademerit, quodve familia publicanorum, ſi id reſtitutum non erit, in duplum, aut ſi poſt annum agetur, in ſimplum judicium dabo.*

Quæ veno exercerent. In iis, quæ milites veno exercebant, non ſervabatur eorum immunitas, ſed vectigal pendebant. Quæſtuoſos milites vidimus ſuprà Annal. XIII, 35.

Quadrageſimæ quinquageſimæque. Hæc eſt quadrageſima litium. Quinquageſima autem aliæque exactiones illicitæ, vel, Claudio imperante, repertæ, vel ex Caii principatu remanſerant, de quo Suetonius in Caio, Cap. 11. *Vectigalia nova atque inaudita . . . exercuit ; nullo rerum aut hominum genere omiſſo, cui non tributi aliquid imponeret. Pro eduliis, quæ totâ urbe venirent, certum ſtatumque exigebatur. Pro litibus, atque judiciis ubicumque conceptis, quadrageſima ſum-*

mæ, de quâ litaretur... Ex gerulorum diurnis quæſtibus, pars octava, &c. Alia erat quadrageſima mercium, de quâ Quinctilianus, *Declamation.* CCCLIX. *Præter inſtrumenta itineris, omnes res quadrageſimam publicano debeant.* Hanc minimè abolevit Nero: remiſit poſtea Galba, ut conſtat ex ejus nummis QVADRAGENS. REMISSAE. Id eſt, *quadrageſimæ remiſſæ.* Non tamen penitus ſublata. Sæpe enim poſtea in ſcriptoribus occurrit.

Frumenti ſubvectio. In Urbem, ad caſtra, in horrea publica frumentum ſubvehebant provinciæ tranſmarinæ: quod temperatum, nec ita aſpere exercitum. Hac in re quot, quámque nefaria in quæſtum reperta, vide apud ipſum Tacitum in Vit. Agric. Cap. 19.

Negotiatorum naves. Ne negotiatorum, qui annonam Urbis adjuvabant, naves in tabulas cenſuum referrentur, tributumque pro illis penderent. Vide quæ de his mercatoribus & naviculariis jam obſervavimus ſuprà Annal. XII, 55.

CAP. LII. *Sulpicium Camerinum.* Eum poſtea ejuſque filium Nero interfecit. Vide Supplementum Annal. XVI, 55.

CAP. LIII. *Exercitui præerant.* Paullinus Pompeius Germaniæ inferiori, L. Vetus ſuperiori præerat.

Ante tres & ſexaginta annos. Mortuus eſt Druſus anno U. C. DCCXLV. Ergo anno U. C. DCCCVIII. aggerem abſolverat Paullinus. Druſus autem foſſam fecerat, de quâ dictum Annal. II, 8. Cùm adhuc, ob arenarum cumulos, eruptionem in Gallias minitaretur Rhenus, aggerem inchoavit, quo frenarentur aquæ, & in Druſianam foſſam mollius flecterentur. Illum abſolvit Paullinus Pom-

peius : diruit poſtea Civilis, & per Gallias Rhenum effudit ; ut dicetur infrà Hiſt. V, 19.

Moſellam atque Ararim. Moſella, *la Moſelle :* Arar, *la Saone :* Rhodanus, *le Rhône.* Maris Mediterranei & Oceani commercia, toties tentata, ſemper omiſſa, ingentibus impenſis, ſed majore gloriâ, fecit LUDOVICUS MAGNUS. Quod opus omnino regium dicimus *le Canal royal*, vel *le Canal de Languedoc.*

Per mare. Mediterraneum.

Alienæ provinciæ. Belgicæ ſcilicet ; ut Moſellam & Ararim, ductâ inter duos illos fluvios foſsâ, conjungeret.

CAP. LIV. *Friſii.* Oram maris Rhenum inter & Amiſiam, *l'Ems*, habitabant Friſii.

Ripæ. Rheni ripæ, inter *Weſel* & *Duſſeldorf.*

In quantum Germani regnantur. Nempe multâ cum libertate. Vide infrà de Moribus German. Cap. 11.

Provinciâ. Germaniâ inferiore.

Pompeii theatrum. Fuit in nonâ Urbis regione. Largè ſufficiebat quadraginta millibus hominum. Plin. XXXVI, 15, num. 7.

Ludicris. Germanis unum tantùm erat & militare ſpectaculorum genus. Tacit. de Mor. German. Cap. 24. Ludicris theatricisque operis minimè oblectabantur.

CAP. LV. *Eoſdem agros.* In ripâ Rheni, inter *Weſel* & *Duſſeldorf.*

Anſibarii. Quos, antequam a Chaucis pellerentur, Amiſiam inter & Viſurgim, Chaucis & Angrivariis interjectos medioſque fuiſſe opinatur Cl. Spener, Notitia German. Antiq. IV, 3, pag. 281.

Validior gens. Anſibarii non validiores omnibus Friſiis, ſed iis tantùm qui agros in Rheni ripâ occupaverant.

Rebellione Cheruſcâ. Quâ periit Varus, ut jam dictum eſt Annal. I, 10 & aliàs ſæpe.

Quotam partem campi. Quò tantam partem campi ſeponere, in quam pecora & armenta militum aliquando tranſmitterentur? Servarent ſanè campos, *receptos*, ſeu ſepoſitos, *gregibus*, *intra hominum famam*, id eſt, iis tantùm in regionibus, quas habitarent milites. At ne vaſtitatem & ſolitudinem mallent, quàm amicos populos.

Chamavorum quondam. Ea arva in Rheni ripâ fuiſſe quoque Menapiorum videtur ex Cæſare de Bello Gall. IV, 4. Unde fortè pro *Chamavorum* emendandum *Menapiorum* cenſet Cl. Spener, Notit. Germ. Antiq. pag. 245. Sic quoque Cluverius pro *Tubantum* conjectabat *Sugambrorum*. At in tot ac tantis populorum mutationibus vix quid certi definiri poteſt. De Chamavis, Tubantibus, Uſipiis plura infrà de Moribus German. Cap. 32 & 33.

Cap. LVI. *Bructeros Tencteros.* Vicinos Anſibariis populos, de quibus plura infrà de Mor. German. Cap. 32 & 33.

Curtilium Manciam. Qui L. Veteri in Germaniâ ſuperiore ſucceſſerat.

In agrum Tencterûm. Circa Luppiam, *la Lippe*, & Ruram, *Ruhr*, fluvios.

Cap. LVII. *Hermunduros Cattoſque.* Catti, *la Heſſe*; Hermunduri, *la Saxe.*

Dum flumen. Flumen Sala, nunc quoque *Sala.* In Hermunduris oritur, haud procul urbe *Egra*, & in Albim influit. Adjacere ei Kiſſingam, prope

quam adhuc ſal excoquitur teſtis eſt Cl. Eccardus, de Origine German. pag. 341.

In amne, illiſque ſilvis. Hæc illuſtrat Plinius XXXI, 7. *Galliæ Germaniæque ardentibus lignis aquam ſalſam infundunt. . . . Quercus optima, ut quæ per ſe cinere ſincero vim ſalis reddat: alibi corylus laudatur: ita infuſo liquore ſalſo carbo etiam in ſalem vertitur. Quicumque ligno confit ſal, niger eſt.* Vide quoque hac de re Varronem, de Re Ruſticâ, I, 7.

Civitas Juhonum. Juhones habitaſſe inter Radantiam, *Redniz*, & Mœnum, *le Mein*; coloniam nuper conditam eſſe Norimbergam, *Nuremberg*, vel Forchemium, *Forcheim*, opinatur Cl. Eccardus, de Germanorum origine, pag. 343; veteriſque Juhonum nominis memoriam exſtare in caſtro *Giech*, & in vicino monte *Gickel*. Contrà verò Alting, Notit. German. Infer. Antiq. pag. 83, & Spener, Notit. German. Antiq. contendunt nullam fuiſſe umquam Juhonum civitatem, nullam coloniam, nullos Juhones: ſed pro *Juhonum* emendandum eſſe *Ubiorum*, quorum coloniam nuper conditam vidimus Annal. XII, 27.

Ignes terrâ editi. Tales ignes olim in Lemno inſulâ, ætate autem ſuâ in agro Ebroicenſi, *le territoire d'Evreux*, fuiſſe ſcribit illuſtr. Huetius. Sæpius recentiúſque, annis nempe 1706, 1717, 1724 & 1754, in agro Tarviſino, vulgò Italis *Marca Trivigiana*, exarſere. Vide Cl. Zaccharia, *Storia letteraria d'Italia*, Vol. IX, pag. 482.

CAP. LVIII. *Ruminalem arborem.* Ficus erat; ruminalis appellata, quòd *ſub eâ inventa eſt lupa* Romulo ac Remo *infantibus* præbens rumen (ita vocabant mammam). Plin. XV, 18.

In comitio. Comitium pars fuit fori Romani.

Octingentos & quadraginta ante annos. Vel juxta Tacitum Romulus Remusque annos XXVIII erant nati, cùm Urbem condidere: vel librarii errarunt in numeris, & *quadraginta* pro *triginta* scripsere. Vulgatum enim apud ceteros auctores Romulum & Remum anno ætatis suæ octavodecimo Urbem condidisse.

NOTÆ
IN LIBRUM XIV.
ANNALIUM.

Cap. I. *Et verum animum.* An diſplicere fecunditatem meam, & meum animum, verum, ac diſſimulare neſcium? A Nerone, ab Agrippinâ, Neronis matre, timeri, ne uxor ſaltem aperiat injurias patrum, iram populi adversùs ſuperbiam & avaritiam Agrippinæ.

Othonis conjugio. De quo ſuprà Annal. XIII, 45 & 46.

Cap. II. *Immiſſamque Acten.* Jam memoratam ſuprà Annal. XIII, 12.

Cum Lepido. Cum M. Æmilio Lepido, Druſillæ marito, cujus ſtupra memorat Dio LIX, pag. 657. Ejus fata vide in Supplemento Annal. VIII, 27.

Patrui nuptiis. Inceſtas Agrippinæ & Claudii, Agrippinæ patrui, nuptias vidimus ſuprà Annal. XII, 3 & ſeqq.

Cap. III. *Tuſculanum.* Tuſculum, nunc *Fraſcati.*

Antiatem in agrum. Antium, nunc *Torre d'Anzo.*

Apud Miſenum. Nunc *Capo di Miſeno.* De claſſe dictum Annal. IV, 5.

CAP. IV. *Quinquatruum.* Quinquatrus in honorem Minervæ celebrabantur die nonadecimâ Martii. In vetere Kalendario XIV KAL. APRILIS QVINQVATRIA. Per quinque dies agebantur, Vide Ovidium Faſt. III, 713 & 810.

Apud Baias. Baiæ nomen retinent, *Baia.* Sed maximâ ſuî parte mari immerſæ.

Ducitque Baulos. Bauli, olim Hortenſii villa, deinde Antoniæ, Hortenſii piſcinâ percelebres: unde manet adhuc nomen, *Peſchiera d'Ortenſio.*

Baianum lacum. Lacus ille fuit inter Baulos & Baias. Totus periit, ut & ſtagna plurima. Vide Cluverium, Ital. Antiq. IV, 2, pag. 1124.

Superque ipſum. Honoris causâ; & ut filius matrem venerari videretur.

Adductus. Id eſt, ad gravitatem compoſitus. Sic *adductiùs* dictum pro ſeveriùs, Hiſt. III, 7.

CAP. V. *Tectum loci.* Tectum cameræ; ut habet Suetonius in Ner. Cap. 34.

Eminentibus lecti parietibus. Eminentes parietes, ſeu eminentia tria lecti lignea latera, Agrippinam cubitantem & Acerroniam ſuper ejus pedes reclinem protexere. Nec pro *lecti* emendandum *tecti.* Veteris lecti formam vide inter *Admiranda Roman. Antiquit.* a Petro Sancti-Bartolo delineatam, fol. 72.

Lenunculorum. Navigiolorum, quæ Gallicè dicimus *des Barques.*

Lucrinum in lacum Hodieque appellatur *Lago Lucrino.* At ferme totus periit anno 1538, monte cinericio obrutus. Vide Scipionem Mazzellam, *Antichita di Pozzuolo*, Cap. 14, pag. 120.

Villæ ſuæ. Baulis. Vicino loco adhuc nomen, *Sepolchro d'Agrippina.*

CAP. VII. *Auctor dubitaretur.* Et tanto diſcri-

mine adito, insidiarum auctorem non dubitari, vel ignorari.

Cap. VIII. *Aliam fere litore faciem.* Ita quidem Puteolanus & Recentiores. At in MSS. Flor. Reg. & editione principe, *aliam fore lateret faciem.* Corrupta hæc omnia. Fortè fuit olim scriptum: *magis ac magis anxia Agrippina, quòd nemo a filio, ac ne Agerinus quidem adventaret, stupet aliam fores ante rerum faciem; nunc solitudinem ac repentinos strepitus, & extremi mali indicia.* Verùm ut clarior sit narratio, Agrippinæ extrema paucis retexere haud erit inutile. Quinquatrus apud Baias frequentabat Nero: illuc matrem elicit: Antio adventantem excipit, Baulos ducit, navemque ornatissimam offert. Auditis insidiis, gestamine sellæ Baias pervecta Agrippina: honorificè amicéque excepta, metum posuit, & infidam navem, ut Baulos rediret, conscendit ante mediam noctem. Anicetus novi sceleris summam petit & obtinet. Baulos adventat circa horam secundam post mediam noctem: villam statione circumdat, ad cubiculum properat. Servi exterriti diffugiunt, & fores cubiculi deserunt. Agrippina, anxia quòd nemo a filio, ac ne Agerinus quidem adventaret, stupet aliam rerum faciem ante fores obversari: nunc solitudinem esse, ac repentinos strepitus, & extremi mali indicia. Ab ancilla deseritur, mox a centurione interficitur; eademque ipsâ nocte, circa horam quintam, convivali lecto comburitur.

Trierarcho Herculeo. Trierarchus dicitur triremi præpositus. Et Herculeus fortè a navi ductum nomen. Sic apud eruditum Oliverium, *Marmora Pisaurensia*, pag. 175, memoratur III HER. Id est, *triremis Hercules.*

Cap. IX. *Convivali lecto.* Lectis discumbentes

convivabantur Romani. Tali lecto, ne dato quidem feralem pompam adornandi tempore, crematur Agrippina.

Levem tumulum. Cui adhuc nomen, ut dictum suprà, *Sepolcro d'Agrippina.*

Villam Cæsaris. Adhuc visuntur ejus rudera in monte intra *Porto di Baia* & *Mare morto.* Marius, Pompeius, Cæsar, villas in regione Baianâ exstruxerant, sed illas imposuerunt summis jugis montium. Videbatur hoc magis militare. *Scias non villas esse, sed castra.* Senec. Epist. 51.

CAP. XI. *Responsa daret.* Id tentavit Agrippina, Annal. XIII, 5.

CAP. XII. *Apud omnia pulvinaria.* In omnibus templis, & apud omnia pulvinaria. *Pulvinaria* autem *dicebantur, aut lecti deorum, aut tabulata, in quibus stabant numina, ut eminentiora viderentur.* Acron in Horat. I, Od. XXXVII, 3.

Sol repentè obscuratus. Pridie Kalendas Maias, id est die 30 Aprilis, contigit hic Solis defectus. Vide Plinium II, 70.

Sine curâ deûm eveniebant. Ἐπικυρίζει quidem & insanit, qui res humanas sine curâ Dei volvi opinatur. Verùm fortè tantùm, idque meritò, innuit Tacitus in memoratis naturæ eventibus nihil fuisse, quod cælestem iram adstrueret.

Juniam & Calpurniam. De Juniâ Calvinâ vide Annal. XII, 8. De Calpurniâ, Annal. XII, 22.

Lolliæ Paullinæ. De quâ suprà Annal. XII, 22.

Iturium & Calvisium. Memoratos suprà Annal. XIII, 22.

Nam Silana. Quam in exsilium actam vidimus Annal. XIII, 22.

Tarentum. Nunc *Tarente.*

Valle in Vaticanâ spatium. Circus ille a Caio

Caligulâ cœptus, a Nerone perfectus eſt. Triplici ejus muro ſeptemtrionali innititur pars meridionalis Eccleſiæ S. Petri. Obeliſcus autem, qui fuit in hoc circo, nunc ſtat ante ædem D. Petri, magno apparatu ſumptuque a Sixto V. poſitus.

Haud promiſcuo ſpectaculo. Nempe tantùm coram aulicis.

CAP. XV. *Juvenalium vocabulo.* Ludorum illorum uſus apud poſteros manſit. Kalendiſque Januarii celebrabantur, teſte Sidonio Apollinari, Carm. XXIII, 307 & ſeqq.

Feminæ inluſtres. Has inter memorandum ſenile Æliæ Catellæ propudium, quæ, octoginta annos nata, ſaltavit. Dio LXI, pag. 698.

Navali ſtagno. Fuit in XIV Urbis regione, ut diximus ſuprà Annal. XII, 56.

Dabanturque ſtipes. Dabantur a Principe pecuniæ, quas in his cauponis ganeiſque boni neceſſitate, intemperantes gloriâ jactantiâque libidinum, conſumerent.

Cognomento Auguſtanorum. Quorum duces *quadragena millia HS*, Gallicæ monetæ libras 7,781, *merebant*, teſte Suetonio in Ner. Cap. 20.

CAP. XVI. *Necdum inſignis ætatis nati.* Mallem, *quibus aliqua pangendi facultas, nec dum inſignis. Ætate pares, conſidere ſimul.*

Et allatos. A Nerone allatos, ut explicat illuſtr. Huetius. Apud nos priore ſæculo viguit illa ſuppletorum verſuum inſania, quos dicebamus *des bouts rimés.*

Uſque contraria adſeverantium. Cùm hæc parum curaret Nero, iique doctores pro more ſuo contraria adſeverarent, inde clamores, rixæ, diſcordiæ eruebantur: irridendæ, quàm perdiſcendæ ſapientiæ curioſo magis Principe.

CAP. XVII. *Nucerinos Pompeianosque.* Populi sunt Campaniæ. Nuceria, nunc *Nocera*. Pompeii, nunc *Torre dell' Annunciata.*

Motum senatu retuli. In libris Annalium deperditis. Idem, ut videtur, qui memoratur suprà Annal. III, 11.

CAP. XVIII. *Motus senatu.* Blæsus postea restitutus est. Vide Hist. I, 17.

Cyrenensibus. De quibus jam dictum Annal. III, 70.

Delectumque militarem. Gallicè, *levée de troupes.*

Regis Apionis. Fortè meliùs, *regi Apioni*; ut suprà Annal. XI, 35. *Quidquid habitum Neronibus & Drusis.* Ptolemæus autem, Cyrenarum rex, cui cognomentum Apionis fuit, mortuus heredem populum Romanum reliquit, anno Urbis conditæ DCLVIII. Vide Livium in Epitome LXX.

CAP. XIX. *Morum diversus. Quoquo enim facinore properus clarescere* Domitius Afer. Tacit. Annal. IV, 52.

CAP. XX. *Quinquennale ludicrum.* De quo Suetonius in Ner. Cap. 12. *Instituit & quinquennale certamen primus omnium Romæ, more Græco triplex, musicum, gymnicum, equestre, quod appellavit Neronia.*

Mansuram theatri sedem. Altero suo consulatu, anno U. C. DCXCIX, Pompeius theatrum posuit, de quo jam diximus suprà Annal. XIII, 54.

An justitiam augurii. Emendandum, ut videtur: *An justitiam augurii, decurias equitum, & egregium judicandi munus expleturos?* Id est, an augurum, an judicum muneribus pares futuros homines, fractorum sonorum & dulcedinis vocum

auditores aſſiduos, peritos æſtimatores? Propria erat augurii juſtitia & ſanctitas. Inter equitum autem decurias, erant judicum decuriæ. Vide Plinium XXXIII, 1. ſect. 7. Primò fuere tantùm quatuor decuriæ: quintam addidit Caius Caligula, ut levior foret judicantibus labor. Sueton. in Caio Calig. Cap. 16.

CAP. XXI. *Accitos hiſtriones.* A Tuſcis acciti hiſtriones anno U. C. CCCXC. Livius VII, 2. Tuſci, nunc *la Toſcane*; at latiùs ſunt dominati.

A Thuriis. Anno U. C. CXL. equorum certamina a Thuriis accita. Vide Livium I, 35. Thurii Lucaniæ partem habitavere, quæ eſt inter duos amnes Crathin, nunc *Crate*, & Sybarin, nunc *Sibari*.

L. *Mummii triumpho.* Devictâ Achaiâ, eversâ Corintho anno U. C. DCVIII, triumphavit Mummius.

Pantomimi. Quos Italiâ pulſos vidimus Annal. XIII, 25.

Græci amictus. Græci amictus, quorum per hos ludos uſus fuit, quoſque plerique dicteriis inceſſerant, tum exoleverant. Multi exſtant nummi, qui Neronem, Græcâ chlamyde veſtitum, exhibent.

CAP. XXII. *Simbruina ſtagna.* Tria olim fuere ſtagna, lacuſve, nunc unius tantùm manent veſtigia, juxta Divi Placidi ſacellum.

Sublaqueum. Nomen accepit a ſtagnis, ſeu lacubus, quibus ſubjacebat. Nunc *la Badia di Subjaco*, in agro Romano.

Finibus Tiburtum. Tibur, nunc *Tivoli.* Sed latiùs protendebantur Tiburtum fines.

Hunc illum. Fortè emendandum, *hinc illum.*

Aquæ Marciæ. Aqua Marcia ab ultimis Pelignorum, nunc *partie de l'Abruzze citérieure*, mon-

tibus per Tiburtina ad Urbem ab Anco Marcio, uno e regibus, deducta. Vide Plinium XXXI, 3.

Corpore toto. Fortè emendandum, *corpore loto polluisse.*

CAP. XXIII. *Post deleta Artaxata.* Vide suprà Annal. XIII, 41.

Tigranocerta. Vide Annal. XII, 50.

Mardi. Mari Caspio, *la mer Caspienne*, proximi Mardi, nunc *Deilem.*

CAP. XXIV. *Eodem plura. Eodem* dictum pro *ipso.* Ita & Virgilius Æneid. IV, 321.

Te propter eumdem
Exstinctus pudor.

In regionem Taurannitium. Mardos inter & Tigranocerta fuit Taurannitium regio, ubi nunc ferme *Hakiari.*

CAP. XXV. *Ad Principem Romanum.* Neronem.

Attineri a se Vologesen. Vologesen defectione Hyrcaniæ attineri vidimus suprà Annal. XIII, 37.

Eos regredientes. Româ regredientes.

Hostium custodiis. Armeniorum & Parthorum custodiis. Adde Mardos ceterosque Romanis infensos.

Ad litora maris Rubri. Certè brevius compendiosiusque iter ex Armeniâ in Hyrcaniam per Albanum Caspiumve mare. Fortè tamen non tutius; ideoque ad litora maris Rubri, nunc *la mer des Indes*, deducti sunt, ut longissimo quidem itinere, sed certo, Hyrcaniam repeterent.

CAP. XXVI. *Tiridaten.* Armeniæ regem, Vologesis Parthorum regis fratrem; de quo suprà Annal. XII, 51. XIII, 37 & 41.

Ad capeſſendum imperium. Armeniæ.

Regis Archelai nepos. Archelai, Cappadociæ regis, memorati ſuprà Annal. II, 42.

Arſacidarum. Parthorum Principum, qui ab Arſace dicti ſunt Arſacidæ. Parthis autem Principibus Armenia tertius potentiæ gradus habebatur. Vide infrà Annal. XV, 2.

Pharaſmani Polemonique. Pharaſmanes, Iberiæ, rex: Polemon, Ponti: Ariſtobulus, Armeniæ minoris: Antiochus, Commagenæ.

Ummidii legati. Jam memorati ſuprà Annal. XII, 45.

Cap. XXVII. *Laodicea.* Nunc *Ladik*, urbs jam memorata ſuprà Annal. IV, 55.

Jus coloniæ. Puteoli, nunc *Pozzuolo*, in Campaniâ, longè antè, annoque U. C. DLX. jus coloniæ habuerant. Fortè poſtea illud cum municipii jure commutaverant, uti aliquando contigit, teſte Gellio XVI, 13. Iterum enim coloniam deduxit Auguſtus, quæ *colonia Auguſta* appellata eſt. Frontin. *de Coloniis.* Nunc novum coloniæ jus cognomentumque a Nerone adipiſcitur; dictaque Neroniana.

Tarentum & Antium. Tarentum, hodieque *Tarente, dans la terre d'Otrante.* De Antio ſæpe dictum.

Neque conjugiis ſuſcipiendis. Milites ex vetere uſu erant cælibes. Iis quidem, cùm ex legibus uxores habere non poſſent, maritorum jura Claudius conceſſerat. Dio LX, pag. 681. Primus Severus, ut militibus, quorum ope imperium erat adeptus, gratificaretur, uxores aliaque multa, quæ militarem diſciplinam infregere, iis permiſit. Quâ de re plura in priore editione, Tom. II, pag. 454 & ſeqq. & Tom. IV, pag. 401. diximus, multaque vetera monumenta illuſtravimus.

Numerus magis, quàm colonia. Aurea verba, quibus condendarum coloniarum ars tota continetur.

Cap. XXVIII. *Acriore ambitu.* Cùm tres supra numerum præturam peterent.

Legioni præficiendo. Sueton. in Ner. Cap. 15. *Candidatos, qui supra numerum essent, in solatium dilationis ac moræ, legionibus præposuit.*

Ejusdem pecuniæ periculum. In tertiam æstimatæ litis partem factum fuisse pecuniæ periculum videtur ex Paulo, Recept. Sentent. libr. V, Tit. 33, Leg. 7. *Assertor, si provocet, in ejusmodi tertiam cavere debet, quanti causa æstimata est.* Senatûs auctoritatem postea auxit Hadrianus, quo auctore, *appellari a senatu* non potuit Princeps. Digest. libr. XLIX, Tit. 2. *A quibus appellari non licet.* Leg. 1, ex Ulpiano.

Accusantibus Mauris. Occiso Ptolemæo, Mauretania in jus provinciæ fuerat redacta. Vide Supplementum Annal. VIII, 34.

Vibii Crispi opibus. Ei ter millies sestertium, *Gallicæ monetæ libras* 58,365,075, præstitit eloquentia. Vide infrà Dialog. de Orat. Cap. 8.

Cap. XXIX. *Petronio Turpiliano.* Quo consule, lata est lex Petronia, *quâ dominis potestas ablata est ad bestias depugnandas suo arbitrio servos tradere. Oblato tamen judici servo, si justa sit domini querela, sic pœnæ tradetur.* Digest. libr. XLVIII, Tit. 8, ad legem Corneliam de Sicariis, Leg. 11. ex Modestino. Percelebre quoque senatusconsultum Turpilianum, quo tergiversatores & quasi tergiversatores, *id est ii*, qui accusationem intentatam destituunt, vel morâ suâ inutilem reddunt, damnantur quinque librarum auri, Gallicæ monetæ librarum 4,725, præter infamiam. Miror Tacitum has leges siluisse.

Ut memoravi. Suprà Annal. XII, 40. Vide & infrà Vit. Agric. Cap. 14.

Siluras. De his populis dictum suprà Annal. XII, 32.

Morte prohibitus est. Intra annum exstinctus est. Vit. Agric. Cap. 14.

Monam insulam. Nunc *l'isle d'Anglesey.*

Plano alveo. Naves illas plano alveo Gallicè dicimus *des bateaux plats.*

Adversùs breve & incertum. Adversùs mare scatens brevibus & incertum.

Sic pedes. Pedites navibus transvecti: equites vado secuti.

Cap. XXX. *Igni suo.* Facibus accensis, quas præferebant feminæ, involvunt. Druidarum autem furor tantò ferociùs apud Britannos grassabatur, quòd tùm a Galliis exsul; ut videre est apud Plinium XXX, 1.

Cap. XXXI. *Rex Icenorum.* De Icenis dictum Annal. XII, 31.

Trinobantibus. Trinobantes, nunc *les comtés de Middlesex & d'Essex.*

Camulodunum. De hac coloniâ diximus Annal. XII, 32.

Omnes fortunas effundebant. Emendis victimis, curandis sacris, fortunas effundebant.

Cap. XXXII. *In curiâ eorum.* In curiâ Romanorum. Hìc autem operæ pretium est animadvertere quomodo apud subditas gentes dominatio Romana per religiones, leges, & voluptates invalesceret. Vide & infrà Vit. Agric. Cap. 21.

Subversæ coloniæ. Hæc intelligenda de domibus coloniæ, quæ visæ sunt subversæ in æstuario Ta-

mesæ, Gallicè *l'embouchure de la Tamise*. Domos autem videri in aquis subversas nihil mirum, immo quotidianum est, & ex Optices legibus. Sed apud animos seditione afflatos omnia valent.

Cruento aspectu. Dio quoque LXII, pag. 701. memorat Oceanum Britanniam inter & Galliam sanguinolentum, tempore æstûs, inundasse. Quod tempestatis vi accidit, &, utì moris est, a sperantibus metuentibusve amplificatum; ni fortè vi vaporum erumpentium rubro colore tinctæ fuerint aquæ, quod quandoque contigit, & pro naturâ vaporum varius fit color.

Juventus sola restitit. Sola juventus restitit; non amotis senibus & feminis, qui aliò deduci debuissent, ut juventus acriùs diutiúsque resisteret.

Legionis nonæ. Legio nona e Pannoniâ, in Britanniam transmiserat. Vide suprà Annal, I, 30.

Cap. XXXIII. *Londinium.* Nunc *Londres.* Urbs opibus ingeniisque celeberrima. Quod autem in omni retro memoriâ unicum est exemplum, per tot sæcula crevit semper ejus celebritas, nunc ferme immensa. Vide quæ jam diximus suprà pag. 440.

Commeatuum. Navium huc atque hinc commeantium. Sic apud Suetonium in Ner. Cap. 20. *commeatus* Alexandrinorum memoratur.

Unius oppidi. Londinii.

Verulamio. Loco adhuc nomen *Verulam*; prope oppidum *S. Albans*, in *Hertfordshire.* Ejus nomen immortale fecit vir summus, omni ævo memorandus, Franciscus Bacon.

Aliorum segnes. Ad alia segnes.

Septuaginta millia. Octoginta millia habet Dio LXII, pag. 700. Inde æstimare licet quan-

ta tum fuerit Londinii & Verulamii populi frequentia.

Cap. XXXIV. *Cum vexillariis vicesimanis.* Cum vexillariis vicesimæ legionis.

Quanta non aliàs multitudo. Juxta Dionem LXII, pag. 701. Boudicea centum viginti millia hominum coegerat. Adcrevit exercitus usque ad ducenta millia militum, teste eodem Dione, ibid. pag. 704.

Cap. XXXV. *Testabatur.* Longiorem, sed enervem & declamatoriam orationem habet Dio LXII, pag. 701.

Cap. XXXVI. *Certus eventu.* Bene MSS. Reg. Agr. Bodl. Corb. & editiones veteres ante Rhenanum, qui edidit *certus eventus.*

Cap. XXXVII. *Suggressus hostis.* Singulariter dictum. Sensus enim est: postquam Romani, propiùs suggresso hoste, tela sua certo jactu exhausere, velut cuneo eruperunt. Fortè dispunxerat Tacitus, *postquam propiùs suggressus hostis, certo jactu, tela exhauserat.*

Militum. Romanorum auxiliariumve.

Castrorum secundæ legionis. Castra secundæ legionis erant apud Siluras, nomenque fecerunt loco, Britannis dicto *Kaer Lheion*, & *Kaer Lheion ar Wysk*, id est, *urbs legionis ad* Iscam fluvium, in *Monmouthshire.* Manent multa ejus monumenta, quæ vide in *Camden's Britannia, by Gibson.* Col. 599 & seqq.

Quartadecimanorum Vicesimanorumque. Id est, quartædecimæ legionis, & vexillariorum vicesimæ legionis, ut dictum est suprà Cap. 34.

CAP. XXXVIII. *Sub pellibus habitus est.* Ut hibernaret.

Octo auxiliarium cohortibus. Missas fuisse octo Batavorum cohortes, de quibus infrà Hist. I, *59*, meritò existimat eruditus Savilius.

Nonani. Nonæ legionis excidium vidimus suprà Annal. XIV, 32.

CAP. XXXIX. *Servitiis obedirent.* Æquè Romanè dixit Petrus Corneille, *Cinna*, IV, *6.*

Jamais un affranchi n'est qu'un esclave infâme,
Bien qu'il change d'état, il ne change point d'ame.

CAP. XL. *Nisi quod paupertatem.* Digna scriptorum prudentissimo sententia. Verè, verè enim Seneca, Ep. XVII. *Si vis vacare animo, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis.*

Lege Cornelia damnantur. Lege Corneliâ de falsis, quam tulit Cornelius Sylla dictator. De hac lege Julius Paulus, Sentent. IV, Tit. 7. de lege Corneliâ, Leg. 1. *Qui testamentum falsum scripserit, recitaverit, subjecerit, signaverit, suppresserit, amoverit, resignaverit, deleverit, pœnâ legis Corneliæ de falsis tenebitur: id est, in insulam deportatur.* Leviore pœnâ, ordine tantùm senatorio submotus est Antonius, ut dicetur infrà Hist. II, *86.*

CAP. XLI. *Mox prævaricando.* Specie quidem legum, Valerius Ponticus ad prætorem reos detulit. At prævaricator præfecti Urbis severitatem ultionemque eludere volebat. Inde additum senatusconsulto, *qui talem* prævaricatorum *operam* emptitasset vendidissetve, &c.

Calumniæ condemnatus. Paulus, Sentent. V,

Tit. 4. de injuriis, Leg. 11. *Qui per calumniam injuriæ actionem instituit, extra ordinem punitur. Omnes enim calumniatores exsilii, vel insulæ relegatione, aut ordinis amissione puniri placuit.*

CAP. XLII. *Cui pretium pepigerat.* Fraudato ventre, auctoque peculio, libertatem redimebant servi; quos hac de re laudat Seneca Ep. LXXX.

Amore exoleti. Amore cinædi alicujus conservi, quem servus simul ac dominus deperibant.

Vetere ex more. Veteris moris severitatem excusat Ulpianus, Digest. XXIX, Tit. V, de Senatusconsulto Silaniano & Claudiano, Leg. 1. *Cùm aliter nulla domus tuta esse possit, nisi, periculo capitis sui, custodiam domini, tam a domesticis, quàm ab extraneis, præstare servi cogantur, ideo senatusconsulta introducta sunt de publicâ quæstione a familiâ necatorum habendâ.* Recens hac de re senatusconsultum vide suprà Annal. XIII, 32.

C. *Cassius.* Laudatus suprà Annal. XII, 12.

CAP. XLIII. *Quia de paternâ pecuniâ.* Hæc εἰρωνικῶς dici meritò observat Lipsius. Quasi de paternis opibus transegisset, aut avorum suorum mancipium ei fuisset detractum.

CAP. XLV. *In familiis.* Tanta erant Romanis servorum agmina, ut nationes in familiis habere meritò dicantur.

Liberti quoque. Quâ de re senatusconsultum vide Annal. XIII, 32.

CAP. XLVI. *Bithynis interrogantibus.* Id est, accusantibus. Vide Annal. XVI, 21. Horum enim judiciorum pars maxima in interrogatione:

unde *interrogare* pro *accusare* dicitur.

Proconsulem ipsius. Statilius Taurus proconsul fuerat in Africâ, legatus verò Tarquitius, ut dictum est Annal. XII, 59.

Volusio atque Africano. Volusii se regibus Rutulis ortos prædicabant. Sextius Africanus nobilis juvenis dicitur Annal. XIII, 19. Utrum originem a Julo Antonio duxerit, non liquet.

CAP. XLVII. *Gymnasium.* Neronis thermæ gymnasiumque, eximii operis, fuere in campo Martio nonâque Urbis regione, ubi nunc *el Governo.* Cùm festus ille dedicationis dies celebraretur, Demetrius, philosophus Cynicus, gymnasium ingressus, orationem habuit adversùs eos, qui balneis utebantur, tamquam imbelles & se inquinantes; inanesque esse istas impensas ostendit. Vide Philostratum, Vit. Apollonii IV, 42, p. 182.

Equiti ac senatui. Cùm lavarentur in gymnasio.

Græcâ facilitate. Olim quidem a P. Scipione, a Julio Cæsare, ab Agrippâ, datum fuerat oleum, sed ob victorias, lætitiamve publicam. Nunc verò a Nerone datum Græcâ facilitate, aut potiùs luxuriâ, de quâ Plinius XV, 4. *Usum olei ad luxuriam vertêre Græci, vitiorum omnium genitores, in gymnasiis publicando. Notum est magistratus honoris ejus, octogenis sestertiis*, monetæ Gallicæ libris 15,562, *strigmenta olei vendidisse.* Tantum erat pretium strigmentis, seu sordibus hominum! Vide eumdem Plinium XXVIII, 4, sect. 13.

CAP. XLVIII. *Memoravi.* Suprà Annal. XIII 28.

Cossutiano Capitone. Maculoso fœdoque homine, repetundarum olim damnato, Annal. XIII, 33.

Tum primùm. Sub Neronis Principatu.

Interceſſione tribuniciâ. Interceſſione Principis, qui, ut Auguſtus, *ad tuendam plebem tribunicio jure contentum* ſe ferebat; ut dictum eſt Annal. I, 2.

More majorum. Vide quæ de hoc more priſco notavimus ſuprà Annal. II, 32.

Cap. XLIX. *Poſtquam diſceſſionem.* Poſtquam conſul permiſit, ut ſenatores in partem, cui faverent, diſcederent, pedibus in ſententiam Thraſeæ iere. De hac formulâ Plinius VIII, Ep. 14. Lex *ita diſceſſionem fieri jubet: qui hæc ſentitis in hanc partem: qui alia omnia, in illam partem ite qua ſentitis.*

A. Vitellius. Poſtea Princeps.

Cap. L. *Fabricius Vejento.* Quem, imperitante Domitiano, adulatorem carpit Juvenalis IV, 123.

Cap. LI. *Tumeſcentibus paullatim faucibus.* Morbum illum Gallicè dicimus *l'eſquinancie.*

Sophonium Tigellinum. De vetere Tigellini impudicitiâ atque infamiâ vide Scholiaſten Juvenalis, Satyr. I, 155. Idem fuit Neroni crudelitatis omnis, omniſque laſciviæ magiſter, teſte Apollonio apud Philoſtrat. Vit. Apollon. IV, 44, pag. 186.

Cap. LII. *Carmina crebrius factitare.* Fortè etiam Seneca quaſdam ſcripſit e tragœdiis, quæ ſub ejus nomine circumferuntur; ſatis ſententioſas, at tragicâ arte mediocriter commendabiles. Quædam etiam nec ejus ingenium, nec ejus ætatem decent.

Mitylenenſe ſecretum. Agrippa, vitandæ ſimultatis causâ, in inſulam Lesbum, nunc *Metelin*, ſeceſſit anno U. C. DCCXXXI.

Urbe in ipsâ. In quintâ Urbis regione Esquilinoque monte fuere regales Mæcenatis horti. Quod quidem meritò arguit Plinius XIX, 4. *Jam quidem hortorum nomine in ipsà Urbe delicias, agros, villasque possident. Primus hoc instituit Athenis Epicurus, otii magister. Usque ad eum moris non fuerat in oppidis habitari rura. Romæ quidem per se hortus ager pauperis erat.*

Provinciali loco. Seneca natus Cordubæ, nunc *Cordoue*, in Hispaniâ.

Tales hortos instruit. Instruit, id est, statuis, aquis, tonsilibus nemoribus, aliisque hortorum ornamentis extollit. Juvenalis X, 16. memorat

Magnos Senecæ prædivitis hortos.

Suburbana incedit. Prætèr hos hortos hæcque suburbana, villam suam Nomentanam appellat Seneca, Ep. CX. *Ex Nomentano meo te saluto.*

Tam lato fenore exuberat. Lato quidem & immenso fenore exuberabat Seneca, cùm vel in unâ Britanniâ, teste Dione LXII, pag. 701, *quadringenties sestertium*, Gallicæ monetæ libras 7,782,010, *sub largarum spe usurarum credidisset.* Unde etiam prioris motûs rebellionisque Britannicæ causa.

Quiete respondere. Meliùs fortè, *quietem respicere*, ut volebat eruditus Petavius.

CAP. LVI. *Ter consuli.* Vitellium ter consulem sub Claudio Principe vidimus superioribus Annalium libris. Nondum autem consul fuerat Seneca, nisi fortè hoc anno fuerit consul suffectus, ut quibusdam viris eruditis placet, cum Trebellio Maximo.

Sed quantum Volusio. Mallem, *vel quantum Volusio longa parcimonia quæsivit, tantum in te mea liberalitas explere non potest.* De Volusii opibus jam dictum Annal. XIII, 30.

CAP. LVII. *Plautum & Sullam.* Rubellium Plautum, de quo ſuprà Annal. XIV, 22. & Cornelium Syllam, jam memoratum Annal. XIII, 47.

Ad nomen dictatorium. Ad nomen Syllæ, quod olim, dictatore Syllâ, inclaruerat.

Avi Druſi. Rubellius Plautus nepos erat Druſi Cæſaris, & atavum habebat Auguſtum, qui tantùm abavus erat Neronis.

CAP. LVIII. *Una hæc.* Meliùs. *Vana hæc, &c.*

Otium, ſuffugium. Emendandum videtur: *effugeret ſegnem mortem, & otioſum ſuffugium: magni nominis miſeratione, reperturum bonos, conſociaturum audaces.*

CAP. LIX. *Cœranum.* Cœranus a Plinio inter auctores laudatur. Vide Harduinum in Indice Auctorum.

Muſonium. Qui maximè mortalium philoſophiâ excelluiſſe traditur. Philoſtrat. Vit. Apollon. IV, 46, pag. 187.

Nomine patris. Claudius Octaviæ pater.

Quàm malis. Hæc ludibria malis ipſis fuere graviora. Quid enim gravius hac pudendâ ſenatûs ſervitute?

CAP. LXI. *Omitteret modo.* Omitteret modò Campaniam, in Urbem ipſam pergeret Octavia.

Tibicinis Ægyptii. Euceri, tibicinis Ægyptii, de quo ſuprà Cap. 60.

Illi maritum daturos. Octaviæ maritum daturos, ſi illam Neronis uxorem fore deſperaverint.

CAP. LXII. *Maternæ necis patrator.* Anicetus, interfector Agrippinæ, Neronis matris, ut dictum eſt ſuprà Annal. XIV, 7.

Plura etiam. Non modò adulterium fatetur,

ſed fingit ſe corruptum eſſe, ut claſſem Miſenatium ſociaret, & in partes Octaviæ adversùs Neronem traheret.

In Sardiniam. Nunc *l'iſle de Sardeigne.*

CAP. LXIII. *Corruptum.* Quod ab Aniceto confictum modò diximus.

Sterilitatis. Incuſatam ſterilitatem vidimus Cap. 60.

Inſulâque Pandatariâ. Nunc *l'iſle Sainte-Marie*, in Puteolano ſinu.

Agrippinæ a Tiberio. Agrippina, Germanici uxor, a Tiberio in inſulam Pandatariam projecta; ut diximus in Supplemento Annal. V, 12.

Juliæ memoria. Juliæ, Germanici & Agrippinæ filiæ, exſilium mortemque memoravimus in Supplemento Annal. IX, 24 & 48.

Deductæ in domum. In domum Neronis.

Patre, & ſtatim fratre. Claudio patre, fratre Britannico.

Tum ancilla. Acte, ancilla, de quâ dictum eſt Annal. XIII, 46. & XIV, 2.

Poſtremo crimen. Abactos nempe partus conſcientiâ ſcelerum.

CAP. LXIV. *Morte acquieſcebat.* Elegantiſſimè dictum, licèt paulo ingenioſius. Præſagio malorum jam a vitâ exempta erat Octavia, nondum tamen morte, quæ & ipſi ultimum malorum levamentum, Neroni & Poppææ extremum ſcelus ſupererat, acquieſcebat; id eſt, nondum occubuerat.

Viduam ſe, & tantùm ſororem. Viduam ob divortium: ſororem Neronis adoptione.

Communeſque Germanicos. Claudius, Germanicus, Nero Druſus, omnes Germanici, & Octaviæ progenitores, ipſi cum Nerone communes

propter Neronis adoptionem ; unde Nero quoque dictus est Germanicus.

Agrippinæ. Agrippina , mater Octaviæ.

CAP. LXV. *Doryphorum.* Doryphorus fuit a libellis Neroni , qui illi , teste Dione LXI , pag. 692 , ducenties sestertium , Gallicæ monetæ libras 3,891,005 , dederat. Doryphorum , cui Nero denupsit , memorat Suetonius in Ner. Cap. 29. At Suetonius librariive erravere , & *Doryphorum* pro *Pythagoram* scripsere , de quo dicetur infrà Annal. XV, 37.

Pallantem. Claudii libertum , sæpe memoratum libris superioribus. Ejus sepulchrum , anno 1720 repertum , memoravi in priore editione , Tom. II , pag. 475.

C. Pisonis. De Pisone plura Annal. XV, 48.

NOTÆ

IN LIBRUM XV.

ANNALIUM.

CAP. I. *ALIENIGENAM TIGRANEM.* Tigranes erat ex Cappadocum nobilitate, ut dictum est Annal. XIV, 26.

Fratre Tiridate. Tiridates, frater Vologesis.

Defectione Hyrcanorum. De quâ suprà Annal. XIV, 25.

Adiabenos. De Adiabene jam dictum Annal. XII, 13.

Temeritate obsidis. Tigranis, qui diu obses Romæ fuerat.

Monobazus. Filius erat Monobazi & Helenæ, Izatis frater natu maximus, Judaicam religionem professus, teste Josepho, Antiq. Judaic. XX, 4.

CAP. II. *Summo nomine.* Parthorum regno, summo Arsacidarum fastigio.

CAP. III. *Reliquas legiones.* Reliquas tres legiones. Vide Annal. IV, 5 & XIII, 35.

Quosdam rivos. Rivos, quos castellis defendere non poterat, congestu arenæ abdidit, ut hostes siti premeret.

CAP. IV. *Tigranocerta.* De hac urbe dictum Annal. XII, 50.

Magnitudine mœnium. Ejus mœnia quinquaginta cubitorum altitudine memorat Appianus, Bell. Mithridatic. pag. 228.

Nicephorius, amnis. In Tigrim influit. Idem ſanè, qui nunc dicitur *Khabour*, ut obſervat Cl. d'Anville.

Fluvio diffidebatur. Quia fluvius in iis locis non ſatis profundus.

Raris ſagittis. Sagittis valebant Parthi : at rarus earum uſus adversùs clauſos mœnibus.

Cap. V. *Oppidum Niſibin.* Niſibis, urbs Meſopotamiæ, nunc quoque dicitur *Neſibin.*

Tutus manu & copiis. Id eſt, Tigranes tutus erat vi militum & commeatuum.

Imperatorem Romanum. Neronem.

Cap. VI. *Ut retuli.* Suprà Cap. 3.

Pro umbrâ regis. Pro umbrâ regis Tigranis; Armeniis impoſiti, ſe tributa, leges, Romanum jus victis Armeniis impoſiturum.

Cap. VII. *Memoravi.* Suprà Cap. 5.

Funiſulanus Vettonianus. Ad eum pertinet Inſcriptio, recèns reperta, & ab erudito viro Cl. le Foreſtier Româ ad me miſſa, quam referre haud pigebit.

L. FVNISVLANO

L. F. ANI. VETTONIANO

TRIB. MIL. LEG. VI. VICT. QVAE

STORI. PROVINCIAE. SICILIAE

TRIB. PLEB. PRAET. LEG. LEG. IIII

SCYTHIC. PRAEF. AERARI. SATVR

NI. CVRATORI. VIAE. AEMILIAE. COS.

VII. VIR EPVLONVM. LEG. PRO. PR.
PROVINC. DELMATIAE. ITEM PRO
VINC. PANNONIAE. ITEM. MOESIAE
SVPERIORIS DONATO
BELLO DACICO CORONIS IIII
MVRALI. VALLARI. CLASSICA. AVREA
HASTIS. PVRIS. IIII. VEXILLIS. IIII
PATRONO
D D.

Funiſulanus Vettonianus, tribu Anienſi, legatus legionis quartæ Scythicæ, donatus, ut videtur a Domitiano, cujus nomen extritum ob damnatam ejus memoriam, militaribus præmiis. Senex certè fuit, ſi iis a Trajano donatus eſt.

Conſularia inſignia. Trabeam, ſellam curulem; aliaque conſulum inſignia.

Pila militum. Pila, *miſſilia erant ferro triangulo, unciarum novem, haſtili pedum quinque & ſemis.* Veget. II, 15. In his autem pilis militum ardentibus, agnoſcere eſt manifeſtum electricitatis, ut loquuntur, argumentum; minimè verò portentum.

CAP. X. *Commeatibus.* Tales militum commeatus Gallicè dicimus *des congés.*

Arſamoſata. Urbs Armeniæ majoris, Euphrati proxima; hodie *Simſat.*

CAP. XII. *Famemque.* Quòd Pætus rei frumentariæ non providiſſet. Vide ſuprà Cap. 8.

Primi pili centurionem. Id eſt, primum centurionem. Pactium jam memoratum ſuprà vidimus Annal. XIII, 36.

Si ſingulis manipularibus. Si, utì mos erat, ſingulis militibus, qui civem ſervaſſent, præcipua & aureis, vallaribus, obſidionalibuſque coronis præſtantior, ſervati civis corona imperatoriâ manu tribueretur, quod illud & quantum decus, ubi duæ legiones, ob ſervatas duas legiones, civicas coronas, militum virtutis inſigne clariſſimum, adipiſcerentur. De civicæ coronæ dignitate & pretio vide Plinium XVI, 4. Illam quidem tribuit Tiberius Princeps, ut vidimus Annal. III, 21. Sed & conſulares exercitibus præpoſiti tribuere poterant, ut conſtat ex Tacito, loc. cit. & ex Suetonio in Tiber. Cap. 32.

Cap. XIII. *Modò Caſtellum*. Arſamoſata. Suprà Cap. 10.

Caudinæ ac Numantinæ cladis. Anno U. C. CDXXXIII, Romani ad Caudinas furcas, nunc *Forchié*, a Samnitibus victi, Samnitium jugum ſubiere. Turpior adhuc clades Numantina contigit anno U. C. DCXVII. Numantia, hodieque *Numancia*, ubi exſtant rudera.

Neque eamdem vim. Neque Samnites, Italicum populum, aut ipſos Pœnos Romani imperii æmulos, umquam fuiſſe æquè formidandos, ac Parthos.

Dignum Arſacidarum. Deos rem, Arſacidarum faſtigio dignam, adjeciſſe, ut & ſimul de legionibus Romanis ſtatuerent.

Cap. XV. *Flumini Arſaniæ*. Arſanias flumen, nunc *Arſen*, caſtra & Arſamoſata præfluebat.

Illud iter expedientis. Pætus quidem impoſuit pontem, quaſi ſibi illud iter expedire vellet. At reyera Parthi, quaſi victoriæ ſuæ documentum, id juſſerant; iiſque uſui fuit. Romani per diverſum iere.

Sub jugum miſſas legiones. Legiones ſub jugum

miſſas, ægreque Syriam retentam ſcribit Suetonius in Ner. Cap. 39. atrocia, quàm vera, narrandi curioſior.

Quorum ſimulacrum. Multa enim dura, & in ſervitii modum, ab Armeniis uſurpata: ſi quidem munimenta ingreſſi ſunt, antequam agmen Romanum excederet; circumſtetere vias; captiva mancipia, veſtes rapuere; arma retinuere.

Cap. XVI. *Apud ſigna.* In principiis, apud aquilas & ſigna, quæ erant caſtrorum numina, jurabatur.

Unâ die quadraginta millium ſpatium. Magnum itineris ſpatium. Teſte enim Vegetio I, 9. *Militari gradu viginti millia paſſuum horis quinque dumtaxat æſtivis conficienda ſunt. Pleno autem gradu, qui citatior eſt, totidem horis viginti quatuor millia peragenda ſunt.*

Speciem inſignium. Pæti exercitui raptæ veſtes, retenta arma. Inde Corbulo noluit ſuum exercitum fulgentem inſignium ſuorum armorumque ſpeciem præferre, quæ diverſitatem exprobraſſet. De militum inſignibus dictum eſt Annal. I, 24.

Mæſti manipuli. Quàm hæc Tacito digna! Quantum ſcriptoribus exemplum!

Cap. XVII. *Hoc conquerente.* Corbulone conquerente.

Diverſis præſidiis vacuam. Corbulo quoque expoſtulabat, ut Armeniam, deductis aliò præſidiis, vacuam faceret Vologeſes.

Sine arbitro. Antea enim Romani Parthive de Armeniæ regno ſtatuebant. Nunc verò Romanis Parthiſque recedentibus, ſine arbitro relicta eſt.

Cap. XVIII. *Frumentum plebis.* Frumentum publicum, quod plebs Urbana per ſingulos menſes accipiebat.

Sexcenties ſeſtertium. Gallicæ monetæ libræ ſunt 11,673,015.

Cap. XIX. *Adſciſcerent filios.* Ut præturas, provinciaſque ſortirentur, eaſque liberorum multitudine obtinerent. Hæc enim erant patrum jura; de quibus dictum ſuprà Annal. II, 51.

Senatum adeunt. Patres ſenatum adeunt, ſuaque jura vindicant.

Promiſſa legum. Ac maximè legis Papiæ Poppææ, de quâ ſuprà Annal. III, 28.

Cap. XX. *Cretenſis.* Creta inſula, nunc *l'iſle de Candie.*

Grates agerentur. Re bene geſtâ, proconſulibus Romam reducibus grates agebantur.

Cinciam rogationem. De hac lege jam dictum Annal. XI, 5.

Julias leges. Ab Auguſto latas. Sueton. in Aug. Cap. 34 & 40. Iis legibus, qui, in petendo magiſtratu, vel provinciæ ſacerdotio, turbam ſuffragiorum causâ conduxit, ſervos advocavit, aliamve quam multitudinem conduxit, convictus, ut vis publicæ reus, in inſulam deportabatur. Vide Julium Paulum, Sententiar. V, Tit. 30. *Ad legem Juliam Ambitûs*, Leg. 1.

Calpurnia ſcita. Hæc eſt lex Calpurnia *repetundarum*, ſeu *de pecuniis repetundis*, quam L. Calpurnius Piſo Frugi, tribunus plebis, L. Marcio Cenſorino, M. Manilio conſulibus, anno U. C. DCV, initio tertii belli Punici tulit. Poſtea multis aliis legibus firmata, auctaque: ſed ſemper invalìda adversùs malum, quo nullum pejus rempublicam imperiumque perdidit.

Nobis decedat opinio. Capiamus conſilium, quo quidem tutelæ ſociorum nihil derogetur, ſed a nobis depellatur illa opinio alios, quàm cives,

ſtatuere qualis quiſque ſit habendus, laudanduſne; an vituperandus.

Cap. XXI. *Tali modo oſtentandi.* In hac publicâ morum corruptelâ, decernatur maneatque provincialibus jus potentiam ſuam magiſtratuum accuſatione oſtentandi. Sic enim infringitur magiſtratuum avaritia. Hìc autem *oſtentandi* dicitur, ut Annal. II, 43, *monuit . . . inſectandi*, & Annal. XV, 5. *Infixum erat . . . vitandi.*

Cap. XXII. *Ea de re relatum.* Conſulum erat relationem facere: id & Principibus conceſſum. At, licèt nondum factâ relatione, quod in commune conduceret expromere poterant ſenatores. Nunc verò relationem abnuentibus conſulibus, illius auctor fuit ipſe Princeps; factumque ſenatuſconſultum.

Ad concilium ſociorum referret. Ut hæc intelligantur, obſervandum moris fuiſſe ut provinciales inirent concilium, mitterentque legatos, qui provinciarum adminiſtratione perfunctos proprætores aut proconſules publicè in ſenatu laudarent, & gratias agerent. Iſque erat ad novos magiſtratus majoreſque honores gradus; ut videre eſt apud Plinium in Panegyrico II, 70. Inde magiſtratuum Romanorum finis in deteriora inclinabat; &, in modum candidatorum, ſuffragia conquirebant.

Gymnaſium. De quo ſuprà Annal. XIV, 47.

Pompeii. Nunc *Torre dell' Annunciata*, in ſinu Neapolitano. Pompeiorum ruinam ad Nonas Februarias anni ſequentis differt Seneca, Natural. quæſt. VI, 1. Terræ motum priore anno cœpiſſe crediderim. Hoc oppidum poſtea Veſuvii montis conflagratione penitus obrutum eſt. Vide Appendicem Chronologicam ad annum Urbis conditæ, DCCCXXXII.

Cap. XXIII. *Colonia Antium.* Hodie *Capo d'Anzo.* Vide ſuprà Annal. III, 71.

Actiacæ religionis. Poſt victoriam Actiacam, urbem Neapolim apud Actium, nunc *Azio*, condidit Auguſtus; ludoſque illic quinquennales conſtituit. Vide Suetonium in Aug. Cap. 18. Hìc autem incerta eſt librorum ſcriptura. Inde quidam legunt *Atticæ religionis :* alii *Attiacos :* alii *Antiatinæ*, aut *Antiatis.* Quod fortè non ſpernendum. Certamen ad exemplar religionis, quâ Fortunæ Antiatinæ celebrabantur, decerni potuit.

Fortunarum effigies. Fortunarum Antiatum, Felicis ſcilicet & Equeſtris, quarum beneficio nata videbatur Neronis filia. Quanta eſſet Antii Fortunarum veneratio neminem latet. Si hac de re plura volueris, adi eruditum Vulpium, *Vetus Latium*, Tom. III, pag. 98 & ſeqq.

Apud Bovillas. De Bovillis & Juliæ gentis ſacrario vide ſuprà Annal. II, 41.

Claudiæ Domitiæque. Naturâ familiæ Domitiæ, adoptione Claudiæ erat Nero.

Et pulvinar. De pulvinaribus deorum diximus ſuprà Annal. XIV, 12.

Cap. XXIV. *Sacerdotii religione attineretur.* De Tiridate, ſuperſtitioſo Principe, magicis artibus dedito vide Supplementum Annal. XVI, 37 & ſeqq.

Cap. XXV. *Cn. Pompeio.* Anno Urbis conditæ DCLXXXVII. Pompeius ad opprimendos piratas miſſus eſt : lexque lata ut eſſet ei *imperium æquum in omnibus provinciis, uſque ad quinquageſimum milliarium a mari. Quo ſenatuſconſulto pæne totius orbis terrarum imperium uni viro deferebatur.* Velleius Paterculus II, 31. Vide & Plutarchum in Pompeio, pag. 631. Dionem XXXVI, p. 18.

Cap. XXVI. *Apud Militenen.* Melitene, urbs Cappadociæ, nunc *Malatiè.*

Lustratum rite exercitum. Militibus in campo stantibus, lauro coronatis, fiebat lustrale sacrum; cæsisque Marti victimis habebantur auspicia: & exercitum dux alloquebatur. Livius I, 28 & alibi passim de his lustrationibus agit.

Cap. XXVII. *L. Lucullo.* Anno Urbis conditæ DCLXXXV. bellum gessit in Armeniâ L. Lucullus, de quo plura Plutarchus in Lucullo, pag. 508. Dio XXXV, pag. 1 & seqq.

Megistanas Armenios. Proceres Armenios. Rabbinis adhuc dicuntur מגיסטים.

Cap. XXVIII. *Inducias petit.* Vologeses, in summam belli minimè atrox, quibusdam præfecturis procerum Armeniorum, quas Corbulo premebat, inducias petit.

Locus. Locus ille fuit apud Arsamosatam, ut dictum est suprà Cap. 10 & seqq.

Reliquias malæ pugnæ. Insepulta cadavera eorum, qui malâ pugnâ occubuerant, terrâ tegere; ut verè explicat Grotius. Sic Germanicis legionibus parentatum suprà Annal. I, 62.

Tiberius Alexander. Judæus, sed Judaicæ religionis desertor, fuit post Cuspium Fadum Judææ procurator. Joseph. Antiq. Jud. XX, 5. In Historiarum libris postea memorabitur. De equitibus illustribus dictum Annal. II, 59.

Minister bello datus. Datus a Nerone Corbuloni minister bello. Tales ministros in Galliâ dicimus *des Lieutenants Généraux.*

Nondum senatoriâ ætate. Nondum annos quinque & viginti natus.

Cap. XXIX. *Laudat Juvenem.* Corbulo laudat Tiridaten.

Quàm captivum. Ac ferme captivum.

CAP. XXX. *Initia vigiliarum.* Apud Romanos nox in quatuor vigilias ad clepſydram erat diviſa; & cujuſque vigiliæ ſignum in caſtris dabatur tubæ ſono. Vide infrà Hiſt. II, 29. & plura apud Vegetium III, 8.

Convivium buccina dimitti. Teſte Polybio XIV, pag. 680, horâ cenæ buccinatores omnes & tubicines juxta prætorium concinunt; quoniam id tempus eſt, quando nocturnæ vigiliæ in ſuis quæque locis & ſtationibus collocantur. Verùm juxta Polybium ante cenam ſignum dabant tubicines. Tacitus verò ait convivium buccinâ dimitti. Hæc explices, ſi tempora diſtinxeris. Olim horâ duodecimâ cenabatur, tuncque nocturnæ vigiliæ collocabantur. Poſtea verò cenatum eſt horâ nonâ, ac proinde tunc potuit convivium buccinâ dimitti.

Ante augurale. Augurale, locus erat in dextrâ parte prætorii. Ibi ſumebantur auſpicia. Aram autem accendebant, utrum ut libatas cenæ dapes diis offerrent, quod Lipſio placuit; an ut pernox arderet, & ad eam vigilias obirent milites, quod vult Rutgerſius, Var. Lect. III, 20. incertum.

Admiratione priſci moris adfecit. Corbulo; cuncta, ut mos eſt in his ſolemnibus, in majus attollens, Tiridaten nova omnia advertentem, & cauſas rogitantem, admiratione priſci moris adfecit.

CAP. XXXI. *Vologeſen Ecbatanis.* Pacorus & Vologeſes fratres erant Tiridatis, ut dictum eſt ſuprà Cap. 14. Ecbatana autem, nunc *Hamedan*, caput erat Mediæ.

Neu ferrum traderet. Cùm adibantur Romani magiſtratus, ponebatur gladius.

Aut complexu. Legatos, provinciarumque

præſides amplecti non poterat, provincialis, aut plebeius. Inde apud Spartianum in Severo, Cap. 2. *In quâ* Africæ *legatione, cùm eum quidam municipum ſuorum Leptitanus, præcedentibus faſcibus, ut antiquum contubernalem ipſe plebeius amplexus eſſet, fuſtibus eum ſub elogio ejuſdem præconis cecidit*, LEGATUM POPULI ROMANI PLEBEIUS TEMERE AMPLECTI NOLI. *Ex quo factum eſt, ut in vehiculo etiam legati ſederent, qui antè pedibus ambulabant.*

Adſiſteret. Tum ob magiſtratuum ſuperbiam; tum ob operoſam ſalutantum turbam, diu foribus aſſiſtebatur.

Inania tranſmittuntur. Optimè dictum. Inanibus efferantur ſuperbi reges Orientis. Apud Romanos vis imperii valet, inania tranſmittuntur.

CAP. XXXII. *Nationes Alpium maritimarum.* Alpes maritimæ a mari ad montem *Viſo* protenduntur; quarum caput Ebrodunum, nunc *Embrun.* Egregium earum nationum monumentum exſtat in ſplendido opere, cui titulus, *Théatre des Etats de S. A. R. le Duc de Savoie*, Tom. I, pag. 72. De jure Latii fusè dictum in priore editione, Tom. II, pag. 345.

Sedilibus plebis antepoſuit. Lex theatralis Roſcia, a L. Roſcio Othone lata anno Urbis conditæ DCLXXXV, equitibus Romanis quatuordecim ordines, ſeu gradus, in theatro ſpectandi gratiâ dederat. At in Circo, ſenatus, eques, plebs, indiſcreti ſedebant. Tandem anno U. C. DCCLVII, Cinnâ & Meſſalâ conſulibus, ſenatores ſeorſim, ſeorſim equites & a plebe ſejuncti, Circenſes ludos ſpectarunt, teſte Dione LV, pag. 563. At cùm certas ſtataſque ſedes non haberent, ſenatoribus loca adſignavit Claudius, ut tradunt Dio LX, pag. 669. & Suetonius in Claud. Cap. 21. Equites

adhuc indiſcreti ſpectabant, euripos, quibus arenam Cæſar dictator circumdederat, *Nero Princeps ſuſtulit, equiti loca* addens, Plin. VIII, 7. Vide & Suetonium in Ner. Cap. 11.

Fœdati ſunt. De hac infamiâ vide Juvenalem Satyr. VI, 245 & ſeqq. VIII, 194. & Suetonium in Ner. Cap. 12.

Cap. XXXIII. *Juvenalibus ludis.* De quibus ſuprà Annal. XIV, 15.

Cap. XXXIV. *Maris Adriæ trajectus.* Nunc *le Golfe de Veniſe.*

Cap. XXXV. *Divum Auguſtum abavum ferebat.* Torquatus Silanus filius erat Junii Silani & Æmiliæ Lepidæ, Auguſti abnepos.

Cap. XXXVI. *In privatis neceſſitudinibus.* Ergo, ut in privatorum hominum neceſſitudinibus filii ac proxima pignora prævalerent, ita populum Romanum vim plurimam apud Principem habere.

Plebi volentia fuere. Plebi grata & accepta fuere. Sic quoque Salluſtius, Fragment. Hiſtor. IV, 9. *Multiſque ſuſpicionibus volentia plebi facturus videbatur.*

Cap. XXXVII. *Publicis locis.* Hæc Principis dedecora hujuſque temporis mores diſce a Suetonio in Ner. Cap. 27. *Cenitabat nonnumquam & in publico, naumachiâ præcluſâ, vel Martio campo, vel Circo maximo, inter ſcortorum totius Urbis ambubajarumque miniſteria. Quoties Oſtiam Tiberi deflueret, aut Baianum ſinum præternavigaret; diſpoſitæ per litora & ripas diverſoriæ tabernæ parabantur, inſignes ganeæ, & matronarum inſtitorio copas imitantium, atque hinc*

inde hortantium ut appelleret. Indicebat & familiaribus cenas, quorum uni mitellita quadragies HS, monetæ Gallicæ libris 778,315, *constitit, alteri pluris aliquantò rosaria.* Quantæ ergo cenarum impensæ, ubi tanta coronarum, quæ convivis dabantur, pretia? De his coronis ab Indiâ, aut ultra Indos petitis, vide Plinium XXI, 3, sect. 8. Tigellianæ cenæ portenta pluribus narrat Dio LXII, pag. 707.

In stagno Agrippæ. Stagnum Agrippæ fuit in Agrippæ hortis, nonâque Urbis regione, prope Pantheon.

Fabricatus est ratem. Cave ne hæc de nave intelligas. Hìc agitur de rate, quam Gallicè dicimus *un radeau.* Bene Festus, *Rates vocantur tigna inter se colligata, quæ per aquam aguntur.* Ratis & superpositum convivium aliarum tractu navium movebantur. Talem ratem, cui turris superposita, egregiè descripsit Lucanus IV, 17 & seqq.

Quantum juxta nemoris. Nemus, seu lucus, qui erat juxta stagnum hortosque Agrippæ.

Pythagoræ fuit. Sceleratas istas nuptias, quæ Neronem Pythagoræ uxorem fecere, sicut & postea Sporum, eunuchum, uxorem accepit, memorat Dio LXIII, pag. 721. Vide & Supplementum Annal. XVI, 52.

Flammeum. Flammeum, velum erat luteum, quo sponsæ caput tegebatur. Vide Plinium XXI, 8.

Dos, & genialis torus. Illos omnes nuptiarum ritus exprimit Juvenalis X, 333.

> *Dum sedet illa parato*
> *Flammeolo, Tyriusque palam genialis in hortis*
> *Sternitur, & ritu decies centena dabuntur*
> *Antiquo, veniet cum signatoribus auspex.*

CAP. XXXVIII.

Cap. XXXVIII. *An dolo Principis incertum.* Non dubitanter ceteri ſcriptores; ac maximè Suetonius in Ner. Cap. 38. *Quaſi offenſus deformitate veterum ædificiorum, & anguſtiis flexuriſque vicorum incendit Urbem tam palam, ut plerique conſulares, cubicularios ejus, cum ſtupâ tædâque, in prædiis ſuis deprehenſos, non attigerint: & quædam horrea circa domum auream, quorum ſpatium maximè deſiderabat, ut bellicis machinis labefactata atque inflammata ſint, quod ſaxeo muro conſtructa erant.* Eadem vide apud Dionem LXII, pag. 708.

In eâ parte Circi. Circi maximi, qui fuit in undecimâ Urbis regione.

Plana primùm. Plana primùm inter Circum maximum & montem Palatinum pervagatum eſt incendium: deinde in edita montis Palatini adſurrexit.

Vetus Roma fuit. Cur poſt Gallicum incendium arctè, flexuosè, enormiter ædificata fuerit vetus Roma docet Livius V, 55. *Antiquatâ lege, promiſcuè Urbs ædificari cœpta. Tegula publicè præbita eſt: ſaxi materiæque cædendæ, unde quiſque vellet, jus factum: prædibus acceptis eo anno ædificia perfecturos. Feſtinatio curam exemit vicos dirigendi, dum omiſſò ſui alienique diſcrimine, in vacuo ædificant. Ea eſt cauſa, ut veteres cloacæ, primò per publicum ductæ, nunc privata paſſim ſubeant tecta, formaque Urbis ſit occupatæ magis, quàm diviſæ ſimilis.*

Diurni quoque victûs. Fortè, *diurno quoque victu.* Tacito tamen minimè indignum, *diurni quoque victûs.*

Seu juſſu. Mallet illuſtr. Huetius, *ſeu juſſi.*

Cap. XXXIX. *Domui ejus.* Quam a palatio Eſquilias uſque Nero continuaverat, *tranſitoriam-*

que appellaverat. Eâ incensâ, auream condidit; de quâ mox dicetur.

Mæcenatis hortos. In Esquiliis, seu Esquilino monte quintâque Urbis regione fuere horti Mæcenatis.

Et domus. Domus transitoria Neronis.

Monumenta Agrippæ. Thermæ, horti, diribitorium, Pantheon ceteraque Agrippæ monumenta fuere in nonâ Urbis regione. Manet Pantheon.

Hortos quin etiam suos. Horti Neronis fuere in Vaticano.

Ternos nummos. Gallicæ monetæ ferme asses duodecim.

Pervaserat rumor. Id affirmat Suetonius in Ner. Cap. 38. *Hoc incendium e turri Mæcenatianâ prospectans, lætusque flammæ, ut aiebat, pulchritudine, ἅλωσιν Ilii in illo scenico suo habitu decantavit.*

Cap. XL. *Sexto demum die.* Cùm per sex dies septemque noctes ignis sæviisset, teste Suetonio in Ner. Cap. 38, postea rediit, & per tres dies adhuc grassatus est, ut docet vetus saxum apud Gruterum, pag. 61, num. 3.

Imas Esquilias. Ima montis Esquilini.

Prædiis Tigellini Æmilianis. Fuit in septimâ Urbis regione vicus Æmilianus, in quo, auctore Nardino, *Roma Vetus*, IV, 10, videntur fuisse Tigellini prædia. Sic hodieque multa Romæ sunt hujusmodi prædia. Alia fuere Æmiliana extra Urbem, prope portam Flumentanam; de quibus hìc haud agitur.

Quatuor integræ. Regiones sexta, septima, nona, & quartadecima.

Tres solo tenus. Regiones secunda, tertia & quarta.

Septem reliquis. Regionibus primæ, quintæ,

octavæ, decimæ, undecimæ, duodecimæ, tertiædecimæ.

Cap. XLI. *Domuum, & insularum.* Domos proceres Urbis, insulas plebs habitabat. Totâ in Urbe, juxta Victorem, fuere insulæ 46,702, domus 1780.

Lunæ. Templum Lunæ fuit in Aventino monte, & duodecimâ Urbis regione. L. Mummius illud Corinthiorum manubiis locupletaverat. Vide Vitruvium V, 5.

Magna ara. Fuit in undecimâ Urbis regione.

Fanumque. In undecimâ quoque regione fanum, ædesve Herculis Olivari; de quo vide Varronem, de linguâ Lat. pag. 54.

Arcas Evander. Varro de linguâ Lat. pag. 9. Evander enim, qui venit in Palatium e Græciâ, Arcas fuit.

Statoris Jovis. In decimâ Urbis regione, & Palatini montis radice. De hac Jovis æde vide Livium I, 12.

Numæque regia. In clivo quoque Palatini montis, prope gradus palatii, seu domûs Augustæ, fuere Numæ regia & delubrum Vestæ, ab Horatio I, Od. II, 13, memorata. In delubro Vestæ erat Palladium, Penates, ignis, quem alebant virgines Vestales.

Monimenta ingeniorum. Libri ac scripta veterum.

xiv. *Kalendas Sextiles.* Die nonadecimâ Julii. Idque egregiè confirmat Livius VI, 1. Illo enim teste, ad Alliam pugnatum est xv *Kalendas Sextiles.* Et libro V, 41. ait victores Gallos Urbem ingressos esse *postero* die. Nec dissentit Verrius Flaccus a Gellio V, 17. laudatus. Haud ergo Tacitus erroris insimulandus, ut placuit nonnullis,

qui hæc contigiſſe XVI, non vero XIV, Kalendas Sextiles exiſtimant.

Totidem annos menſeſque & dies. A vetuſtis Urbis primordiis inter utraque incendia totidem annos menſeſque dieſque otioſi numerabant; &, ut videtur, antiquiora, quàm vulgò feruntur, Urbis initia ſomniabant.

CAP. XLII. *Patriæ ruinis.* Ad exſtruendam auream ſuam domum, Nero non patriæ tantùm ruinis uſus eſt, ſed efflagitatis collationibus *provincias privatorumque cenſus propè exhauſit.* Sueton. in Ner. Cap. 38. Immo, teſte Oroſio VII, 7, *centies centena millia ſeſtertiûm*, Gallicæ monetæ libras 1,945,502, *annua ad expenſas a ſenatu ſibi conferri imperavit.* Quanta autem fuerit aureæ domûs Neronis magnificentia ſingulari diſſertatione expoſui in priore Taciti editione, Tom. II, pag. 490 & ſeqq.

Ab lacu Averno. Hodie *Lago Averno*, prope Baias, in ſinu Puteolano.

Pomptinæ paludes. Nunc *paludi Pontine*, in agro Romano.

CAP. XLIII. *Quæ domui ſupererant.* Urbis loca, quæ, exſtructâ, aut ſaltem dimensâ, domo aureâ, ſupererant.

Cohibitâque ædificiorum altitudine. Auguſtus, ob frequentes domorum ruinas, olim edixerat ne novum ullum ædificium, ad viam publicam factum, ultra LXX pedes attolleretur. Strabo V, pag. 235. Trajanus poſtea ſtatuit *ne domorum altitudo ſexaginta ſuperaret pedes.* Aurel. Victor in Epitome, Cap. 13. Nero, hos inter medius, videtur domorum altitudinem inter LX & LXX pedes definiviſſe.

Additiſque porticibus. Quâ de re Suetonius in

Ner. Cap. 16. *Formam ædificiorum Urbis novam excogitavit, & ut ante insulas ac domos porticus essent, de quarum solariis incendia arcerentur: easque sumptu suo exstruxit.*

Finivitque tempus. Intra quod, qui domos, aut insulas, effecissent, præmia adipiscerentur.

Saxo Gabino Albanove. Gabinæ Albanæque lapidicinæ Urbi proximæ, quarum lapis, ut mollior, ignibus est impervius: contrà duriores Tiburtini lapides, igne tacti, dissiliunt & dissipantur. Vitruv. II, 7. Strabo V, pag. 238.

Ambirentur. Communio parietum jam olim vetita; legeque XII Tabularum sancitum ut spatium inter domos insulasve in latitudinem duos pedes & semissem pateret, ad liberiorem circumeundi facultatem. *Ambitus parietum sestertius pes esto.* Vide eruditum Brissonium, Selectæ ex jure civili Antiquitates I, 2.

Salubritati. Constat adhuc medicorum experientiâ Romæ plures esse ægros æstate in viâ suburbii novi, quæ latior est, quàm in viâ suburbii veteris angustiore. Vide Manelphum Eretanum, *Mensa Romana*, pag. 4. Scilicet patula latitudo, nullâ umbrâ defensa, graviore æstu ardescit.

CAP. XLIV. *Apud proximum mare.* Et sanè Ostiæ.

Sellisternia. Lectos deis, sellas deabus positas fuisse, ut ad cenam invitarentur, patet ex Valerio Maximo II, 1, num. 2. Inde lectisternia, & sellisternia, quorum religio, ob insanabilem pestilentis æstatis perniciem, a Romanis fuit reperta; ut videre est apud Livium V, 13.

Per flagitia invisos. Ritus Baptismi & Eucharistiæ, clam a Christianis celebrati, eam olim movêre invidiam, ut infandæ impudicitiæ & abominandæ crudelitatis rei haberentur. Inde Tacitus

Christianos per flagitia invisos memorat, popularibus illusus rumoribus. Adde fuisse hac ætate multa Judæorum flagitia, quorum accusabantur Christiani, ob indiscretam religionis similitudinem.

Supplicio adfectus erat. Nec in eo erubescimus; illudque ultro memoravimus in Supplemento Annal. V, 8.

Repressaque in præsens. Cùm *præcepisset Claudius discedere omnes Judæos a Româ*, D. Luc. Act. Apostol. XVIII, 2. Christiani quoque, quorum plurimi erant Judæi, Româ discedere fuerant coacti; ideoque repressi in præsens dicuntur. *Judæos* autem, *impulsore Chresto*, *assiduè tumultuantes Româ* fuisse expulsos docet Suetonius in Claud. Cap. 25. Frustra erroris insimulatur Suetonius, quasi Jesum Christum, imperitante Claudio, vixisse & tumultuatum esse scripserit. Hìc non agitur de Jesu Christo, sed de Judæo quodam, tumultus auctore, nomine Chresto. Quod nomen apud Græcos Latinosque minimè insolitum.

Exitiabilis superstitio. Exitiabilem superstitionem opinatus est Tacitus ob horrenda scelera, quæ Christianis falsò imputabantur; ut jam suprà observavimus. At proh superstitio! Teste enim ipso Plinio X, Ep. 97. Hæc fuit summa, *vel culpæ, vel erroris*, quòd Christiani *essent soliti stato die ante lucem convenire: carmenque Christo, quasi Deo, dicere secum invicem: seque sacramento non in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent: quibus peractis, morem sibi discedendi fuisse rursusque coeundi ad capiendum cibum, promiscuum tamen & innoxium: quod ipsum facere desiisse post edictum meum, quo secundum mandata*

tua hetærias esse vetueram. Se sacramento, non in scelus, sed in virtutem obstringere, hæccine exitiabilis superstitio? Meritò igitur gloriatur Tertullianus ad Scapulam, Cap. 4. *Pro tantâ innocentiâ, pro tantâ probitate, pro justitiâ, pro pudicitiâ, pro fide, pro veritate, pro Deo vivo cremamur; quod nec sacrilegi, nec hostes publici, verùm nec tot majestatis rei pati solent... Crudelitas vestra, gloria est nostra.*

Odio humani generis convicti sunt. Primum correpti sunt, qui se Christianos esse fatebantur, deinde eorum indicio capta multitudo ingens Christianorum: omnesque non crimine incendii, cujus erant immunes, sed professione religionis, quæ odisset genus humanum, convicti sunt. Ob ea flagitia invisi. Sic Romani criminabantur religionem, cujus quidem singulare, sed divinum est effatum: *Si quis veniat ad me & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus*, D. Luc. XIV, 26. De hac primâ persecutione, quam Romæ passa est Christiana religio, fusè disserui in priore Taciti editione, Tom. II, pag. 494 & seqq.

Hortos suos. In Vaticano. Ibi Christianorum sanguis effusus, ubi maximus effulsit adhucque effulget Christianæ fidei splendor.

Cap. XLV. *Conferendis pecuniis.* Ut domus aurea, urbsque nova ædificaretur.

Quod votis. Ut hæc vota æstimare possimus, monuerim tantùm mille pondo auri, *Gallicæ monetæ libras* 945,000, senatum promittere esse solitum, teste Petronio in Satyric. Tom. I, pag. 356. Immensæ autem erant opes, quas triumphatores, quas Principes sacraverant. Præter alia

multa, Auguſtus *in cellam Capitolini Jovis ſedecim millia pondo auri*, Gallicæ monetæ libras 15,120,000, *gemmaſque ac margaritas quingenties ſeſtertium*, Gallicæ monetæ libras 9,727,512, *unâ donatione* contulit. Sueton. in Aug. Cap. 30.

Cap. XLVI. *Oppidum Præneſte*. Nunc *Paleſtrine*, in agro Romano.

Tentatâ eruptione. Tentatâ eruptione ut fugerent. Atrox enim gladiatorum ſors,

Uri virgis, ferroque necari.

Spartacum. Spartacus, gladiator, bellum ſervile concitavit anno U. C. DCLXXXI.

A Formiis. Formiæ, oppidum Auruncorum, nunc *Mola*, *dans la terre de Labour*.

Graviſ Africo. *Le vent de Sud-Oueſt*.

Promontorium Miſeni. Nunc *Capo di Miſeno*.

Cumanis litoribus. Inter *Capo di Miſeno* & *Monte Riſcello*. Hæc Litora Cumanæ Sibyllæ ſpeluncâ celeberrima.

Cap. XLVII. *In agro Placentino*. Nunc *le Duché de Plaiſance*.

Cap. XLIX. *Vanus adſimulatione*. Vanus adſimulatione Lucani, qui juſſus carmina reticebat, quaſi Neroni cederet.

Cap. L. *Fenio Rufo, præfecto*. Præfecto prætoriarum cohortium, jam laudato ſuprà Annal. XIV, 51.

Adulterum Agrippinæ. Matris Neronis, a filio interemptæ.

Ardente domo. Neronis domui ignem injicere deſtinaverant, ut in tumultu Nero faciliùs interficeretur.

Pulcherrimum animum. Quantò nobis ſanior mens ſacram inviolatamque eſſe Principum majeſtatem! Id ratio, id religio clamat. Id ad Romanos jam ſcripſerat D. Paulus, Ep. ad Rom. XIII, 1 & 2.

CAP. LI. *Claſſiariorum Miſenenſium.* De hac claſſe dictum ſuprà Annal. IV, 5.

Chiliarchus. Qui mille militibus præeſt.

Neque ſenatui quid manere. Neque ſenatui quidquam fidei erga Neronem manere: ſed ab eo proviſum quonam modo pœnas everſæ reipublicæ daret.

CAP. LII. *Fortunæ ſuæ mole.* Egregiè dictum. Excubiæ enim ſunt pariter fortunæ præſidium & moles.

L. Silanus. M. Junii Silani filius, Auguſti atnepos. Vide Stemma Cæſarum, num. 59.

C. Caſſii. C. Caſſius maritus Lepidæ, L. Silani amitæ. Vide Stemma Cæſarum, num. 64 & 65. L. Silanus, interfecto patre ſuo M. Junio Silano, apud C. Caſſium educatus fuerat.

Sui muneris rempublicam faceret. Ne ad libertatem reſtituendam moveretur; vel, ſi Imperatorem deligere teneretur, rempublicam ſui muneris faceret, eumque crearet Imperatorem, quem ſibi tanto munere magis devinctum ſciret.

CAP. LIII. *Circenſium ludorum die.* Sanè die 19 Aprilis. Eo enim ipſo die erant ludi Cerealici, & Circenſes, ut videre eſt in veteribus Kalendariis. Quâ de re plura diximus in priore editione, quæ hìc repetere haud juvat.

Templo Salutis in Etruriâ. In quo Etruriæ oppido fuerit id templum ignoratur. Fortè redundant *in Etruriâ.*

Ferentino in oppido. Ferentinum, oppidum Etruriæ, nunc *Frenti.*

Apud ædem Cereris. In undecimâ Urbis regione, haud procul a Circo maximo.

In castra. In castra prætoria.

Alii matrimonio. Antoniæ matrimonio.

Cap. LIV. *De consequentibus.* Tunc primum arreptis suspicionibus de istorum mandatorum consequentiis. Nec aliter vertit Cl. Davanzati: *ò come alcuni scrivono da quelli andamenti ne sospicò.* Conjiciebat Grotius, *de conscientibus.* Explicat Cl. Ernestus, *ut plerique de scriptoribus, qui consecuti sunt, tradidere.*

Cap. LV. *In hortos Servilianos.* Locum hortorum Servilianorum nemo veterum docet. Existimat tamen Donatus de Urbe Rom. III, 23, illos fuisse IX Urbis regione haud procul a ponte Janiculensi, nunc *le pont de Sixte.* Fortè nomen acceperant a M. Servilio, de quo dictum est suprà Annal. XIV, 19.

Cap. LVIII. *Et amne.* Tiberi.

Foribus hortorum. Servilianorum.

Cap. LIX. *Mortem approbaret.* Mors non approbatur scelere. Nec potuit Piso, nisi per scelus, Neronem imperio exuere. Vide Grotium, de Bello & pace, II, 13, num. 15.

Cap. LX. *Breve mortis arbitrium.* Breve quidem. Nam Nero mori jussis non amplius, quàm *horarium spatium dabat.* Sueton. in Ner. Cap. 37.

Servilibus pœnis sepositum. Extra portam Esquilinam, de quâ dictum Annal. II, 32.

Plenus constantis silentii. Laudes Plautii Laterani vidè apud Arrianum in Epictet. I, 1.

Eamdem conſcientiam. Conſcientiam conjurationis, cujus ipſe Statius particeps.

Et hactenus prompſit. Solus quippe Natalis, & id tantùm prompſit.

Suburbano rure. Nomentano, de quo Seneca, Ep. 104. *In Nomentanum meum fugi.*

Cap. LXII. *Matrem, fratremque.* Matrem Agrippinam, fratrem Britannicum.

Cap. LXIII. *Parco victu.* Quem vide ſuprà Cap. 45.

Cap. LXIV. *Durante tractu.* Stillantis ſanguinis.

Proviſum pridem venenum. Cicuta eſt; de quâ Plinius XXV, 13. *Cicuta quoque venenum eſt publicâ Athenienſium pœnâ inviſa.* Et ipſe Seneca Ep. 13. *Cicuta magnum Socratem fecit.*

Frigidus jam artus. Sic Virgilius, Æneid. VIII, 425.

Nudus membra Pyracmon.

Cap. LXVII. *Oblivionem ſacramenti.* Jurabant milites ſalutem Principis ſibi rebus omnibus antiquiorem fore.

Oderam te. Ita libri omnes ſcripti & editi. Mallet quidem illuſtr. Huetius, *Non oderam te.* At nihil peccat in vulgatâ ſcripturâ, ſi incomptos validoſque militaris viri ſenſus reputes, ſicque legas: *Oderam te.... Nec quiſquam tibi fidelior militum fuit, dum amari meruiſti.... Odiſſe cœpi, poſtquam parricida, &c.*

Scrobem effodi juſſit. Scrobes plectendis ſontibus effoſſas vidimus ſuprà Annal. I, 61.

Cap. LXVIII. *Repens cauſa.* Id eſt, recens cauſa.

Statiliam Messalinam. Statilia Messalina, nunc pellex, postea uxor Neronis. Vide Stemma Cæsarum, num. 39.

CAP. LXIX. *Arcem ejus.* Sic datum crimini P. Valerio consuli, *quia ædificabat in summâ Veliâ: ibi alto atque munito loco arcem inexpugnabilem fore*, Livius II, 7.

Pro epulis consularibus. Ut pictura, poesis, ait vates. Bene quidem. Sed certè & picturâ & poesi melior hæc Vestini cædis narratio. Nec quidquam perfectius numerisque omnibus absolutius legere memini.

CAP. LXX. *Vulneratum militem.* Lycidam; de quo Lucanus III, 635.

Ferrea dum puppi rapidos manus inserit uncos;
Affixit Lycidam: mersus foret ille profundo,
Sed prohibent socii, suspensaque crura retentant.
Scinditur avulsus: nec sicut vulnere, sanguis
Emicuit lentus: ruptis cadit undique venis,
Discursusque animæ diversa in membra meantis
Interceptus aquis, nullius vita perempti
Est tantâ dimissa viâ: pars ultima trunci
Tradidit in letum vacuos vitalibus artus.
At tumidus quà pulmo jacet, quà viscera fervent;
Hæserunt ibi fata diu: luctataque multùm
Hac cum parte viri vix omnia membra tulerunt.

Alii volunt esse Tullum, quem celebrat idem Lucanus IX, 805 & seqq.

CAP. LXXI. *Ornare lauru domum.* Domum auream Neronis. Laurus a Plinio XV, 30, dicitur *gratissima domibus, janitrix Cæsarum.*

Græco ejus rei vocabulo. Proinde cognominatus est Milichus *Soter*. Græcè ΣΩΤΗΡ.

Vanitate exitûs corrupit. Veniam, quam ab Imperatore acceperat, voluntariæ mortis vanitate irritam fecit. Aliter quidem explicat eruditus Ryckius: *abolitionem sibi a Principe indultam irritam reddidit alio mox crimine, quod capite luit.* Eas ambages non patitur accurata Taciti brevitas.

Per amicitiam. Fortè *propter amicitiam Senecæ*, ut vult Cl. Ernestus.

Verginium. Rhetor fuit Verginius, & Persii præceptor, ut videre est in Vitâ Persii.

Et Rufum. Rufum Musonium, philosophum, jam memoratum suprà Annal. XIV, 59. Eum in insulam Gyarum, nunc *Joura*, expulsum fuisse tradit Philostratus, Vit. Apollon. VII, 16.

Ægæi maris. Nunc *l'Archipel.*

Cæsonius Maximus. Ille est

Facundi Senecæ potens amicus.

de quo Martialis VII, 44. Eum exsulem comitatus est Ovidius a Martiali VII, 43, laudatus.

Cap. LXXII. *Bina nummûm millia.* Monetæ Gallicæ libræ sunt 389.

Ex modo annonæ utebantur. Frumentum, quod antè juxta modum annonæ emebant, gratuitum dedit. Suetonius, in Ner. Cap. 10, Nero constituit *prætorianis cohortibus frumentum menstruum gratuitum.*

Consulari. Petronium Turpilianum consulem vidimus suprà Annal. XIV, 29.

Cocceio Nervæ. Postea Imperatori.

Triumphales in foro imagines. Laureatas imagines, quæ in foro triumphalibus viris ponebantur.

Nymphidio. De quo plura infrà Hist. I, 5, & in Supplemento Annal. XVI, 85 & 93.

Ex C. Cæſare. Caio Caligulâ.

Torvo vultu erat. De Caligulæ proceritate & torvitate vide Supplementum Annal. VIII, 80.

Cap. LXXIII. *Ut cuique plurimum mœroris.* Quò quiſque plus mæroris habebat ob parentum, affiniumve, cædem, eò erat in adulationem demiſſior, ut adulatione mærorem tegeret.

Junium Gallionem. Duo memorantur fratres Senecæ, Annæus Mela, pater Lucani poetæ, & M. Annæus Novatus, qui, a Gallione poſtea adoptatus, Lucius Junius Gallio dictus eſt. Ille ipſe eſt Gallio, qui D. Paulum, a Judæis ad ſuum tribunal adductum, imperitante Claudio, dimiſit. Act. Apoſtol. XVIII, 12. Inde, ut mihi videtur, commentitiæ Pauli ad Senecam, Senecæ ad Paulum epiſtolæ. Poſtea Gallio & Mela interfecti ſunt, teſte Dione LXII, pag. 713. De Melâ dicetur infrà Annal. XVI, 17.

Neu compoſita. Neu mala, compoſita & obliterata manſuetudine Principis, ad novam ſævitiam retraheret.

Cap. LXXIV. *Apud Circum.* Apud Circum maximum.

Circenſium Cerealium. De quibus jam dictum ſuprà Cap. 53. Vulgò erant quatuor & viginti miſſus equorum: cùm major eſſet ludorum apparatus, octo & quadraginta fuere miſſus, ut in Kalendariis veteribus ſæpe notatum.

Neronis cognomentum acciperet. Aprilis menſis dictus eſt Neroneus. Vide infrà Annal. XVI, 12.

Eo loci. De hoc loco dictum ſuprà Cap. 53.

Arma Julii Vindicis. Qui rebellione ſuâ Neronem ad mortem compulit. Vide Supplementum Annal. XVI, 66 & ſeqq.

Non antè habetur. Falſum id in Auguſto liquet

ex Horatio & Manilio, inquit illustr. Huetius. At vir doctissimus non attendit Augustum quidem poetis dictum esse deum, & in provinciis aras & sacra habuisse : verùm in Urbe honores deûm nondum habitos fuisse Principi, antequam agere inter homines desiisset. Neronem autem in provinciis appellatum fuisse deum testatur nummus ex ære minimo ab Harduino laudatus, *Selecta opera*, pag. 724. ΝΕΡΩΝ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΘΕΟΣ, *Nero Augustus deus*, capite laureato. Ex aversâ parte, ΙΟΥΛΙΟC ΑΝΔΡΟΝΙΚΟC ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ, *Julius Andronicus beneficus in Laodicenses.*

NOTÆ
IN LIBRUM SEXTUMDECIMUM
ANNALIUM.

Cap. I. *Lateres.* Lateres aureos Gallicè dicimus *des lingots d'or.*

Columnis. Aureis.

Præsentibus bonis. Præsentibus Neronis imperii bonis.

Tyro. Olim insula urbsque clarissima : nunc oppidum *Sour.*

Reges Numidarum. Numidia, nunc *la partie Orientale du Royaume d'Alger.*

Cap. II. *Nec missis.* Scripti & editi libri, *nec missis visoribus.* At barbara vox, Tacitoque indigna, *visoribus*, ut omnes fatentur : a librariis addita videtur.

Delectum navigium. Delecti sunt nautæ, ut rectè explicat illustr. Huetius. Nec emendandum, ut vult Boxhornius, *delectum remigium.*

Secundo lustro. Quinquennale illud ludicrum, a Nerone institutum anno U. C. DCCCXIII vidimus suprà Annal. XIV, 20.

A vatibus oratoribusque. Suetonius quoque in Ner. Cap. 12, *orationis carminisque Latini coronam* memorat.

Provenire terram. Hac fortunatâ Neronis ætate non tantùm solitas fruges, nec aurum metallis

confusum gigni, sed terram novâ ubertate in aureos proventus efflorescere, deosque ipsos obvias opes deferre. Ita exaggerabant opes ex Africâ afferendas. *Metalla* autem Tacitus, ut & Pliniùs passim, pro fodinis usurpavit.

Veteres opes. Quæ hìc breviter Tacitus memorat, quòd essent omnibus comperta, fusiùs docet Suetonius in Ner. Cap. 41. *Nero inchoabat piscinam a Miseno ad Avernum lacum, contectam, porticibus conclusam, quo quidquid totis Baiis calidarum esset, converteretur. Fossam ab Averno Ostiam usque, ut navibus, nec tamen mari iretur; longitudinis per centum sexaginta millia: latitudinis, quâ contrariæ quinqueremes commearent. Quorum operum perficiendorum gratiâ, quod ubique esset custodiæ in Italiam deportari, etiam scelere convictos, non nisi ad opus damnari, præceperat. Ad hunc impendiorum furorem super fiduciam imperii, etiam spe quadam repentinâ immensarum & reconditarum opum impulsus est: ex indicio equitis Romani pro comperto pollicentis, thesauros antiquissimæ gazæ, quos Dido regina fugiens Tyro secum extulisset, esse in Africâ vastissimis specubus abditos, ac posse erui parvulâ molientium operâ.*

CAP. IV. *Lustrali certamine.* Certamine quinquennali, quod secundo lustro celebratum est. Vide suprà Annal. XIV, 20.

Ut dedecus averteret. Ut dedecus cantaturi Principis averteret. De hoc dedecore plura habet Suetonius in Ner. Cap. 21, 23 & 24.

Per injuriam publici flagitii. Optimè explicat illustr. Huetius: *ac fortasse lætabantur, etsi sibi injuria per publicum hoc flagitium fieret, & magnum sibi dedecus conscisceretur.* Nec emendandum, ut Acidalio aliisque placuit, *per incuriam.*

CAP. V. *Per longas provincias.* Longas, id est *longinquas.* Nec aliter Silius Italicus VI, 628.

Et remeans longis olim Tirynthius oris.

Officio legationum. Legatos in Urbem mittebant civitates. Inde in Digest. Libr. L, Tit. 7, de Legationibus, Leg. 4, ex Marciano. *Præcipitur edicto divi Vespasiani omnibus civitatibus ne plures, quàm ternos legatos, mittant.*

Manibus nesciis. Plausûs compositi nesciis.

Obtritos. Suetonius in Ner. Cap. 23. *Cantante eo*, Nerone, *ne necessariâ quidem causâ excedere theatro licitum erat. Itaque & enixæ quædam in spectaculis dicuntur, & multi tædio audiendi laudandique, clausis oppidorum portis, aut furtim exsiluisse de muro, aut, morte simulatâ, funere elati.* Nulla enim voluptas, ubi necessitas.

Vespasianum. Postea Imperatorem.

Phœbo liberto. Ex officio admissionis fuisse Phœbum ait Suetonius in Vespas. Cap. 14.

CAP. VI. *Mortem obiit.* Sueton. in Ner. Cap. 35. *Poppæam duodecimo die post divortium Octaviæ in matrimonium acceptam dilexit unicè. Et tamen ipsam quoque ictu calcis occidit : quòd se ex aurigatione serò reversum, gravida & ægra conviciis incesserat. Ex hac filiam tulit Claudiam Augustam, amisitque admodum infantem.*

Ut Romanus mos. Sed haud vetus, Plin. VII, 54. *Ipsum cremare apud Romanos non fuit veteris instituti : terrâ condebantur. At postquam longinquis bellis obrutos erui cognovere, tunc institutum. Et tamen multæ familiæ priscos servavere ritus. Sicut in Corneliâ nemo ante Syllam dictatorem traditur crematus. Idque voluisse, veritum talionem, eruto C. Marii cadavere.*

Differtum odoribus. Præter odores, quibus

differtum eſt Poppææ corpus, vis alia infinita odorum die publicarum exſequiarum concremata eſt, teſte Plinio XII, 18. *Periti rerum aſſeverant* Arabiam *non ferre* tantùm thuris & myrrhæ *annuo fetu, quantùm Nero Princeps noviſſimo Poppææ ſuæ die concremaverit.* Quantùm verò ferret Arabia æſtimare poſſumus ex ipſo Plinio Cap. 17: Herodotum enim ſecutus, docet *ſingula millia talentûm thuris annua penſitaſſe Arabas regibus Perſarum.*

Tumuloque Juliorum. Idem ſanè eſt, quem tumulum Auguſti tumulumque Cæſarum appellavit Tacitus Annal. III, 4 & 9.

Divinæ infantis. Filiam Poppæâ genitam vidimus ſuprà Annal. XV, 23.

Cap. VII. *Recordantibus lætam.* Mors Poppææ palam triſtis, at ob impudicitiam & ſævitiam læta recordantibus hæc portenta, de quibus dictum eſt ſuprà Annal. XIII, 45 & 46. XV, 61. Mortem illam novâ invidiâ, novis ſceleribus complevit Nero.

C. Caſſium. C. Caſſium Longinum legum peritiâ & opibus celeberrimum: de quo Suetonius in Ner. Cap. 37. Objectum *Caſſio Longino, juriſconſulto, ac luminibus orbato, quòd in vetere gentili ſtemmate Caii Caſſii percuſſoris Cæſaris imagines reſtituiſſet.*

Silanus. Lucius Silanus Torquatus, atnepos Auguſti, & ſanguis ultimus. Vide Stemma Cæſarum, num. 59. Ejus ſtatuam in foro a Titinio Capitone poſtea poſitam memorat Plinius I, Ep. 17.

C. Caſſi. Qui Julium Cæſarem interfecerat.

Infenſi nominis. Ac ne tantùm infenſo C. Caſſii nomine ad diſcordias uteretur, adſumpſiſſe L. Silanum.

CAP. VIII. *Torquatum.* De quo dictum est suprà Annal. XV, 35.

In Lepidam. Junii Silani & Æmiliæ Lepidæ filiam. Vide Stemma Cæsarum, num. 64.

Cum fratris filio. Lucio Silano, cujus Lepida erat amita.

Sacrorum ritus. Magicorum sacrorum.

Vulcatius Tullinus. Fortè *Vulcatius Tertullinus*, ut suspicatur Lipsius. Vide infrà Hist. IV, 9.

Marcellus Cornelius. A Galbâ deinde occisus. Infrà Hist. I, 37.

CAP. IX. *Cassius.* Postea *revocatus a Vespasiano, diem suum obiit.* Pomponius, de Origine Juris, Digest. I, Tit. 2.

Naxum. Ægæi maris insulam. Hodie *Naxia.*

Barium. Nunc *Bari, dans la Pouille.*

CAP. X. *Rubellium Plautum.* Rubellius Plautus, Tiberii pronepos, uxorem duxerat Antistiam Pollutiam, Lucii Veteris filiam, Sextiæ neptem. De morte Rubellii Plauti dictum est suprà Annal. XIV, 58 & 59.

Detegendæ sævitiæ. Fortunatus præbuit initium detegendæ sævitiæ Neronis adversùs L. Veteris domum.

Formianos in agros. De urbe Formiis dictum est suprà Annal. XV, 46.

Egressus obsidens. Egressus Neronis obsidens, orat audiret insontem.

Quondam collegam. Nero & Vetus consulatum inierant anno U. C. DCCCVIII; ut vidimus suprà Annal. XIII, 11.

CAP. XI. *Proximè libertatem.* Ne vitam, vetere libertate propè retentâ, actam, novissimo servitio fœdaret.

Suos superstites. Precabatur Sextia, ut L. Veterem generum & Pollutiam neptem; L. Vetus, ut Sextiam socrum & Pollutiam filiam; Pollutia, ut L. Veterem patrem & Sextiam aviam relinqueret superstites & morituros. At fortuna servavit ordinem; & Sextia senior, priùs exstincta est: tum cui proxima ætas, pater & filia exstinguuntur.

Senior. Meliùs *seniores.*

More majorum. De hoc supplicio dictum Annal. II, 32.

Cap. XII. *Fenio Rufo.* De quo dictum suprà Annal. XV, 66 & 68.

Viatores tribunicios. Cùm tribuni plebis non haberent lictores, illis viatores apparebant. Viatores illos Gallicè dicimus *des couriers.* Olim *proceres civitatis in agris morabantur: & cùm consilium publicum desiderabatur, e villis arcessebantur in senatum, ex quo, qui eos evocabant, viatores nominati sunt.*

Neroneum. Mensis Aprilis cognomentum Neronis jam acceperat, ut vidimus suprà Annal. XV, 74. Nunc mensibus Maio & Junio indita *Claudii* & *Germanici* nomina, quòd Nero Claudius Germanicus cognominabatur, ut constat ex ejus nummis. Sic quarta pars anni fœdâ adulatione nomen a pessimo Principe accepit.

Junium mensem. Mensem, fortè redundat; ni id sit additum, majoris claritatis causâ.

Duo jam Torquati. Lucius Torquatus & patruus ejus Torquatus Silanus, ut dictum est suprà Cap. 8, & Annal. XV, 35.

Cap. XIII. *Vis pestilentiæ.* Hæc pestilentia, quæ autumno sæviit, & triginta millia hominum absumpsit, teste Suetonio in Ner. Cap. 39, non pestibus, sed morbis ἐπιδημίοις, *maladies épidé-*

miques, annumeranda eſt. Quâ de re plura diximus in priore Taciti editione Tom. II, pag. 518; ſimulque de peſte, quæ ſub Tito Principe ſæviit, diſſeruimus. Porro poſt atras tempeſtates ferventemque æſtatem letiferum eſſe autumnum minimè mirum eſt. Id quoque nos ſæpe docuit triſtis experientia.

Cladem Lugdunenſem. Atrox incendium Lugdunum, nunc *Lyon*, urbem pulcherrimis operibus refertam, unâ nocte penitus abſtulerat; quod fusè, ſed ingenioſiùs, quàm rem adeò luctuoſam decet, narrat Seneca, Ep. 91. Multa manent hujus incendii rudera, quæ videre eſt apud P. de Colonia, *Hiſtoire littéraire & Antiquités de Lyon*, Tom. I, pag. 8.

Quadragies ſeſtertio. Gallicæ monetæ libris 778,315. Nec audiendi Paradin & Saint-Aubin, qui, nimio urbis ſuæ ſtudio, emendandum quatercenties (rectiùs & quidem Latinè *quadringenties*) contendunt. Quadringenties ſeſtertium efficit Gallicæ monetæ libras 7,782,010.

Antè obtulerant. Fortè Caii aut Claudii temporibus.

CAP. XIV. *Ut dixi*. Suprà Annal. XIV, 48.

Conſultationes. Magicas conſultationes.

Oſtorii Scapulæ. De quo jam dictum ſuprà Annal. XII, 31. & XIV, 48.

Miſſæ liburnicæ. Liburnicæ, naves erant non ad triremium formam ædificatæ, ſed magis piraticarum more extructæ, æreis roſtris munitæ, firmæque & tectæ, & celeritate incredibili. Vide Suidam, Λιϐυρνικά.

Nemo obſignaret. Teſtamenta a ſeptem teſtibus erant obſignanda. Vide Digeſt. Libr. XXXVII, Tit. de bonorum poſſeſſione, Leg. 7, ex Juliano.

Cap. XV. *Apud finem Ligurum.* *Flumen Macra*, nunc *Magra*, *Liguriæ finis*, teste Plinio III, 5. Apud hunc finem, sinui, quem nunc dicimus *Golfo della Spezzia*, vicinum, erat Ostorius.

Apud Britanniam meritus. Suprà Annal. XII, 31.

Pugionem extolleret. Ut erectum immotumque pugionem teneret, mox dexteram servi adpressit, suoque jugulo occurrit.

Ne oderim. Neque aliam defensionem ab iis, quibus ista noscentur, exegerim, quàm ut patiantur me non adeò odisse tam segniter pereuntes, ut indignos eos commemoratione censuerim. Quod rectè explicavit illustr. Huetius.

Cap. XVII. *Dignitate senatoriâ.* Non equidem senatores, sed equites illustres, opibus ac splendore cuivis senatorum pares, ut rectè observat Lipsius.

Præfectus prætorii. Suprà Annal. XI, 1.

In Sardiniam exactus. Suprà Annal. XV, 71.

Gallio & Seneca. Vide quæ dicta sunt suprà Annal. XV, 73.

Per Procurationes. Lucrosa procuratorum Cæsaris officia agitabant equites & liberti.

Grande adjumentum claritudinis. Hæc audiant Lucani osores, eosque conviciorum pudeat. Novi equidem adolescentis poetæ, patrui ætatisque suæ auribus nimis accommodati, vitia; sed grandes sensus, vetere Româ dignos, & fecundandis ingeniis habiles, suspicio.

Rem familiarem ejus. Magnas Lucani opes laudat quoque Juvenalis VII, 79.

> *Contentus magnâ jaceat Lucanus in hortis*
> *Marmoreis.*

C. *Cæsari.* Caligulæ. De conjuratione diximus in Supplemento Annal. VIII, 43.

Cap. XVIII. *De C. Petronio.* Emendandum; ut opinor, *de T. Petronio.* Sic enim dicitur Plutarcho, *de Adulatoris & amici discrimine*, Tom. II, pag. 60. Et Plinius XXXVII, 7. *T. Petronius consularis moriturus, invidiâ Neronis Principis, ut mensam ejus exheredaret, trullam murrhinam trecentis talentis*, Gallicæ monetæ lib. 1,370,625, *emptam fregit.*

Mox consul. Consul suffectus. Petronius autem proconsul dicitur ante initum consulatum, quia Bithyniam, consularem provinciam, rexerat.

Amicitiam Scevini. De quo dictum suprà Annal. XV, 49 & seqq.

Cap. XIX. *Cumas usque.* Hodie *Cuma*, in Campaniâ.

Flagitia Principis. Petronium hæc Principis flagitia in libro, cui nomen est *Satyricon*, perscripsisse plurimi affirmant; quod tamen minimè probabile videtur. Quomodo enim intra paucas horas librum scripsisset, longiorem etiam, quàm ut *codicillorum* nomine appellaretur. Præterea in Satyrico nihil ferme occurrit, quod Neroni conveniat: pleraque Claudii imbecillitatem referunt, ut observant viri eruditi. Antè ergo a Petronio scriptum fuerat Satyricon.

Ad facienda pericula. Ne Nero Tigellinusve eo uterentur ad creanda aliis pericula.

Cap. XX. *Proprio odio.* Neronis odio. At verisimillima est Freinshemii conjectura emendandum, *pertuleratque. Proprio odio hanc, Numicium Thermum, præturâ functum, Tigellini simultatibus dedidit.*

Cap. XXI. *Virtutem ipsam.* Brevis, sed maxima laus. Paucis quoque Dio LXII, pag. 713, Thraseam

Thraſeam & Soranum nobilitate, divitiis, & omni virtutis genere præcipuos celebrat.

Ut memoravi. Suprà Annal. XIV, 12.

Ludis Cæſticis. Ludos illos trigeſimo quoque anno fuiſſe celebratos Patavii, nunc *Padoue*, & in iis Thraſeam egiſſe tragœdiam docet Dio LXII, pag. 714. Trojanus Antenor ludos cæſticos, ſeu athletarum certamina, primùm inſtituerat, quibus poſtea tragœdia aliaque id genus ſpectacula addita.

Cenſuit, obtinuitque. Vide ſuprà Ann. XIV, 48.

Capito Coſſutianus. De quo ſuprà Ann. XIII, 33.

CAP. XXII. *Sollemne jusjurandum.* Olim in leges juratum. Anno U. C. DCCXII, teſte Dione XLVII, p. 337, triumviri, dominationis avidi, jurarunt Kalendis Januarii ſe omnia Julii Cæſaris acta rata habituros. Deinde obſervatum ut in acta Imperatorum juraretur. Id jusjurandum a ſenatu populoque, & ſpeciatim a militibus concipiebatur: primo quidem viritim, deinde generatim, aut ab uno ex ſingulis ordinibus. Sed id ſæpe mutatum pro voluntate Principis, aut populorum adulatione, ut videre eſt apud Dionem LVIII, pag. 631 & 632. LX, pag. 681.

Nuncupationibus votorum. Cùm vota ſuſciperentur pro imperio, pro ſalute Principis, aliiſque lætis triſtibuſve rebus. Vide ſuprà Annal. IV, 17.

Cæleſti voce. Cæleſti voce Principis cantoris; de quâ Suetonius in Ner. Cap. 21.

Non introiiſſe curiam. Curiam non introierat, poſtquam prohibitus eſt Principem adire. Vide ſuprà Annal. XV, 23.

Silanum & Veterem. Jam memoratos ſuprà Cap. 9 & 10.

C. Cæſarem. Ut quondam C. Julium Cæſarem ſervituti imminentem, & M. Catonem libertatis

assertorem, ita nunc te, Nero, & Thraseam avida discordiarum civitas loquitur.

Sine arte. Mallet Lipsius, & meritò, *Huic uni incolumitas tua sine curâ, artes sine honore.* Ms. Flor. habet *artes.*

Non fecerit. Quâ in re senatui, Principi restiterit. Romani, ut & nos habuere diurna, *des Gazettes.*

Ista secta. Stoica secta; de quâ longè aliter Seneca, de Clementiâ II, 5. *Nulla secta benignior leniorque est, nulla amantior hominum, & communibus bonis attentior: ut propositum sit usui esse aut auxilio, nec sibi tantùm, sed universis singulisque consulere.* At qui universis consulit, amplam semper obtulit criminandi materiem.

Tuberones. Q. Ælius Tubero, scientiâ juris, Stoicis dialecticisque disciplinis celeberrimus, sed paulo severior & publicæ magnificentiæ osor; de quo vide Ciceronem in oratione pro Murænâ, Cap. 36.

Favonios. M. Favonius, Catonis æmulus, Bruti amicus, libertatis studio, & dicteriis, famam sibi paravit, ab Antonio interfectus.

Cassium amovisti. In Sardiniam deportasti, ut dictum est suprà Cap. 9.

De Thraseâ scripseris. Nero, vel invitus, Thraseam magni faciebat, sibique amicum optabat. Vide Plutarchum, Præcept. reip. gerend. Tom. II, pag. 810.

Acratum. Memoratum suprà Annal. XV, 45.

Amicitia Plauti. Rubellii Plauti, de quo suprà Annal. XIV, 57 & 59.

Tiridates. De quo suprà Annal. XV, 28. Vide & Supplementum Annal. XVI, 37 & seqq.

CAP. XXIV. *Ad excipiendum Principem.* E Campaniâ redeuntem. Suprà Cap. 19.

CAP. XXVI. *Eadem.* Eadem dicebant.

Per immanitatem Augusti. Locus omnino corruptus. Emendandum puto, *per immanitatem intentarent.* Manus, ictus intentare, jam scripsit Tacitus Annal. III, 36. Hist. I, 69. Hist. III, 31.

Iter ingrederetur. Rusticus Arulenus arduum virtutis iter pergebat, cùm a Domitiano interfectus est. Vide infrà Vit. Agric. Cap. 45, & Appendicem Chronologicam ad annum Urbis conditæ DCCCXLVII.

CAP. XXVII. *Genetricis Veneris.* Ejus templum fuit in VIII Urbis regione, foroque Julii Cæsaris. Notissimi sunt versus Lucretii I, 1.

> *Æneadum genetrix, hominum divûmque voluptas;*
> *Alma Venus, &c.*

Per quæstorem ejus audita est. Id est, recitata. Imperatoribus sui erant quæstores, de quibus Ulpianus, Digest. Libr. I, Tit. 13, de Officio quæstoris. *Non omnes quæstores provincias sortiebantur, verùm excepti erant candidati Principis: hi etenim solis libris Principalibus in senatu legendis vacant.* In Inscriptionibus veteribus appellantur QVAEST. AVG. Id est, *quæstores Augusti.* Id usûs reperit Augustus: filiæ enim suæ luxuriam, *absens, ac libello per quæstorem recitato*, notam *senatui fecit, abstinuitque congressu hominum diu præ pudore.* Sueton. in Aug. Cap. 65.

Haud veniri. Quid mirum e longinquis provinciis in reipublicæ subsidium non veniri, cùm plerique adepti consulatum & sacerdotia, hortorum potiùs amœnitati, quàm reipublicæ inservirent?

CAP. XXVIII. *Helvidium Priscum.* De quo plura infrà Hist. IV, 5.

Paterni in Principes odii. M. Paconius, Paconii

Agrippini pater, Tiberii ſævitiâ, tamquam majeſtatis reus, innocens conciderat; ut dicetur Cap. ſeq. Vide & Suetonium in Tiber. Cap. 61.

Curtium Montanum. De quo adhuc infrà Hiſt. IV, 40 & 42.

Pacem illi per orbem terræ. Confecto Armeniaco bello, tunc quaſi pacato terrarum orbe, Janum clauſit Nero; & cuſus eſt ære magno nummus: IMP. NERO CLAVD. CAES. GERM. P. M. TR. P. XIII. P. P. Capite laureato. In averſâ parte, PACE PR TERRA MARIQVE PARTA IANVM CLVSIT SC. Id eſt, *Imperator Nero Claudius Cæſar Germanicus, pontifex maximus, tribuniciæ poteſtatis* ann. XIII, *pater patriæ, pace populi Romani terrâ marique partâ, Janum cluſit. Senatuſconſulto.*

Pro ſolitudine haberet. Ne ambitionis pravæ compotem facerent hominem, bonis publicis mæſtum, in foris, theatris, templis, rarum & infrequentem, & ſe Urbe ceſſurum minitantem. Hæc illi non videri patrum conſulta, non veros magiſtratus, non illam ipſam urbem Romanam. Ergo abrumperet vitam ab eâ civitate, cujus ut olim caritatem, nunc & affectum exuiſſet. *Pro ſolitudine haberet*, id eſt, ut rectè explicat illuſtr. Huetius, tam rarò frequentaret, quàm ſolitudo frequentari ſolet.

Cap. XXIX. *Neque famoſi carminis.* Non ob famoſum carmen, ſed quia ingenii ſpecimina protulerit, extorris. Poſtea Montanus, non melior, ſed Principibus acceptior, pudendam hanc de rhombo & patinâ ſententiam dixit, quam memorat Juvenalis IV, 136.

Cap. XXX. *Rubellii Plauti.* De quo ſuprà Cap. 23.

Seditiones civitatum. Seditiones appellat *vim*

civitatis Pergamenæ, prohibentis Acratum, Cæsaris libertum, statuas & picturas avehere, quam Soranus *inultam omiserat*; ut dictum est suprà Cap. 23.

Connectebat. Delatore Egnatio; ut accipimus ex vetere Scholiaste Juvenalis VI, 551.

In exsilium pulso. Propter conjurationem, de quâ suprà Annal. XV, 71. Sed infamatus magis, quàm convictus fuerat Pollio.

Cap. XXXI. *An cultus dotales. An* pro *annon*; ut jam observatum est suprà Annal. IV, 35.

Altaria & aram. Veneris Genetricis, cujus in templo tunc erat senatus; ut patet ex Cap. 27.

Illam in provinciam. Proclamat Serviliam non secum profectam esse in Asiam.

Plauto. Rubellio Plauto.

Mariti. Annii Pollionis.

Cap. XXXII. P. *Egnatius.* De quo indignabundus Juvenalis III, 115.

Audi facinus majoris abollæ.
Stoicus occidit Baream delator amicum,
Discipulumque senex, ripâ nutritus in illâ;
Ad quam Gorgonei delapsa est pinna caballi.

Vide & infrà Hist. IV, 10.

Dedit exemplum præcavendi. Postquam perfidiosi clientis vitia pecuniâ reclusa sunt, dedit exemplum homines specie bonarum artium falsos, & habitu amicitiæ fallaces præcavendi æquè, ac fraudibus involutos, aut flagitiis commaculatos.

Cap. XXXIII. *Inter Bithynos.* Bithynia, nunc *la partie Occidentale de Bursia.*

In exsilium actus. Postea a Galbâ restitutus. Dio LXII, pag. 714.

Æquitate deûm. Dii æquè utrumque exemplum præbuerunt, ut rectè explicat eruditus Petavius, pietatis & constantiæ, in Asclepiodoto; perfidiæ ac sceleris, in Egnatio. Eadem erat deûm æquitas, cùm simul Nero ac senatus flagitiis, Thrasea, Soranus, Servilia aliique virtutibus clarescerent. Mala bonis mixta semper exhibet Tacitus. Inde cùm multa scelera memoraret, infrà Hist. I, 2, addit: *Non tamen adeò virtutum sterile sæculum, ut non & bona exempla prodiderit.*

Ne in republicâ haberetur. Id est, ne magistratus aliaque munera publica adipisceretur.

Quinquagies sestertium. Gallicæ monetæ libræ sunt 972,846.

Duodecies Duodecies sestertium Gallicæ monetæ libræ sunt 233,437.

CAP. XXXIV. *Quæstor consulis.* De quæstoribus Principum diximus suprà Cap. 27. Consulibus quoque sui erant quæstores. Appium Claudium & Caium Norbanum, consules anno Urbis conditæ DCCXVI, primos fuisse qui binos singuli quæstores habuerunt, docet Dio XLVIII, p. 383.

Demetrio. Quem virum acerrimum, & contra omnia naturæ desideria pugnantem, cùm ubique, tum maximè laudat Seneca, de Beneficiis VII, 8. Breviter quoque, sed egregiè dictus ab eodem Senecâ, Ep. 20, NON PRÆCEPTOR VERI, SED TESTIS.

Arriæ matris sequi. Suprema Arriæ matris fata narravimus in Supplemento Annal. IX, 40 & seqq.

CAP. XXXV. *A quæstore.* A quæstore consulis.

Obversis in Demetrium. Cetera periere. Vide Supplementum Annal. XVI.

NOTÆ
IN SUPPLEMENTUM LIBRI XVI. ANNALIUM.

CAP. XXXV. *Obversis in Demetrium.* Hæc & ſuperiora habet Tacitus Annal. XVI, 35.

Oſcula offerens. Scholiaſtes Juvenalis in Satyr. V, 36.

Cras relegari. Arrianus, Epictet. I, 1. Inter multa alia percelebre Thraſeæ effatum commendat. Plinius VIII, Ep. 22. *Hoc domi, hoc foris, hoc in omni vitæ genere teneamus, ut nobis implacabiles ſimus; exorabiles iſtis etiam, qui dare veniam, niſi ſibi neſciunt: mandemuſque memoriæ, quod vir mitiſſimus, & ob hoc quoque maximus, Thraſea, crebrò dicere ſolebat; qui vitia odit, homines odit.*

CAP. XXXVI. *Nobilitavit Paconius.* Paconius Agrippinus, de quo dictum ſuprà Annal. XVI, 28 & ſeqq. Alacrem ejus mentem & adversùs imminentia pericula immotam celebrat Arrianus loc. cit.

Quinta eſt hora. Arrianus, ibid. Malè vertit eruditus Wolfius, *at quintus dies adeſt.* Sic Plinius ſenior poſt ſolem plerumque frigidâ lavabatur. Plin. III, Ep. 5.

Ariciam. Nunc *la Riccia*, de quâ infrà Hiſt. IV, 2.

Quam mihi tu. Arrianus, Epictet. I, 25. Ἀπειλεῖς μοι θάνατον, σοὶ δ' ἡ φύσις. Inter multa alia & magnifica ejusdem Demetrii effata, præcipuum hoc, laudatum a Senecâ de Providentiâ, Cap. 3. *Nihil mihi videtur infelicius eo, cui nihil umquam evenit adversi. Non licuit enim illi se experiri.*

Apolloniam concessit. Scholiastes Juvenalis, Satyr. V, 36. Licèt plures fuerint Apolloniæ, hæc videtur fuisse Apollonia in Epiro, nunc *Polina.*

Ultor & æmulus. Vide infrà Hist. IV, 5.

Cap. XXXVII. *Tiridatis scena.* De adventu Tiridatis in Urbem suprà Annal. XVI, 23. Pluribus Dio LXIII, pag. 716 & seqq.

Superstitiosoque. Plin. XXX, 2. Tiridates, *navigare noluerat, quoniam exspuere in maria, aliisque mortalium necessitatibus violare naturam eam fas non putant.*

Triumphali pompâ. Ob ingentem comitatum; *& ideo provinciis gravis*, Plin. loc. cit. Præter famulos apparatumque regium, juxta Dionem loc. cit. Tiridaten comitabantur tria millia equitum Parthorum, ac Romanorum plurimi. In singulis urbibus, per quas iter fuit, festivâ pompâ regiè excipiebantur.

Monobazi. Vologeses Parthorum, Pacorus Medorum, Monobazus Adiabenorum rex. Vide suprà Annal. XV, 1.

Tradere renuit. Immo ne avelleretur, *illud vaginæ clavis affixit.* Dio LXIII, pag. 717. Vide & Annal. XV, 31.

Cap. XXXVIII. *Puteolos.* Nunc *Pozzuolo.* De his suprà Annal. XIV, 27.

Patrobius, libertus. Patrobius, libertus Neronis,

hos ludos edidit; Dio loc. cit. Cujus autem esset luxuriæ in edendis ludis docet Plinius XXXV, 13.

Ut fertur. Dio, ibid.

Cap. XXXIX. *Ostenderetur.* Sueton. in Ner. Cap. 13.

Luminibus collucere. Hæc & seqq. Dio loc. cit.

Cap. XL. *Ac Mithram.* Dio LXIII, pag. 717 & 718. Solem Mithræ nomine venerabantur Persæ, aliique plurimi Orientis populi. Vide eruditissimum Hyde, *Historia religionis veterum Persarum*, pag. 106 & seqq. Ejus cultus apud Romanos invaluit, unde tot monumenta, D. SOL. INVICT. MITHR. id est Deo Soli invicto Mithræ: quâ de re vide eruditum Philippum a Turre, *Monumenta veteris Antii*, pag. 157, ubi multa de Mithrâ ejusque tabulis symbolicis.

Cap. XLI. *Respondit Nero.* Hoc Neronis responsum habet Dio, loc. cit.

Mox Tiridaten. Sueton. in Neron. Cap. 13. Dio, ibid.

Cap. XLII. *Auri vilitas.* Ideo teste Dione, loc. cit. dies ille aureus appellatus est. Verè Plinius XXXIII, 3, num. 16. *Nos fecimus, quæ posteri fabulosa arbitrentur. Cæsar, qui postea dictator fuit, primus in ædilitate munere patris funebri, omni apparatu arenæ argenteo usus est... C. Antonius ludos scenâ argenteâ fecit... Nero Pompeii theatrum operuit auro in unum diem, quod Tiridati regi Armeniæ ostenderet. Et quota pars ea fuit aureæ domûs ambientis urbem!*

Collocatus. Sueton. ibid.

Convivium excepit. Dio, loc. cit. In aureâ domo, de quâ modò dictum est, datum convivium.

Quanti autem tunc forent in conviviis sumptus æstimari potest ex iis quæ notavimus suprà Annal. XV, 37.

Prasinâ veste. Dio, loc. cit. Agitatorum factiones vestium colore noscebantur. Inde in veteri marmore apud Gruterum, pag. 337, memoratur AGITATOR FACTIONIS ALB. id est *albatæ*. FACTIONIS RVSSATAE. FACTIONIS VENETAE, seu *cærulcæ*. FACTIONIS PRASINAE. id est viridis.

CAP. XLIII. *Bonum mancipium.* Dio, loc. cit.

Janum clusit. Sueton. in Ner. Cap. 13. Testis quoque nummus ex ære magno, quem laudavi suprà Annal. XVI, 28.

CAP. XLIV. *Magisterium orditur.* De hoc magisterio insignem locum habet Plinius XXX, 2.

CAP. XLV. *Octingenta nummûm millia.* Suet. in Ner. Cap. 30. Octingenta nummûm millia sunt Gallicæ monetæ libræ 155,625. Cùm per novem menses, teste Dione LXIII, pag. 716, id fuerit erogatum, sunt Gallicæ monetæ libræ 42,641,250. Adde millies sestertium abeunti collatum, quod efficit Gallicæ monetæ lib. 62,096,275. Immo Dio LXIII, pag. 718, ait, *assentationis præmia, data munera pretio, ut fertur, ad bis millies sestertium.* Proinde, si Dioni fides, dedit Nero Gallicæ monetæ libras 81,551,300. Mirare Principis prodigentiam, qui, cùm tantam pecuniarum vim in Tiridaten impendisset, Vologesen adhuc enixè orabat, ut Romam veniret, Dio LXIII, pag. 719.

Suprà memoratum. Annal. XIII, 41.

CAP. XLVI. *Brundisio.* Nunc *Brindisi*, in regno Neapolitano.

Dyrrachium. Nunc *Durazzo*, in Albaniâ.
Neroneia. Dio LXIII, pag. 718.

CAP. XLVII. *Gessii Flori.* Tacit. Hist. V, 10. Sueton. in Vespasian. Cap. 4.

Sumus dicturi. Infrà Cap. 57, & in Supplemento Hist. V, 27 & seqq.

Albanosque. Tacit. Hist. I, 6. Dio LXIII, pag. 719. Plin. VI, 13 & 29. Sueton. in Ner. Cap. 19. *Parabat & ad Caspias portas expeditionem, conscriptâ ex Italicis senûm pedum tironibus novâ legione, quam Magni Alexandri phalangem appellabat.*

CAP. XLVIII. *Perferrent.* Dio, loc. cit. Suet. in Ner. Cap. 22.

Coronet. Ex veteri usu. Unde Plinius VII, 26. *More sacris certaminibus vincentium. Neque enim ipsi coronantur, sed patrias suas coronant.*

Ut ad bellum. Dio, ibid. Nec mirum, cùm quinque millia Augustanorum haberet, Dio LXI, pag. 699. Atque etiam *numquam carrucis minus mille fecisse iter traditur, soleis mularum argenteis, canusinatis mulionibus, armillatâ & phaleratâ cum Mazacum turbâ, atque cursorum.* Suet. in Ner. Cap. 30.

Cassiopen. Suet. in Ner. Cap. 21. Cassiope, hodie *S. Maria di Cassopo*, urbs insulæ Corcyræ, *Corfou.*

Jovis Cassii. Illa ara & imago Jovis Cassii, aut Casii, ut appellant Græci, sæpe occurrit in nummis Corcyræorum, inscriptis ΖΕΥϹ ΚΑϹΙΟϹ. Memorat quoque Plinius IV, 12, *oppidum Cassiopen & templum Jovis Cassii.*

CAP. XLIX. *Helio, liberto.* Dio LXIII, p. 720. Socium libidinis ac prædarum habebat Polycletum, libertum, jam memoratum Annal. XIV, 39.

Cap. L. *Diversissimorum temporum.* Sueton. in Ner. Cap. 23. *Certamina deinceps obiit omnia. Nam & quæ diversissimorum temporum sunt, cogi in unum annum, quibusdam etiam iteratis, jussit. Olympiæ quoque præter consuetudinem musicum agona commisit.*

Resectâ barbâ. Dio LXIII, pag. 719.

Modò religari. Sueton. in Ner. Cap. 21. Inter cetera cantavit Canacen parturientem, Orestem matricidam, Œdipodem excæcatum, Herculem insanum. Quidam interrogatus, *quid faceret Imperator?* respondit facetè, *Parit.* Canacen enim agebat. Dio LXIII, pag. 720.

Ferro violarentur. Dio, ibid.

Pœnâ expiandum. Sueton. in Ner. Cap. 23.

Cap. LI. *Reus Vespasianus.* Suet. in Vespas. Cap. 4.

Cap. LII. *Superaddit nuptias.* Ita tamen, ut simul & Pythagoram maritum, & Sporum uxorem haberet, Dio LXIII, pag. 721. Cùm puerum Sporum uxorem duxit, tunc vulgatus *cujusdam non inscitus jocus: bene agi potuisse cum rebus humanis, si Domitius, pater* Neronis, *talem habuisset uxorem.* Contrà verò Nero amore ita insanus erat, ut honores maximos, immensam pecuniæ vim proponeret, si quis Sporum facere posset mulierem; & reperti, qui id pollicerentur. Dio Chrysostomus, Orat. XXI, p. 270 & seqq. Fuere quoque, qui postea in Urbe, ad omne flagitium pronâ, portentosam hanc Neronis libidinem imitarentur; ut videre est apud Martialem, Epigram. XII, 42.

Calvia Crispinilla. Dio LXIII, pag. 720. De illâ quoque infrà Hist. I, 73.

Belluina æmulari. Dio LXIII, pag. 721. Suet. in Ner. Cap. 29.

CAP. LIII. *Et Athenis.* Dio, ibid.

Furiarum ſacra. Ob matris cædem. *Sæpe confeſſus exagitari ſe maternâ ſpecie, verberibus Furiarum, ac tædis ardentibus*, Sueton. in Ner. Cap. 34.

Eleuſinia. Sueton. ibid. Sacra illa Athenis quoque celebrabantur. Eleuſinia autem dicebantur ab oppido Eleuſine, nunc *Eleſſin*, ubi cœpta Cereris Eleuſiniæ religio.

CAP. LIV. *Olympiorum ergo.* Philoſtrat. *Vita Apollonii* IV, 24. Dio LXIII, pag. 720. Alienæ autem gloriæ ita invidus Nero, ut *ne cujus alterius hieronicarum memoria, aut veſtigium, exſtaret uſquam, ſubverti & unco trahi, abjicique in latrinas omnium ſtatuas & imagines imperaverit*, Sueton. in Ner. Cap. 24.

CAP. LV. *Ne annus quidem.* Dio LXIII, pag. 723. Inde poſtea a Patribus delecti, qui *Faſtos adulatione temporum fœdatos exonerarent*, Tacit. infrà, Hiſt. IV, 40.

Centies ſeſtertium. Gallicæ monetæ libræ ſunt 1,945,502.

Mille pondo. Dio LXIII, pag. 723. Si aurea fuit hæc ſtatua, ſine manipretio conſtitit Gallicæ monetæ libris 945,000. Si verò argentea, libris 65,362: quod infra hujus ætatis luxum & Neronis vanitatem.

Cecidere. Dio, ibid. De Sulpicio Camerino ſuprà Annal. XIII, 52.

CAP. LVI. *Iſthmum Corinthiacum.* Suet. in Ner. Cap. 19. Dio LXIII, pag. 722. Philoſtrat. *Vit. Apollon.* IV, 24. Pauſanias *in Corinthiac.* p. 112.

Et ſaxoſa. Integra manſere; priùs derelicto opere, quàm huc perventum. Pauſanias, loc. cit.

Cap. LVII. *Sex millia.* Joſeph. Bell. Judaic. III, 10, num. 10.

Tarichea. Sueton. in Tit. Cap. 4. De hac urbe modò dicetur infrà.

Oraculorum ambagibus. Cùm Judæi, quæ a Prophetis, maximè a Daniele II, 44. VII, 27. Michea IV, 1 & ſeqq. de futuro Chriſti regno fuerant prænuntiata, ad ambitioſas regni ſui ſpes traherent. Quâ de re plura dicentur ad Hiſt.V, 13.

Duabus legionibus. Sueton. loc. cit. Veſpaſiani copias diligentiùs recenſet Joſephus, Bell. Jud. III, 4, num. 2. & III, 9, num. 1. Nempe aderant quatuor legiones, V, X, XII & XV: viginti tres cohortes, & una equitum turma: quinque aliæ turmæ Syrorum equitum.

Ultum iret. Ac maximè ob infandam Jeſu Chriſti necem, de quâ Daniel IX, 26.

Cap. LVIII. *Aſcaloni impoſitum.* Joſeph. Bell. Jud. III, 2. Aſcalon, urbs maritima tribûs Simeon, hodie *Scalona.*

Captam Gadaram. Joſeph. Bell. Jud. III, 7. Gadara, nunc *Kédar*, urbs tribûs Manaſſe trans Jordanem in Galaitide.

Jotapatam. Joſeph. loc. cit. num. 4 & ſeqq. Jotapata, urbs tribûs Zabulon, in Decapoli, Galilææ munitiſſima.

Trajanum. Patrem Trajani Imperatoris.

Japhâ oppido. Japha, nunc *Saphet*, in Jotapatæ viciniâ.

Garizim. Garizim, in tribu Ephraim, mons Samariæ editiſſimus, in quo templum Hieroſolymitano æmulum. Illud templum videre eſt in nummis Neapolis coloniæ, hodie *Naploſa.*

Ducis vulnere. Veſpaſiani. Joſeph. Bell. Jud. III, 7, num. 22.

Kalendis Juliis. Πανέμȣ νȣμηνίᾳ, primo Pane-

mi menſis die. Joſeph. Bell. Jud. III, 7, num. 36.

Joſephus. Qui hiſtoriam ſuam fusè ipſe proſequitur, Bell. Jud. III, 8. Scriptor ſingularis, in quo plurima argueris, multa tamen laudaveris.

Cap. LIX. *Conceſſere.* Joſeph. Bell. Jud. III, 9, num. 1.

Scythopolim. Urbem tribûs Manaſſe, cis Jordanem. Dicta eſt primùm Bethſan, deinde Nyſa, ac demum Scythopolis: Ruderibus manet adhuc nomen *Scythopoli.*

Cæſaream. Urbem Palæſtinæ maritimam & celeberrimam; nunc *Kaiſariè.* Has omnes urbes nummis illuſtravimus, quos vide in priore editione.

Joppen. Urbem maritimam tribus Dan, hodie *Jafa.*

Agrippa. Rex Agrippa II, cui partem Galilææ Nero dederat.

Tiberias. Urbs tribûs Zabulon ad lacum Geneſareth. Antè vocabatur Cenereth; ab Herode in honorem Tiberii dicta eſt Tiberias: hodie *Tabariè.*

Tarichea. Urbs tribûs Iſſachar ad meridiem lacûs Geneſareth.

Deditionem. Joſeph. Bell. Jud. III, 9, num. 8.

Capta eſt. VI Idus, ſeu die 8 Septembris; Γορπιαίυ μηνὸς ὀγδόη, *Gorpiæi menſis die octavâ,* Joſeph. Bell. Jud. III, 10, num. 10.

In lacum. In lacum Geneſareth, Tarichcæ proximum.

Cap. LX. *Gamalæ edita.* Gamala, urbs tribûs Manaſſe trans Jordanem, monti impoſita & validiſſima, de quâ Suetonius in Tit. Cap. 4. Exciſa eſt Gamala die 23 Octobris; Τρίτη καὶ εἰκάδι μηνὸς Ὑπερβερεταίυ, *tertiâ & viceſimâ die menſis Hyperberetæi,* Joſeph. Bell. Jud. IV, 1, num. 10.

Summi pontificis. Nomine Anani; quem summopere laudat Josephus, Bell. Jud. IV, 3, num. 7. IV, 5, num. 2. Tot verò cædes ibi patratæ, ut inventa sint cæsorum octo millia & quingenti viri. Joseph. Bell. Jud. IV, 5, num. 1.

Obtendere. Seque appellabant *Zelotas.* Joseph. Bell. Jud. IV, 3, num. 9.

Vallarent. Joseph. Bell. Jud. IV, 6.

CAP. LXI. *Corbuloni, Scriboniisque fratribus.* Dio LXIII, pag. 722. Scribonii fratres jam laudati suprà Annal. XIII, 48.

Pactius Africanus. De quo infrà Hist. IV, 41.

Cenchreas. Cenchreæ, sitæ ad angustias Isthmi Corinthiaci, Orientem versùs: hodie *Kenkri.*

Se dignum. Dio, loc. cit.

CAP. LXII. *Urbicas res egere.* Sueton. in Ner. Cap. 23.

Conjurationes admonet. Dio LXIII, pag. 723.

Pro tribunali. Plutarchus in Flaminio, p. 376. Aliter Suetonius in Ner. Cap. 24. *Quæ beneficia e medio stadio Isthmiorum die suâ ipse voce pronuntiavit.*

Judicibusque. Ludorum.

Grandi pecuniâ. Sueton. loc. cit. Quanta fuerit Neronis prodigentia, inde licèt conjicere: cùm aurigaret *Olympiis decemjugem, excussus curru, ac rursus repositus, cùm perdurare non posset, destitit ante decursum: nec eò seciùs coronatus est*, Sueton. ibid. Quam ob rem *Hellanodicis*, seu judicibus, *decies sestertium*, Gallicæ monetæ lib. 194,531, dedit. Dio LXIII, pag. 721.

T. Flaminio. Qui, devicto Philippo, Macedonum rege, Græciam in libertatem vindicavit. Hæc libertas per solemne Isthmiorum ludicrum præconis voce pronuntiata, tantis applaudentium

clamoribus excepta eſt, ut corvi, ſupra ſtadium volantes, in terram deciderent, auctore Plutarcho, in Flamin. pag. 374 & ſeqq.

Cap. LXIII. *Poeticâ facultate.* Exſtant ejus opera, Domitiano imperante, publicam in lucem emiſſa. Ante conſulatum eloquentiæ foroque operam dederat. Vide Martialem, Epigram. VII, 61.

Eloquentiâ. Trachali laudes vide apud Quinctilianum, *Inſtitut. Orat.* X, 1. Ejus quoque latum & ſonans dicendi genus laudat Tacitus, Hiſt. I, 90.

Delationibus. Quam *maculam veteris induſtriæ laudabili otio* abluit. Fuitque *inter principes civitatis ſine potentiâ, ſine invidiâ*, Plin. III, Ep. 7. Tota hæc epiſtola de morte & laudibus Silii, lectu digna.

Lætabantur. Dio LXIII, pag. 723.

Artis incunabula. Quòd *in eâ* urbe *primùm artem protulerat*, Sueton. in Ner. Cap. 25.

Albis equis. Quod Jovi deorum regi patrique ſacrum, Plutarch. in Camill. pag. 132.

Hieronicarum eſt. Sueton. loc. cit. De hoc more Vitruvius IX, in præfat. *Nobilibus athletis, qui Olympia, Pythia, Iſthmia, Nemea viciſſent, Græcorum majores ita magnos honores conſtituerunt, utì . . . cùm revertuntur in ſuas civitates cum victoriâ triumphantes quadrigis, in mœnia & in patrias invehantur.*

Cap. LXIV. *Nec Jovi.* Errat enim Dio LXIII, pag. 723, cùm ait Neronem primò in Capitolium aſcendiſſe. Aliter enim Suetonius in Ner. Cap. 25.

Auguſti. Sueton. ibid.

Qui coronas. Quas poſtea in Circo ſuo Vaticano, obeliſco impoſuit, numero mille octingentas octo, Dio LXIII, pag. 724.

Militeſque triumphi. Sueton. ibid. *Incedenti*

passim victimæ cæsæ, sparso per vias identidem croco, ingestæque aves, ac lemnisci, & bellaria. Lemniscos Gallicè dicimus *des rubans.*

Circum maximum. Diruto etiam *Circi maximi arcu*, Sueton. in Ner. Cap. 25.

Circenses indixit. Dio LXIII, pag. 724.

Cap. LXV. *Ex superstitione.* Ac maximè ex Astrologiâ, cultuque icunculæ puellaris. Vide Suetonium in Ner. Cap. 36 & 56.

Conjuratione. Hæc fortè Viniciana conjuratio, Beneventi conflata, de quâ Suetonius in Ner. Cap. 36.

Unica revelat. Id ceteraque conjurationis habet Plutarchus, Tom. II, *de Garrulitate*, pag. 505.

Extispicia. Sueton. in Ner. Cap. 56. De haruspicibus extispicis jam dictum suprà, Annal. XI, 15.

Cap. LXVI. *C. Julius Vindex.* Hæc, & quæ de Vindice sequuntur, produnt Dio LXIII, pag. 724. Sueton. in Ner. Cap. 40, Plutarch. in Galbâ, pag. 1054.

Aquitanus. Mela II, 2. *A Pyrenæo ad Garumnam Aquitania.*

Cap. LXVII. *Citerioris Hispaniæ.* Tacit. Hist. I, 49. Sueton. in Galbâ, Cap. 8. Citerior Hispania eadem, quæ & Tarraconensis, de quâ dictum suprà Annal. IV, 45.

Se accommodet. Sueton. in Galbâ, Cap. 9.

Centum millia Gallorum. Plutarch. in Galbâ, pag. 1054.

Cap. LXVIII. *Questus.* Hanc Vindicis orationem habet Dio LXIII, pag. 724 & 725.

Ahenobarbum. Nero filius erat Domitii Ahenobarbi.

Thyesten . . . Oresten. Tragœdiarum nomina, quarum personas agebat Nero.

Cap. LXIX. *Urbis inclinatio.* Plutarchus, ibid. *Neronem tyrannum.* Plutarchus, ibid.

Cap. LXX. *Veteribus auguriis.* De quibus multa habet Suetonius in Galbâ, Cap. 4 & 8.

Solitus quoque. Plutarchus, loc. cit.

Carthagine novâ. Nunc *Carthagene*, in Hispaniâ Tarraconensi.

Imperator. Plutarch. in Galbâ, pag. 1055.

Cap. LXXI. *Imagines.* Sueton. in Galbâ, Cap. 10. Orationis summam habet Plutarchus, loc. cit.

Vestra videte ingenia. Seneca, Lucanus, immortalia Hispaniæ decora, Cordubâ, *Cordoue*, oriundi.

Rufinum Crispinum. Sueton. in Ner. Cap. 35. *Privignum Rufinum Crispinum, Poppæâ natum, impuberem adhuc, quia ferebatur ducatus & imperia ludere, mergendum mari, dum piscaretur, servis ipsius demandavit.*

In Baleares insulas. Sueton. in Galbâ, Cap. 10. *Adstante nobili puero, quem exsulantem ex proximâ Baleari insulâ, ob idipsum, acciverat.* Hæc insula hodie dicitur *Mallorca*, quam vulgò pronuntiamus *Majorque.*

Legatum. Sueton. & Plutarch. ibid.

Cap. LXXII. *Matrem occiderat.* Sueton. in Ner. Cap. 40. Post medium mensis Martii, cùm quinquatrus celebrabantur. Vide quæ dicta sunt suprà Annal. XIV, 4.

Sæpius repetita. Sueton. in Ner. Cap. 41.

Gentile nomen. Auctor nominis Lucius Domi-

tius : originem, fabulamve, nominis vide apud Suetonium in Ner. Cap. 1. Domitiorum plerique rutilâ barbâ fuere.

Centies sestertium. Gallicæ monetæ libras 1,945,502. Dio LXIII, pag. 725.

Cap. LXXIII. *Cælum adorat.* Sueton. in Ner. Cap. 41.

Populum appellare. Sueton. ibid.

Organa hydraulica. Sueton. ibid. Dio LXIII, pag. 726.

Cap. LXXIV. *Adversùs Albanos.* Ut dictum suprà Cap. 47.

Ad sacramentum citatis. Suet. in Ner. Cap. 44.

Solus magistratum iniit. Suet. in Ner. Cap. 43. Laudat tamen Cl. Muratori, Thesaur. Inscript. Tom. I, p. 306, veterem Inscriptionem, Romæ exstantem, positam NERONE $\overline{\text{V}}$ ET TRACHA... Id est *Nerone quintùm & Trachalo consulibus*; unde solus Silius magistratu abdicatus videretur.

Instruere. Sueton. in Ner. Cap. 44.

Simul ac primùm. Hæc & seqq. iisdem totidemque verbis Sueton. in Ner. Cap. 43.

Cap. LXXV. *Partem censûs conferre.* Suet. in Ner. Cap. 44.

Atque insularum. De insulis, seu populi domibus, jam dictum suprà XV, 41.

Nisi asperum. Sueton. loc. cit. Id est nummum recèns cusum, & qui attritu nihil deperdiderat. Nummos illos asperos dicimus *des pieces à fleur de coin.*

Pusulatum. Sueton. ibid. Argentum est purissimum. Quò enim purius, eò plures pusulæ.

Ad obrussam. Plin. XXXIII, 3. *Auri experimentum ignis est, ut simili colore rubeat, ignes-*

ratque: id ipſum obruſſam vocant. Videtur autem, ut in imperio Turcico, quod multa imperii Romani retinet, purior eſt moneta tum argentea, tum aurea, quæ Conſtantinopoli, quàm quæ Cairi in Ægypto conflatur, ſic quoque puriorem Romæ, quàm in provinciis, conflatam fuiſſe monetam.

Advexiſſe. Sueton. in Ner. Cap. 45. Pulvere enim, ſeu arenâ, e Nilo utebantur luctatores *ad debellanda corpora palæſtræ ſtudiis.* Vide Plinium XXXV, 13.

Vindicem poſcere. Sueton. loc. cit. Sicque alludentes, Julium Vindicem, libertatis apud Gallos adſertorem, invocabant.

CAP. LXXVI. *Intermortuus jacuit.* Sueton. in Ner. Cap. 42.

Galbam hoſtem. Plutarch. in Galbâ, p. 1055.

Sabinæ Poppææ. Uxoris Neronis, quam ictu calcis afflictam, deinde deûm honoribus auctam vidimus ſuprà Annal. XVI, 6 & 21. Auctore Dione LXIII, pag. 726, Nero in hac dedicatione templo inſcripſit: SABINAE DEAE VENERI MATRONAE FECERVNT.

Galbæ bona. Plutarch. loc. cit.

CAP. LXXVII. *Veterem exercitum.* Sueton. in Galbâ, Cap. 10.

Auctionibus ſubditæ. Has enim vendidit Galba, & paratiſſimos emptores reperit, Plutarch. loc. cit.

Luſitaniæ. Ut dictum ſuprà Annal. XIII, 46.

Injuriæ. Raptæ ſcilicet a Nerone Poppææ.

Aurumque privatum. Quidquid erat argenteæ aureæque ſupellectilis, quæ maxima fuit apud Othonem, Plutarch. in Galbâ, pag. 1061.

Suprà retuli. Suprà Cap. 67.

Neque amittere. Plutarch. in Galbâ, p. 1055.

Fonteium Capitonem. Tacit. Hiſt. I, 7.

A senatu. Plutarch. loc. cit.

CAP. LXXVIII. *Sequani.* Nunc *la haute Alsace, le Canton de Basle, la Franche-Comté, le Bugey, la Bresse.* De Æduis dictum suprà Annal. XI, 25.

Et Arverni. Tacit. Hist. I, 51. IV, 17. Arverni, nunc *les diocèses de Clermont & de S. Flour.*

Rhenum adcolunt. Ac maximè Belgæ, Tacit. loc. cit. Lingones, nunc *les diocèses de Langres & de Dijon.* Remi, *les diocèses de Rheims & de Laon.*

Viennenses. Tacit. Hist. I, 65. Vienna, nunc *Vienne en Dauphiné.*

Lugdunenses. Pertinaci pro Nerone fide, Tacit Hist. I, 51.

Belgarum auxiliis. Tacit. Hist. IV, 17.

Vesontionem. Dio LXIII, pag. 725. Vesontio, hodie *Besançon.*

Fœdus initum. Dio, loc. cit. Tacit. Hist. I, 8. *Nec statim pro Galbâ Verginius : an imperare voluisset dubium.*

Ducum imperio. Dio, ibid. Plutarch. in Galbâ, pag. 1055.

Viginti hominum millibus. Plutarch. ibid. Tacit. Hist. IV, 18. *Batavo equite protritos Æduos Arvernosque.*

CAP. LXXIX. *Imperatorem salutant.* Dio & Plutarch. ibid.

CAP. LXXX. *Unius alæ.* Duas alas habebat Galba, Sueton. in Galbâ, Cap. 10.

Cluniam. Malè Plutarchus loc. cit. Κολωνίαν, corrige Κλουνίαν; & interpres Latinus *Coloniam*, corrige *Cluniam*, Plin. III, 3, num. 4. *Clunia*

Celtiberiæ finis, urbs clara Hiſpaniæ Tarraconenſis, & conventus juridicus. Videntur adhuc magna rudera & pars amphitheatri: at in loco ſtat tantùm eccleſia dicta, *Nueſtra Señora de Caſtro*, inter oppida *Coruña del Conde* & *Peñalba*. Cùm imperavit Galba cuſus eſt nummus ære magno SER. SVLPI. GALBA. IMP. CAESAR. AVG. P. M. TR. P. Capite laureato. In aversâ parte, mulier ſtans offert Imperatori tropæum, HISPANIA CLVNIA SVL. id eſt *Clunia Sulpicia*; ita ſanè dicta in honorem Sulpicii Galbæ. Infrà S. C. *Senatuſconſulto*. Vide eruditum Florez, *Medallas de Eſpaña*, pag. 372.

CAP. LXXXI. *Credidit.* Dio Chryſoſtomus, Orat. XXI, pag. 271.

Iterum incendere. De his atrocibus Neronis conſiliis Dio LXIII, pag. 726. Zonaras, Tom. I, pag. 570. & Sueton. in Ner. Cap. 43.

Turpilianus. Zonaras, loc. cit. Tacit. Hiſt. I, 6.

CAP. LXXXII. *Sumptum a Locuſtâ.* Sueton. in Nerone, Cap. 47.

Servilianos. De his dictum ſuprà Annal. XV, 55.

Oſtiam. Manet nomen *Oſtia*. Hæc & ſeqq. Suetonius, ibid. cujus verba invertere fuit religio.

CAP. LXXXIII. *Ad mediam.* Sueton. loc. cit.

Mirmillonem. Mirmillones dicebantur, qui in ludis adversùs retiarios pugnabant, eoſque inſequebantur: unde *mirmillones* appellati quoque *ſecutores*. Vetus Scholiaſtes Juvenalis in Satyr. VIII, 200.

Nec mirmillonis in armis.

ait: *Mirmillo armaturæ Gallicæ nomen, ex piſce inditum, cujus imago in galeâ fingitur.*

CAP. LXXXIV. *Phaon libertus.* Sueton. in Ner. Cap. 48.

Nomentanam viam. Sueton. ibid. Salaria via a portâ Urbis collinâ, nunc *Porta Salara*, initium ducebat: via Nomentana a portâ Nomentanâ, nunc *Porta Pia.* Phaontis autem ſuburbanum nunc dicitur *la Serpentara.*

Pænulâ. Nobis vulgò *un manteau.*

Sporus. Alios duos memorat Dio LXIII, pag. 726. Phaontem & Epaphroditum. Quartum addit Aurelius Victor in Epitome, *Neophytum.*

Tremore terræ. Sueton. loc. cit.

Miſſicius. Prætorianus, *miſſus honeſtâ miſſione*, ut vulgò occurrit in Inſcriptionibus. Sic memoratur apud Gruterum, pag. 1609, num. 5. L. Largius MISSICIVS LEG. VI. AVG. In Mſſ. veteribus gloſſis Græcis, Μισσίκιυς, παλαιὸς ςρατιώτης ἀπολυθείς. Id eſt, *Miſſicius, vetus miles dimiſſus.*

CAP. LXXXV. *Suprà memoravi.* Suprà Cap. 82.

Nymphidio ac Tigellino. Præfectis prætoriarum cohortium, Plutarch. in Galbâ, pag. 1053.

Tricena nummûm millia. Plutarch. ibid. Gallicæ monetæ libræ ſunt 5835.

Quina millia. Gallicæ monetæ libras 972.

Enorme donativum. Quod ſolvere non poterat Galba, quin expenderet Gallicæ monetæ libras 285,162,300, non numeratis ducum præmiis. Exaggerat Plutarchus, cùm ait *tantam ſummam neminem cogere potuiſſe, quin ſexcenties plus, quàm Nero, mortales omnes flagellaret.* Multò plura donationibus prodegerat Nero, ut dicetur infrà Hiſt. I, 20.

Nero hoſtis. Sueton. in Ner. Cap. 49.

Adſcitus. Plutarch. in Galbâ, pag. 1056. Dio LXIII, pag. 727.

Equites. Dio, ibid.

CAP. LXXXVI. *Diverticula.* Sueton. in Ner. Cap. 48. Ut *ad diverticulum* viæ, quæ ad Phaontis ſuburbanum ducebat, *ventum eſt, dimiſſis equis, inter fruticeta ac vepres, per arundineti ſemitam ægre, nec niſi ſtratâ ſub pedibus veſte, ad averſum villæ parietem evaſit. Ibi hortante eodem Phaonte, ut interim in ſpecum egeſtæ arenæ concederet, negavit ſe vivum ſub terram iturum: ac parumper commoratus, dum clandeſtinus ad villam introitus pararetur, aquam ex ſubjectâ lacunâ potaturus manu hauſit: & , hæc eſt, inquit, Neronis decocta. Deinde divulſâ ſentibus pænulâ trajectos ſurculos raſit: atque ita quadrupes per anguſtias effoſſæ cavernæ receptus in proximam cellam decubuit ſuper lectum modicellâ culcitâ, vetere pallio ſtrato inſtructum.* Quæ quidem neque in Annales referre licuit ob exiguitatem, neque hìc ſilere ob hiſtoricam veritatem & ſingulare fortunæ exemplum ac documentum. De decoctâ aquâ, quod Neronis inventum fuit, plura vide infrà inter Anecdota de Nerone, pag. 543.

Aut refugit. Sueton. loc. cit. *Fame interim interpellante, panem quidem ſordidum oblatum aſpernatus eſt, aquæ autem tepidæ aliquantulum bibit.*

Scrobem. Eam *dimenſus ad corporis ſui modulum*, Sueton. in Ner. Cap. 49.

Pereo. Sueton. ibid.

CAP. LXXXVII. *Increpare.* Sueton. ibid. *Interdum ſegnitiem ſuam his verbis increpabat:* Vivo deformiter ac turpiter: οὐ πρέπει Νέρωνι, οὐ πρέπει· νήφειν δεῖ ἐν τοῖς τοιούτοις· ἄγε, ἔγειρε σεαυτόν. Id eſt, *Non decet Neroni, non decet: nunc juvat alta ſentire; macte animo, excita teipſum.*

Homerico versu. Homer. Iliad. X, 535.

Ἵππων μ' ὠκυπόδων ἀμφὶ κτύπος οὔατα βάλλει.

Equorum mihi velocium sonitus aures circumdat:

Aut ut versio sit Homero Virgilioque digna,

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.

Epaphrodito. Qui Neroni erat a libellis, Sueton. ibid.

In hac voce. Sueton. ibid.

Rigentibus oculis. Sueton. ibid. *Rigentibusque oculis usque ad horrorem formidinemque visentium.*

Primo & trigesimo. Sueton. in Ner. Cap. 57. *Obiit secundo & trigesimo ætatis anno, die quo quondam Octaviam interemerat.* Consentiunt quoque in XXXII anno Eutropius & Aurelius Victor in Epitome. At cùm Nero, teste Suetonio in Ner. Cap. 6, natus sit XVIII *Kalendas Januarias*, die 15 Decembris, anno DCCXC: mortuus sit anno DCCCXXI, V Idus Junias, seu die 9 Junii, ut liquet ex Dione LXVI, pag. 753, certissimum est Neronem mortuum esse anno ætatis suæ primo & trigesimo.

Cap. LXXXVIII. *Icelus.* Sueton. in Ner. Cap. 50. Perperam dictus a Plutarcho in Galbâ, pag. 1056. Οὐίκελλος, *Vicellus.*

Funus. Sueton. ibid. *Funeratus est impensâ ducentorum millium*, Gallicæ monetæ librarum 38,906, *stragulis albis, auro intextis, quibus usus Kalendis Januarii fuerat.*

Nutricibus. Ecloge & Alexandrâ, Sueton. ibid. De Acte dictum est suprà Annal. XIII, 12.

Monumento. Monumentum illud prospicitur e campo Martio impositum colli hortorum, nunc *Trinita de monti.*

Sanguine Romano. Pharsalicis Actiacisque in campis, atrocioribusque proscriptionibus.

Cap. LXXXIX. *Prodigia plurima.* Hæc aliaque prodigia memorant Suetonius in Galbâ, Cap. 1. Dio LXIII, pag. 727. Plin. II, 83 & 103. XVI, 44. & XVII, 26.

Pileata. Suetōn. in Ner. Cap. 57. Pileus, libertatis inſigne. Vide & Aurelium Victorem in Epitome.

Trahere. Plutarch. in Galbâ, pag. 1056.

Donativi. De quo dictum ſuprà Cap. 85.

Tigellini ſocietas. Qui Nymphidii collega erat in præfecturâ prætoriarum cohortium.

Cap. XC. *In Senatu.* Plutarch. loc. cit.

Senatuſconſultum. Hoc ſenatuſconſulto non tantùm nova dignitas nuntiabatur, ſed jura quoque, ut in lege Regiâ, de quâ dicemus infrà Hiſt. IV, 6, procul dubio præſcribebantur.

Curſum celerarent. Hanc unam curſum celerandi rationem repererat Auguſtus. Inde apud Romanos curſus publicus, quem Gallicè dicimus *la poſte*, a noſtro uſu & commodo multùm aberat.

Cap. XCI. *Neronis imagines.* Hæc & ſeqq. Plutarch. ibid. Inde autem non modò ſtatuæ, ſed vera etiam Neronis capita hodie rariſſima ſunt; ut videre eſt apud Cl. Winckelmann, *Hiſtoire de l'Art chez les Anciens*, Tom. II, pag. 291.

Mauricus. Plutarcho, ibid. dictus Μαυρίσκος. At Mauricus appellabatur; memorandus infrà Hiſt. IV, 40; & in Vitâ Agricolæ Cap. 45.

Ementito. Plutarch. ibid. Tacit. Annal. XV, 72.

Cap. XCII. *Mirâ celeritate.* Mirâ quidem, cùm Icelus libertus, de quo dictum ſuprà Cap. 88, nuntius advenerit ſeptimo die poſt Neronis mor-

tem, ut teſtatur Plutarchus in Galbâ, pag. 1055. Biduo pòſt venêre tabellarii qui ſenatuſconſultum afferebant: neque ipſi tardi.

Erat profectus. Depoſitâque legati, ſuſceperat *Cæſaris appellationem*. Suet. in Galbâ, Cap. 11.

Paludatus. Paludamentum, veſtis erat militaris, ut dictum eſt Annal. XII, 56.

Damno. Tacit. Hiſt. I, 53. *Quaſdam etiam murorum deſtructione*, Sueton. in Galbâ, Cap. 12. *Finium damno*, id eſt, ademptis agris; ſic *finium uſurpatum* videbis infrà Hiſt. I, 24. Et civitates publicos agros habebant, ut omnibus compertum.

Obultronius Sabinus. Hæc & ſeq. Tacitus, Hiſt. I, 7 & 37. Sueton. in Galbâ, Cap. 11.

Clodium Macrum. De quo infrà Hiſt. I, 11.

CAP. XCIII. *Vinio*, *Lacone*, *Icelo*. De his plura infrà Cap. 96.

Mithridatis Pontici. Plutarch. in Galbâ, p. 1058. Mithridates oriundus, ut videtur, Ponti regibus.

Cingonio Varrone. Plutarchus in Galbâ, pag. 1059. Perperam Latinus Plutarchi interpres eum appellat *Ciconium Varronem*. Jam memoratus eſt Cingonius Varro, Annal. XIV, 45.

Liviæ adfinem. Plutarch. in Galbâ, pag. 1058. Atque etiam expreſſiùs, pag, 1054, ἦν δέ τι καὶ λιβίᾳ τῇ Καίσαρος γυναικὶ κατὰ γένος προσήκων ὁ Γάλβας. Aliter tamen Suetonius in Galbâ, Cap. 2, *Neroni Galba ſucceſſit*, *nullo gradu contingens Cæſarum domum*. At Suetonii verba intelligenda mihi videntur de gradibus conſanguinitatis, non verò de affinitate. Hujus affinitatis fortè teſtis eſt nummus argenteus, qui fuit in Muſeo Collegii Ludovici Magni: IMP. SER. GALBA CAES. AVG. Capite laureato. In parte poſticâ, DIVA AVGVSTA. Livia ſub effigie Pietatis expreſſa.

Nymphidiæ filio. Nymphidius, filius Nymphidiæ, &, ut opinatur Plutarchus in Galbâ, pag. 1056. Martiani gladiatoris.

Cap. XCIV. *Togam sumpsit.* Suet. in Galbâ, Cap. 11.

Petronii Turpiliani. Tacit. Hist. I, 6. Jam memoratus est suprà Cap. 81. & Annal. XV, 72. Perperam appellatus a Plutarcho in Galbâ, pag. 1059. Πετρώνιος Τερτυλλιανός.

Narbonem Martium. Nunc *Narbonne*: urbem olim Galliarum clarissimam.

Illiberalitate. Causam affert Tacitus, Hist. I, 8. *Nec statim pro Galbâ Verginius;* & Fabius Valens eum cunctationis accusaverat, teste Tacito, ibid. Cap. 52.

Romana felicitas. Imperante Trajano, ut dicetur, cùm ad hæc tempora devenerimus.

Cap. XCV. *Occurrerant.* Ad tertium ferme ab Urbe lapidem, Plutarch. in Galbâ, p. 1059. Vide & Tacitum, Hist. I, 87.

A Nerone datam. Nero *ex remigibus justos milites eos fecerat.* Sueton. in Galbâ, Cap. 16. Id est, legionem fecerat, Plutarch. loc. cit.

Signaque. Aquilam & signa legionis.

In fidem acceptos. Tacit. Hist. I, 6, 37 & 87. Sic trucidata multa millia inermium & innocentissimorum militum. Malè Dio LXIV, pag. 729, ad prætorianos, Δορυφόρους, retulit, quæ ad classiarios pertinere demonstrant Sueton. & Plutarch. loc. cit.

Prætorianorum plerique. Suet. in Galbâ, Cap. 16.

Tendebat. Sueton. in Galbâ, Cap. 12.

Cap. XCVI. *Gratiæ locus.* Sueton. in Galbâ, Cap. 14 & 15.

Eriperentur. Sueton. ibid. *Judicibus ſextam decuriam adjici precantibus, non modò negavit, ſed etiam conceſſum a Claudio beneficium, ne hieme initioque anni ad judicandum evocarentur, eripuit . . . Liberalitates Neronis, non plus decimis conceſſis, per quinquaginta equites Romanos eâ conditione revocandas curavit exigendaſque, ut ſi quid ſcenici aut Xyſtici donatum olim vendidiſſent, auferretur emptoribus, quando illi, abſumpto pretio, ſolvere nequirent.*

Abutendum permiſerat. Suet. in Galbâ, Cap. 14.

Memoravi. Suprà Cap. 69. Sueton. loc. cit. Vinius, *mortalium deterrimus*, Tacit. Hiſt. I, 6.

Ex adſeſſore. Sueton. ibid. Adſeſſores magiſtratibus præſidibuſve in jure dicundo adſidebant. Vide Digeſt. Libr. I, Tit. 22, de Officio adſeſſorum, Leg. 2. Laco, mortalium *ignaviſſimus*, Tacit. Hiſt. I, 6.

Equeſtrique nomine. Appellatus nempe *Martianus*, Tacit. Hiſt. I, 13. Ob nuntiatum imperium incredibili celeritate, ut dictum eſt ſuprà Cap. 92, id honorum adeptus. Plutarch. in Galbâ, pag. 1056.

CAP. XCVII. *Patrobium.* Locuſtam, veneficiis famoſam, addit Dio LXIV, pag. 729.

Plecteret. Plutarch. in Galbâ, pag. 1060.

Emercatum. Plutarch. ibid. Sueton. in Galbâ, Cap. 15.

Alia jam elargitus. Quæ inter fuit monile, quod ex pellicum ſuarum primariæ collo detraxit, ut Vinii filiæ daret æſtimatum *ſexcentis millibus nummûm*, Gallicæ monetæ libris 116,718.

Decies ſeſtertium. Plutarch. ibid. πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας ἀργυρίου, Gallicæ monetæ libras 194,531. Malè vertit interpres Latinus, *duodecies ſeſtertium.*

Avaritia. Suet. in Galbâ, Cap. 12. Dio LXIV, pag. 728.

Præpoſtere tentata. Senem imbellemque Principem latebat in imperiis magna & vetera mala ſanari non poſſe, niſi acerrimo ingenio, viridi ætate, lentiſque remediis.

Libertatis reſtitutæ. Unde in nummis Galbæ frequenter occurrit LIBERTAS P. R. vel LIBERTAS PVBLICA. vel LIBERTAS RESTITVTA.

Donativum. De quo ſuprà Cap. 85.

Non emi. Tacit. Hiſt. I, 5.

Hiſtoriæ argumentum. Vide Hiſtoriarum libros, quibus fusè ſplendidéque hoc argumentum Tacitus eſt proſequutus.

ANECDOTA
DE CLAUDIO ET NERONE PRINCIPIBUS.

De Claudio.

CLAUDIUS haberetur virtutes inter & vitia ambiguus, ni Principatus eum hebetem prodidiſſet.

Smaragdos induebat & Sardonychas, Plin. XXXVII, 6. ſect. 23. Quod non ſupra Imperatoris Romani fortunam. At Principis luxu pares ſuperioreſque liberti. Teſtatur Plinius XXXVI, 7. ſect. 12. ſe vidiſſe amplas triginta columnas ex onyche in cenatione, *la ſalle à manger*, quam *Calliſtus, Cæſaris Claudii libertorum potentiâ notus, ſibi exædificaverat.*

Cùm gemmæ promiſcuè haberentur, excogitata nova luxûs inventa. *Multi nullas* admiſere *gemmas, auroque ipſo* ſignavere: *id Claudii Principatu repertum*, Plin. XXXIII, 1. ſect. 6.

Immo in veſtes aurum tranſiit; viſaque Agrippina, Claudii uxor, induta *auro textili ſine ullâ materie*, Plin. XXXIII, 3. ſect. 19.

In tanto auri uſu, modeſtiæ fines non egredi viſus eſt *ſervus* Claudii, *Druſillanus, nomine Rotundus, diſpenſator Hiſpaniæ citerioris, cùm quingenariam lancem*, un plat d'argent du poids de 500 livres, *cui fabricandæ officina priùs exædificata fuerat; & comites ejus octo* DCCCL *librarum*, huit autres plats pour le même ſervice

du poids de 850 livres : *quæſo ut quàm multi eas conſervi ejus inferrent, aut quibus cenantibus?* Plin. XXXIII, 11. ſect. 52.

Nullà in re majora, quàm in luxu, faſtidia. Romanos gemmarum, auri, argenti tæduit : cœpere & *lapidem*, le marbre, *pingere. Hoc Claudii Principis inventum : Neronis verò, maculas, quæ non eſſent, cruſtis inſerendo, unitatem variare, ut ovatus eſſet Numidicus, ut purpurâ diſtingueretur Synnadicus, qualiter illos naſci optarent deliciæ.* Plin. XXXV, 1. Quâ de re vide quoque Cl. de Caylus, *Mémoires de l'Académie Royale des Inſcriptions*, Tom. XXIX. pag. 167. At, cùm neque Plinius, neque Cl. de Caylus, neque eruditi Academici Herculanenſes, *Pitture Antiche d'Ercolano*, Tom. I. pag. 1. Ægyptiam hujus inventi antiquitatem noverint, hìc tradere juvat, quod artem illuſtret. Picti marmoris ſplendida multa monumenta manent Thebis, quæ antiquiſſimis temporibus, ante Perſas Græcoſque, & ſub ipſis Pharaonibus, condita ſunt. Ea inſpexit P. Sicard annis 1718 & 1721. Egregii quidem ejus operis, eruditis viris valde deſiderati, legi tantùm MſT. ſchedas aliquot, ab interitu vindicatas, quas cum antiquitatis & artium amatoribus libenter communico. Et ne ex Latinâ interpretatione aliqua ſuboriatur in re technicâ obſcuritas, ipſius auctoris verba referam. Multa tamen omittam, licèt maximæ ſtupendæque magnificentiæ, quòd nihil huc pertinent. At reliquias palatii regii, quæ ſuperſtites adhuc exſtant in eâ parte Thebarum, quæ nunc dicitur *Carnaq*, memorabo, ut pictum antiquitùs ab Ægyptiis marmor pateat. Sic autem eas deſcribit P. Sicard. Ac primò quidem generatim. *Appartements ſinguliers, qui ſe trouvent à l'Eſt des petites aiguilles. Ce ſont quelques allées découvertes, ou chambres, dont*

le plafond eſt tombé. Elles ſont revêtues de granit peint de vives couleurs, ſelon l'exigence des perſonnages, de leur corps, ou de leurs draperies. Deinde particulatim. *Entre les premieres ſalles & le grand ſallon royal, il y a les petits appartements du Roi, dont les murailles & le plancher, revêtus d'un granit très-fin, ſont d'une beauté raviſſante & très-ſinguliere. Car ce marbre eſt en piéces quarrées de la longueur des chambres (c'eſt-à-dire, ſix ou ſept pas) & de trois pieds de largeur. Ses couleurs ſont diverſes, d'un cramoiſi foncé, moucheté de noir & de blanc, ou d'un rouge clair mêlé de bleu & de vert. Le cramoiſi fait tantôt les fonds, & alors les figures ſculptées, qui repréſentent les Dieux & les Déeſſes, les Prêtres & les Prêtreſſes, les animaux ſacrés, &c. ſont vertes & bleuâtres; ou bien les figures taillées étant rouges, le relief de l'entre-deux eſt turquin, ou vert tigré. Toutes ces nuances de couleurs ne ſont point naturelles, mais l'effet d'un art ſingulier & d'une peinture finement & ineffaçablement appliquée. Là il y a un petit cabinet, dont la porte & les murs ſont de marbre noir. Pluſieurs de ces merveilleux appartements ſont encore entiers. Au ſortir du grand ſallon, tirant à l'Eſt, ſont deux ſtatues giganteſques de marbre noir, dont l'une eſt ſans tête & l'autre toute briſée. C'étoient peut-être les figures du Roi & de la Reine. A quelques pas de-là on trouve deux obéliſques de granit rouge, qui ſe terminent en quarré. Sur ce quarré s'élevoient ſans doute les ſtatues du Prince & de ſon épouſe. Ces obéliſques ſont de ſix palmes de diametre au bas, ſur environ quarante de haut. Les deux faces, Eſt, Oueſt, brillent de Hiéroglyphes creuſés profondément, & d'une conſervation qui les fait paroître neufs. Dix pas après ces deux petits*

obélisques & sur la même ligne sont deux autres obélisques de marbre granit, d'une beauté, d'une profondeur, & d'une conservation de traits admirables, de cent-vingt palmes environ de haut, & dix d'épaisseur au bas, parfaitement égaux pour la mesure & toutes les proportions aux deux aiguilles du palais d'Osymanduas à Luxor. La seule différence qu'il y ait, c'est que les deux obélisques, dont nous parlons, n'ont qu'une ligne de sculpture Iéroglyphique depuis le pied jusqu'à un tiers de leur fust, & les deux tiers suivants pleins. A vingt pas de ceux-ci, dans un terrein plus bas, on trouve deux autres obélisques moins élevés, mais semblables pour la matiere, la forme, & les ornements. A côté de ces derniers obélisques sont des chambres à personnages, gravés dans le granit peint de différentes couleurs, comme dans les petits appartements du Roi.

Pullulantia inter opes crimina coercere voluit Claudius. At malè consultus ea monstravit potiùs, quàm emendavit. Inde Neronem alloquens Seneca, de Clementiâ I, 23. *Pater tuus plures intra quinquennium culleo insuit, quàm omnibus sæculis insutos accepimus.* Quod egregiè illustrat MS. Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, de Imperiis Cæsarum : *Hoc Imperatore, Claudio, primùm venenarii & malefici comprehensi sunt ; homines XLV, mulieres LXXXV, ad supplicium ducti sunt.*

Leges tamen aliquot, utilitate & humanitate commendandæ, hoc Principatu latæ. Scilicet ut coerceretur libertorum perfidia ; & reverentia erga patronos, Tiberii Caiique suspicionibus crudelitateve infracta, restitueretur, *Divus Claudius libertum, qui probatus fuerit patrono delatores summisisse, qui de statu ejus facerent ei quæstionem, servum patroni esse jussit eum libertum.* Digest.

lib. XXXVII. Tit. 14. de Jure patronatûs. Leg. 5. ex Marciano.

Pariter dominorum duritiam punivit. Nam *servo, quem pro derelicto dominus ob gravem infirmitatem habuit, ex edicto Divi Claudii competit libertas.* Digest. libr. XL. Tit. 8. Qui sine manumissione ad libertatem perveniunt. Leg. 2. ex Modestino.

Subvenit matribus; & ad solatium liberorum amissorum matri legitimam eorum detulit hereditatem. Justinian. Institut. libr. III. de Senatusconsulto Tertulliano.

Consuluit & miseris naufragio perculsis. *Senatusconsultum Claudianis temporibus factum est, ut si quis ex naufragio clavos, vel unum ex his, abstulerit, omnium rerum nomine teneatur. Item alio senatusconsulto cavetur, eos, quorum fraude aut consilio naufragi suppressi per vim fuissent, ne navi, vel iis periclitantibus opitulentur, legis Corneliæ, quæ de Sicariis lata est, pœnis adficiendos: eos autem, qui quid ex miserrimâ naufragiorum fortunâ rapuissent, lucrative fuissent dolo malo, in quantum edicto prætoris actio daretur, tantum & fisco dare debere.* Digest. libr. XLVII. Tit. 9. De incendio, ruinâ, naufragio, rate, nave expugnatâ. Leg. 3. ex Ulpiano.

Cavit quoque ne levi de causâ status defunctorum inquietaretur. *Divus Claudius Claudiano rescripsit, si per quæstionem nummariam præjudicium statui defuncti videbitur fieri, cessare quæstionem*, Digest. libr. XL. Tit. 15. Ne de statu defunctorum post quinquennium quæratur. Leg. 4. ex Callistrato.

Repressa, invalescens in dies, testamentorum captatio. *Divus Claudius edicto præcepit adjiciendum legi Corneliæ* de falsis, *ut, si quis cùm*

alterius testamentum, vel codicillos, scriberet, legatum sibi suâ manu scripserit, perinde teneatur, ac si commisisset in legem Corneliam, & ne vel iis venia detur, qui se ignorasse edicti severitatem prætendant. Scribere autem sibi legatum videri, non solùm eum, qui manu suâ id fecit, sed etiam qui per servum suum, vel filium, quem in potestatem habet, dictante testatore, legato honoratur. Digest. libr. XLVIII. Tit. 10. de Lege Corneliâ de falsis, & de senatusconsulto Liboniano. Leg. 15. ex Callistrato.

Maximum Nili *incrementum ad hoc ævi fuit cubitorum decem & octo, Claudio Principe.* Plin. V, 9. sect. 10. Et illa Nili altitudo cubitorum 18, seu pedum 27, adhuc maxima est. Nam, cùm P. Sicard anno 1720 Syenen, nunc *Assouan* inviseret, ibi reperit ruinas Nilometri, quibus constabat maximo suo incremento aquas Nili ascendere ad 20 atque etiam ad 25 pedes. Quæ altitudo, inquit, est triente major, quàm quæ in urbe Cayro, *le Caire*, observatur.

Procerissimum hominum ætas nostra, Divo Claudio Principe, Gabbaram nomine, ex Arabiâ advectum, IX pedum & totidem unciarum, vidit. Plin. VII, 16. Mensurâ autem Gallicâ, 8 *pieds*, 10 *pouces*.

Legi literas MSS. P. Ducros, S. J. in Indiâ Missionarii, scriptas die 27 Decembris, anno 1727, quæ nuntiarent repertum fuisse prope insulam *Ceylan* nummum Claudii, Imperatoris; alium recèns inventum in regno *Mayssur*, qui Trajani esse videretur: alios memorari nondum satis perspectos. Hi nummi, non dominationis Romanæ, sed commerciorum, testes.

Eruditi Herculanenses Academici, *Antichità di Ercolano*, Tom. VI, pag. 309, publicavere egregiam Claudii Imperatoris statuam æream,

altam palmos IX, & uncias III, inventam Retinæ; nunc *Resina*. Imperator nudus hastæ innititur. Basi Inscriptum :

TI. CLAUDIO. DRVSI. F.
CAISARI. AVGVSTO
GERMANICO
PONTIF. MAX. TR. *pot.* VIII
*im*P. XVI. CO*s.* IIII
P*at*RI. PATRI*æ* *ce*NS*ori*
EX TESTAME*n*. MESSI. L. F. *Mn*. SENECAE
MILIT. COHOR. XIII. *ur*BANAE. ET
DEDICATI*o*NI. EIVS. LEGAVIT. MVNICIPIB
SINGVLIS. HS. IIII. N.

Fuit ille Messius Seneca, Lucii filius, ex tribu, ut videtur, Meneniâ. Ex testamento legavit dedicationi ejus statuæ municipibus singulis sestertios quaternos. Miror eruditos Academicos æstimasse quaternos illos sestertios uno, ut loquuntur, Carlino, id est, Gallicæ nostræ monetæ assibus octo cum denariis quatuor. Quatuor sestertii æstimandi sunt Gallicæ monetæ assibus quindecim cum denariis ferme septem, ac proinde uno ferme Tarino Neapolitano. Præcavebunt sanè eruditi Academici ne egregium ac præstantissimum suum opus, quod in sequentibus voluminibus frequentem nummorum Romanorum mentionem habebit, æstimatione, quæ semisse fere minor est, labefactetur.

De Nerone.

NERONEM, ad Romani imperii ruinam genitum, ægre parturire visa est natura. *In pedes*

procedere nascentem, contra naturam est. . . . Neronem, paulo antè Principem, & toto principatu suo hostem generis humani, pedibus genitum parens ejus scribit Agrippina, Plin. VII, 8.

Initiis tamen principatûs emicuere quidam virtutum igniculi, quibus adulatur Seneca, Natural. Quæst. VI, 8. *Centuriones duos, quos Nero Cæsar, ut aliarum virtutum, ita veritatis in primis amantissimus, ad investigandum caput Nili miserat, audivi narrantes, longum illos iter peregisse, cùm a rege Æthiopiæ instructi auxilio, commendatique proximis regibus penetrassent. Ad ulteriora quidem, aiebant, pervenimus, ad immensas paludes, quarum exitum nec incolæ noverant, nec sperare quisquam potest, ita implicitæ aquis herbæ sunt, & aquæ nec pediti eluctabiles, nec navigio, quod, nisi parvum & unius capax, limosa & obsita palus non ferat. Ibi, inquit, vidimus duas petras, ex quibus ingens vis fluminis excidebat.* Verùm centuriones, a Nerone missi, ut & priore sæculo Lusitani Missionarii Societatis Jesu, Astapi, nunc *Abawi*, fontes pro Nili fontibus perperam accepere. Verè Lucanus X, 268.

Quæ tibi noscendi Nilum, Romane, cupido,
Et Phariis, Persisque fuit, Macedûmque tyrannis;
Nullaque non ætas voluit conferre futuris
Notitiam, sed vincit adhuc natura latendi.

Vide & Cl. d'Anville, *Dissertation sur les sources du Nil; Mémoires de l'Académie Royale des Inscriptions*, Tom. XXVI. pag. 46.

Salubritatis incertum, an voluptatis, tunc inventum aquam decoquere, & nivibus refrigerare. Plin. XXXI, 3. *Neronis Principis inventum est, decoquere aquam, vitroque demissam in nives refrigerare. Ita voluptas frigoris contingit sine vitiis*

nivis. Omnem utique decoctam utiliorem esse convenit : item calefactam magis refrigerari.

A studiis non illiberalibus ad malas canendi artes deflexit Nero, curaque fuit Imperatoris Romani porro sectivo, plumbi laminâ, ceterisque id genus inventis, vocem alere. Plin. XIX, 6. sect. 33. & XXXIV, 18.

Crevit infamia; nec pudor fuit canere, aurigare publicè. Undequaque & quoquomodo paratæ sunt opes, ut dignum Principe spectaculum instrueretur. Vir consularis, cùm maximus esset luxus murrhinorum vasorum, *vases faits d'une pierre précieuse d'Orient & fragiles*, murrhinum unum LXX *talentis*, Gallicæ monetæ libris 381,281, emerat, *capaci planè ad sextarios tres calice. Idem in reliquis generis ejus quantum voraverit licet existimare ex multitudine, quæ tanta fuit, ut ea auferente liberis ejus Nerone Domitio, theatrum peculiare trans Tiberim hortis exposita occuparent*, Plin. XXXVII, 2.

Aliàs *visum est Neronis Principis spectaculis arenam circi chrysocollâ sterni, cùm ipse concolori panno aurigaturus esset*, Plinius XXXIII, 5.

In hos usus vocatum quoque succinum; quantoque sumptu! *Sexcentis fere M. pass. a Carnunto Pannoniæ*, exstant Carnunti rudera inter Hainbourg & Petronell, *abest litus id Germaniæ, ex quo invehitur* succinum *præcognitum nuper. Vidit enim eques Romanus, missus ad id comparandum a Juliano curante gladiatorium munus Neronis Principis, qui hæc commercia & litora peragravit, tantâ copiâ invectâ, ut retia arcendis feris podium protegentia succino nodarentur : arma verò, & libitina, totusque unius diei apparatus esset e succino. Maximum pondus is glebæ attulit* XIII *librarum*, Plin. XXXVII, 3.

Cùm multum temporis in spectandis gladiato-

rum ludis insumeret Nero, ne oculi lassitudine fatiscerent, eos viridi lenitate smaragdi recreabat. *Quorum* enim smaragdorum *corpus extensum est, eâdem, quâ specula, ratione supini imagines reddunt. Nero Princeps gladiatorum pugnas spectabat smaragdo*, Plin. XXXVII, 5.

In tanto Principis luxu, haud miror eum *sceptra & personas histrionum & cubilia amatoria, unionibus* construxisse, Plin. XXXVII, 2.

His profecere, aut potiùs adulteratæ sunt artes. Tum enim cœpit pictura in linteo, cùm antea ligna tantùm tabulæve pingerentur: at statim fœdata picturæ nobilitas. *Nostræ ætatis insaniam ex picturâ non omittam. Nero Princeps jusserat colosseum se pingi* CXX *pedum in linteo, incognitum ad hoc tempus. Ea pictura, cùm peracta esset in Maïanis hortis, accensa fulmine cum optimâ hortorum parte conflagravit. Libertus ejus cùm daret Antii munus gladiatorum, publicas porticus investivit picturâ, ut constat, gladiatorum ministrorumque omnium veris imaginibus redditis*, Plin. XXXV, 7.

Tum quoque, *Nerone Principe, in Cappadociâ repertus est lapis duritiâ marmoris, candidus atque translucens, etiam quâ parte fulvæ inciderant venæ, ex argumento Phengites appellatus. Hoc construxerat ædem Fortunæ, quam Sejam appellant, a Servio rege sacratam, aureâ domo complexus. Quare etiam foribus opertis interdiu claritas ibi diurna erat, alio quàm specularium modo, tanquam inclusâ luce, non transmissâ*, Plin. XXXVI, 22. sect. 46.

Reperta quoque, Neronis Principatu, *vitri ars, quæ modicos calices duos, quos appellant pterotos, H-S sex millibus*, Gallicæ monetæ libris 1167, *venderet*, Plin. XXXVI, 26. Vitrum illud, diversum fuit a communi vitro, jam pridem noto:

perfectius nempe, & candidius, quod cryſtallum imitaretur. Manſit tamen cryſtallo fama, ac pretium. Unde Plinius XXXVII, 2. *Nero, amiſſarum rerum nuncio accepto, duos calices cryſtallinos in ſupremâ irâ fregit. Hæc fuit ratio ſæculum ſuum punientis, ne quis alius ex his biberet. Fragmenta ſarciri nullo modo queunt. Mirè ad ſimilitudinem acceſſere vitrea, ſed prodigii modo, ut ſuum pretium auxerint cryſtalli, non diminuerint.* Hi ſunt duo ſcyphi, de quibus Suetonius in Ner. XLVII. *Nuntiatâ ceterorum exercituum defectione, literas prandenti ſibi redditas concerpſit, menſam ſubvertit, duos ſcyphos, gratiſſimi usûs, quos Homericos a cælaturâ carminum Homeri vocabat, ſolo illiſit.*

Demum *nuper in Dalmatiâ, Principatu Neronis*, inventum in ſummâ tellure aurum, *ſingulis diebus etiam quinquagenas libras fundens.* Plin. XXXIII, 4.

Dum recèns inventa celebrabantur, artes obliterabantur vetere famâ nobiles, utì fieri adſolet, cùm portentoſa ſectantur Principes. *Omnem amplitudinem ſtatuarum vicit ætate noſtrâ Zenodorus, Mercurio facto in civitate Galliæ Arvernis*, l'Auvergne, *per annos decem, HS.* CCCC, Gallicæ monetæ libris 7,782,010, *manipretio. Poſtquam ſatis ibi artem approbaverat, Romam accitus eſt a Nerone, ubi deſtinatum illius Principis ſimulacrum, coloſſum fecit,* CX *pedum longitudine... Mirabamur in officinâ non modò ex argillâ ſimilitudinem inſignem, verùm & ex parvis admodum ſurculis, quod primum operis inſtar fuit. Ea ſtatua indicavit interiſſe fundendi æris ſcientiam, cùm & Nero largiri aurum argentumque paratus eſſet, & Zenodorus ſcientiâ fingendi cælandique nulli veterum poſtponeretur... Quantóque major in Zenodoro præſtantia fuit, tantò magis depre-*

hendi æris obliteratio potest, Plin. XXXIV, 7.

Nec mirùm fundendi æris scientiam periisse, cùm ærea perfectissimæ artis monumenta Princeps auro deturparet. *Fecit* Lysippus *Alexandrum Magnum multis operibus, a pueritiâ ejus orsus. Quam statuam inaurari jussit Nero Princeps, delectatus admodum illâ. Dein cùm pretio perisset gratia artis, detractum est aurum: pretiosiorque talis existimatur, etiam cicatricibus operis atque concisuris, in quibus aurum hæserat, remanentibus.* Plin. XXXIV, 8. sect. 19. num. 6.

Hoc insano luxu, indignus qui divinæ artis miracula possideret, eorum tamen desiderio flagravit, & præter Olympicas statuas, quingentas æreas, tum deûm, tum hominum, imagines Delphis subripuit. Pausanias V, 446. & X, 813.

Cetera Neronis luxûs non persequar, ne infinitus sim. Dixerim tantùm *tricliniaria Babylonia*, des tapis pour les lits à manger, *quadragies sestertio*, Gallicæ monetæ libris 778,315, ei stetisse, Plin. VIII, 48. Eum trecentis talentis, Gallicæ monetæ libris 350,150, *Capidem unam* murrhinam *paravisse. Memoranda res tanti Imperatorem patremque patriæ bibisse!* Plinius XXXVII, 2.

Principis vitia in publicos mores transiere; pervulgataque unguentorum insania. *Vidimus etiam vestigia pedum tingi: quod M. Othonem monstrasse Neroni Principi ferebant. Quæso ut qualiter sentiretur, juvaretque, ab eâ parte corporis.* Plin. XIII, 3.

In hac fortunæ satietate, unica cura excogitare nova luxûs genera. Fastiditis ergo in supellectile ligno & ebore, quæsita & adulterata testudo. *Placuit deinde materiam & in mari quæri. Testudo in hoc secta. Nuperque portentosis ingeniis Principatu Neronis inventum, ut pigmentis per-*

deret se, plurisque veniret imitata lignum. . . . Modò luxuria non fuerat contenta ligno: jam lignum enim e testudine facit. Plin. XVI, 43.

Hæc fatali quadam necessitate gliscebant, cùm Neronis servitia, opibus superba, opulentos quosque ad luxûs æmulationem adigerent. *Bina olim jugera populo Romano satis erant; nullique majorem modum attribuit* Romulus: *quo servos paulo antè Principis Neronis, contemptis hujus spatii viridariis, piscinas juvat habere majores.* Plin. XVIII, 2.

Quantæ autem forent servorum illorum opes monstrabit pretium hominis in servitio geniti. *Armeniaci belli, paulo antè propter Tiridatem gesti, dispensatorem, Nero H-S. $\overline{CXXX}$*, Gallicæ monetæ libris 2,529,286, *manumisit.* Verè Plinius, *hoc pretium belli, non hominis fuit.* Plin. VII, 39.

Tantas inter opes, immensa fuit possidendi cupido: cui favebant Principes, ut unico crimine, vero fictove, plura raperent. *Latifundia perdidere Italiam; jam & provincias. Sex domi semissem Africæ possidebant, cùm interfecit eos Nero Princeps.* Plin. XVIII, 6. Hæc tamen nè de totâ Africâ accipias, sed de Africâ, provinciâ Romanâ, seu Zeugitanâ, nunc *le Royaume de Tunis & partie du Royaume de Tripoli.*

Quanta autem foret Africæ fecunditas novo experimento compertum. *E modio* tritici, *si sit aptum solum, quale est in Byzacio Africæ campo, centeni quinquageni modii* redduntur. . . . *Misit Neroni* procurator ejus CCCLX *stipulas ex uno grano.* Plin. XVIII, 10.

Extremo Neronis principatu, commercia Indica novum annonæ genus Italiæ attulere. Teste enim Plinio XVIII, 7, num. 3. *Milium intra hos decem annos ex Indiâ in Italiam invectum est, nigrum colore, amplum grano, arundineum culmo.*

Adolescit ad pedes altitudine septem, prægrandibus culmis: lobas vocant: omnium frugum fertilissimum. Ex uno grano terni sextarii gignuntur. Milium illud nunc dicimus *le blé d'Inde*, vel *le Maïs*, ut rectè observavit P. Lafiteau, *Mœurs des Sauvages Amériquains, comparées avec les mœurs des premiers temps*, Tom. II, pag. 71.

At cùm ita vigerent libidines, modica fuit legum cura. *Factum* tamen *est senatusconsultum, temporibus Neronis, octavo Calendas Septembres, Annæo Senecâ & Trebellio Maximo consulibus*, suffectis, ut vulgò fertur, anno U. C. DCCCXIV, J. C. 61, *cujus verba hæc sunt. Cùm esset æquissimum in omnibus fideicommissariis hereditatibus, si qua de his bonis judicia penderent, ex his eos subire, in quos jus fructusque transferetur, potiùs quàm cuique periculosam esse fidem suam: placet ut actiones, quæ in heredem heredibusque dari solent, eas neque in eos, neque his dari, qui fidei suæ commissum, sicut rogati essent, restituissent: sed his, & in eos, quibus ex testamento fideicommissum restitutum fuisset: quò magis in reliquum confirmentur supremæ defunctorum voluntates.* Digest. libr. XXXVI. Tit. 1. ad Senatusconsultum Trebellianum. Leg. 1. ex Ulpiano.

Literæ, quæ a sæculo corrumpuntur magis, quàm sæculum corrumpunt, communi peste fuere afflatæ. Eloquentia verbosa fuit & quæstuosa: Philosophia arguta magis, quàm virilis: Poesis turgida potiùs, quàm vivida: Tragœdiæ exigua laus, cùm ætas nec virtutes ferret, nec punita vellet crimina: Comœdia nulla fuit, quæ semper esse desinit, cùm validiora sunt vitia, quàm ut, aut exprobrentur, aut emendentur. Viguit quidem Musice, sed effeminata, & impudicis modis fracta: placuit Pictura compendiaria ac monstrosa, quàm Gallicè dicimus *les Grotesques.*

Publica quoque placita sectata est Medicina, quæ sese hominum ingeniis æquè, ac morbis, attemperat. Cùm vana cuncta essent, & venalia, *Q. Stertinius imputavit Principibus, quòd H-S quingenis annuis*, Gallicæ monetæ libris 97,265, *contentus esset: sexcena enim*, Gallicæ monetæ libras 116,718, *sibi quæstu Urbis fuisse, numeratis domibus, ostendebat. Par & fratri ejus merces a Claudio Cæsare infusa est: censusque, quanquam exhausti, operibus Neapoli exornatâ, heredi H-S* $\overline{CCC}$, Gallicæ monetæ libras 5,836,507, *reliquere, quantum ad eam ætatem Arruntius solus. Exortus deinde est Vectius Valens, adulterio Messalinæ Claudii Cæsaris nobilitatus, pariterque eloquentiæ assectator. Is eam potentiam nactus, novam instituit sectam. Eadem ætas Neronis Principatu ad Thessalum transilivit, delentem cuncta majorum placita, & rabie quadam in omnis ævi medicos perorantem: quali prudentiâ ingenioque, æstimari vel uno argumento abundè potest, cùm monumento suo (quod est Appiâ viâ) jatronicen*, id est medicorum victorem, *se inscripserit. Nullius histrionum equarumque trigarii comitatior egressus in publico erat: cùm Crinas, Massiliensis*, de Marseille, *arte geminatâ, ut cautior religiosiorque, ad siderum motus ex ephemeride Mathematicâ cibos dando, horasque observando, auctoritate eum præcessit. Nuperque centies H-S*, Gallicæ monetæ libras 1,945,502, *reliquit, muris patriæ, mœnibusque aliis pæne non minori summâ exstructis. Hi regebant fata, cùm repentè civitatem Charmis ex eâdem Massiliâ invasit, damnatis non solùm prioribus medicis, verùm & balineis: frigidâque etiam hibernis algoribus lavari persuasit. Mersit ægros in lacus. Videbamus senes consulares usque in ostentationem rigentes. Quâ de re exstat etiam Annæi Senecæ adstipulatio. Nec dubium est*

omnes iſtos, famam novitate aliquâ aucupantes, animâ ſtatim noſtrâ negotiari. Plin. XXIX, 1. ſect. 5.

Theſpeſius quidam commentus eſt vidiſſe ſe in inferis animam Neronis, tot flagitiorum pœnas luentem, miris & horrendis vexatam tormentis, aureiſque clavis confixam. Qui fabulam legere voluerit, adeat Plutarchum, Tom. 2. *De his qui ſerò a numine puniuntur*, pag. 567.

Nos veriora utilioraque ſectamur, tantæ tamque effrenæ libidinis cauſam repetituri: quam indicaſſe videtur Plutarchus, plerumque conſultiſſimus ac ſapientiſſimus. Vera tot malorum cauſa adulatio. Τὶ δὲ Νέρωνι τραγικὴν ἐπήξατο σκηνὴν, καὶ προσωπεῖα καὶ κοθορνοὺς περιέθηκεν; οὐχ ὁ κολακευόντων ἔπαινος; οἱ δὲ πολλοὶ τῶν βασιλέων, οὐκ Ἀπόλλωνες μὲν, ἂν μινυρίσωσι, Διόνυσοι δὲ, ἂν μεθυσθῶσιν, Ἡρακλεῖς δὲ, ἐὰν παλαίσωσι, προσαγορευόμενοι, καὶ χαίροντες, εἰς ἅπασαν αἰσχύνην ὑπὸ τῆς κολακείας ἐξάγονται; *Quid Neroni ſcenam erexit tragicam, larvaſque & cothurnos induit, quàm adulantium laudes? Annon plerique reges, dum cantillarent, Apollines; dum ebrii eſſent, Bacchi; dum palæſtram exercerent, Hercules ſalutati: iiſque gaudentes nominibus, aſſentatione ad extremam ſunt adacti turpitudinem?* Plutarch. Tom. 2. *De adulatoris & amici diſcrimine*, pag. 56.

FINIS TOMI TERTII.